

183

~~10. a. S.~~

~~22~~

Biblioteca N.º	183
Sala	B
Estante	22
Tabla	
Número	173

P.P.		AL
Sala:	A	
Estante:	32	
Número:	344	

traduções de duells

~~24~~

Balta

L 11848571

R. 1387
El Colegio de la Compañía de Jesús de Granada D.^a
D. A.

T R A C T A T V S
I N T E R M I L I T E M
S A C R V M.
E T M I L I T E M S E C V L A R E M.
DE DVELLO SVPER VERBIS

Matth. Cap.V. Diligite inimicos vestros, & benefacite his qui oderunt vos.

A D B E A T I S S I M V M S I X T V M . V .
P O N T . M A X I M V M .

Divisus in tres Libros.

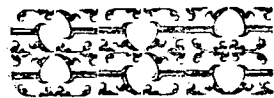
Editus per Illustrem Equitem, & Excellentissimum Vtriusq; Iuris Conf.
Dominum LÆLIVM ZANCHVM Veronensem.

V E R O N Æ

Apud Sebastianum à Donnis. M. D. LXXVI.
Cum Auctoritate Sanctæ Inquisitionis.

D. A.
BEATISSIME PATER

V M animi partes interna uni Deo cognita sint, externas ideo, veluti earum indices, B. V. in terris eius vices gerenti, significo. nam ex longo studio vigilijsq; meis complures Tractatus in lucem aditus sum, quos ecclesiastico foro incumbentes, partim propria, partimq; aliena manu, quod non ignorat, accepit, inter eos igitur, & hunc presentem annumerabit, quem, ut me in hac Republica Christiana Ecclesia deuotissimum nominisq; sui cupidissimum agnosceret, conscribendum curauit. quod si quid boni in eo est, id neq; mea vel solertia, vel industria acceptum, referri volo, sed D. O. M. quod autem ad me attinet. illud recte dicere possum, veritatem ex-

primere me conatum. Quam, cum sit super omnia amplectenda, re etiam, atq; verbis, exequendam censeo. quare veritatem. Ego ut mihi datum fuit, verbis aperui. quæ potest B.V. re exequatur: quo omnes qui illi fidunt, salvi sint. ipsa vero in Deo semper salua sit. qui sua itineravnicula sic dirigat, ut nunquam undis fluctuosus mergatur, omnis autem populus eius opere firmus in fide, glorificetur in cælo.

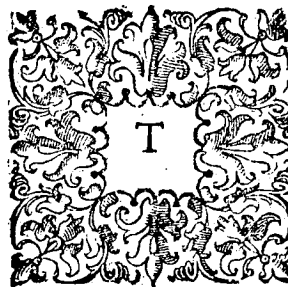
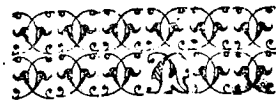
Humilimus servus.

Lalms Zanchus.

AVCTOR

D. A.

AVCTOR PIO LECTORI.

V qui admodum honorem profiteris, & eo maxime delectaris, studio incumbe ut cōferuetur, quia non ex capacitate voluntatis tuæ. nec ense, vel pugnione, solis sustinetur. sed ex moribus in te profluentibus vires capiendo in robore viuet, à te igitur principium & finem honor habet. qui pluris æstimabitur, & amplioribus laudibus circumferetur, alijs illum præstando, quàm studendo, tibi ipsi vi armorum exhibendum, Ideo ut valeas. cura optimo iure concordare, non dedignaberis vigilias has meas legere, duelli, lociq; inculti contemptrices, in quibus multi scriptores eximiam & florentem virtutem ostenderunt cum non modico suæ animæ periculo, quod percipi

percipi potest ex præambula conscientia, lubricationes dirigendo sub clypeo alicuius Principis, quòd hoc ab ipsis actum non fuisset, si bonum semen in agro fertili, & in via recta Domini projicissent, nam veritas adminiculis non eget, quod autem linguæ maleuolæ detrahunt, cum maxima mensura detractum auget Deus, qui inimicum diligere iussit, cuius amoris intuitu, anima tua gloriæ cœlestis patriæ particeps efficitur, quia honor supra honorem Dei non datur.

AD

D. A.

AD ILLVSTREM EQVITEM, ET

Excellentiss. Vtriusque I. C. D. Lælium Zanchum.

Auctorem Iacobus Semperuius.

Debita pacifera dum fert tibi pallas oliuæ
Serta, animo pacem qui Colis, ore doces;
Iuppiter ex auro meritam parat ipse coronam,
Quam tibi nulla dehinc detrahat inuidia.

AD EVNDEM AVCTOREM.

Alexander ZonZius.

EXpetit ex alto spretus te perdere Mauors,
Et furor ecce fremēs ferrea vincula quatit:
At Iouis euincens tutela resulget in illum:
Hunc tua precipitem vincula sancta tenent.
Sic decus egregium lingua, sapientia docti
Prestat, ut euincat numina magna deism.

AD EVNDEM INHOC

nomen Lælius.

OMina facta tibi, nō nomina cū tibi constet,
Federe amicitia charius esse nihil.

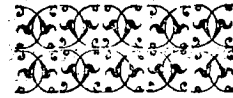
Quæ in toto volumine
continentur.

*In libro I. Miles secularis contendit ostendere
inimicum diligere non posse rationibus ab hono-
re deductis Miles sacer contra.*

*In libro II. ex iniuriis non posse diligere inimicum
miles secularis ostendit.*

*In libro III. inimicos posse diligere cum modo pa-
cis, & cum detestatione duelli & loci incu-
ti Miles sacer ostendit.*

INDEX
CAPITULORVM
LIBRI PRIMI.

DE propositione diligendi inimicos. & c. Cap. I. fo. 2
Militia tribus modis dicitur E-questris celestis & legalis. Cap. 2. fo. 5
Militis secularis officium. Ca. 3. fo. 9
Honor quid sit. Cap. 4. fo. 10
De laudibus honoris. C. 5. fo. 2
Inimicus non potest diligere. Cap. 6. fo. 13
Inimicitia tenet hominem uigilem. Cap. 7. fo. 15
Inimicitia intestina. C. 8. fo. 17
Inimicitia inter virum, & uxorem. Cap. 9. fo. 19
Honor non est idem in quacunque persona. Cap. 10. fo. 22
Inimicitia inter regentes patriam & plebem. C. 11. fo. 24
Inimicitia inter nobilem & ignobilem. Cap. 12. fo. 26
Inimicitia inter milites & pacis amatores. Cap. 13. fo. 28

Inimicitia inter pueros. Cap. 14. fo. 32
Inimicitiam inter sapientem & ignarum. Cap. 15. fo. 34
Inimicitia inter prudentem & furiosum. Cap. 16. fo. 36
Inimicitia inter religiosum & peccatorem. Cap. 17. fo. 39
Inimicitia inter ipsos religiosos. Cap. 18. fo. 45
Inimicitia inter patrem & filium. Cap. 19. fo. 48
Inimicos diligere an comprehendat infideles. Cap. 20. fo. 50
Inimicitia inter foceram & nurrum. Cap. 21. fo. 52
Inimicitia inter artifices. Ca. 22. fo. 54
Arma sunt adiuuenta ad defensionem honoris. Ca. 23. fo. 57
Homicidium est à Deo permiffum. Cap. 24. fo. 62
Homicidium permittitur pro defensione rerum suarum. C. 25. fo. 64
Iustitiam contra qui iniuriam facit. Cap. 26. fo. 68

INDEX.

Animus probatur ex verbis præambulis. Cap. 27.	fo. 70	bene agit. Cap. 34.	fo. 88
Honor est signum virtutis. C. 28 fo.	73	Sensus uerberum diligite inimicos. Cap. 35.	fo. 91
Inimicitia & dilectionis motus simul stare non possunt. C. 29 fo.	77	Inimicitia inter B. Petrum & ministros capientes Christum. Cap. 36.	fo. 92
Inimicitia inter Christum & percutientem. Cap. 30.	fo. 80	Inimicitia inter carnem & spiritum. Cap. 37.	fo. 93
Inimicitia inter offensum & offensorem. Cap. 31.	fo. 82	Inimicitia inter habentem dignitatem & non habentem. Cap. 38.	fo. 94
Amor & honor idem. Cap. 32.	fo. 85	De Anima. Cap. 39.	fo. 96
De iniuria inter filium & patrem. Cap. 33.	fo. 87	Responsiones inde sequuntur, ad argumenta vsq; ad Ca. 74.	fo. 100
Inimicus prouocans ad Duellum			

INDEX CAPITULORVM Libri Secundi.

I n proemio quædicitur inimicitia.		Iniuria ex literis. Cap. 8.	fo. 178
Iniuria ex mentita. Cap. 1.	fo. 169	Iniuria ex promissione. Cap. 9.	fo. 180
Iniuria ex mentitis in genere. Cap. 2.	fo. 170	Iniuria ex alapa. Cap. 10.	fo. 182
Iniuria ex uerbis iniuriosis. Cap. 3.	fo. 172	Iniuria facta filio censetur facta patri. Cap. 11.	fo. 184
Iniuria ex præcedentia. Cap. 4.	fo. 174	Iniuria ex uenatu. Cap. 12.	f. 185
Iniuria ex contractu. C. 5.	fo. 175	Iniuria expellendi alium de possessione. Cap. 13.	fo. 186
Iniuria ex mercibus corruptis. Cap. 6.	fo. 276	Iniuria ex homicidio. Cap. 14.	fo. 188
Iniuria ex uerborum conuitio. Cap. 7.	fo. 177	Iniuria ex adulterio. C. 15.	f. 191
		Iniuria ob virginem desolatam. Cap. 16.	fo. 194
		Iniuria ex uirgine nondum uiri potente	

INDEX.

potente. Cap. 17.	fo. 195	ri. Cap. 36.	fo. 227
Iniuria ex uitio sodomitico. Cap. 18.	fo. 196	Iniuria recepta à naua, caupone, & stabulario. Cap. 37.	fo. 228.
Iniuria ex raptu uxoris. vel filia uel alia, de domo vel ex itinere. Cap. 19.	fo. 197	Iniuria ob amasiam. Ca. 38.	f. 233
Iniuria læsæ Maiestatis. Cap. 20.	fo. 199	Iniuria ex lenocinio. C. 39.	f. 233
Iniuria ex furto. Cap. 21.	fo. 201	Iniuria ex pasculado cum animalibus. Cap. 40.	fo. 235
Iniuria ex falsitate. C. 22.	fo. 204	Iniuria pro damno dato ad quod cõe teneatur. Cap. 41.	fo. 237
Iniuria per assassinium. Cap. 23.	fo. 206	Iniuria per lanionem ob ueditio nem carnis morbosæ. Cap. 42.	fo. 240
Iniuria per Iudæos facta Deo, & christianis. Cap. 24.	fo. 207	Iniuria ex ammotione termini. Cap. 43.	fo. 242
Iniuria ex deuastatione uinearum. Cap. 25.	fo. 209	Iniuria facta per quadrupedes. Cap. 44.	fo. 244
Iniuria facta mercatoribus à pyratibus. Cap. 26.	fo. 210	Iniuria ex euulsione de monumẽto, statua etiam non plubata uel affixam. Cap. 45.	fo. 245
Iniuria ex Decimis. Ca. 27.	f. 212	Iniuria committitur per Principem ob impositionem gabelle. Cap. 46.	fo. 247
Iniuria per præstantem cautionẽ de nõ offendẽdo. C. 28.	f. 213	Iniuria fit patri per principem in nubendo eius filiam cui uult. Cap. 47.	fo. 249
Iniuria fit habenti piscariam in ea capiẽdo pisces. C. 29.	f. 215	Iniuria per exploratores exercituum facta Principi. Cap. 48.	fo. 251
Iniuria pro equo gratis commo dato. Cap. 30.	fo. 217	Iniuria facta per mercatorẽ mercatori leuantẽ insignia apothecæ. Cap. 49.	fo. 252
Iniuria per usufructuarium facta proprietario per incidẽda sylua. Cap. 31.	fo. 218	Iniuria ex solutione monetæ falsæ. Cap. 50.	fo. 253
Iniuria inferitur per Iudicem reo & per medicum infirmo. C. 32.	fo. 219	Iniuria Doctore per Doctore arguetẽ de tex. falso. C. 51.	f. 255
Iniuria ex occupata iurisdictione Castri. Cap. 33.	fo. 221	Iniuria impetranti beneficiũ si uicogetur renũtiare. C. 52.	f. 256
Iniuria ex igne. Cap. 34.	fo. 223		
Iniuria fit detento in priuato carcere. Cap. 35.	fo. 226		
Iniuria per conductorem locato-			

INDEX CAPITULORVM

Libri Tertij.

IN premio de miseria hominis. fo. 258
 De moribus nobilibus incumbentibus Equiti. Cap. 1. fo. 268
 De duelli definitione & errore conscientie ac diuersis potentiis animæ. Cap. 2. fo. 270
 De dolo & fraude in duello commissis. Cap. 3. fo. 272
 De prouocatione ad loca inculta vulgo dicitur lamacchia. C. 4. fo. 275
 De Demonstratione destabilitatis locorum incultorum. C. 5. fo. 277
 De Incapacitate militis secularis. Cap. 6. fo. 283

De Modo diligendi inimicos. In quacunque iniuria. Cap. 7. fo. 285
 Iniuria quibus modis fieri potest. Cap. 8. fo. 287
 De Iniuria facta uerbis & literis. Cap. 9. fo. 289
 De Iniuria facta re. Ca. 10. fo. 290
 De Iniuria facta in personam. Cap. 11. fo. 292
 De Iniuria facta pro vulneribus vel homicidio. C. 12. fo. 293.
 De iniuria facta in honore. C. 13 fo. 295
 De doctrina pacis amplectenda. Cap. 1. fo. 296

F I N I S . . .

REPERTORIUM

M A T E R I A R V M

PRÆSENTIS TRACTATVS.

A

ABRAM & Iacob, & alij propheta habuerunt plures uxores. Nu. 2. fo. 113.
 Non reperitur dispensatum mulierem habuisse plures viros.
 Abusiones duodecim sunt in seculo. nu. 5. fo. 69.
 Abyssus deitatis habet inumeras perfectiones. nu. 3. fo. 157.
 Actus non debet operari ultra opinionem agentium. nu. 4. fo. 295.
 Actus hominum existimantur & distinguntur propter fines intentos. nu. 5. fo. 276.
 Actus denominantur laudabiles & vituperabiles, ratione. nu. 9. fo. 276.
 Actiones nostræ carentes musica nihil valent nu. 1. fo. 113.
 Accusatio debet continere nomē accusati & accusatoris speciem delicti, locum, & tempus, nu. 5. fo. 81.
 Iudei si Christum cognouissent non crucifixissent. fo. 71.
 Adam formatus de limo terre nu. 1. fo. 259.
 Adam transgressor mandati Dei

nu. 1. fo. 119.
 Adam extitit inimicus respectu peccati non persone. num. 4. fo. 120.
 A Deo habemus omnia. num. 5. fo. 88.
 Adulterium inter alia crimina est excellentius. nu. 11. fo. 193.
 Pœna adulterij vbi. n. 12. fo. 193.
 Iure nostro municipali est pœna pecuniaria.
 Adulter in actu adulterij reperi- tus potest à patre occidi simul cum filia.
 A marito, duntaxat adulter, & mulier cum vili persona. nu. 1. fo. 191.
 Adulteri pœna erat dilapidatio. nu. 3. fo. 108.
 Adulterans uxorem illius cū quo fuit confecta pax, an incidat in pœnam pacis. nu. 6. fo. 215.
 Amicum diligens mercedem sequitur. nu. 2. fo. 157.
 Amor clamat in aure Dei. nu. 4. fo. 23.
 Ab amore nascitur potentia honor, & gloria. nu. 5. fo. 86.
 Amor est in homine insitus in terra in herbis in arboribus & in cæteris animantibus. num. 6. fo. 86.
 Amor non est conformis, amorem

INDEX

rem concedenti. nu. 7. fo. 86.
 Amores non debent esse impares.
 Amor, & honor idem est. num. 8.
 fo. 86.
 Amare, amor non est aliud quam
 velle id quo caret. numer. 3.
 fo. 32.
 Ambitio est peccatum mortale,
 secus in Religioso in honorem
 Dei. nu. 2. fo. 45.
 Ambitio, & Auaritia, deturpant
 animum, & animam. num. 3.
 fo. 46.
 Amor filij erga matrem, & amor
 matris erga patriam quis forti-
 or est. nu. 8. fo. 49.
 Amor nullus est quin paternum
 vincat. nu. 2. fo. 48.
 Amor est nobilior omni quacun-
 que causa. nu. 2. fo. 85.
 Amor nullus est qui paternum
 vincat. nu. 1. fo. 87.
 Amor diuinus suadet viam caele-
 stem. nu. 2. fo. 147.
 Humanus propriam voluntatem.
 Amasia aliquando retinetur in cō-
 cubinam ad prolis experimen-
 tum. nu. 1. fo. 231.
 amassa pulchra est destinata ad
 p̄stribulū & pulcher vir ad pa-
 tibulum. nu. 2. fo. 231.
 ambitiosus promotus ad honorē
 in superbiam extollitur. nn. 6.
 fo. 261.
 animus distinguit maleficium.
 nu. 3. fo. 291.
 animus ex facto præsimitur nisi
 cōtraria protestatio palam pro-
 cedat. nu. 9. fo. 14.
 animi interiora, exteriora osten-
 dunt. nu. 10. fo. 14.
 animus est in passionibus occupa-

tus. nu. 11. fo. 14.
 anima bene instituta in studijs, di-
 midium temporis dormire nō
 potest. nu. 3. fo. 15.
 animantia omnia sanguinem ha-
 bentia vt etiam pisces dormiūt
 nu. 7. fo. 15.
 animalia cibo eodem viuentia se
 odio habent. nu. 2. fo. 54.
 animus probatur ex verbis prae-
 ambulis. nu. 1. fo. 70.
 animus & voluntas præsimitur
 durare nisi volūtas mutata pro-
 betur. nu. 2. fo. 71.
 anima fit corporea, & probari po-
 test. nu. 9. fo. 75.
 anima infunditur in corpore pu-
 ra & candida. nu. 11. fo. 75.
 anima praestat corpori vires.
 nu. 12. fo. 76.
 anima est tota in toto, & in quali-
 bet parte. nu. 8. fo. 78.
 anima beata statim Paradisum
 ascendit, damnata in infernum
 descendit. nu. 9. fo. 79.
 animae virtus augetur virtus cor-
 poris diminuitur. numer. 13.
 fo. 76.
 anima est supra corpus. n. 9. fo. 86.
 animae custos est angelus. nu. 10.
 fo. 86.
 anima est caelestis. nu. 11. fo. 86.
 anima est vita p̄petua. n. 14. fo. 98.
 anima est substantia spiritualis, &
 rationalis. nu. 15. fo. 98.
 anima vegetabilis & sensibilis nō
 debent dici animae. n. 16. fo. 99.
 anima dicitur habitare in sangui-
 ne ideo, Normani Anglici, &
 Poloni, fortiter bibunt, ne eo-
 rum anima habitaret in sicco.
 nu. 17. fo. 99.
 anima

INDEX

anima de caelo descendit n. 9. fo. 98.
 anima semper debet esse bona
 nu. 10. fo. 98.
 anima habet diuersas operatio-
 nes. nu. 7. fo. 105.
 animalia eodē cibo viuentia odio
 se habent. nu. 1. fo. 123.
 animus est caput inimicitiae n. 1.
 fo. 133.
 animare ad obedientiam Dei tria
 nos debent nu. 7. fo. 133.
 Excellentia legis reuerentia Dei,
 efficacia obedientiae.
 animam si damnas ob iniuriam,
 eam remitte salua erit, qui dā-
 nat saluare potest. nu. 1. fo. 151.
 animam perdit qui occidit vel oc-
 ciditur. nu. 1. fo. 156.
 Campionum concedenti dene-
 gatur sepultura.
 anima habet diuersas potentias.
 nu. 4. fo. 271.
 anima habet actus pertinentes ad
 corpus. nu. 5. fo. 271.
 animae iustorum in manu Dei sūt
 nu. 6. fo. 271.
 animalū Dominus tenetur emen-
 dare damnum vel bestiam da-
 re pro noxa damnificato. nu. 3.
 fo. 236.
 animalia inuenta in pascuis Do-
 minus propria autoritate cape-
 re, & reponere super hospicio
 vel retinere donec emendetur
 damnum. nu. 1. fo. 235.
 aqua & terra, quae sunt elementa
 frigida habent connexitatem.
 nu. 9. fo. 18.
 argumentum à minori ad maius
 ualidissimum est in iure. nu. 12.
 fo. 18
 argumentum ualer à maiori ratio

ne. nu. 13. fo. 18
 argumentum praedictum an pro-
 cedat in statutis quando inter-
 pretatio statutorū prohibetur
 per statutum ibi. nu. 14. fo. 18
 aromataris an liceat in medica-
 mentis substituere unam rem
 pro alia absque consensu Phisi-
 ci. nu. 1. fo. 176
 aromataris an liceat commiscere
 corruptas res cū incorruptis.
 nu. 2. fo. 176
 arma, ferrū, & merces similes non
 sunt defferendae ad infideles.
 nu. 5. fo. 211
 arma & insignia vnusquisque assu-
 mere potest. nu. 1. fo. 252
 Sunt ad placitum sicut nō min-
 arma & insignia non licet, porta-
 re vel pingere nisi in suo nō in a-
 lieno. nu. 2. fo. 252
 arma, & insignia aliena portare
 non licet. nu. 3. fo. 252
 Si ex hoc iniurietur aut leditur.
 Insignia, & arma Iudex prohibe-
 re potest ex officio si viderit
 scandalū sequi posse. n. 4. f. 253
 arma portare præsimitur habere
 malum animum. nu. 12. fo. 60
 arma si statuto cauetur ne quis
 portet de nocte, quid si penes
 pedes eorum reperirentur.
 nu. 13. fo. 60
 artem militarem Romani ueluti
 Deam colebant. nu. 14. fo. 60
 arma sunt etiam inuenta pro de-
 fensione Dei, & contra inimi-
 cos eius. nu. 6. fo. 58
 armorum circa gestationem, iura
 quatuor diueso tēpore ema-
 narunt. nu. 10. fo. 55
 arma non fuerunt adinuenta pra-
 fertim

I N D E X

fertimut homines exanimen-
 tūr. nu. 2. fo. 124
 ars militaris omnes artes secundū
 aliquos excellit. nu. 3. fo. 57
 artis militaris magister fuit Mars,
 alii Bellonā alii Tubalcainum
 añ diluuiū exercuisse. n. 4. fo. 57
 ars militaris fedit in supremo ho-
 minis gradu. nu. 16. fo. 61.
 artifices non cōsiderant ad genus
 honoris. nu. 3. fo. 113.
 artifices & Mercatores inter se in-
 uident. nu. 3. fo. 123.
 artifex locans operas suas asserit
 esse peritum. nu. 5. fo. 55.
 arteriæ deriuāt ab AEpata. nu. 4.
 fo. 77.
 aspidis surdis verba non sunt faci-
 enda. nu. 3. fo. 3.
 assassini sunt diffidati & impune
 possunt offendere. nu. 2. fo. 206.
 Pæna ultra mortem, trahuntur
 ad caudam Equi.
 assassini conatus punitur. num. 3.
 fo. 207.
 Plus delinquit faciens per pecu-
 niam quam qui gratis.
 assassinus clericus punitur per Iu-
 dicem secularem. nu. 4. fo. 207.
 auaritia est radix omnium malo-
 rum ideo auarus appellatur cæ-
 cus. nu. 1. fo. 45. & nu. 2. fo. 237.
 auaritia producit opera infru-
 ctuosa. nu. 6. fo. 268.

B

BELLA quando dicantur li-
 cita. nu. 8. fo. 31.
 Bellum homines faciunt Deus vi-
 ctores. nu. 6. fo. 33.

Bellum habet originem à peccato
 nu. 1. fo. 57.
 Belli, & artis militaris origo, &
 causa consistunt in peccato à
 quo. C. nu. 2. fo. 57.
 Bellum qui per auaritiam exer-
 cuit fuit Nipus. nu. 5. fo. 57.
 Bellum dicitur iustum contra in-
 fideles. nu. 2. fo. 112.
 Blasphemans stante statuto quod
 quis relaxetur propter pacē ha-
 bitam ab offenso si habet remis-
 sionē à præsbytero parochiali
 est relaxandus. nu. 3. fo. 289.
 Beneficium an dandum sit nobi-
 li ingnorati an ingnobilis docto-
 ri. nu. 2. fo. 256.
 Bonum nullum habet qui non ha-
 bet esse. nu. 8. fo. 279.

C

CARO est terra. nu. 1. fo. 160.
 Caro habet inimicitiam cū
 spiritu. nu. 1. fo. 93.
 Caro est potentior spiritu. nu. 2.
 fo. 93.
 Caro est nostra spiritus Dei. n. 3.
 fo. 93.
 Carcerem priuatum nemini licet
 tenere. nu. 1. fo. 216.
 Carcerem priuatum tenēs vt vio-
 lator imperialis maiestatis puni-
 tur capite. nu. 2. fo. 216.
 Etiam si detineat minori spatio
 xx. horarū, secus ex iusta causa.
 Carcerē priuatum quilibet Cardi-
 nalis tenere potest ad punien-
 dum domesticos. nu. 3. fo. 216.
 Carceratus fugiens pro delicto
 habetur pro confessio, etiam si
 maleficiū nō cōmiserit. n. 4. f. 216.
 Nisi

I N D E X

Nisi ostiū carceris viderit apertū.
 Nisi iniusta detinetur vel iniusta
 fuisset tortus.
 Carceratus an valeat contrahere.
 Castrum concessum per princi-
 pem intelligitur cum iuribus,
 & iurisdictionibus. n. 1. fo. 221.
 Et de qua iurisdictione, & an com-
 prenditur ius patronatus.
 Item instrumenta ad defensionem
 Castrī.
 Item an spiritalia.
 Item omnes suæ pertinentiæ.
 Item merum & mixtū Imperiū.
 Causa cessante cessat effectus.
 nu. 4. fo. 291.
 Causa & causatū est eiusdem na-
 turæ. nu. 14. fo. 44.
 Cautela diabolica si vnus aliquē
 vulnerauerit lethaliter, & alter.
 Confocius superuenit, & occidat,
 an liberetur primus. n. 7. f. 189.
 Cautio debet præstari cū fidei-
 sione. nu. 2. fo. 214.
 Et an sufficiat iuratoria cautio.
 Cautio de non offendēdo durat
 ad arbitriū iudicis. nu. 3. f. 214.
 Charitas est forma virtutis in ea
 est ordo. nu. 2. fo. 137.
 Charitate caret qui nō diliget ini-
 micū virtus debet esse cū cha-
 ritate quia sine ea non proffit.
 nu. 4. fo. 138.
 Charitiæ si duæ vel vehicula se
 obuiarent in via arcta quid agē-
 dum. nu. 1. fo. 174.
 Christi verba non sunt aspernen-
 da sed menti tradenda & exe-
 quenda. nu. 2. fo. 9.
 Christū crucifigere videtur qui
 Christum in suis sacerdotibus
 prosequitur & quibus permissio

sit defensio. nu. 3. fo. 65.
 Christus voluit prius honorari
 quam mori. nu. 4. fo. 142.
 Christus mortis suę fuit memor.
 nu. 3. fo. 147.
 Cibi delicati sunt permittit perfo-
 nis delicatis. nu. 2. fo. 241.
 Clericus non dicens officio sine
 causa rationabili an teneatur re-
 stituere fructus. nu. 6. fo. 5.
 Clerici gaudent beneficio statu-
 torum laicorum fallit vt ibi.
 nu. 10. fo. 339.
 Cogitationes in homine aliquę
 bonę aliquę malę. n. 1. fo. 102.
 Cogitatio nulla altior quam no-
 cturna, nulla propē pars tempo-
 ris aptior studentibus. n. 2. f. 15.
 Columbos capientes furtum faci-
 unt. nu. 4. fo. 185.
 Commune & homines occulant
 damnatorem. nu. 1. fo. 237.
 Commune & homines quando
 non tenentur ad emendationē
 damni. nu. 5. fo. 228.
 Commune, & homines sunt im-
 memores præcepti Dei. nu. 3.
 fo. 237.
 Cōparationes sunt rerū & generū
 diuersorum. nu. 3. fo. 106.
 Conductor si suscepit periculum
 casus fortuiti tenetur ad estima-
 tionem. nu. 2. fo. 117.
 Aut nullum periculum suscepit,
 tunc aut culpa, aut mora, præce-
 dit casus.
 Conductor potest expelli si male-
 versatur in re locata. Etiam exer-
 ces malos mores retinendo in-
 retrices. n. 2. f. 227.
 Confessionis ordo. nu. 4. fo. 289.
 Et quare prius imponatur pæ-
 nitentia

I N D E X.

nitentia quam absolutio.
 Conscientia est cognitio sui ipsius.
 nu. 3. fo. 104.
 Conscientia est habitus mentis
 boni & mali discretiuis.
 Consensus parentum non requiri
 tur in sponsalibus & matrimo-
 nijs nu. 6. 249
 Consiliarius Principis debet esse
 purus. nu. 2. fo. 36
 Conscientia homo vititur, qnemad-
 modum cibi. nu. 6. 105
 Consilium præsumitur semper
 bonum. nu. 2. fo. 283
 Corp^o sine aia nihil è. n. 15. f. 282
 Cor Regis in manu Dei est n. 10.
 fo. 200
 Cor meum exquisiuit te facies.
 mea nu. 13. fo. 6
 Crimina non præscribuntur mi-
 noris temporis spatio quã xx.
 annorum adulterium quinque
 nio ex statuto nostro per men-
 sem vel per duos in territorio.
 nu. 13. fo. 193
 Custodia est adhibenda quando
 lupi vadunt per contratam nõ
 solitam nu. 8. fo. 30
 Culpa dicitur trib^o modis n. 3 f. 217°
 D
DAMNVM modicum qui-
 libet æquo animo ferre de-
 bet, quia lex paruam læsionem
 non considerat nu. 5. fo. 14
 Dånnum famæ est maius dånno pec-
 cuniaro nu. 3. fo. 178
 Damnum passus si substinet one-
 ra & fationes in illa villa, an de-
 beat contribuere pro re sibi de-
 robata nu. 6. fo. 238
 Dånatorũ corpora de iure cano-
 nico possunt sepeliri n. 4. fo. 246

Datum ob causam causa nõ facta
 illud potest repeti nu. 7. fo. 5
 Dauid lachrimauit mortem Ab-
 salonis filij tribus diebus & tri-
 bus noctibus nu. 3. fo. 119
 Deus chaos creauit & elementa
 distinxit. nu. 1. fo. 2
 Deus omnium rerũ est princeps,
 & in eius nomine omnia sunt
 facienda. nu. 2. fo. 2
 Deus est animi animæq; passio-
 nũ curator, & custos. nu. 3. fo. 2
 Deus magis inspicit cor quã opus
 nu. 4. fo. 2
 Deus est veritas à qua nemini di-
 scedere licet. nu. 5. fo. 2.
 Deus quos coniunxit homo non
 separat, quia à Deo Matrimo-
 nium fuit institutum. nu. 1. fo. 19
 Deus licet sit purus amor, & to-
 tus verus amor; tamen Demo-
 nem non diligit. nu. 7. fo. 23.
 Deus est solus scrutator cordium
 nu. 3. fo. 23
 Deus cor, & operationes demo-
 nis existentes in peccato mor-
 tali vidit & eum deiecit de Pa-
 radiso. nu. 5. fo. 23.
 Deus comminatus est contra popu-
 lũ propter furtũ n. 15. fo. 44
 Deus creauit hominem ad imagi-
 nem suam nu. 1. fo. 62
 Deus elegit viros sapientes, & no-
 biles in regiminẽ nu. 2. fo. 62
 Deus permittit hominem mala
 facere. nu. 4. fo. 62
 Deus est amor magnus n. 1. fo. 85
 De^o in Duello est iudex. n. 1. f. 88
 Dei dona principalia sũt quatuor
 anima, honor, vita & fortuna
 bona nu. 3. fo. 9
 Deus habet præscientiã n. 11. fo. 98
 Deo

I N D E X

Deo manifesta est damnatio ani-
 mæ. nu. 12. fo. 98
 De^o fecit aiam ut eũ & opera sua
 laudaret & magnific. n. 13. f. 98
 Deum qui timet viuet in æternũ.
 nu. 19. fo. 99
 Deus potest omnia. nu. 1. fo. 96
 Deus nõ facit nisi quod conuenit
 veritati & iustitiæ. nu. 2. fo. 97
 Dei voluntas appellatur oratio.
 nu. 3. fo. 97.
 Deus omnia facere non potest cũ
 quedam possumus nos ipse nõ
 potest vt peccata C. nu. 4. fo. 97
 Dei potentia mentiri non potest
 nu. 5. fo. 97
 Deus non potest mori vel falli ne
 que miser fieri neque vinci. nu.
 6. fo. 97
 Deus non potest facere, quod fa-
 ctum non sit factum. n. 7. fo. 97
 Deus inter omnia mirabilia fecit
 animam. nu. 8. fo. 98
 Dei præcepta non sunt impossibi-
 lia. nu. 1. fo. 101
 Deus nihil frustra dixit & fecit.
 nu. 3. fo. 101
 Dei gratia petenti impartitur. nu.
 2. fo. 103
 Deus in exemplo Iacob & Esau,
 fecit vt ostenderet iram & no-
 tam faceret potentiam. num. 1.
 fo. 104
 Dei iudicia sunt incomprehensi-
 bilia. nu. 2. fo. 104
 Deus non diligit peccatorẽ. nu. 2.
 fo. 109
 Deus non vult mortem peccato-
 ris. nu. 2. fo. 117
 De^o hoc mirabile fecit quod crea-
 turæ sint Diuersè aspectu, effi-
 gie, & opinione. nu. 1. fo. 118

Deus malificos super terram vitæ
 re detestatur. nu. 4. fo. 125
 Deus omnia bona fecit homo ma-
 la. nu. 9. fo. 126
 Deus iustitiam dilexit æquitatem
 vidit. nu. 2. fo. 130
 Deus distribuit omnia secundum
 debitam proportionẽ. n. 3. f. 130
 Deus obligauit homines ad obser-
 uantian præceptorum propter
 iustificationem. nu. 10. fo. 134
 Deus est liberalissimus. num. 11.
 fo. 134
 Deus obligauit homines propter
 humiliationem. nu. 13. fo. 134
 Deus inobedientibus pactum nõ
 seruat. nu. 16. fo. 136
 Deus docet nos esse memores in
 mense charitatis suæ. n. 4. f. 148
 Deus fecit omnia ad salutem no-
 stram. nu. 5. fo. 149
 Ibi vide exẽpla humilitatis Chri-
 sti per totum.
 Dei voluntas est causa rerum. nu.
 2. fo. 153
 Dei præscientia est. nu. 1. fo. 158
 Dei beneficiorum memorem es-
 se oportet. nu. 2. fo. 268
 Deus solus gaudet superlatiuo. nu.
 14. fo. 282
 Deus pater in signum dilectionis
 dat angelum in custodiam an-
 mæ. nu. 10. fo. 279
 Deus si summeret vindictam de
 omnibus iniurijs receptis à no-
 bis oĩa elementa confunderen-
 tur. nu. 1. fo. 287
 Decime debentur ex præcepto
 Dei. nu. 1. fo. 212
 Decimas impediens solui, tenẽ-
 tur ad interessẽ. n. 2. fo. 212
 Decimas soluentes vberiores fru-
 ctus

INDEX

ctus colli gūt, conseruatur in sa-
 nitate veniā peccatorum conse-
 quantur nu. 3. fo. 212
 Decimam qui non soluerit incur-
 rit peccatū p̄uaricati p̄cepti Dei
 Et in multis vt ibi nu. 4. fo. 212
 Decime per laicū possideri nō pos-
 sūt nisi ex priuileg. p̄p n. 5. f. 213
 Decimæ non possunt p̄asci ibi.
 nu. 6. fo. 213
 De floracio probari potest per tes-
 tes domesticos nu. 2. fo. 194
 Delictum interest reipublicæ, vt
 sicutur nu. 5. fo. 182
 Delictum in confinibus cuius est
 iudex nu. 2. fo. 222
 Et Iudicium.
 Detestabile minus est quod distat
 ab æquitate naturali nu. 7. f. 276
 Detestabilius quod in totum nocet
 nu. 8. fo. 276
 Dies hominis sunt in confusione
 ad laborem & dolorē n. 2. f. 160
 Dignitatis contemptores vt indi-
 gni ea priuantur. nu. 7. fo. 95
 Dignitas non p̄t augeri laudibus
 nec minui detractioib⁹ n. 1. f. 94
 Dignitas est quedam p̄æminen-
 tia nu. 2. fo. 94
 Dignitas filij liberat eum. è patria
 potestate. nu. 3. fo. 94
 Dignitatem duplicem habens at-
 tenditur maior. nu. 4. fo. 94
 Diligere inimicos quomodo sit in-
 telligendum nu. 1. fo. 91
 Diligite inimicos vestros & bene
 facite his qui oderūt vos n. 1. f. 2
 Dilectio, & inimicitia in eodē su-
 biecto stare nō p̄t nu. 1. fo. 140
 Tamen diuisione & distintione
 aut alio legitimo modo contra-
 rietas remoueri potest.

Differentia est inter diligere & amā-
 re. nu. 3. fo. 91
 Dilectio an cōprehendat infideles
 cū sit hostes christianorū n. 1. f. 50
 Dilectio motus inimicitia repellit
 à motu corpori & aīe. n. 11. f. 79
 Diuitiæ sunt tante vis, quod faciūt
 p̄sumi potius pro diuite quā
 pro paupere. nu. 3. fo. 25
 Diues de damno infecto satis dare
 debet nu. 4. fo. 25
 diues & ignobilis varijs p̄nis puni-
 untur, & minori p̄na puni-
 tur vnus quam alter nisi per no-
 bilem contemneretur manda-
 tum principis nu. 5. fo. 25
 diuinitas non patitur nisi ex displi-
 cētia peccatorum nu. 2. fo. 285
 discordiarum causa nulla maior
 quam vnus f̄minæ a multis
 maribus appetitio nu. 3. fo. 221
 dyonisius Syracofanus literarū lit-
 dum aperuit dicens esse genus
 imperandi nu. 3. fo. 113
 doctrina est vitæ anima n. 1. f. 183
 Doctrina Christi est generalissi-
 ma nu. 1. fo. 120
 Dolor nullus est quin longinqui-
 tas tēporis minuat, atque mol-
 liat. nu. 4. fo. 203
 Dolus ex parua re non p̄sumit-
 ur nu. 6. fo. 14.
 Dominus in conferendo premiū
 suæ liberalitatis manifestationē
 nō tantū attēdit, immo etiā glo-
 riar promotionem nu. 12. fo. 134
 Dona Dei, & spiritus sancti, sunt
 septem nu. 2. fo. 110
 Donatio facta inter cōiuges puta-
 tiuos non confirmatur morte.
 nu. 7. fo. 10
 Donatio inter virū, & vxorē fuit
 prohibita

INDEX

prohibita ne mutuo amore inui-
 cem spoliarentur. nu. 13. fo. 22
 Dotes seculi quæ sint. nu. 3. fo. 160
 Dotis titulus est onerosus, & ita ti-
 tulus dotis putatiua. n. 9. fo. 21
 Duellū in locis incultis detestabil-
 ius oī genere duellari. n. 1. f. 277
 Duellum nocet quando fit solum
 per exterminationē n. 10. f. 276
 Duellum ad loca inculta quæ vul-
 go appellatur la macchia est de-
 testabile. nu. 4. fo. 275
 Duellū è de iure p̄hibitū n. 2. f. 89
 Duellum permittitur in aliquibus
 casibus nu. 3. fo. 89
 Duellum habetur etiam fuisse in
 lege antiqua nu. 4. fo. 90
 Duellum vti odiosum est omni iu-
 re prohibitum nu. 29. fo. 8.
 Duellum vnde dicatur nu. 1. f. 270
 Et quare ita appellatur.
 Duellum fuit inuentum arte Dia-
 bolicam nu. 2. fo. 270
 Duelli fraudes sunt considerandē.
 nu. 1. fo. 262

E

ELEEMOSINA prodest quia
 Extinguit peccatū. nu. 4. fo. 286
 Et pro anima Defunctorum.
 Eleemosina quomodo, & quibus
 facienda. nu. 5. fo. 286
 Emulatio est inter artifices. nu. 2.
 fo. 123
 Episcopus an possit versari in ar-
 mis. Nisi cōtra hostes fidei & p̄
 defensione Ecclesiæ. nu. 7. fo. 58
 Episcopus an arma mouere possit
 pro recuperando castro, & ut
 ibi. nu. 8. fo. 58
 Ep̄s habens tēporalē iurisdictionē
 potest indicere bellū. nu. 9. fo. 59
 Hęc, sit irregularis ex homicidio.

Eques si caret, sciētia, non debet ea-
 rere experientia. nu. 3. fo. 268
 Equiti non licet ingredi metā tpe
 quo meta est destinata equitib⁹
 curentibus ad obuiam. n. 2. f. 174
 Equites qui p̄stāt misterii curijs
 principū equitat per ciuitatem
 ob eorum dignitatē nu. 1. f. 234
 Equus vnus equitis calcitrando
 calce percussit equitem confō-
 cium, an ei cōpetat actio de pau-
 peria nu. 2. fo. 244
 An culpa hominis, an ex naturali
 feritate
 Aetas q̄ excusat à delicto. n. 4. f. 32
 Error conscientia octo modis cau-
 satur ingnorātia negligētia, &c.
 nu. 3. fo. 270
 Error eius octo modis causatur.
 nu. 4. fo. 104
 Expensē veniunt in iuramento de-
 cisorio secus in suppletorio. n. 1.
 fo. 180
 Experientia docet. nu. 3. fo. 177. &
 nu. 5. fo. 296
 Experientia est rerum magistra.
 nu. 3. fo. 132
 Extremum nullum est, bonum nisi
 in eo qui nimis vult in Deo.
 nu. 18. fo. 99
 Euentus inspicitur in malificijs.
 nu. 3. fo. 186

F

FALSIUS cōmittitur circa testes,
 instrumēta scripturas, & more
 tam nu. 1. fo. 204
 Falsum testis deponēs corruptus
 pecunia videtur vendere san-
 guinē Christi. nu. 2. fo. 204
 Ideo iustas fecit, idem facit iudex
 in proferendo sententiā iniustā.
 Idem facit notarius qui non de-
 bet

I N D E X.

bet conficere instrumentum nisi dehis quæ sensu corporis tunc percipit. nu. 3. fo. 204
 Idem si omisit solemnitates res si quitas.
 Falsa monetæ idèritas quomodo probatur. nu. 4. fo. 205
 Fama bona est thesaurus inestimabilis. nu. 12. fo. 280
 Famam qui negligit suam crudelis est. nu. 5. fo. 179
 Famulus nõ tenetur ex furto sub tracto per eum, si tantum subtraxit quantum sibi Dominus est debitor. nu. 2. fo. 236
 Pharisei moti fuerunt inuidia aduersus Christum. n. 5. fo. 143
 Phisicis standu est tanquã peritis in arte. nu. 3. fo. 176
 Felicitas Metelli. nu. 3. fo. 154
 Ferrum à natura productum ad bonum vsu hominis. nu. 3. fo. 124
 Filia deflorata est deterioris conditionis cum post ruina non possit nec a Deo restitui. nu. 1. fo. 194
 Filius ex iussu patris excusatur à periurio. nu. 6. fo. 49
 Filius an potius subuenire debeat fideli extraneo, an patri infideli. nu. 3. fo. 51
 Filius modo non amat patrem vt ab eo ipse amatur. nu. 2. fo. 87
 Filius videns aliquem velle interficere patrem, & alium velle cõburrere patriam cui debeat succurrere patri an patriæ. nu. 3. fo. 87
 Filius tenetur obedire patri. nu. 4. fo. 88
 Filia si nubit, sine consensu patris

post xxv. annum nõ potest postea exheredari. nu. 7. fo. 249
 Ampliatur ut ibi & limitatur vt ibi
 Filius debet obedire patri suo superioriori. n. 1. fo. 249
 Filia excedens xxv. annum potest inscio patre nubere.
 Et ad dotandam eum cogere. nu. 2. fo. 233
 Filia nubilis facilius docetur. nu. 3. fo. 233
 Fornicatio est peccatum mortale. nu. 9. fo. 234
 Fornicatio cum muliere pro habenda pecunia, non est mechus sed auarus. nu. 6. fo. 276
 Forensis qui soluit onera personalia gaudet beneficio statutorum. nu. 8. fo. 239
 Forensis qui habitauit per x. annos soluendo onera, gaudet statutis. & uidetur contrahaxisse domicilium. nu. 9. fo. 239
 Forensis an gaudeat beneficio statuti de dano dato. nu. 7. fo. 238
 Omissa via statuti potest probare per testes.
 Fundus venditus cum piscina piscines non comprehenduntur. n. 4. fo. 216
 Furiosi, & mente capti differunt, nam vnus cum rabie, alter sine. nu. 3. fo. 36
 Furiosus proijcit lapides vel panem. nu. 4. fo. 36
 Item qui clamat per Ecclesiam presentem populo.
 Furiosus aequiparatur ignoranti. nu. 5. fo. 37
 Item prodigo, item mortuo, item absenti, item minori.
 Furiosus

I N D E X

Furiosus an possit puniri de delicto commisso ante furorem. nu. 6. fo. 37
 Furiosus fugiendus est. nu. 7. fo. 39
 Furiosus comiserandus est. nu. 2. fo. 116
 Furtum dicitur factum inuito domino. nn. 3. fo. 201
 Furtum autoritate Iudicis in domo aliena perquiri potest. nu. 4. fo. 201
 Furtum apud personam honestam quis reponere potest, vnde recurritur ad malam, vel bonam famam, re furatã retinetis. n. 5. f. 201
 Pœna pro primo furto, secundo, & tertio. nu. 6. fo. 202
 Statutum ne quis pro tertio furto suspendatur si commiserit duo furta extra terretorium, & vnũ in terretorium an illa duo furta computentur. nu. 7. fo. 202
 Ibi videnda sunt verba Statuti.
 Furtum quando non sit punibile. nu. 8. fo. 202
 Furtum emens an teneatur ad restitutionem non recepto pretio. nu. 9. fo. 203
 Furtum committit qui equum alium unde duxit. nu. 1. fo. 217
 Furti quantitas, & existimatio quomodo probatur. nu. 4. fo. 238
 Furari propter famem dicitur fur, vnde necessitas in totum nõ excusat. nu. 9. fo. 291
 G
 GABELLAS fraudantes an facere possunt salua conscientia. nu. 2. fo. 247
 Gabellæ inductæ à principe vel ab alio habente potestatem non possunt sine peccato fraudari. n. 3. f. 247
 Gabellas exigentes possunt fraudari tam à subditis quam à forensibus. nu. 4. fo. 247
 Gabellas quæ sapiunt inimias extorsiones fraudari possunt. nu. 5. fo. 247
 Gabella iniusta fraudari potest. nu. 6. fo. 247
 Gabella an debeat solui per nauem que vi uentorum propter tempestatem ad portum accessit. nu. 8. fo. 247
 Eadem ratione si in cursum hostium Gabellam non tenetur soluere qui tempore siccitatis accedunt ad macinandum ad molendum nostri terretorij. nu. 9. fo. 248
 Veniunt propter necessitatem famis quæ est magna necessitas.
 Gaudia extrema, Luctus occupat nu. 6. fo. 296
 H

Homicidium ex parte insistentis, & resistentis crebro nascitur, expellendo aliquem de possessione. nu. 1. fo. 186
 Hominum conditio deflenda est & commiseranda. nu. 2. fo. 188
 Homicidium est magis considerabile & punibile ex vna causa quam ex alia. nu. 3. fo. 88
 Homicidium committens in persona Titij cupiens occidere Gaium qua pena puniatur. num. 4. fo. 189
 Homicidium committens cum ueneno qua pena puniatur. nu. 5. fo. 189
 Et quid si mors non fuerit secuta.
 Homicidium aliquando non est punibile. nu. 2. fo. 119
 Homicidium

I N D E X

Homicidium à Deo, & lege Ciui
 li, & Canonica, permiffum ali
 quibus cafibus. nu. 1. fo. 127
Homicidij fpecies duæ funt. n. 2. 6. f. 6
Homicidium ad defenfioné quo
 modo probetur. nu. 7. fo. 63
Homicidium permittitur etiam
 pro defenfione rerum fuarum.
 nu. 1. fo. 64
Homicidium clerico non licet &
 in quibus. nu. 2. fo. 65
Homo non potest effe bonus fim-
 pliciter fine virtutibus Cardina
 libus. nu. 7. fo. 75.
Homo appellatur Nichochro-
 mos. nu. 3. fo. 77
Hominis mens per exteriora, siue
 vocum, siue etiam aliorum fa-
 ctorum, mouetur. nu. 12. fo. 6
Hoies funt mali à natura. n. 2. f. 32
Homines omnes secundum eorū
 profefionem profitentur hono
 rem. nu. 1. fo. 54
Hoīs cōditio deflēda. est. n. 5. f. 42
Homo qui dormit femper vigilat
 in motu. nu. 5. fo. 78
Hominis est ascensum habere &
 descensum. nu. 12. fo. 86
Homo appetit vindictam exem-
 plum in infantibus. nu. 3. fo. 85
Hominem non diligere in huma-
 num est. nu. 4. fo. 101
Hominis voluntas est duplex rati-
 onis & sensualitatis. nu. 5. fo. 101
Homo pōt dici stellio. nu. 4. f. 105
Homines non diligunt neque De-
 um neque Demonē. nu. 1. f. 108
Homo natus ad pænā. nu. 9. f. 264
Hōminis vita breuis. n. 10. fo. 265
Homo incidit in peruerfas cogita-
 tiones. nu. 10. fo. 267
Homo nutritur in ventre matris

sanguine mēstruo. nu. 2. fo. 259
Homini incūbit videre, quæ sunt
 bona, quæ sunt mala. n. 1. f. 258
Homo qui non habet charitatem
 nihil habet. nu. 4. fo. 300
Homo tenetur ad obedientiam,
 tenetur ad penitentiā peccato
 rum non obftante morte Chri
 sti. nu. 4. fo. 146
Homo afferit honorem effe filiū
 amoris. nu. 1. fo. 147
Hominum fines funt duo tempo-
 ralis & spiritualis. nu. 3. fo. 162
Homini soli fuit concessa locutio
 & rō recte loquendi. n. 5. f. 166
 Et multa alia fuerunt concessa.
Homo facit quidquid vult medi
 ante gratia Dei. nu. 9. fo. 139
Hominis vita regulariter non ex
 cedit centum annos. nu. 5. fo. 10
Hominis vitæ meta communis
 est feptuaginta annorū. n. 6. f. 10
Homo debet parere imperio sui
 creatoris. n. 14. fo. 135
Homo per obediētiā consequitur
 bona temporalia spiritualia, &
 ęterna. nu. 15. fo.
Homo qui honorem sequitur; exi
 stimandus. nu. 1. fo. 106
Honores debiti Deo non funt de
 biti hominibus. nu. 2. fo. 106
Comparationes propriæ nō funt
 rerum. nu. 3. fo. 106
 Quæ funt diuerforum generum
 sed quæ funt eiusdem generis.
Honor non est existimabilis. nec
 mensurabilis. nu. 4. fo. 106
Honorantem nō honorans. dicitur
 infamis. nu. 5. fo. 106
Honor datus à Deo est vera co
 gnitio fugiēdi turpia, vana, pra
 ua. nu. 6. fo. 105
 Ho-

I N D E X

Honor reddit hominem incapa
 cem honoris Dei. nu. 7. fo. 107
Honor qui debetur Deo est ma
 ior nobilitate & dignitate. nu.
 2. fo. 162
Honor ē signū virtutis. nu. 1. f. 273
Honor non est idem in quacunq;
 persona, sed cōsideratur respe-
 ctu pffessionis vel artis. n. 1. f. 22
Honor Dei, alter est honor ciuis,
 alter nobilis ciuis, alter militis,
 alter ducis, alter professoris li-
 terarū. 2. f. 22
Honor est actus incorporeus qui
 consistit in moribus nu. 4. fo. 2.
Honor soli Deo debetur n. 6. f. 78
Honoris misterium consideratur
 ex tribus. nu. 7. fo. 278
Honorem celebrare, & laudes ei
 præbere decet nu. 1. fo. 11
Honor est sine censura quod non
 est in alia re, tam animata quā
 innanimata nu. 2. fo. 11
honor solus est irreprehensibilis
 nu. 3. fo. 11
honor solus in alta sede commo-
 ratur nu. 4. fo. 11
honor est præcipuum decus vitæ
 nullus æques illum perdit, quin
 vitā perdat vitæ præfertur hon-
 or nu. 5. fo. 11
ho nōr est victus hominis non au-
 tē hic cibis materialis n. 6. f. 12
honoris Laus nu. 7. fo. 12
honorem qui nō seruat est sibi ip-
 si inimicus nu. 8. fo. 12
honoris diffinitio est desideriu
 laudis nu. 1. fo. 10
honor est iudicium existimatio-
 nis quæ ex bonis operib⁹ in ho
 minē nascitur nu. 2. fo. 10
honor est signū virtutis. nu. 3. f. 10

Si hospes dedit cauponi hippope
 ram vel quid aliud custodiend-
 dum, si aliquid dicit subtra-
 ctum an teneatur nu. 3. fo. 219
Si hippopera erat clausa statuit
 iuramento hospitis
 hospiti qui amasserit rem suā quo
 modo succurratur nu. 4. fo. 219
Præsumptio est contra cauponem
 cuius manibus data fuit hippo-
 pera nu. 5. fo. 219
hospes debet dicere cauponi con
 signo tibi hippoperā meā clau-
 sam vt de ea custodiam habeas
 nu. 6. fo. 220
humanum genus regitur natura-
 li iure & moribus nu. 2. fo. 100
Humiles nosse oportet n. 7. f. 86
hyerusalē exciit destructa ob pec
 cata non ob vindictā n. 1. f. 145
hyerusalem remansit desolata ex
 voluntate Dei nu. 7. fo. 84

I

IDENTITAS rei cuiusque pro
 bari debet nu. 1. fo. 253
Ignarus percussit Christum ala-
 pa nu. 2. fo. 142
Ignarus docere maior est pietas
 nu. 3. fo. 142
Ignis inferni est corporeus in du-
 bus inspicitur verisimilius n. 10.
 fo. 75
Incēdiarius, capite punit n. 1. f. 223
Incendium non fit nec præsumi-
 tur sine culpa fieri nu. 2. fo. 224
hospes ex incendio de facto suo,
 & suæ familia; tenetur nō de fa-
 cto aduenarum nu. 3. fo. 224
Incendium si nō probatur statuit
 culpæ præsumptæ contra habi-
 tantem nu. 4. fo. 224
Incendium quauoquoque fit sine
 culpa

INDEX

culpa tunc, cedit periculo emptoris nu. 5. fo. 224
 Culpa in furto comissa in negligendo vel faciendo, vel omitendo nu. 6. fo. 224
 Incendium potest esse ex casu fortuito nu. 7. fo. 224
 Potest esse etiam sine culpa familiaris inhabitantis
 Incendium immissum incursum hostium facit culpam abesse nu. 8. fo. 224
 Incendium si non apparet a quo, tunc fertur sententia contra reum per casum nu. 9. fo. 224
 incendium non imputatur habitanti qui solitus sit esse vigil, & diligens nu. 10. fo. 225
 incendium si infortit damnum vicinis debet emendari per illum ex cuius negligentia incendium peruenit nu. 11. fo. 225
 incendium in campis immissum ad comburendas stipulas si euagaret & noceret vicinis punitur de culpa nu. 12. fo. 225
 iactitia & praesumptiones in casibus indubitatis a lege habentur loco probationum nu. 4. fo. 194
 Poena stupri si est clericus deponit infantis nulla cogitatio nisi in fletu nu. 4. fo. 250
 infantis primus motus est fletus nu. 5. fo. 250
 infamia facti, & opinio grauata non differunt nu. 4. fo. 234
 inimicum diligere non licere propter nobilitatem vel dignitatem est vanum dicere nu. 1. fo. 162
 inimicus efficitur saepe quem diligis nu. 2. fo. 140
 inimicitiae causa an sufficiat ad pro-

bandam inimicitiam nu. 9. fo. 73
 inimicitia format in animo ex causis iustis vel iniustis nu. 7. fo. 73
 inimicitia leuis non repellit testes sed relinquitur iudicis arbitrio nu. 7. fo. 14
 inimicitiae sunt passionis mentales quae animo retinentur, & continuantur nu. 8. fo. 14
 inimicos diligere hoc repugnat humanae naturae nu. 1. fo. 13
 inimicitia ex tribus causis nascitur ex opinione nu. 2. fo. 13
 inimicitiam iniuria generat ex triplici causa re, verbis, & literis, nu. 3. fo. 13
 inimicitiae aliquae sunt capitales, aliae quae leues nu. 4. fo. 13
 inimicus insidiatus, & molestatus ab inimico, nec hiberna, nec estiuam noctem totam dormit nu. 4. f. 15
 inimicitia culpe anumerat nu. 5. f. 15
 inimicitia quando aucta, & quando diminuta nu. 6. fo. 15
 inimicitia occulta non ita de facili detegitur nu. 1. fo. 17
 inimicitia est inter catam, & canem, cernum, & serpentem, & eum, & Elefantem, inter Asellum, Taurum, & Lupum, inter Vulpes, & falcones, inter pernicem, & testudines, inter Turturam, & Coruam, inter Gallum, & Leonem inter Equum, & Camellum nu. 3. f. 17
 inimicus est qui publicat quae pertinent ad infamiam alicuius nu. 2. f. 178
 inimicitiae oriuntur est damno pecuniario & pro lite pecuniaria nu. 4. fo. 179
 inimicitia inter pisces, & in specie inter delphinum, & cetum nu. 4. f. 17
 inimicitia inter accipitrem & quaglias,

INDEX

glias, & inter omnes aues habentes rostrum simile nu. 5. fo. 17
 inimicitia inter res inanimatas habentes animam vegetatiuam nu. 6. fo. 17
 inimicitiae an nascantur ex influxu stellarum & planetarum nu. 10. f. 18
 inimicitia occulta quare nascatur ex aspectu alicuius hominis nu. 11 fo. 18
 inimicus est qui omnibus modis dicitur iniuriatus nu. 5. fo. 177
 inimicitia capitalis oritur ex verbis iniuriosis nu. 2. fo. 177
 inimicitia quae dicatur num. 1. fo. 168
 inimicitia duplex est capitalis, & non & leuis nu. 2. fo. 168
 inimicitia ex triplici causatur nu. 3 fo. 168
 Ex iniuria, ex lite, ex opinione.
 inimicitia signum est iniuria nu. 4 fo. 168
 inimicitia iniuriam generat nu. 5. f. 168
 Tripliciter re, verbis, & literis.
 iniuria est contra iustitiam non diligere inimicum, est contra consilium Dei nu. 1. fo. 130
 iniuria ex mentita cap. 1. fo. 169
 iniuria ex mentitis in genere cap. 2 fo. 170
 iniuria ex verbis iniuriosis cap. 3. fo. 172
 iniuria potest fieri in re altero de tribus modis in persona, in honore in rebus nu. 1. fo. 290
 iniuriandi causa quae non sunt nu. 2. fo. 290
 iniuria non debet assummi in actu qui non fit ad iniuriam nu. 7. f. 291
 iniuriam recipiens ob aliam an illa remitti potest nu. 1. fo. 292

iniuria quomodo adaptari possit ad pacem nu. 3. fo. 292
 iniurias qui non remittit nec remittetur ei nu. 1. fo. 296
 iniuriam prosequi quando licet nu. 2. fo. 296
 iniuria si verbalis fuerit mutua an compensatione tollatur nu. 1. fo. 175
 iniuriosa verba simul prolata stante statuto, quod quis puniatur de verbis iniuriosis an puniatur vnica poena nu. 2. fo. 175
 iniuria ex verbis oritur tam praesentialiter quam prolatis in absentia nu. 1. fo. 177
 iniuriam qui prosequitur an in libello fiat mentio de anno, de mense, de loco illatae iniuriae nu. 1. fo. 182
 iniuriarum actione condemnatus an dicatur infamis nu. 2. fo. 182
 iniuriam qui intulit an possit tueri se non fecisse animo iniuriandi nu. 3. fo. 182
 Et quid si illico protestatus fuerit non fecisse animo iniuriandi.
 iniuriarum actione talis protestatio non releuat quo minus teneatur nu. 4. fo. 182
 iniurians an excusetur si dicat se penitere nu. 6. fo. 182
 iniuriosa verba prolata per iracundiam an sint punienda nu. 7 fo. 182
 iracundiae calor an excusetur vt mitius puniatur num. 8. fo. 183.
 iniuria fit tanto maior & considerabilis quanto est facta in personam honestam & dignitatem

I N D E X

habentem nu.9. fo.183
 Iniuria illata psonæ an dicat si q̄s
 percutiatur in p̄nis n.10.f.183
 Iniuria facta vxori an dicatur facta
 viro idē vni domestico mei
 occasione nu.11. fo.183
 Iniurias in confessione sacerdoti
 remittens an possit agere actio
 ne iniuriarum nu.12. fo.183
 Iniuriam remittens non videtur
 remittere damna nu.13. fo.183
 Iniuriam facit etiam sine scriptura
 vt si vtatur veste lugubri vel
 squalida ad iniuriam alicuius
 aut barbam dimittat vel capillos
 submitat vel cāter aliquid q̄
 pudorē alicuius ledat n.1.f.178
 Vel si fideiussores idoneos reprobet
 vel eos interpellat eo parato
 ad soluendum.
 Iniuria facta filio cēsetur facta patri
 nu.1. fo.184
 Iniuriam facta filio pater remittit
 re potest nu.2. fo.184
 Iniuria facta officiali regis etiā
 volenti dicit facta Regi n.3.f.184
 Iniuria facta coram Iudice vel in
 aliquo loco vel simili recipit
 augmentum nu.4. fo.184
 iuriat^r rogat^r remittere iuriā non
 tenet remittere interesse
 pecuniarium sed rācorē n.5.f.184
 iniuria remissa in foro p̄nitentia
 li an possit suscitari in foro iudiciali
 nu.6. fo.184
 Non si facta est remissio p̄lena.
 iniuriosa verba & mentitam qui
 reuocat restituit honorem aduerfario
 nu.5. fo.289
 inobedientia percutitur flagellis
 nu.11. fo.280
 inobediēs punit ad mortē n.5.f.48

in inferno nulla est redēptio n.3.
 fo.121
 iniustitia est non satisfacere lēfo
 nu.1. fo.68
 instabilitas humanarum rerū
 percipitur cū multi Principes, &
 Reges ammissis omnib⁹ fuerūt
 coacti querere victū n.2. f.129
 intellectus legis quoniā multa faci
 nora.C.ad.l.lul.de ui. publ. vel
 pri.nu.6. fo.187
 intellectus diuiditur in actum, &
 in habitum nu.4. fo.103
 intellectus ad quod finaliter tendit
 illud dicitur finis n.5. f.291
 inuidia est mala bestia n.6. f.143
 inuidia, & maleuola voluntas est
 in paupere aduersus diuitem
 nu.8. fo.25
 ira vindictam cupit nu.2. fo.133
 irē p̄sumptio nō est in deo. n.1
 fo.142
 ira siue iusta siue iniusta parit
 cupiditatem vindictę filia iræ sūt
 octo nu.3. fo.71
 iracūdia magis percipitur ex parte
 domini quā dilectio n.1.f.80
 iudei faciūt iniuriam modo cum
 vsuris modo cum lēione enor
 missima nu.1. fo.207
 iudei tollerantur inter Christianos
 nu.2. fo.207
 iudei nullum habent sceptrum
 nu.3. fo.208
 iudeus an gaudeat statuto quod
 pro adulterio punitur p̄na
 pecuniaria nu.4. fo.208
 iudei coitus cum Christiana solu
 ta vel meretrice est punibilis
 nu.5. fo.208
 iudeus delinquens nō gaudet im
 munitatē Ecclesię nu.6. f.208
 iudeus

I N D E X

iudeus blasphemans an a laico, an
 ab Ecclesiastico debeat puniri
 nu.7. fo.208
 Iudei sūt d'foro seculari n.3.f.208
 Iudeus potest puniri per Ecclesia
 sticum si iudex secularis est ne
 gligens nu.9. fo.208
 Iudei sūt effecti vagabūdi n.8.f.84
 Iudex potest cogere ad p̄stāndam
 iniucem cautionē de non
 offendendo nu.1. fo.214
 iudex non debet s̄uire in cadaue
 re nu.3. fo.245
 iudex in p̄na arbitraria an possit
 imponere p̄nam mortis.
 Et quō sit intelligendū n.3.f.242
 iudex considerare debet in omni
 negotio quod liceat & quod
 deceat nu.2. fo.69
 iudex absolvere, & condemnare
 moderate debet nu.3. fo.69
 Iudex q̄do committit falsū n.2.f.204
 iudicem nec p̄ces, nec lacrimas
 mouere debent nu.4. fo.69
 iudex qui iniuste ponit ad torturā
 reū capite punitur n.1.f.220
 Saltem p̄na extraordinaria nisi
 reus moreretur in tortura.
 iudex in materia torturę debet
 s̄eruare consuetudinem prouin
 tię nu.2. fo.220
 iudex in actu torturę tenere de
 bet notariū assistētē qui qualita
 tem, & quantitatem torture, &
 omnia particulariter describat
 nu.3. fo.220
 iudici costare debet de delicto
 nu.3. fo.81
 iudices nō dant iuramentum sub
 imperio Veneto reis in crimi
 ne nu.10. fo.180
 iudices p̄sumuntur prudentes
 & sapientes nu.4. fo.83

res & sapientes nu.4. fo.83
 iudicia dilucidantur per testes,
 vel per scripturas publicas, &
 priuatas trino teste notatas n.1
 fo.180
 iudicium dilucidatur per iuramē
 tum decisorium, datur etiam
 suppletorium nu.2. fo.180
 iustus est qui negligit damnū pro
 pter amicum nu.2. fo.138
 iura omnia tendunt ad honestum
 & iustum nu.1. fo.100
 iustitia commutatiua vel destri
 butiua quō dicatur nu.2. f.292
 iuuenis efficitur audax intelligens
 nu.8. fo.263

L

LAICVS aut dotare aut in vxore
 rem accipere tenet n.5.f.194
 Si consensum p̄stiterint pater
 & ipsa solummodo dotem solu
 uere tenetur
 Lanio sape dat carnem ouis pro
 hęcō nu.1. fo.240
 Legis dispositio vt vim vi repellere
 liceat quomodo & quādo
 nu.6. fo.169
 Leges non sunt ita, supine intelli
 gende vt homines condemnentur
 ad mortem nu.5. fo.187
 Lex non debet esse causa mali n.1
 fo.255
 Legem falsam allegans punitur
 nu.2. fo.255
 Lex Dei, fuit semp bona n.8.f.133
 Lenocinium fit cū filia nubili ali
 quando vt amasio suo se supponat,
 aut dispari viro se copulet
 nu.1. fo.233
 Lenones maius delictū cōmittūt
 quā adulterium nu.10. fo.234
 Lenones sustinent supplicium in
 corpore

INDEX

derelictis nu.4. fo.211
 Mercator extrahens mercaturam
 prohibitam si derobatur à py-
 ratas an teneatur ad extimatio-
 nem fisco nu.6. fo.211
 Militia dicitur tribus modis eque-
 stris caelestis & legalis nu.1.fo.5
 Miles caelestis quo ad peculiū ca-
 strense vel quasi castrēse n.2.f.5
 Miles cū minori numero restium
 testari pōt itē testibus nō roga-
 tis nō cogitur instituire vel ex-
 heredare cum multis alijs priui
 legijs vide ibi nu.5. fo.29
 Miles est suppositus multis vincu-
 lis, & pānis nu.6. fo.29
 Militantes in castris nō possunt es-
 se procuratores sicut caelestis
 miles militiæ nu.7. fo.30
 Milites amant, & cupiunt bellum
 propter cōmoda pacis amato-
 res odio habent nū.1. fo.28
 Milites cupiunt bellum ob præ-
 dam & lucrum nu.1. fo.112
 Hō quicquid agit agit ppter finē
 Milites de iure communi prohi-
 bent accusa re nisi suā vel suorū
 Iniuriā prosequantur nu.3.f.244
 Milites curare debent quæ perti-
 nent ad militiam nu.4. fo.244
 Moneta falsa non potest ita de fa-
 cili prohiberi an sit illa soluta vel
 ne nu.2. fo.253
 Moneta falsa etiā si in se sit bona
 dicitur quando est fabricata à
 non habente authoritatē nu.3.
 fo.254
 Monetam falsam expendēs quan-
 do excusatur nu.4. fo.254
 Monetam falsificans sui Principis
 incidit in crimen lese maiesta-
 tis Secus si extraneus n.3.f.254

Moneta fuit ante Christum.
 Monetam falsam fabricans puni-
 tur pæna de qua in l.ij. C. de
 fals. mone. nu.6. fo.254
 Monumenti statuum ammoniti
 tenetur ad interesse ei ad quem
 pertinet nu.1. fo.245
 Condemnatus infamis reputatur
 Monumentum violans ab eo ex-
 trahendo tenetur actione in fa-
 ctum & punitur vt ibi n.2.f.245
 idem si spoliauerit occisum
 Mors est stipendiū peccati, gra-
 tia vita aeterna nu.3. fo.145
 Mors dicitur tripliciter immatu-
 ra, acerba matura nu.3. fo.62
 Mortuus in duello habet tumulū
 cum canibus nu.4. fo.278
 Motus dependent à primo moto-
 re nu.1. fo.77
 Motus reddunt suauissimam har-
 moniam n.20. fo.77
 Primi motus non sunt in potesta-
 te nostra nu.10. fo.75
 Mulieribus ambagibus nō est præ-
 standi credulitas nu.1. fo.122
 Mulierum sexus fragilis est ideo
 modo lachrimarum modo ri-
 sum emittit nu.2. fo.122
 mulier non est ad imaginem Dei
 nu.8. fo.122
 mulierum imperfectiones ostendunt
 eas esse sine ratione nu.4.
 fo.122
 mulier quæ non poterat duci in
 vxorem causa consanguinitatis
 si cōmittat adulterium cogno-
 to & declarato matrimonio
 nullo an dotem amissam repe-
 teret nu.7. fo.192
 mulier per adulterium notorium
 potest absque alia declaratione
 expelli

INDEX

expelli a marito nu.4. fo.191
 Mulier an amittat dotem in præ-
 iudiciū patris & filiorum suo-
 rum & quid si ex primo matri-
 monio susceperit filios & in se-
 cundo matrimonio comittat
 adulterium, cui dos applican-
 da an filiis matrimonij primi
 an secundo viro nu.9. fo.192
 Mulier semper plus diligit virum
 à quo fuit de florata nu.4.f.231
 Mulieris nulla pbitas animi nec
 morum institutio reperitur in
 ea nu.5. fo.231
 Mulier hēt plures defect⁹ n.6.f.231
 mulier singulo septennio quid ex-
 erceat nu.7. fo.231
 Mundus per scientiam illumina-
 tur & per ignorantiam fit tene-
 brosus nu.2. fo.34

N

NATVRA hominū est pro-
 na ad malum potius quam
 ad bonum nu.4. fo.133
 Natura nihil frustra fecit. n.1.f.124
 Nautæ caupones ac stabularij q
 receperit saluū restituat. n.1.f.218
 Fullo & sarcinator non pro custo-
 dia sed per operā mercedē ac-
 cipiunt nu.2. fo.219
 Et tamen custodia nōmine ex lo-
 cato tenentur.
 Navigatio quando permissa vel
 quando prohibita nu.1. fo.210
 Naufragium qui surripuit de lit-
 tere punitur nu.2. fo.210
 Nobiles, & ignobiles sūt filij Adæ
 nu.1. fo.111
 Nobilitas nascitur à virtute, ideo
 aditus nobilitatis omnibus est
 apertus. nu.2. fo.111
 Nobilis d cōsuetudine ī Italia nō

suspēdit sed decapitat n.6. f.133
 Nobilitas est odiosa ignobili n.1
 fo.26
 Nobilis vt habeat perfectam no-
 bilitatē tria in eo, requiruntur
 vt sit nobilis genere, virtuosus
 & diues nu.2. fo.26
 Nobilis exercēs, mercaturā vilē,
 amittit nobilitatē, si ab arte de-
 sistit, eā recuperat nu.4. fo.27
 Nobilis qui aliqua singulari vir-
 tute præditus est nu.3. fo.73
 Nobilē diuitiæ nō faciūt n.4.f.74
 Nobilitas à q^b hēt ortū n.5.f.74
 Nobilis regulariter imitatur ve-
 stigia suorū antiquorū n.6.f.74
 Nobilis potest esse virtute & fan-
 guine nu.5. fo.94
 Notarius quādo comittit fallum
 nu.2. fo.204

O

OBEDIENTIA est efficax ad
 imperādū bonū spirituale.
 Et ad bonū aeternale n.17.f.136
 Obligatio ad bonum repugnat li-
 bertati peccandi nu.9. fo.134
 Odium an sit naturale ratione ele-
 mentorū nu.8. fo.17
 Odiū ē in voluntate ad vindictā hu-
 militas ad remissionē n.1.f.183
 Officium militis est arma exerce-
 re principibus ministeriū præ-
 stare tempore belli & pacis ho-
 norem defendere militares or-
 dines non ignorare vsum ar-
 morum docere & edoceri, ar-
 ma cognoscere ducibus exerci-
 tum obedire nu.1. fo.9
 Offensionē repulāre naturalis est
 sed eū odio habere, vel eā dilige-
 re nō posse inhumanū ar-
 bitratur nu.1. fo.29
 E Offensus

I N D E X

Offensus vindictam desiderat. nu. 1. fo. 82
Offensus à furioso ab ebrio à puero non curat nu. 2. fo. 82
Offensus à prudentibus offensio- nem curat nu. 3. fo. 83
Offendi ab alio quis non tenetur expectare nu. 9. fo. 64
Officium equestre est verbis nec factis alicui iniuriam facere nu. 5. fo. 269
Oratio quæ singulariter offertur à singulari persona siue pro se siue pro alio non est de necessitate vocalis nu. 10. fo. 6
Oratiōi singulari vox adiungitur propter tria nu. 11. fo. 6
Oraciones non debent esse vocales quia soli Deo porriguntur nam Deus cordis locutionem cognoscit, ergo vox frustra adiungitur nu. 14. fo. 6
Orationis mens excitatur in Deū nu. 15. fo. 6
Oratio debet offeri Deo n. 16. f. 7
Orans nihil nouum facere debet quod aspiciat homines, vel clamando vel pectus percutiendo vel manus expādendo. n. 17. f. 7
Oratio communis quæ fit per ministros Ecclesiæ illa fit in persona totius populi fidelis, ideo debet innotescere toti populo nu. 9. fo. 6
Oraciones dirigunt mentem & cor ad Deum nu. 3. fo. 285

P

PACTA priuatorum iuripublico non derogant nu. 5. f. 278
Pactum contra qui agit ciuilitate agere tenetur nu. 6. fo. 291
Papa potest mittere prædicato-

res Euangelij & qui eos non ad mittunt peccant nu. 2. fo. 50
Papa & Imperator sunt supra omnes gradus nu. 6. fo. 95
Par in parem non habet imperiū nu. 1. fo. 283 & nu. 5. fo. 46
Passagerius tenetur ad interesse, passus deuari culpa eius domino pedagiorum nu. 7. fo. 247
Patriam quilibet defendere debet nu. 1. fo. 24
Patriæ benefactores regulariter diuites sunt, & diuiciæ exaltant homines Ideo non reprobando, eas igitur appetere cum bona conscientia licet nu. 2. fo. 24
Patria magis quæ mater colenda. nu. 7. fo. 49
Patria defendi potest & debet à quocunque nu. 1. fo. 109
Pater qui in cælis est, honorandus est propter charitatem n. 9. f. 274
Pater inimicus Filij dolet eius morte nu. 3. fo. 48
Pater, & Filius vna & eadem est persona nu. 1. fo. 48
Pater solet thesaurizare filijs nu. 5 fo. 249
Pater præsumitur se odisse pro filio nu. 2. fo. 249
Pater præsumit benefacere pro filio nu. 3. fo. 249
Pater non potest committere alteri vt occidat filiā nu. 2. fo. 191
Limitatur, vt ibi si mādaret filijs
Patientia aut misericordia sine dilectione mercedem habet n. 1. fo. 157
Pax dicitur vinculum charitatis. nu. 2. fo. 28
Pacem facere ad iudicium Ecclesiæ spectat nu. 3. fo. 28

Pax

I N D E X

Pax & cōcordia differunt n. 4. f. 28
Pax vti utilis & honesta ab omnibus est cupiendi nu. 2. fo. 293
Pax cum cautione de non offendendo si vnus alterum offendit an ob fractionem pacis possit impune frangentem offendere nu. 4. fo. 214
Pax est vinculum charitatis nu. 1 fo. 289
Pacis priuilegia sunt centum & decem octo nu. 2. fo. 289
Apace recedere nō licet n. 3. f. 296
Peccatum non remittitur nisi restituitur ab latum nu. 1. fo. 201
Peccatum in furto non remittitur nec in vsura nec in rapina nisi facta restitutione, sed requiritur pœnitentia nu. 2. fo. 201
Peccatum omne, est actio voluntaria nu. 6. fo. 138
Peccatum si non esset voluntariū nullum esset peccatū n. 7. f. 139
Peccatum annihilat hominem, & deformat animam n. 3. f. 117
Peccatum vnum maius altero Casualitate, generalitate, deformitate difficultate, periculositate, inseparabilitate nu. 4. fo. 117
Peccatum est non obedire præcepto nu. 2. fo. 101
Peccata reddunt exulem iustitiā nu. 6. fo. 69
Peccatum originale non tollitur per Baptismum, quo ad sui essentiam, sed mitigatur ne quis damnetur nu. 2. fo. 39
Peccata venialia delentur multis modis nu. 3. fo. 40
Peccatum veniale fit mortale ex consuetudine nu. 4. fo. 40
Peccatum veniale si non priuat

quæ vita æterna, tamen differ- tur executio donec sit purgatum in purgatorio nu. 5. fo. 49
Peccatum mortale fit contra naturam nu. 6. fo. 49
Peccatum in Spiritum Sanctum est irremissibile & dicitur tribus modis nu. 7. fo. 49
Peccatum mortale infamat nu. 8. fo. 49
Peccatum an comittat qui præcepta legis veteris seruat nu. 9 fo. 41
Peccatum est dignitatem quærere, vel ad eam aspirare nisi per Episcopum nu. 4. fo. 46
Pœna raptus est punibilis ad mortem nu. 2. fo. 197
Pœna apposta in cautione de nō offendendo an habeat locum ex causa nouæ rixæ nu. 5. f. 214
Quid si quis offenderet fratrem alterius
Pœna parricidij erat, insuebatur in corio, cum gallo, cane, viperi, simia nu. 2. fo. 17
Pœna respicit peccatum non autē corpus nu. 5. fo. 120
Pœna deflorantis virginem nundum viripotentem de iure cōmuni humiliores in metallum honestiores rellegantur & vt ibi nu. 2. fo. 195
Pœna deflorantis virginem nundum viripotētem relinquitur arbitrio iudicis Sed si frangūt pudenda non euadunt pœnam mortis nu. 3. fo. 195
Periurium est mendatiū iuramento firmatum cuius pœna est infamia nu. 4. fo. 180
Periurus de iure ciuili non efficitur

E 2 tur

I N D E X.

cur infamis ipso iure. n. 5. fo. 180
 Periurium clericum priuati, digni-
 tate obteta nō ipso iure. n. 6. 180
 Periurus repellitur ab agendo, à
 testificando, & à suppletorio iu-
 ramento. nu. 7. fo. 180
 periurus excusatur quando fuit si-
 ne dolo item propter difficul-
 tatem & si nulli præiudicat. n. 8
 fo. 180
 periurus si præiudicare poterat
 non punitur in foro contentio-
 so sed in foro animæ. n. 9. f. 180
 peritis in arte credēdū ē. n. 3. f. 54
 periculū mercis actatæ in ma-
 ri tempore tempestatis est cō-
 mune. nu. 3. fo. 211
 petrus fuit incapax mortis domi-
 ni. nu. 2. fo. 159
 petrus fuit carissimus discipulus
 Christi. nu. 2. fo. 92
 plebei vti pauperes nō possunt ha-
 bere, dignitatem, & si haberēt
 officium, præsumuntur, illud af-
 fecisse, & ex eo bona acquisi-
 uisse quæ habent non præsu-
 muntur. nu. 7. fo. 25
 piscatoribus non licet capere pi-
 sces nisi in stagnis, lacubus, &
 in mari. n. 1. fo. 215
 Et in flumine publico nisi prohi-
 bente dominio loci.
 piscationes sunt permisse vel pro-
 hibitæ. nu. 2. fo. 216
 piscandi ius potest scribi. n. 3. f. 216
 pontifices maximi sunt à Deo in-
 stituti. nu. 2. 1. fo. 7
 porra cælestis clauditur viuēti in
 peccato absq; penitentiā. n. 4. f. 48
 præceptum obligat, permissio est
 voluntaria. nu. 2. fo. 127
 principes agunt contra propria

commoda, ob impositionē one-
 rum subditos fieri pauperes.
 nu. 1. fo. 237
 principes nobilitatem perdunt,
 & ignobilis. nu. 4. fo. 111
 principi pater & filia sunt coacti
 obedire. nu. 4. fo. 249
 proximum vituperando contra
 Dei præceptum facit. n. 4. f. 55
 prouocans habet electionem loci,
 reus autē armorū. nu. 2. f. 277
 Prouocans ad loca inculta agit cō-
 tra leges similiter repellitur
 qui Calumniose agit. n. 3. f. 277
 prouidētia est sola Dei. n. 3. f. 259
 prudentiæ suæ quis inniti non de-
 bet. nu. 8. fo. 291
 prudēs nō diligit furiosū. n. 1. f. 36
 prudentia & furor non possunt
 comparari neque mensurari.
 nu. 1. fo. 116
 pueri veniunt ad rixam cum saxis
 & baculis. nu. 1. fo. 32
 pugnans in duello non debet vti
 veneno vel alio maleficio. nu. 2
 fo. 273
 pyratæ possunt puniri in loco vi-
 cino mari in quo delinquant.
 nu. 7. fo. 211
 pyrarum bona à quocunque ca-
 pi possunt. nu. 8. fo. 211

R

RAPTUS nō dicitur si puel-
 la de loco ad locum ducere
 tur in ea domo vel si in campis
 in alium campum per aliquos
 passus. nu. 1. fo. 197
 Raptor non est tutus in Ecclesia
 nu. 4. fo. 198
 Regnum cælorum paratū est be-
 ne operantibus infernum ma-
 le paratur. nu. 2. fo. 143

Male

I N D E X.

Male viuere & bene mori quis
 non potest.
 Ratio est attributa hoī. nu. 1. f. 295
 Rebelles qui non releuati puniuntur
 pena relegationis. nu. 1. fo. 251
 Rebelles sunt extra legis prote-
 ctionem nu. 2. fo. 251
 Rebelles exploratores inobediē-
 tes Principi sunt vnde puniuntur
 tur pena de qua in extreuitate.
 qui sint rebelles. nu. 3. fo. 251
 Rebellis poterit impune occidi
 & deinde declarari & probari
 quod erat rebellis nu. 5. fo. 199
 Religiosus & peccator differt.
 nu. 1. fo. 116
 Religiosus dicitur tripliciter. n. 10.
 fo. 41
 Religiones approbate sunt qua-
 tuor Basilij Benedicti, August.
 Francisci. nu. 11. fo. 42
 Religiosus esse non potest nisi ha-
 beat octo cōditiones alie quin-
 que requiruntur. nu. 12. fo. 42
 Religiosus nō potest diligere pec-
 catorem quia eorum corda di-
 scerpant. nu. 1. fo. 39
 Religiosi non veniunt appellatio-
 ne populi cum habeantur pro
 mortuis. nu. 16. fo. 44
 Religiosi defferunt patientiā ex-
 ternā, & materialem, absq; pa-
 tientia intestina. nu. 6. fo. 47
 Remissio in delictis fieri potest.
 nu. 4. fo. 284
 Reus non debet duci, siue conue-
 niri coram diuersis Iudicibus.
 nu. 2. fo. 30
 Rei confessioni non est standum
 nisi aliud appareat & aliud ad
 finē torquendi aliud condem-
 nandi. nu. 4. fo. 81

Rixa inter duos equis vel armis
 facta ad aptari potest. n. 1. f. 293
 Romani triumfantes multi sunt
 multe coronæ pro victoria pa-
 ratæ erant. nu. 15. fo. 61
 Rusticus arma portare non po-
 test. nu. 11. fo. 61

S

SACRAMENTVM non potest
 parere morbosas res. n. 4. f. 108
 Sacerdotes pro populo interpel-
 lant, & peccata populi comedunt,
 nam præcibus ea delent,
 & consumunt. nu. 18. fo. 7
 Sacerdotes sunt à Deo instituti,
 vt portant iniquitates Sanctua-
 rij & peccata populi. n. 19. fo. 7
 Sacerdotū institutio fuit inchoata
 in veteri testamēto, & in no-
 uo plenius cōsumata. nu. 20. f. 7
 Sacerdotis nomē ē cōpositū ex la-
 tino quasi sacrū dans. n. 3. fo. 5
 sacerdotis officium est sacramentū
 corporis & sanguinis Dñi cōfi-
 cere orationes dicere & benedi-
 dicere dona Dei. nu. 4. fo. 5
 sacerdotis appellatione in mate-
 ria fauorabili venit præbyter
 Diaconus & subdiaconus se-
 cus in materia odiosa. nu. 5. f. 5
 sacerdos an possit dicere horas ca-
 nonicas in mente sine verbali
 expressione. nu. 3. fo. 5
 sacerdos peccans, debet cooperari
 propria veste. nu. 22. fo. 7
 sacerdotes sunt Dei legati, & eorū
 iniuria ad Iesum Christū
 spectat. nu. 23. fo. 7
 sacerdos celebrans si aggressus
 potest celebrationē dimittere
 & occidēdo aggressorē poterit
 illico redire ad altare, & officium

INDEX

cium perficere nu. 24. fo. 7
 Sacerdotes, & clerici sunt pars ciuitatis nu. 25. fo. 7
 Sacerdotibus fuit data potestas consecrandi corpus, & sanguinem redemptoris nu. 26. fo. 8
 Sacerdotibus à Christo data est potestas noui testamenti per Baptismum confessionem, & absolutionem, & penitentiam nu. 27. fo. 8
 Sacerdotali dignitati omnes homines sunt subiecti, & illis tenetur obedire nu. 28. fo. 8
 Salomon non diuitias non longa tempora uitæ, sed sapientiam à Deo petijt nu. 5. fo. 34
 Sapiens non diligit insipientem. nu. 1. fo. 34
 Sapientia est fundamentum honoris, & ignorantia est terminus ignominiosus nu. 7. fo. 35
 Sapientie maturitas, quam canicies corporis consideranda nu. 2. fo. 52
 Scientia facit hominem superbū superbia duplex perfecta, & imperfecta nu. 1. fo. 114
 Scientia est utilis Ecclesie, & seculo nu. 6. fo. 135
 Scientia est thesaurus qui non inuenitur nisi per perseverationē nu. 3. fo. 34
 Scientia facit hominem priuilegiatum nu. 4. fo. 34
 Scientia in Deo est duplex nu. 4. fo. 163
 Semen mulieris an concurat cum semine patris in generando nu. 5. fo. 53
 Senectus est veneranda nu. 3. f. 53
 Sententia in iudicio Summario

& acta non obstant in iudicio ordinario nu. 12. fo. 240
 Seruus tenetur obedire Domino nu. 6. fo. 286
 seruus sine consensu Domini nō potest intrare Religionē nu. 13 fo. 42
 seruus tenetur liberare dominū vel prestare auxilium n. 1. f. 92
 sæuitia nulla maior illa, qua homines vtuntur nu. 1. fo. 188
 sponsa propter coitum exterminat sponsum nu. 4. fo. 53
 socera & nurus sepe discordant nu. 1. fo. 52
 sodomiticū vitium est super omnia vitia detestandū n. 1. f. 196
 sodomiticum vitium tam dicitur in masculo quam in femina n. 2 fo. 196
 sodomie pena est tam in agente qua in patiente mors num. 3. fo. 196
 sodomiam sacerdos committens suspenditur ab executione ordinis & si celebraret à summo pontifice remissionem consequi debet. nu. 4. fo. 196
 sodomiticum vitium separat coniuges nu. 5. fo. 196
 sodomiticum affectum tētans nō secuto effectu an sit punibilis nu. 6. fo. 196
 somnus est quies omnium sensuum n. 8. fo. 15
 somnus æquiparatur morti nu. 9 fo. 16
 somnus moderatus est utilis homini secus nimium dormienti nu. 10. fo. 16
 somnum Animalia habentia sanguinem habent nu. 6. fo. 78
 somnus

INDEX

somnus & frigiditas equiparatur morti nu. 7. fo. 76
 Statutum disponēs quod pro homicidio imponatur pena pecuniaria an valeat nu. 9. fo. 190
 Statutum perusii quod si forēsis ibi occidat puniat pecuniaria Tūc qd si Perusin^o alibi occidatur an occisor solummodo veniat puniendus pena pecuniaria nu. 10. fo. 190
 Statutū pro damnis datis, an pater pro filio, & Dominus pro famulo teneatur nu. 4. fo. 236
 Et an sit intelligendum indistinctē fallit vt ibi.
 Statuta iubentia esse standum iuramento capitis vel saltuarij habent locum in Iudicijs summa rijs nu. 11. fo. 239
 stuprator allegās puellam nō fuisse virginem an eius vel virginis assertioni stetur nu. 6. fo. 194
 successio ab intestato inter coniu ges putatiuos locum nō habet nu. 8. fo. 20
 superbia est duplex, perfecta, & imperfecta nu. 6. fo. 23
 sylua malam vitā duxit n. 8. f. 189
 sylua non debet cedi nisi de triennio in triennium nu. 4. fo. 219
 sylua intelligitur de arboribus altioribus, & paruis, & quas arbores incedere possit nu. 1. fo. 218
 T E M P V S est mora rerum mutabilium nu. 7. fo. 262
 Tēpori occurrere melius est quā post causam remedium querere nu. 3. fo. 293
 Testes domestici quando admittantur nu. 3. fo. 194

Testis deponēs falsum corruptus pecunia nu. 2. fo. 204
 Terminum ammouens punitur nu. 1. fo. 242
 Pena secundum conditionē per sonarum & mentis, extirpantis
 Terminum per ignorātiā mouens qua pena puniatur si terminus fuerit furatus n. 2. f. 242
 Et ibi vide penas.
 Turpia non hospitantur cum nobilitate, & dignitate. n. 4. f. 268
 V

V E R B A iniuriosa quæ sunt, & quando quis dicatur infamatus nu. 4. fo. 177
 Verba debent intelligi secundum ordinem debitum nu. 5. fo. 138
 Verba debēt capi secundum quod principem decet nu. 3. fo. 27
 Venari in agro alieno potest prohiberi à Domino nu. 1. fo. 185
 Venatio ad colombos columberiorum punitur nu. 3. fo. 185
 venatio est pmissa ad vsos Apros Lupos nu. 3. fo. 185
 Veritati studere magis quam vanitati licet nu. 2. fo. 3
 Veritas est mater iustitiæ ei omnia cedunt quia vincit omnia Ideo colenda nu. 2. fo. 288
 Vespasianus Imperator fero & fame afflixit Hyerusalē nu. 5. f. 83
 Victoria soli Deo attribuenda nu. 5. fo. 33
 Vindicta a natura pcreata est n. 4 fo. 85
 Vindicta nō ē desiderāda n. 4. f. 71
 vindicta nō ē pmissa di iure n. 5. f. 71
 Vindicta potest permitti à statuto an possit alteri demandari, & an vindicta per alium fit per-

permissa.
 Vindicta malos fructus parit, humilitas bonos nu.8. fo. 287
 Vindicta est potior dilectione. nu.3. fo. 133
 Vindicta tria pariunt principaliter bonorum consumptionē, vita penitentiam animæ perditionem. nu. 5. fo. 133
 Tria contraria nascuntur ex dilectione.
 Vinearum vastatores & incisorum arborum vt latrones puniuntur. In multis locis pænā statutorum. nu. 1. fo. 209
 Vitis producit tres, species vuarum. nu. 2. fo. 209
 Vini inuectores Bachus, Icarus, Saturnus. nu. 3. fo. 209
 Vires Noe fuit primus qui egressus de archa plantauit & degustato succo ebrius remansit. n. 4 fo. 210
 Filus fuit primus qui cum aqua temperauit vinum. n. 5. fo. 210
 Vinum est consecratum quia sine eo missa celebrari non potest nu. 6. fo. 210
 Violentia punitur si vi cogitur renuntiare. nu. 1. fo. 245
 Virgo stuprata, & dotata est restituta ad honorem. n. 7. f. 296
 Virtus potest cadere pro remissione nu. 2. fo. 91
 Virtus parit honorem nu. 1. f. 137

Virtus an possit esse inter malos. nu. 14. fo. 76
 Differentia inter bonos & malos nu. 15. fo. 76
 Virtutes Cardinales dicuntur si per quibus versatur hominis conuersatio. nu. 8. fo. 75
 Virtus vbi maior ibi est honor virtutes sunt plures. nu. 2. f. 73.
 Virtutes in homine intellectuæ illis assignantur quatuor differentia. nu. 3. fo. 103
 Vita non desideranda cum vitijs & erroribus plena sit num. 12. fo. 267
 Vita hominis diuisio est, vt vna pars tribuatur somno alia vigilia. nu. 1. fo. 15
 Vtus fructuarius non potest vti arboribus euulsis vi ventorum. nu. 2. fo. 218
 Vulneratus si post quadriginta dies moritur vulnerans non tenetur de occiso. nu. 8. fo. 63
 Si vulneratus lethaliter viuit vltra 40. dies vulnerans non tenetur de occiso. nu. 8. fo. 190
 Vxor ex adulterio amittit dotem bona parafrenalia & matrimonium separatur. nu. 3. fo. 191
 Vxorem iterum in cōsortium admittere. nu. 6. fo. 192
 Vxor pulchra difficile est custodiri. nu. 7. fo. 215

TRACTATUS INTER MILITEM SACRVM,

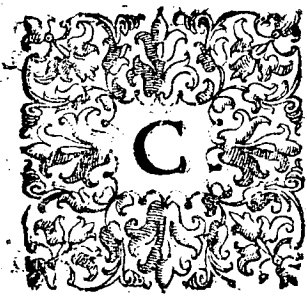
ET MILITEM SECVLAREM
*De Duello super verbis Matth. Cap.
 V. diligite inimicos vestros,*

ET BENEFACITE HIS QUI ODERVNT
 vos editus per Illustr. Equitem, & Excellentissimum Viriūsq; Iuris Consul. Dominum
 Lepitum Zanchum Veronensem.

LIBER PRIMVS IN VERBO DILIGITE.

SUMMARIVM IN PROEMIO.

- 1 *DEVS* chaos creauit et elementa distinxit.
- 2 *Deus* omnium rerum est princeps, et in eius nomine omnia sunt facienda.
- 3 *Deus* est animi animiq; passionum curator, & custos.
- 4 *Deus* magis inspicit cor quam opus.
- 5 *Deus* est veritas à qua nemini discedere licet.

ORAM-te † Domino Deo nostro ineffabili, & incomprehensibili me conuerto, qui chaos creasti, & elementa distinxisti, qui Cælū radiās Sole, Luna, Stellis ceterisq; Planetis luminasti q Terram, Mari, Lacibus, Fluminibus, Fontibus, Planicie, Montibus cauernis, antris piscibus animalibus quadrupedibus, vo-

latilibus. frugibus, & fructibus, decoratam fabricasti, ad te qui vides omnia, ad te qui regis omnia, mētem eleua corculum meum fauo mellis tui amoris infunde, animumque

2 meum tui spiritus sancti gratia accende † Vt tu qui rerum omnium es Princeps Genes. cap. r. in cuius nomine omnia sunt facienda xxvi. q. v. cap. non liceat xxv. q. vlt. cap. non obseruetis, & in cap. in nomine domini ext. de test.

3 & in l. Deo nobis C. de Epif. & cler. cum simil. † Nam cum sis animi animeq; passionum curator, & custos, de consec. dist. i. cap. omnis Christianus, & qui potentias, & virtutes auges, de penit. dist. ij. cap. cum Sanctam lingua-

4 sq; disertas facis, iij. q. iij. in fi. † Qui etiam magis inspicis cor quam opus, xv. q. v. cap. j. igitur qui in te spem-

5 ponit, sua eum non fallit opinio xxij. q. ij. cap. j. † Ideo te rogo, & obsecro, vt valeā aperire labia mea cū Mattheo Euāgelista ad eruēdam veritatem à qua nemini discedere licet.

S V M M A R I V M.

1 Diligite inimicos vestros, & benefacite his qui oderunt vos.

2 Veritati studere magis quam vanitati licet.

3 Aspidis surdis verba non sunt facienda.

De propositione diligendi inimicos. Caput. i.

MILES sacer proponit Matth. scripsisse in cap. v. ex ore Domini nostri Iesu Christi hæc verba admodum considerabilia cum anime salutem respiciant † Diligite inimicos vestros, & benefacite his qui oderunt vos, & orate pro persequentibus

& calum-

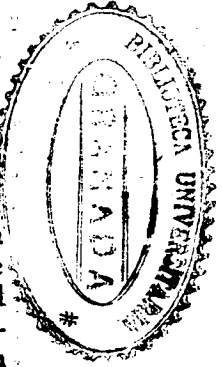
& calumniantibus vos, & super hoc themate multa dici possunt quæ legibus rationibus, auctoritatibus, pro omni posse meo tangam, & erunt valde cupientibus, & intelligentibus non minus delectabilia, quam vtilia animo, anime

2 que præferim si lectores, & indigentes hoc opere † Studerunt magis veritati, quam vanitati, nam ex veritate fructus celestes scilicet pax quies beatitudo gloria floreunt, ex vanitate autem ignis, clamor, stridor dentium, excrucia-

3 tus nascuntur, vnusquisque igitur videat, consideret, & rectè intelligat, in qua parte cupiat habere māsionem, si apud Deum aquiescat consilio, & huic meo labori, si apud inferos, in eius peruerfa voluntate, & openione pereat, nam

Anguibus † Aspidis surdis verba non sunt facienda, cum velint à Deo, & à gremio eius Sanctæ Ecclesiæ viuentes, morientesque segregari, dumtaxat curandum censeo, cum

4 aquiescentibus ambulare, & cum dissentientibus pace m habere, sed cum presens tractatus sit inter Mil. sac. & Milit. secul. de duello, & cum prædictum thema sit Milit. Sac. Arbitror ex necessitate expedire, non esse ignorandum quis sit hic Miles sacer. & eius officium.

S V M M A R I V M.

1 Militia dicitur tribus modis equestris, cælestis, & legalis.

2 Miles, cælestis quo ad peculium Castrense vel quasi Castrense.

3 Sacerdotis nomen est compositum ex Latino quasi sacrum dans.

4 Sacerdotis officium est Sacramentum corporis, & sanguinis Domini conficere, Orationes dicere, & benedicere dona Dei.

5 Sacerdotis appellatione in materia fauorabili venit præbyter diaconus, & subdiaconus secus in materia odiosa.

6 Clericus an non dicens officium sine causa rationabili, teneatur restituere fructus.

7 Datum ob causam causa non secunda illud potest repeti.

8 Sacerdos an possit dicere horas canonicas in mente sine verbali expressione.

9 Oratio communis quæ fit per ministros Ecclesiæ illa fit in persona totius populi fidelis, ideo debet innotescere toti populo.

- 10 Oratio quæ singulariter offertur à singulari persona siue pro se siue pro alio non est de necessitate vocalis.
- 11 Orationi singulari vox adiungitur propter tria.
- 12 Hominis mens per exteriora, siue vocum, siue etiam aliorum factorum, mouetur.
- 13 Cor meum exquisiuit te facies mea.
- 14 Orationes non debent esse vocales quia soli Deo porriguntur, nam Deus cordis locutionem cognoscit, ergo vox frustra adiungitur.
- 15 Orationis mens excitatur in Deum.
- 16 Oratio debet offerri Deo.
- 17 Orans nihil nouum facere debet quòd aspiciant homines, vel clamando uel pedibus percutiendo, uel manus expandendo.
- 18 Sacerdotes pro populo interpellant, & peccata populi comedunt; nam precibus ea delent, & consumunt.
- 19 Sacerdotes sunt à Deo instituti, ut portent iniquitates Sanctuarij, & peccata populi.
- 20 Sacerdotum institutio fuit inchoata in ueteri testamento, & in nouo plenius consummata.
- 21 Pontifices maximi sunt à Deo instituti.
- 22 Sacerdos peccans, debet cooperiri propria ueste.
- 23 Sacerdotes sunt Dei legati, & eorum iniuria ad Iesum Christum spectat.
- 24 Sacerdos celebrans si aggressus potest celebrationem dimittere & occidendo aggressorem poterit illico redire ad altare, & officium perficere.
- 25 Sacerdotes, & clerici sunt pars ciuitatis,
- 26 Sacerdotibus fuit data potestas consecrandi corpus, & sanguinem redemptoris.
- 27 Sacerdotibus à Christo data est potestas noui testamenti per Baptismum confessionem, & absolutionem, & penitentiam.
- 28 Sacerdotali dignitati omnes homines sunt subiecti, & illis tenentur obedire.
- 29 Duellum uiri odiosum est omni iure prohibitum.

In Verbo Diligite.
De Militia, & quibus modis dicitur. Caput. 2.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

37

38

39

40

MILITIE equiparantur, & † Militia dicitur tribus modis equestris celestis & legalis l. den. ff. de testam. mil. miles celestis equiparatur militi seculari, gl. Doc. & Bar. in l. miles. ff. de re. Iud. l. miles §. mulier. ff. de milit. test. † Et hoc quo ad peculium Castrensē uel quasi castrensē, Auth. præsbyteros & ibi Salic. C. de Epif. & Cler. ex hac causa principali Sacerdos, uel Clericus gaudet peculio Castrensi, uel quasi, merito ergo, & ipsi quoq; milites apellantur † Sacerdotis nomen est compositum ex Latino, quasi sacrum dans. xxi. dist. cap. Cleros † Eius officium est sacramentum corporis, & sanguinis Domini conficere, orationes dicere, & benedicere dona Dei, ut habetur in cap. perlectis xxv. dist. † Appellatione Sacerdotis in materia fauorabili venit præsbyter diaconus, & subdiaconus, tex. in cap. i. xv. q. v. secus in materia odiosa, quia solum venit præsbyter cap. si quisquam de cohab. cler. dubitari tamen potest, † An Clericus non dicens officium sine causa rationabili teneatur restituere fructus, quos interim percepit ab Ecclesia, Io. cald. in cap. 1. de celeb. miss. Concludit quod sic, & mouetur primo quia propter non residendum clericus priuatur beneficio, & fructibus beneficii, ut in cap. pe. de cler. non ref. Nam nō dicens officium effectualiter non residet, beneficium datur propter officium, cap. si. de rescrip. lib. vi. † Vbi cumq; aliquid datur ob causam causa non secuta, illud potest repeti, ff. de cōd. ob Turp. caus. quasi per totum sed beneficium datur propter officium dicendum, ergo officium non dicendo, possunt fructus beneficii repeti, & licet Panor. in dicto capit. primo diuersum sentiat, tamen opinio allegata est tutior in foro animæ, potest in hoc proposito quæri, si sacerdotis officium est dicere orationes, † An

A 3 sufficiat

sufficiat dicere horas canonicas in mēte sine verbali exprefione, dicendum est; quod non secundum Thom. in ij. ij. q. Lxxxij. † Communis Oratio que fit per ministros Ecclesie; illa fit in persona totius populi fidelis, & ideo oportet quod talis oratio innotescat toti populo, in quo offertur, quod non posset fieri nisi esset vocalis, ita fuit institutum, 10 quod ministri alta voce pronuncient, † Sed Oratio que singulariter offertur à singulari persona siue pro se, siue pro alio, non est de necessitate vocalis, not. gl. in titu. ij. c. v. 11 *Que* subdit post Thom. † Quod vox adiungitur etiam orationi singulari propter tria, primum ad excitandum interiorem deuotionem, qua mens orantis eleuetur in Deū, 12 † *Quia* per exteriora siue vocum, siue etiam aliorum factorum mouetur mens hominis, & secundum apprehensionem, vnde Aug. dicit ad probandum, quod verbis, & alijs signis ad agendum sanctum desiderium nos ipsos acrius excitat, non in singulari oratione tantum est vocibus huiusmodi & signis vtendum, quantum proficit ad excitandum interius mentem, si vero mens per hoc distrahatur vel qualitercumq; impediatur est à talibus cessandum, quod precipue contingit in illis quorum mens sine huiusmodi signis est 13 sufficienter ad deuotionem parata. Psalm. tibi dixit † Cor meum exquisiuit te facies mea, de Anna legitur primo Regum C. quod loquebatur in corde suo, secundo adiungitur vocalis oratio quasi ad redditionem debiti, vt si homo Deo seruiat secundum totum illud, quod ex eo habet idest non solum in mente, sed etiam corpore quod precipue conuenit orationi, quod est satisfactoria, vnde Osee vlti. Domine aufer iniquitatem, & accipe bonum, & reddemus vitulos laborum nostrorum, tertio adiungitur ex quadam redundancia animæ in corpus, & ex vehementi affectione secundum illud Psalm. Letatum est cor meum, & exultabit lingua mea † opponi potest quod orationes non debent esse vocales, quia soli Deo porriguntur, nam Deus cordis locutionem cognoscit, ergo vox frustra adiungitur, xxxviiij. dist. cap. sedulo sol. non proferantur ad hoc quod 15 ignotum Deo manifestetur † Sed ad hoc vt mens orantis vel alio-

16 vel aliorum excitetur in Deum, potest etiam opponi † Oratio debet offerri Deo in omnibus secundum Matth. cap. vi. tu autem cum oraueris intra cubiculum & clauso ostio orationem tuam in abscondito, sed per vocem oratio publicatur, ergo &c. solu. dico quod sicut Chrysostrimus dicit super Mattheum eo proposito, Dominus vetat in conuentu 17 orare, vt à conuentu videatur † Vnde orans nihil nouum facere debet, quod aspiciant homines vel clamando, vel petus, percutiendo, vel manus expandendo, nec tamen vt dicit August. in lib. de sermone Domini in monte videri ab hominibus nefas est, sed Ideo hoc age ne ab hominibus vi- 18 dearis, ipsi † Enim sacerdotes pro populo interpellant, & peccata populi comedunt: quia suis precibus ea delent, & consumunt. i. q. i. cap. ipsi sacerdotes, & non solum pro populo sed etiam pro regibus, & Imperatoribus, in auth. 19 quomo. oport. Episcop. & cleric. coll. i. † Sunt sacerdotes à Deo ad hoc instituti, vt portent iniquitates sanctorum, & 20 peccata populi numer. xviii. † Eorum institutio fuit inchoata in veteri testamento, & in nouo plenius consummata 21 † Summi Pontifices sunt à Deo instituti, vt in cap. continua & in cap. sacerdotibus xi. q. i. & in cap. in scripturis 22 xcvi. distin. † Vbi constat Constantinum Imperatorem dixisse vere si proprijs oculis vidissem sacerdotem Dei, aut aliquem eorum qui monachali habitu circumamicti sunt peccantem clamidem meam spoliarem & cooperirem eum, ne ab alio 23 quo videretur, hoc idem in cap. satis. §. Teod. ea dist. † Sacerdotes sunt Dei legati, & eorum iniuria ad Iesum Christum spectat Io. lecirier de prima genitura in q. xxiii. §. Sed hanc 24 in fi. † Hinc est quod tamen si sacerdos dum celebrat missam aggressus fuisset, potest iuste celebrationem dimittere, & si se defendendo interficiat aggressorem, poterit incontinenti redire ad Altare, & officium perficere, si aliter euadere non poterat, hoc est dictum singulare, Io. de lignano in 25 tractatu suo de bello iusto † Sunt etiam sacerdotes & clerici pars ciuitatis, & Reipu. Oldra. conf. xxxij. Paul. de Cast. conf. ccxcvi. vbi dicit, quod in fauorabilibus veniunt clerici sub generali statuto ciuitatis, quia censentur pars ciuitatis

tis secus in odiosis, & sic procedit cap. si sententia de sententia
 26 excomm. in vi. Abb. in. cap. i. de vit. & honest. clerico. † Si sacerdotibus fuit data potestas consecrandi corpus, & sanguinem redemptoris, Luc. xxij. ibi hoc facite in meam commemorationem, ipsis dedit potestatem absolucndi, & ligandi, ibi Matth. xvij. quodcunque ligaueritis, Io. ibi xx. cap. accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, ipsis data fuit potestas orandi pro populo, Matthæus cap. vi. ibi pater noster prædicandi, & baptizandi Matth. cap. vlt. ibi euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, Marc. cap. vlt. ibi euntes in mundum, vni
 27 uersum prædicate euangelium omni creaturæ; † Et si data est potestas à Christo sacerdotibus noui testamenti per baptismum confessionem & absolutionem, & penitentiam, omnes homines ecclesiæ Christi, & Christo eius Ecclesiæ capiti vniendi & incorporandi ac ipsis Deo redemptori nostro per supra dicta
 28 in paradiso animas fidelium representandi † Ergo ex his causis sacerdotes omnes homines siue liberi siue serui sunt subiecti sacerdotali dignitati, & illis tenentur obedire & reuerentiã exhibere, nam omnes homines & Principes Episcopis obedire Beatus Petrus præcipiebat, ext. de maior. & obed. cap. omnes Principes & cap. solite & xcvi. dist. cap. duo sunt sacerdotes,
 29 igitur sunt obediendi, & credendi † Si presens tractatus est de duello quod uti odiosum, est omni iure prohibitum, ut suis loco & tempore disponam propositio ergo Mil. sac. dicentis verba Domini nostri Iesu Christi diligite inimicos uestros & bene facite his qui oderunt vos, nedum amplectenda per Mil. secul. Verum etiam omni iure ob eius salutem executioni demandanda sunt.

S U M M A R I V M.

1 Officium militis est arma exercere principibus ministerium præstare tempore belli & pacis honorem defendere militares ordines non ignorare usum armorum docere & edoceri, arma cognoscere ducibus exercituum obedire.

Christi

- 2 Christi verba non sunt aspernenda sed menti tradenda & exequenda.
- 3 Dei dona principalia sunt quatuor anima, honor, vita, & fortuna bona.

De officio Militis secularis.

Caput 3.

1 MILES Secul. cuius † Officium est arma exercere principibus ministerium præstare tempore belli, & pacis honorem defendere, militares ordines non ignorare, usum armorum docere, & edoceri, arma cognoscere, ducibus exercituum obedire, & tãdem subiectum penis de quibus in tot. ti. ff. de re. milit. ait recta locutio Mil. sac. est potestas sacerdotalis non est deneganda
 2 † Nec verba Domini Iesu Christi sunt aspernenda, sed menti & tradenda & potius effectualiter exequenda, sed non ignorandum est, quod aliud est ius diuinum, aliud ius canonicum & aliud ius ciuile, omnia hæc sunt iura, sed aliqua tendunt ad animã, aliqua tẽdunt ad corpus, & actiones corporis, ideo aliud
 3 est quærere de anima, aliud est quærere de corpore, & seculari bus actio nibus, & negocijs † Itaque dona Dei principalia homini concessã ab omni hominum genere sunt admodum consideranda; quæ sunt quatuor anima, honor, vita, & fortunæ bona; de anima autẽ dicetur infra in tertio libro, de vita uero & honore ac fortunæ bonis tractabitur in præsentis & in secundo libro.

Responso
 Mil. sac in
 lib. i. in ca.
 xl.

S U M M A R I V M.

- 1 Honoris definitio est desiderium laudis.
- 2 Honor est indicium existimationis quæ ex bonis operibus in homine nascitur.
- 3 Honor est signum virtutis.

Honor

- 4 Honor est actus incorporeus qui consistit in moribus.
 5 Hominis vita regulariter non excedit centum annos.
 6 Hominis vitæ meta communis est septuaginta annorum.

Honor quid sit. Cap. 4.

- 1 **C**VM Tractandum fit de honore & hominis vita, expedit non ignorare quis sit honor, quid sit vita, honoris diffinitio talis † Desideriū laudis est honor, Ideo qui bonus & maior est, tanto magis mouetur ex fama, & ex laudibus, nec aliud cupit in præmium virtutis suæ nisi gloriam secundum Aristotilem † Honor est inditium existimationis quæ ex bonis operibus in homine nascitur in alterius ministerio qui ab eo honoratur Plutarchus appellat honorem gratiam resultantem ex benevolentia illorum memorantium ministeria, & parari redere cogitantium, hæc à natura sunt signa benefica præstita illis, quos honoramus † Iuris consulti dicunt honorem esse signum virtutis Io. à lignano de amicitia §. consequenter post nu. 4. † Honor iudicio meo ita potest diffiniri, quod sit actus incorporeus, qui consistit in moribus ex vi consuetudinis † Vita hominis est tempus quo viuit homo, qui regulariter non excedit centum annos l. si C. de sac. sanc. Eccles. Cardinal. in clement. i. de reb. Eccles. non alien. spec. de prob. §. i. vers. quid si testes sed quandoque longior fuit vt legitur de Abbate Cosma qui vixit annis centum & viginti in auth. de monach. §. si vero intra lxxxiiij. dist. cap. si. Plinius in lib. viij. cap. xlvij. plures tamē hodie moriuntur intra annos quinquaginta Card. in d. clem. l. i. C. qui etat. lib. x. † Meta tamen vitæ communis hominū est septuaginta annorum, l. i. & ibi Salycet. C. qui etat. so excusan.

- 1 Honorem celebrare, & laudes ei præbere decet
 2 Honor est sine censure quod non est in alia re, tam animata quam inanimata
 3 Honor solus est irreprehensibilis
 4 Honor solus in alta sede commoratur
 5 Honor est præcipuum decus vitæ nullus æques illum perdit, quia vitam perdat vitæ præfertur honor
 6 Honor est victus hominis non autem hic cibus materialis
 7 Honoris Laus
 8 Honorem qui non seruat est sibi ipsi inimicus

De Laudibus honoris. Caput. 5.

- 1 **M**IL E. secul. auditus diffinitionibus honoris illas laudat, & approbat, in illis insistit, & vitam ducere intendit, sed cum sit res valde considerata tanti momenti, & valoris dolore affligitur in eius ore talia verba nō inesse † Vt valeret illas laudes celebrare, & honori præbere vt decet, & cōuenit, & quibus vere dignus est, hoc enim apertissime videri potest † cum in hoc seculo nulla res tam animata quam inanimata reperitur quæ non egeat aliqua censura præter honorem † Solus enim honor irreprehensibilis; qui vti candidus Armerinus fedari non se Permittit omnes etiam res patiuntur associari, immo quod multe societatem requirunt, nec sine ea permanere non possunt † Solus honor in alta sede commoratur, & ad instar cordis effectus, qui si tangeretur digito vitam cum morte commutat qui non in spinis non in luto sed in candore viuit, nectare ambrosiaq; nutritur, maculas, spernit verborum factorumque offensibilibium inimicus, qui continuis temporibus studet esse, & præesse alijs quid enim est homo sine honore, est quedam imago beluæ deterioris conditionis † honor est præcipuum decus vitæ, nullus eques illum

illum perdit, quin vitam perdat, vitæ præfertur honor, cum sit eius ornamentum, quæ sicuti sine membris subministrantibus viuere non potest, pari modo sine honore confusa, intellectu orbata, sine lumine viuit, & non viuit.

- 6 † Nam verus victus hominis non est, duntaxat hic cibus materialis quo dietim fungitur, sed hoc materiato honore ex natura prouenienti vita miro quidam ordine magis delectatur, ideo in eo veluti specculo lucidissimo quisq; oculos se inspicendo voluit, & reuoluit † O honor omni quacunq; re pulchrior, d honor omni quacunq; repreciosior, solus desiderabilis, solus amabilis, solus delectabilis, ex te oriuntur rectè locutiones, liberalitates, magnanimitates, omnes artes ad finem honoris incrementum recipiunt, honor bonis moribus imbutus, & inductus, beneficus, admirabilis vndiq; perfectus, si diuerso ordine ex aliqua causa iudicaretur vti formosa sponsa Impudica esset, ita si quis diuitijs corporisq; pulchritudine ornamentisq; ceteris ornatus esset, si honore careret, nihil esset, nam diuitie pulchritudines vilescerent, & sordescerent, cum esset inculcata terra absq; fructib; sol sine splendore, Arbor sine fröolib; hinc est quod vnusquisq; curare debet omni conatu honorem habere, & habitum possidere, & defendere, & qui carer hoc sensu, efficitur infamis, & ridiculum plebis, qui neq; famosis, & notatis, & quos scelus vitæ aut turpido inquinat, & quos infamia ab honestorum cætu segregat, dignitatis porte patebunt, l. ij, & ibi Bar. C. de dignit. lib. xij. Honore autem captus vt dignitatis dominus in conspectu aliorum honoratorum ac populi floret, quis igitur erit ille, qui non cupiat honorem, qui honori penitus non se præbeat, & si fortè ab hoc abesset, pereat in sua peruersa natura, † veluti sibi ipsi inimicus, cum proprij honoris sit homicida in præsentem igitur opinione resideat qui profitetur honorem.

S U M M A R I V M.

- 1 Inimicos diligere hoc repugnat humane nature
2 Inimicitia ex tribus causis nascitur ex opinione

Inimicitiam

- 3 Inimicitia iniuria generat ex triplici causa re, verbis, & literis.
4 Inimicitia aliqua sunt capitales, aliqua leues.
5 Damnum modicum quilibet æquo animo ferre debet, quia lex parnam lesionem non considerat.
6 Dolus ex parua re non præsumitur.
7 Inimicitia leuis nõ repellit testes sed relinquitur iudicis arbitrio
8 Inimicitia sunt passiones mentales quæ animo retinentur, & continuantur.
9 Animus ex facto præsumitur nisi contraria protestatio palam procedat.
10 Animi interiora, exteriora ostendunt.
11 Animus est in passionibus occupatus.

Inimicum non posse diligi Caput. 6.

- II. secul. amator & defensor honoris Mare magnū ingreditur pro explicandis rationibus, fundamentis, & argumētis ad demonstrandum arduū, & impossibile esse diligere inimicos † Hoc enim videtur repugnare humane nature, quia inimicus semper cogitat mala de inimico, l. si inimicitia. ff. de his quibus vt indign. l. iij. §. nõ solum. ff. de adimend. leg. cap. repellantur, & cap. cum oporteat de accus. fat. † Inimicitia ex tribus causis nascitur, ex iniuria, ex lite ex opinione, primum signū inimicitia est, si inter partes iniuria est inducta, † Iniuria autem inimicitiam generat ex triplici causa, re, verbis, & literis de istis tribus causis tractabitur in secundo libro, † Inimicitia autem aliqua sunt capitales, aliqua leues, dicuntur capitales inimicitia duobus modis, Fely. in cap. accedens il. ij. vt lit. non contest. & in cap. cum oporteat de accus. & an ex minis inducantur vt de per eum cap. afferte in iij. col. in vers. datur aliud de presump. videlicet primo si interuenerint mine mortis, quod sunt minati sibi mortem, vel alteri, secundo si institu-

- ta fuit accusatio criminis capitalis, vt singulariter dicit gl. in l. licet arbitror. Leues dicuntur ille quæ nascuntur ex parua causa, ex qua non ita de facili præsumitur inimicitia
- 5 † Nam modicum damnum quilibet æquo animo ferræ debet, cap. Terrulas xij. q. ij. Cum lex paruam læsionem non
- 6 consideret, l. scio. ff. de restit. in integr. † Nec dolus ex
- 7 parua re non præsumitur, l. si oleum. ff. de dolo, † Hinc est quod leuis inimicitia non repellit testes, sed arbitrio Iudicis relinquatur, an velit repellere, vel admittere, gl. in cap. ij. in verbo accusatores iij. q. v. cap. cum oporteat de accus.
- 8 in verb. inimicus, & ibi Abb. Si † Inimicitia sunt passionnes mentales, quæ animo retinentur, & continuantur, Bal. in l. ex persona C. de prob. Fely. in cap. scribam de præsumpt. Bar. in l. siue possidetis C. de probat. quod standum est assertioni dicentis possidere, cum hæc animo retineatur, † Animus ex facto præsumitur, nisi contraria protestatio palam præcedat, Bal. in tract. schisma. xiiij. col. per l. si ancillam. ff. pro suo l. iubemus C. de defens. ciuit. Bal. in
- 10 l. vt debitum in i. opp. C. de hered. act. † Animi interiora exteriora ostendunt, Bart. Soc. in Conf. cxxxi. incip. in presenti in lib. i. Bal. in l. is qui §. diuus. ff. de tut. & curat. & in l. si ex plagis. ff. ad leg. Aquil. Signoro. de homode.
- 11 in conf. xcvi. † Cum animus sit in istis passionibus occupatus, quæ ex facto præsumuntur, & per exteriora cognoscuntur, machinationes, inimicitia, affixas in corde destrueret, & amorem construere, in loco occupato, in quo non datur aditus, cum iam sit obturatus, ergo impossibile est diligere inimicum.

Responsio
Mil. Sac. in
lib. i. capi.
xli. et libr.
iij. cap. 7.

S U M M A R I U M.

- 1 Vita hominis diuisio est, vt vna pars tribuatur somno, alia vigilia.
- 2 Cogitatio nulla altior quam nocturna, nulla prope pars temporis aptior studentibus.
- 3 Anima bene instituta in studijs, dimidium temporis dormire non potest.

Inimi-

- 4 In inimicus insidiatus, & molestatus ab inimico, nec hibernam, nec estiuam noctem totam dormit.
- 5 Inimicitia culpa annumeratur.
- 6 Inimicitia quando aucta, & quando diminuta.
- 7 Animalia omnia sanguinem habentia ut etiam pisces dormiunt.
- 8 Somnus est quies omnium sensuum.
- 9 Somnus æquiparatur morti.
- 10 Somnus moderatus est utilis homini secus nimium dormienti.

Inimicitia tenet hominem vigilem.

Caput. 7.

- ITÆ † Hominis secundum aliquos diuinos auctores diuisio talis est, quod partit. vt dimidiam partem somno tribuant, dimidiamq; vigiliæ, & illi apertissimi Improbantur cum studiosi à stultorum vita non differet, & si quidem pro somno noctem, pro vigilia diem velint intelligere, recta, & vera diuisio est: equis enim partibus, tempus inter se diuidunt, differentia.
- 2 stat in hoc quod nulla acrior, † Nulla altior cogitatio quam nocturna, nulla prope pars temporis studentibus aptior.
 - 3 † Et sicut anima bene instituta in studijs dimidium temporis dormire non potest, ita credendum est, † Quod qui molestatur, & insidiatur ab inimico noctem nec hibernam, nec estiuam totam dormiat, nam dormit, & cor suum vigilat quia continue se reperit volutum, & reuolutum in
 - 5 varijs, & malis cogitationibus, † Igitur cum inimicitia culpe annumeretur, quia raro sine culpa prouenit, Bal. in l. falsus pen. col. C. de furt. † Vnde magis inimicitia videtur aucta, quam diminuta, cum somnus homini à natura datus sit ob eius conseruationem, nam nulla naturalis opera in eo reperitur, quin quiete egeat. Ait Aristoteles in lib.
 - 7 iij. † Animalium quoddam hoc est commune omnibus animalibus sanguinem habentibus, vnde pisces dormiunt † Somnus est omnium sensuum quies, Apostolus in cap. iij. ad

Thessalo-

9 Thessalonicenses, † Somnum equiparat morti † Somnus
 10 modetatus est utilis homini, secus nimium dormienti, con-
 stitutus in aliqua inimicitia non dormit, hic est inimicitie,
 & ire effectus, ergo inhabilis ad diligendum, l. cum præ-
 tor ff. de Iud. cap. infamis §. tria sunt iij. q. vij Nam sicuti
 maxima molestia infertur dormienti si à somno excitatur,
 ita si non dormit, sed coactus inimicitia die nocteq; vigi-
 lat quomodo ergo haberi potest dilectio aduersus offen-
 dentem.

Responso
 Mil. Sac in
 ib. i. in cap.
 scly.

S V M M A R I U M.

- 1 Inimicitia occulta non ita de facili detegitur.
- 2 Pœna parricidij erat, insuebatur in corio, cum gallo, cane, vi-
 pera, simia.
- 3 Inimicitia est inter catam, & canem, ceruum, & serpentem,
 & eum, & Elephantem, inter Asellum, Taurum, & Lupum,
 inter Vulpes. & falcones, inter pernicem, & testudines, in-
 ter Turturam, & Coruum, inter Gallum, & Leonem inter
 Equum, & Camellum.
- 4 Inimicitia inter pisces, & in specie inter delphinum, & cœtum.
- 5 Inimicitia inter accipitrem & quaglias, & inter omnes aues ha-
 bentes rostrum simile
- 6 Inimicitia inter res inanimatas habentes animam vegetatiuam
- 7 Oliua plantata per mulierem peruersam moritur.
- 8 Odium ansit naturale ratione elementorum.
- 9 Aqua & terra, quæ sunt elementa frigida habent connexi-
 tatem.
- 10 Inimicitia an nascantur ex influxu stellarum & planetarum.
- 11 Inimicitia occulta quare nascatur ex aspectu alicuius hominis.
- 12 Argumentum à minori ad maius validissimum est in iure.
- 13 Argumentum valet à maiori ratione.
- 14 Argumentum prædictum an procedat in statutis quando inter-
 petratio statutorum prohibetur per Statutum ibi

Caput 8.

- V P R A dixit de inimicitia manifesta, nunc ve-
 ro de inimicitia intestina, & secreta tractabi-
 tur † quæ cum sit occulta, non ita de facili de-
 tegitur, ratio est admodum consideranda, cum
 habeat locū ne dum inter animalia, verum etiā
 inter homines hinc est, † Quod pœna parricidij olim talis erat, parricida viuus insuebatur corio vna cum
 Gallo Gallinaceo, Cane, Vipera, & Simia proijcebatur in mari
 ad hoc, vt cum maximo dolore parricida moreretur, vt habe-
 tur in l. vnica C. de his qui parent. vel fili. occid. hodie vero non
 est in vsu, Bal. in d. l. vnica, & ibi Salyc. Dolor parricidæ erat
 ob inimicitias vertentes, & conteriones existentes inter Ca-
 nem; & Simiam, & inter Gallum, & viperam, inter quos adest
 3 mortalis inimicitia, pro vt adest inter † Gatam, & Canem,
 inter Certum, & Serpentem, & talis est inimicitia quod fi-
 cius cornu ureretur ab odore fugiunt serpentes, inter Elephan-
 tem, & Serpentem, inter Asellum, Taurum, & Lupum,
 inter Vulpes, & Falcones, inter Coruum & Falconem pe-
 lagrum, inter Pernicem, & Testudinem, inter Turturam, &
 Coruum, inter Leonem & Gallum, inter Equum, & Camellum,
 4 nedum inimicitia adest inter animalia terrestia † Verum inter
 pisces, Trote & Luzzi comedunt alios pisces, vitulus marinus
 comedit pisces, inter Delphinum & cœtum, inter Lupū, & Oaē
 5 inter Murem, & Mastellam, † Inter accipitrem & quaglias, &
 inter omnes Aues habentes rostrum reuolutum, inferius, & non
 habentes rostrum simile, hoc est notandum, quod maxima ini-
 micitia est inter piscem Scorpionem & cocodrillum, & ta-
 lis & tanta est, quod se occidunt, dum signum Cancris regnat,
 6 † inimicitia ad est etiam inter res inanimatas, vel saltem habentes
 animam vegetatiuam & non, vt inter Picem & Oleum in-
 7 ter calcem & Aquam, inter Arbores & plantas herbas, † Nam
 Oliua plantata per mulierem peruersam moritur, inter Bras-
 8 chas & Origanum est inimicitia, † Quid dicendum an odium
 sit naturale ratione elementorum, certe non nam si aqua est ini-

mica, igni, qui calidus & siccus, & aqua humida, & frigida, & licet sint contraria † Tamen Aqua, & terra ex quo sunt elementa frigida habent conexitatem, & super sit conformis terra quo ad cicitatem, differentia tamen est inrer aeris calorem & frigiditatem terra, licet elementa sint contraria, nihilominus simul permanent, sed respectu elementorum odium & inimicitia non est in prehabita denominatione, † Nascitur ex Stellarum influxu; & Planetarum, vt attestatur Plinius, Aristotiles & Albertus Magnus in lib. de animalibus xxj. xxiiij. † Præterea hæc naturalis occulta inimicitia nascitur, dumtaxat ex aspectu alicuius hominis, non audito eius colloquio, nec visa aliqua illius facti actione, hæc est quedam proprietates occulta, de qua certa ratio reddi non potest, cum non omnium quæ a maioribus constituta sunt, ratio reddi potest, l. non omnium .ff. de legi. non ne habetur in simili Apostol. in cap. ix. ad Romanos, antequam nati fuissent aut quicquam boni, vel mali egissent, Iacob dilexi, Esau odio habui, si Apud Deum hæc occulta proprietates ex aliqua causa de qua nobis non licet, habuit locum ex voluntate Dei, non est mirum si tales fructus in factura sua florent si odium & inimicitia nascitur ex occultis; ex quibus ratio non apparet, & homines incapaces remanent, multo ergo fortius manifestus inimicus diligi non potest, † Nam argumentum à minori ad maius validissimum est in iure, gl. & Card. in Cl. 1. in prin. de reliq. & vener. San. & in clem. 1. §. quæ omnia 13 de pen. † Argumentum valet à maiori ratione, pro vt in presenti, casu in Auth. multo magis C. de fac. san. Eccl. Sed an in statutis quando per vnum statutum prohibetur interpretatio statutorum, Vide Paul. de Cast. in Consilio trigentesimoquadragesimoquarto. Vbi etiam idem dicit de argumento à paritate rationis, Bar. in terminis in l. omnes populi in xxix. col. in vi q. princip. in vers. vlt. quæritur .ff. de iust. & iur. Ideo à veritate arguendo, si contra non inferentem molestiam nascitur occultum odium, quomodo manifestus inimicus diligendus, vt re actus iste effect incompatibilis si diligeretur.

Responsio
Mih. Sac in
li. i. co. 213

- 1 Deus quos coniunxit homo non separat, quia à Deo Matrimonium fuit institutum.
- 2 Matrimonium fuit ad conseruandos bonos mores constitutum, & ad euitandam fornicationem, & scandala, & ad sobolem procreandam.
- 3 Matrimonium est duplex expressum, & presumptiuum.
- 4 Matrimonium hodie, quæ uerba, & quas solemnitates requirit.
- 5 Matrimonium presumptiuum presumitur per cohabitationem quadragenariam.
- 6 Matrimonium putatiuum habet priuilegium ad exactionem dotis.
- 7 Donatio facta inter coniuges putatiuos non confirmatur morte,
- 8 Successio ab intestato inter coniuges putatiuos locum non habet.
- 6 Dotis titulus est onerosus, & ita titulus dotis putatiua.
- 10 Matrimonium spirituale est fortius quam carnale, ut uidetur ex matrimonio Beate Virginis, & Ioseph.
- 11 Matrimonium separatur ex multis causis ex adulterio, ex hæresi, et Sodomia, & ut ibi.
- 12 Matrimonium ab Ecclesia connumeratur inter septem sacramenta.
- 13 Donatio inter uirum, & uxorem fuit prohibita ne mutuo amore in uicem spoliarentur.
- 14 Maritus et uxor sunt duo in carne una.

De Inimicitia inter uirum, & uxorem.

Caput. 9.

1 MATRIMONIUM est de iure diuino, & à Deo fuit constitutum vt habetur in Matth. in cap. xix. † ibi quos Deus coniunxit homo non separet, vide etiam Angel. in §. nemo in auth. de trient. & semis. & Alex. de Immo. in conf. xlviij. in iij. part. cum a primordio fuerit institutum in paradiso terrestri, vt habetur in cap. i. de vot. in vi. & Genes. in cap. i. postea uero de iure gentium primo, quo tempore gentes sine legibus, & moribus uiebant, matrimonium erat incogitatum & omnes p. simi ex quacunque muliere nati legitimi dicebantur, vt dicit

2 tex. in auth. quib. mod. nat. efficiuntur sui in prin. & in §. &
 3 licet successit postea ius genitum secundarium, † De quo Ma-
 trimonium fuit recognitum, & ordinatum ob bonos mores cō-
 seruandos, & ad euitandum fornicationem, & scandalorum
 materiam, & vt quisq; recognosceret propriam sobolem, &
 4 quilibet haberet suam in vxorem, & dicendum est † Quod du-
 plex est Matrimonium, aliud expressum & verum, aliud præ-
 sumptum, verum matrimonium est quando inter legitimas per-
 sonas iuteruenit consensus legitimus de præsentia, & in haben-
 tibus loquelam per verba consensus exprimitur, nam licet so-
 lus consensus faciat Matrimonium, † Hodie vero requirit Ec-
 clesia verba vt accipio te in vxorem meam, vel alia verba simi-
 lia vel equiualentia consensum de præsentia exprimentia, vt in
 cap. tue de spons. sed Doc. in isto articulo sunt satis varij, nam
 Innoc. in d. cap. tue tenet quod quo ad Ecclesiam militantem
 verba sunt necessaria, quia ita voluit Ecclesia, ne tantū sacramē-
 tum esset incertum, Card. sequitur post multa sequitur istam
 opinionem, sequitur eam similiter Alexandrinus sub maxi-
 ma distinctione Goffre. dicens quod in habentibus loquelam
 corde, & verbo contrahitur matrimonium, Host. in sum in ti.
 de matrim. in §. qualiter in 1. uers. dicit quod secundum vul-
 gare opinionem ista duo requiruntur, scilicet consensus, &
 verba † Matrimonium præsumptum præsumitur per cohabitatio-
 nem quadrigenariam, Prepos. in cap. consultationi de spon-
 sal. & est communis, † Adest etiam Matrimonium putatiuum
 6 quod habet priuilegium ad exactionem dotis, l. si cum dotem
 §. si mulier. ff. solut. matrim. tamen secus quo ad alia probatur
 in l. si concubina in prin. ff. rer. amo. & ex hoc verificatur illud
 quod dicit Bal. in l. eam quam circa medium C. de fidei com.
 ibi tenent † Quod donatio facta inter coniuges putatiuos non
 7 confirmatur morte, & allegat tex. singular. in l. cum hic sta-
 tus §. si sponsam. ff. de donat. inter. vir. & vxor. Bald. in l.
 si voluntate C. eod. titul. † Pro hoc etiam successio ab in-
 8 testato inter coniuges putatiuos locum non habet leg. 1. in
 uers. istud Matrimonium C. vnd. vir. & vxor. Quid au-
 tem ex testamento dic, vt in leg. vxoris maritus cum con-
 cordant, ibi allegatis in glos. ff. de vsu fruct. leg. & in hac
 materia.

materia videri potest materia glos. in leg. proculus alias in-
 9 cipit ancilla. ff. de iur. dot. † Que dicit quod quomodo
 titulus vere dotis est onerosus, ita & titulus dotis putatiua,
 10 adest † Matrimonium spirituale, quod est fortius, quam carna-
 le, quod videri potest ex eo quia verum, & perfectum Matri-
 monium fuit inter beatam Virginem, & Ioseph, nam beata
 virgo contraxit matrimonium cum Ioseph, submittens se di-
 spositioni diuine, dum proposuit se perseueraturam virginem
 nisi Deus aliter reuelaret, & habuit ex reuelatione quod etiam
 Ioseph proposuerat conseruare virginitatem, cap. beata virgo
 xxvij. q. ij de matrimonio hoc nihil tangam, sed duntaxat di-
 11 cam, † Quod matrimonium ex multis causis separatur, pro-
 pter adulterium clar. in §. adulterium, cap. ex litteris de di-
 uort. & etiam separatur propter hæresim, clar. in §. hæresis,
 separatur etiam propter Sodomiam cum sit vitium nefandum
 contra naturam, clar. in §. Sodomia, & attestatur hoc per
 omnes scribentes, separatur etiam quando matrimonium te-
 peritur inualidum, & tunc refricatur in dubium, an filij nati
 in matrimonio antequam fuerit declaratum per sententiam
 sint legitimi, & dicendum quod sic, cap. ij. qui filij sin. legiti-
 tim. secus si post detectum impedimentum coniuges perseue-
 rant in cohabitatione, glos. & Card. in clem. 1. de consang.
 & affin. & quid si super eo dispensetur Bald. in l. ex libera-
 12 ff. de iur. & legitim. Si † Matrimonium ab Ecclesia con-
 numeratur inter septem Sacramenta, & Sacramentum consi-
 stit in verbis consensus de præsentia, & non in benedictioni-
 bus Sacerdotis, quæ sunt quiddam, sacramentale licet littera.
 in cap. cum Ecclesia de Simo. videatur presupponere quod in
 benedictionibus sit Sacramentum, quod debet intelligi Sa-
 cramentum pro sacramentali, & licet matrimonium absq;
 carnali copula sit Sacramentum vnionis Christi, & Ecclesie
 quæ est per charitatem, non tamen figurat illam quæ est in
 nature conformitate, sed matrimonium consummatum vtram-
 q; vnionem figurat, nam licet matrimonium non conformet
 passioni Christi quantum ad penam, conformet quantum ad
 charitatem, per quam pro Ecclesia sibi in sponsi coniugenda
 passus est Sacramentorum, prima causa est diuina virtus, quæ
 in eis operatur, cause secunde instrumentales sunt materiales

operationes ex diuina institutione efficaciam habentes, & ita consensus in matrimonio est causa, & est forma sacramenti, Ideo sicuti consensus est tantæ vis, ita separatio quæ fit ex causa absurda, vt supra dictum parit odium, & inimicitiam inter
 13 coniuges † Hac enim etiam de causa donatio inter virum, & uxorem fuit, prohibita, Ratio fuit ne mutuo amore inuicem
 14 spoliarentur, l. j. & ibi Bal. ff. de donat. inter vir. & vxor. † si maritus, & vxor qui sunt duò in carne vna à Deo coniuncti ob allegatas causas, non obstantibus sacramentis amore inuicem spoliantur, multo fortius qui profitetur honorem, habita iniuria, ad amplectendam dilectionem transire non poterit.

Respon. Mil.
 Sac. in lib. i.
 cap. xlvi.

S U M M A R I V M.

- 1 Honor non est idem in quacunq; persona, sed consideratur respectu professionis vel artis.
- 2 Honor Dei, alter est honor ciuis, alter nobilis ciuis; alter militis, alter ducis, aliter professoris literarum.
- 3 Deus est solus scrutator cordium.
- 4 Amor clamat in aure Dei.
- 5 Deus cor, & operationes demonis existentes in peccato mortali vidit & eum deiecit de Paradiso.
- 6 Superbia est duplex, perfecta, & imperfecta.
- 7 Deus licet sit purus amor, & totus verus amor, tamen Demonem non diligit.

Honor non est idem in quacunq; persona.

Caput. 10:

A NIMADVERTENDVM est quòd † Honor non est idem in quacunq; persona, sed varijs diuersiq; modis consideratur respectu professionis, vel artis, quàm ipse profitetur, cū in omnibus sit prius querendum de personis, l. si queramus. ff. de testam. & in l. i. C. de procur. † Nam est honor Dei,

alter est honor ciuis, alter nobilis ciuis, alter militis, alter Ducis,

ais, alter professoris literarum, & alter diuersæ professionis, & diuersi gradus, honor ciuis stat in administranda iustitia, & in legum obseruatione, & morum ciuiliū qui prudentia, & scientia, in iubendo, & parendo, non careat charitatemq; habeat aduersus patriam pro communi beneficio, in nobili persona consistit eius honor in liberalitate, in magnanimitate, in Milite vero eius honor est in valore, in fortitudine, in obedientia, in laborum sustentatione, in ordinum obseruatione, & belli disciplina, Ducis autem honor cōsideratur ex eius scientia belli, ex fortitudine, ex Temperantia, ex fide, ex consilio ex diligentia, & vigilantia, ex calliditate, & grauitate, & in scuitia addita humaitate in proficiente literas honor eius est ne careat scientia quam profitetur, Deus negligit Demonem
 3 & odit, † Et quia Deus est solus scrutator cordium, gl. in l. i. ff. de interrog. act. Qui illud respicit, & non manum id est operationem, xiiij. q. v. cap. Si quid inuenisti Card. in clem. e. xiii §. quam vis de verb. sign. vnde versus, non vox sed votū,
 4 non cordula Musica, sed cor non clamor. † Sed amor clamat in aure Dei, vt per Gemi. post gl. in cap. decet de imm. Eccles. tamen, † Quia Deus vidit, & cor & operationes Demonis existentes in peccato mortali, eum dicit de Paradiso † Et ob eius superbiam perfectam, quia alia est imperfecta, quæ nõ ita officit animæ saluti, in Inferno deportauit, licet prius esset Angelus in gratia Dei, postea effectus inimicus, penas peccati sui luit, & si Deus propter honorem suum, cum sit Dominus Cali, Terre, & Inferni, semper odio habet, habuit, & habebit, † Et licet Deus sit purus amor, & totus nisi verus amor, tamen Demonem diligere non potest, sed ab eo dilectio longe abest, & cū homines etiã sint proni ad malū in proemio cle. & ibi Card. in §. quoniam, & in cap. firmissima v. q. j. & cap. adolescentia xxxij. q. ij. ex hac enim causa licet agant effectualiter iuxta votum Demonis, tamen quo ad eorum voluntatem illam non diligunt, sed odiunt, quid fortius non ne propter peccata sunt inimici Deo, vnde nec Deus Demonem diligit, nec homines Deum, nec Demonem diligunt, nam sicut apud homines adesset dilectio erga Deum, à peccatis se abstinerent, vnde inimicitia stat in robore suo atq; spe aliqua vere dilectionis.

Responso
 Mil. sac. in
 lib. i. in ca.
 xlvi.

- 1 Patriam quilibet defendere debet.
- 2 Patriæ benefactores regulariter diuites sunt, et diuitie exaltant homines Ideo nõ reprobando, eas igitur appetere cum bona conscientia licet.
- 3 Diuitia sunt tante vis, quod faciunt præsumi potius pro diuite quã pro paupere.
- 4 Diues de damno infecto satis dare debet.
- 5 Diues & ignobilis varijs pœnis puniuntur, et minori pœna punitur vnus quam alter nisi per nobilem contemneretur mandatum principis.
- 6 Nobilis de consuetudine Italica non suspenditur sed decapitatur.
- 7 Plebei vti pauperes non possunt habere, dignitatem & si haberent officium, præsumuntur, illud affectasse, & ex eo bona acquisiuisse quæ habent non præsumuntur.
- 8 Inuidia, & malenola voluntas est in paupere aduersus diuitem:

De inimicitia inter regentem Patriam & Plebem. Caput. xi.

- P**ATRIAM † quilibet defendere debet Bar. in l. i. §. ff. de iust. & iur. & plene per Specul. de feud. §. quoniam vers. xvi. si omnes debent pugnare pro patria, vt cato in suis moralibus docet, illis igitur qui magna potestate fũguntur magis incumbit ob eorum autoritatẽ cui ceteri plebei de facili acquiescunt aut ex quadam reuerẽtia inducitur si horũ propriũ est defendere ciuitatem, & ipsis conceditur nõ tam ob vires magnitudinis sue, vel quãdoquæ dignitatis, verum etiam ob eorũ intelligentiã, & scientiam, euenit quod sapius disposita per ipsos ab ignorantibus reprobatur, & reprobatio talis est, quod ne dum intendunt parere dispositionibus peractis, quantuncunquæ essent patriæ proficuar, & vtilis, quod ne dum linguis, verum etiam factis deturpant, & offendunt † patriæ benefactores, qui regulariter diuites sunt, & cũ diui-

- diuitie exaltent homines, & sic diuitiæ non sunt reprobate. Fely. in cap. ij. de test. eo maxime quod diuitias bono ordine, & bona conscientia licitũ est appetere Fely. in d. cap. ij. † diuitie enim sunt tãte vis quod faciunt præsumi pro diuite potius quã pro paupere specul. de accus. vers. item excipitur, & de instrument. edit. §. xiiij. vers. quid si heres, diues gaudet priuilegio, quod nõ tenetur satisfacere, specul. de instrum. edit. §. xiiij. vers. quid si heres l. sciendũ ff. qui sat. isd. cog. Alex. in l. i. eo. ti. vbi cõtra Paul. de Cast. † dicit quod satisfactio Prætoria, vt de damn. infecto, & si mil. debet præstari, etiam ab eo qui manifeste est diues † & cũ etiam diues & ignobilis varijs pœnis puniuntur vt in l. capitalium §. non omnes ff. de pœn. immo dicit Bal. quod nobilis minus punitur quam ignobilis, in l. nemo. C. de sum. trinit. & fid. cath. & plene habetur per Alex. l. pedius. §. i. ff. de incend. ruinaufr. & per Bal. in ca. si quis vero temerario de pac. iurã. firm. vbi dicit verum nisi quando per nobilem cõtemnitur mandatum Principis, uel quando esset famulus Principis, Bal. in cap. in super. i. col. de prohib. Fed. aliẽ. tex. i. l. i. C. de procur. & hoc est verũ quo ad pœnã corporalẽ, sed contra quo ad spiritualem, car. in clem. i. §. pede heret. cõtra cap. vilissimis. i. q. i. & xl. dist. cap. homo Card. in clem. ii. §. notarij de heret. & Iuuenalis omne animi vitium tanto conspectius in se. crimen habet, quãto maior qui peccat habetur, & per gl. xliij. dist. cap. non coguntur † Nobilis de consuetudine Italica non suspenditur, sed de capitur, Bar. in l. capitalium §. serui. ff. de pœ. secus in francia quia hoc non seruatur, Bar. in l. desertorem. ff. de re. milit. ex istis enim causis † Plebei qui vti pauperes non possunt habere dignitatem l. rescripto §. idest, & ibi Oldrad. ff. de mun. & honor. & in Auth. de defens. ciuit. §. idest immo quod si haberent officium, præsumuntur illud affectasse, sed non præsumuntur ex officio acquisiuisse, bona, quæ habent, l. Spadonem §. si non extiterit, & ibi Bar. ff. de excus. tut. † Tanta est eorum inuidia, & malenola voluntas, quod in eorum vitæ formata est in essentia inimicitia talis, quod euelli non Potest ex quacunque rationabili causa, hinc est quod tacitẽ, & expresse formata inimicitia destrui, vel extirpari non potest, quomodo igitur isti incapaces rationis vtilitatisque ciuitatis poterunt diligi à benefactoribus, qui in omni tempore

tempore vigilant, curant, student, laborant, sudant pro patrie beneficio à plebè incognito, quæ duntaxat ex eius ignavia nihil aliud facere nescit, nisi garulare modo huc, modo illuc, nec aliqua ratio ab ipsis adducetur, nec audietur, quod est valde considerandum, & ab honestissimis viris notandum, qui vere digni sunt excusatione, carentes illorum dilectione.

S Y M M A R I V M.

- 1 Nobilitas est odiosa ignobili.
- 2 Nobilis ut habeat perfectam nobilitatem tria in eo, requiruntur, sit nobilis genere, virtuosus, & diues.
- 3 Verba debent capi secundum quod principem decet.
- 4 Nobilis exercens, mercaturam, villem, amittit nobilitatem, si ab arte desistit, eam recuperat.

De inimicitia inter nobilem, & Ignobilem.

Caput. 12.

Ad ostendendam ꝑ Nobilitatem pergit, quæ ita ignobili odiosa est, quod apud ignobilem nulla syneresis viget, in qua animorum societas videri considerariq; possit cum benevolentia, nam ex sola opinione, non autem ratione ductus ignobilis, nobilem odit, & cum nobili odium sit manifestum, abstinere non potest ipse quoq; ab odio, licet odium, & inimicitiam simulet, sed videndum est, quis dicatur Nobilis, ad perfectam nobilitatem tria requiruntur, quod quis sit nobilis genere, virtuosus, & diues, per tex. quem mirabilem appellat Barbat. in l. nobiliores C. de comer. & merca. Idem Barb. in cap. accedens il ij. col. 1. ext. vt lit. non contest. vbi taxat Bar. quod non citauerit illum tex. in l. 1. C. de dignit. lib. xi. Vbi ponit tractatum de nobilitate, nobilitas est triplex secundum Bar. in l. 1. C. de dignit. & Bal. in cap. prudentis Col. ij. de donat. ext. nobilitas est super naturalis, de qua habetur j. Reg. cap. ij. quinque honorificabit me, ego honorificabo eum, qui autem contem-

contempserent me erunt ignobiles, secundà nobilitas naturalis, tertia politica, qua distinguitur nobilis à Plebeio, isto modo communiter accipitur, Soci. in Conf. cccxlvj. in ij. volu. & ibi adducit Paul. de Cast. Conf. cccxxvij. alias xxix Vbi dicit, quod si quis habebat potestatem legitimandi filios nobilium, intelligitur de nobilitate, & vulgariter accipitur, arg. cap. ex literis de sponsal. de quo d. Paul. meminit Barb. in cap. accedens allegato in col. ij. in prin. & ipsum reprehendit, dicens quod cum repeteret sacram constitutionem editam à Federico ij. incip. volentes in Regno opulentissimo Sciciliae, dabat hanc regulam, quod verba prolata à Iure consul. sunt intelligenda secundum communem modum loquendi ipsorum Iuris consultorum per glo. quam dicit esse singulararem, in l. quod si nepotes. ff. de testa. tutel. facit gl. in l. 1. C. de vñ cum ergo dicat Princeps sit monarcha iuris consultorum, ꝑ Verba ergo debent capi secundum quod Principem decet, & ita quod debet intelligi potestas ista concessa in ea acceptione nobilium, de qua in d. l. nobiliores, hæc ratio in Regno allegato non concluderet per id, quod notat Bal. in l. nemo C. de sent. & interlocut. omni. lud. quando agitur de interpretatione consuetudinis parisiensis, hæc verba nobiliter debent intelligi secundum vulgarem acceptionem, maximè quia à vulgaribus consuetudo introducitur & ita hic habetur, quomodo sit accipienda, nobilitas, hæc enim vox nobilitatis sola prolata, sola nobilitas visa, & considerata ab ignobili tanti refert, quod nec videre, nec audire potest, & tanto magis augetur inimicitia intrinseca, quando ignobilis est effectus diues, putans cum ab arte mechanica desistisset, solis inspectis fortune bonis quæ possidet, effici parem nobili, hinc est quod intestinum odium nascitur inter antedictos, sumpta hæc occasione, pulchra questio insurgit, ꝑ An nobilis exercens mercaturas ignobiles, amittat nobilitatem, dicitur quod sic, sed quando desistit ab arte vili, recuperat pristinam nobilitatē cap. fi. de vit. & honest. cler. Guid. Pap. in decis. cxcvj. vnde fuit dubitatum, si nobiles nobiliter viuentes excepto eo, quod laborabant in eorum possessionibus proprijs manibus, debeant gaudere priuilegijs nobilium, & fuit decisum quod sic, Guid. Pap. in decis. xli. modo redeundo ad allegatum propositum stante opinione nobilis, qui se valde existimat, & stante opinione

ignobilis, qui aut est impotens, aut potēs facultatis ex hac potissima causa opinionis, hinc & inde a partibus oritur inimicitia talis, quod dilectio longè à cordibus eorum abest adeo quod in exilium ita missa sine spe reuersionis, & liberationis est.

Respon. Mil.
fac. lib. i. cap.
xviij.

S V M M A R I V M.

- 1 Milites amant, & cupiunt bellum, propter commoda pacis amatores odio habent.
- 2 Pax dicitur vinculum charitatis.
- 3 Pacem facere ad iudicium Ecclesia spectat.
- 4 Pax & concordia differunt.
- 5 Miles cum minori numero testium testari potest item testibus non rogatis non cogitur instituere vel exheredare cum multis alijs priuilegijs vide ibi.
- 6 Miles est suppositus multis vinculis, & panis.
- 7 Militantes in castris non possunt esse procuratores sicut vel caelestis miles militia.
- 8 Bella quando dicantur licita

De inimicitia inter Milites et Pacis amatores

Caput. 13.

- M**ILITES ex propria natura & vsu amant cupiunt bellum, & in specie hoc faciunt propter commoda quæ recipere solent ob predam & lucrum quod faciunt, dum artem militare in expeditione exercent ob sonitum tamburi maxima læticia afficiuntur parique mestitia afficiuntur, dum domi permanent, per cõsequens pacis amatores odio habent † Et si pax dicatur vinculum charitatis, quam quidem pacem in Repub. Christiana florere Papa procurare potest, & debet, Card. in clem. dudum §. i. de sepult. † quia ad iudicium ecclesie spectat pacem facere, xc. dist. cap. incipimus cum gl. & cap. treugas de treug. & pac. † Et hic notandum quod pax & concordia differunt, quia pax est genus, concordia est species, Angel. & Alex. in h. l. ff. de pac. unde dicunt quod statutum de pace habenda non verificatur in cõcordia
- 1
 - 2
 - 3
 - 4

- cordia, & licet † Miles possideat hanc bellandam cupiditatem, tamen si habet multa priuilegia circa ius testandi, est etiam suppositus multis legibus rigorosis, & priuilegia sunt hæc, quod coram minori numero testium testari potest, item cum testibus non rogatis, Item non cogitur instituere vel exheredare filium, Item eius testamentum non rumpitur agnatione sui, Item potest instituere in Codicillis, item eius testamentum facilius confirmatur, & infirmatur, Item potest Pupillo testari, & non sibi, Item substitutio Pupillaris confirmatur sine aditione, Itẽ cõduobus testamētis potest decedere, Item testatur etiam si est damnatus crimine capitali, Item testatur etiam si dubitat de statu suo, Item testatur etiam si est mutus, & surdus non si pupillus, vel seruus, hostium, Item instituit Incapacem, Item sufficit esse incapacem tempore mortis tantum, Item potest instituere amatricem vel meretricem, Item facit hæredem in re certa, nec trahitur ad vniuersa bona, Item potest decedere pro parte intestatus, Item potest substituere directo etiam extraneo, Item substitutio in suo testamento aliqua trahitur ad directam, Item verba enunciatiua in suo testamento disponunt, Item substituit directe Emancipato, Item grauat hæredem ultra dodrantem, Bal. in l. milites C. de testam. milit. & Bar. in l. neque enim ff. de testam. tit. Host. de Testam. §. iij. † Miles tamen est suppositus multis vinculis, graue crimen comittit si se militem tribuat cui non licet, l. militum ff. de re. milit. si miles esset tempore belli defector vel a signis se absentauit punitur olim pænis statutis, & pæna huiusmodi militis erat castigatio pecuniaria, multa munierum interdictio, militia, mutatio gradus, deiectio, ignominiosa missio, nam & in metallum aut in opus metalli miles non dabitur, nec torquetur, hodie vero loco prædictarum pænarum Ductores exercitus hos milites contrafactores faciunt suspendere, is qui in exploratione remanet hostibus insistētibus, aut qui a fossato, recedit, capite punitur, si præfidis aut cuius vis prepositi ab executione quis desistat peccatum desertoris subibit, si ad diem comæatus quis non veniat, perinde in eum statuendum ac si emanisset vel deseruisset, pro numero temporis facta prius copia docedi nunc fortè casibus quibusdam detentus sit, propter quos venia dignus esse videatur qui militiae tempus in deser-
- 5
 - 6

desertione impleuit merito priuatur, si plures simul primum deseruerint, deinde intra certum tempus reuersi sint, gradu pulsati in diuersa loca distribuendi sunt, de tyronibus parcendum est, qui si iterato hoc admiserint, pena competenti afficiuntur, Is qui ad hostes confugit & redijt torquebitur, ad bestiasq; vel in furcam damnabitur, qui voluit transfugere, apprehensus est capite punitur, sed si ex improviso dum iter quis facit capiatur ab hostibus inspecto vitæ eius precedentis actu venia ei dabitur & si expleto tempore militiæ redeat vt ueteranus restituetur & emerita accipiet, Miles qui in bello arma amisit vel alienauit capite punitur humanam militiam mutat, qui aliena arma surripuit gradu militiæ pellendus est, si in bello rem prohibita à Duce fecit, aut mandata non seruauit, capite punitur, si res bene gesserit, sed qui agmen excesserit ex causa, vel iustibus traditur, vel mutare militiam solet, nec non & si quis vallum transcendat, aut per murum castra ingrediatur capite punitur, si vero quis fossam transiit militia reijcitur, qui seditionem atrocem militum concitauit capite punitur, si intra uociferationem aut leuem querelam seditio mota est, tunc gradu militiæ reijcitur, & cum multi milites in aliquod flagitium conspirent, vel si legio deficiat aduocari militia solet, qui prepositum suum protegere uoluerit occiso eo capite puniuntur, multe ex istis pænis, non sunt in usu, aliquæ uero sic, loco aliquarum pænarum quæ non sunt de consuetudine, pena triremium, pena trium ictus funis, pena furcæ imponitur, de quibus pænis, & trasgressionibus habetur per tex. in l. iij. ff. de re milit. imponitur etiam pæna capitis prepositis & tribunis, qui tempore expeditionis militibus comitatum dant l. i. & ibi Bar. C. de comitat. libr. xij milites multis legibus ligati sunt, militari dignitati non conuenit illicita postulare, l. pe. & ibi Bal. C. commu. rer. alien. † Militantes in Castris non possunt esse procuratores sicut nec miles cælestis militiæ, Bar. in l. si lius familias §. veterani. ff. de procur. dicit ibi Bar. quod possunt repelli officio Iudicis, Specul. de offic. omn. Iud. §. iij. in fi. & de procurat. §. i. vers. Item excipitur Bar. in l. milites C. de procur. Io. And. in cap. si forte de elec. quod pars non potest expresse consentire militem fore procuratorem aduersarij, sed tamen potest tacite litem contestando, verum in tem suam potest esse procurator, l. qui stipendia, & ibi Bar. C. de procur. & sic nomine pro-

prio, vt ibi & Card. in clem. iij. ij. oppos. de procurat. inter has leges seuerissimas arbitratur, quod miles non seruans mandatū Imperatoris belli, licet benefaciat, punitur, l. iij. §. in Bello. ff. de re. milit. xj. q. ij. cap. quid ergo de consecrat. dist. v. cap. oportet xij. q. ij. cap. quatuor. Card. in clem. iij. opp. iij. de procurat. non obstantibus tot strictioribus legibus quibus subiectus est, nihilominus tanta est eius affectio, quod in quocunq; tempore bellū desiderat vt excubijs gaudere valeat, & vt secundum eius uoluntatē eueniat sue egestati fortuna propitia, & ita cum in hoc continuo studio vitam ducat impossibile est odientes bellum, & pacem amantes diligere, immo talis est intentio eorum firma, & stabilis, quod non considerat an bellum sit iustum, vel iniustum, contra infideles bellum est licitum, Bar. in l. i. C. de paga. quia terram Sanctam occupatam tenent, scilicet Hyerusalem promissam Abrahe, & semini eius, Inao. ia cap. quod super in ij. col. in glo. in vers. pro defensione in vers. potest etiam indicare Bellum de vot. † An bella sint licita & quando dicantur vide Bar. in l. ex hoc iure col. i. vers. quæro quæ sunt bella licita. ff. de iust. iur. & ibi Alex. in l. hostes in iij. col. in vers. hoc premissio. ff. de capt. & post lim. reuer. soli cupiditati dat operam ob lucrum, nec vitam curat, ideo profitentes diuersam opinionem, diligere non potest.

Responso
Mil. sac. in
lib. i. cap.
xlviii.

S Y M M A R I U M.

- 1 *Tueri ueniunt ad rixam cum saxis & baculis.*
- 2 *Homines sunt mali à natura.*
- 3 *Amare, amor non est aliud quam uelle id quo caret.*
- 4 *Aetas quæ excusat à delicto.*
- 5 *Victoria soli Deo attribuenda.*
- 6 *Bellum homines faciunt Deus uictoriam.*

Liber Primus
De inimicitia inter Pueros
Cap. 14.

A bellum puerorum adolescentiumque natura ita prona est, quod in omni tere ciuitate ad est consuetudo † quod in multis diebus festiuis veniunt ad tixam inter ipsos & modo faxis modo baculis, modo armis vtuntur † homines sunt mali à natura quia non diligunt, sed odiunt, ipsi diligunt partem seu sualem vt repugnantem rationi, se ipsos penitus exponentes cōcupiscenrijs, & passionibus, xlij. di, per totum lxxxj. dist. cap. tanta xlvij. dist. cap. omnes & cap. sicut hic homo malus non debet se ipsum amare, mortaliter loquendo amore complacentiæ & delectatiuo, hoc probatur nam taliter amare, non est aliud quam mores tales sibi placere, malus homo maxime debet se ipsum amare amore desiderantis † hoc probatur nam amare amore non est aliud quam velle sibi bona adesse, quibus ipse caret sed malus homo debet appetere bona simpliciter scilicet virtutes, quibus caret, sibi adesse hoc probatur, nam illud debet appetere propter cuius non euentum redditur culpandus, & puniendus, l. sancimus C. de pæ. cap. quæsiuit de his que si. a maio. part. capit. hoc enim ab istis prepositis non consideratur, sed duntaxat habetur consideratio fouendæ inimicitia: orte inter ipsos pueros, ortos in vna & eadem ciuitate, & pariter educatos, in eadem commorantes, sub vna, & eadem lege, vni soli Principi, & Deo seruientes, Venetijs talis est consuetudo, quod in quibusdam diebus festiuis bellum geritur cum baculis, inter Castellanos, & dicuntur Castellani quia commorantur in contrata Castelli, in capite inferius Venetiarum, & illos de canali-regio eorum pugna fit super quodam pōte, modo ad corpus pro parte modo ad binos modo cateruat in modo cuius flora ita impetuosa, quod multi moriuntur † Sed an ætas excuset a pœna delicti clar. in q. 60. vnde infiniti nobiles capti amore patrium in locis eorum confabulationum aliqui videntur ita mæsti, & afflicti, & aliqui ita læti, & iucundi, quod est impossibile tantam rem audire. sed de prelijs quæ qualiter in panam peccato-

EDM

tum accidant, & à Deo bono, & iusto proueniant, in vindictâ malefactorum, & patientiam bonorum, longum esset enarrare, quia tota sacra Scriptura plena est, vnde & si plura bella a malis hominibus vel a Principe tenebrarum concitetur, & a Deo permittantur † Victoria autem belli, non diei sed soli Deo attribuenda, patet, attribuere tantum opus vt est victoria diei, est tollere honorem Deo debitum cuius est vincere, quod autem victoria fit solius Dei habetur in multis locis sacre Scripturæ vt in libris Iosue, Iudicium, Regum Paralipomenum, & Machabeorum hoc testatur Salomō Prouerbiorum xxi. cap. sic dicens, & quis paratur ad diem Belli, Dominus autem salutem tribuet, inde est quod Rex deuotissimus Dauid quotiescunq; pugnaturus erat, auxilium Dei quesisse, & inuocasse legitur inde prouerbium, † Quod homines faciunt bellum, Deus victoriam, ex quibus cōcluditur quod obseruatio dierum ad faciendum aliquem effectum qui rationabiliter expectari nō potest, a Deo miraculose operante nec a causis naturalibus debet apud Christianos haberi superstitiosa, & suspecta, de secreto pacto implicito, vel explicito cum Demonibus, & ista est doctrina Sanctorū Doc. præsertim Augustini in pluribus locis quibus has obseruationes valide condemnauit vt in v. de Ciuitate Dei iij. confessionum secundo de Doctrina Christiana, & recitantur multæ in decretis, xxvi. q. v. & q. vij. pluribus capitulis hæc dicta sint cum p huiusmodi verba euentus rixe antedictorum pertractatur ab illis, qui tantum affectum prestant partibus rixantibus, Veronæ autem sub eadē lege & conditione pueri faxis pugnant, cum frōmbulis etiam, et talis est inimicitia inter illos ex burgo Sancti Zenonis; & illos ex corpore Ciuitatis, quod est quodam mirandum, & vnde hoc, quod ferè in quacunque Ciuitate Italiæ, vel saltem in pluribus hoc genus bellandi est in vsu, isti enim pueri mouentur ex naturali motu honoris, cuius virtus est querendi præesse alijs, & alios excellere, Ideo non est mirum si etiam inter pueros dilectioni non est locus,

S U M M A R I U M.

- 1 Sapiens non diligit insipientem.
- 2 Mundus per scientiam illuminatur & per ignorantiam fit tenebrosus.

C Scientia

Responso
 Mil. sac. in
 lib. i. cap. l

- 3 *Scientia est thesaurus qui non inuenitur nisi per perscrutationem.*
 4 *Scientia facit hominem privilegiatum.*
 5 *Salomon non diuitias non longa tempora vitæ, sed sapientiam à Deo petijt.*
 6 *Scientia est utilis Ecclesie, & seculo.*
 7 *Sapientia est fundamentum honoris, et ignorantia est terminus ignominiosus.*

De Inimicitia inter sapientem & Ignarum.

Caput. 15.

X differentia sapientis, & indocti, nascitur inter ipsos disceptatio talis; † Quod sapiens diligere non potest insipientem, nam regula iuris est quod omne simile appetit suum simile, scientia que libet vult totum hominem Bal. in l. fi. §. i. C. comunia de leg. homo ergo est penitus ligus

scientiæ animum suum ad alium trāsferre non potest, hac enim de causa quia scientia facit hominem superbum, Bald. in tract.

- 2 *Schism. vlt. col. Bar. in l. vt responsum C. de trāsac. † & ratio esse potest, cum per scientiā mundus illuminetur, & per ignorantia fit tenebrosus; hoc dicit Bal. in Auth. habita C. ne fil. pro pat. in iij. col. videri potest Bal. in proemio. ff. de for. in iij. col. Vbi dixit*
 3 *† quod scientia est sicut Thesaurus, qui nō inuenitur nisi per perscrutationem Francisc. Aretin. in l. prouidendum C. de postula.*
 4 *† Quia scientia facit hominem esse privilegiatum in patria, & extra leg. sed reprobati §. 1. & ibi Bar. in prin. ff. de excusat. tut. & quando quis scientia bene vititur, patriæ; cælestis fit dignus, hinc est quod David prius ex gratia spiritus sancti donum scientiæ percepit, & postea administrationem secutus est, † Salomon quoque non diuitias non longa tempora huius vitæ, sed sapientia à Deo petijt, & Impetrauit, hinc etiā Dominus prius ponit verba sua in ore Prophetæ, & postea constituit eum super gentes, dicēs ad Hyeremiam ecce dedi verba mea in ore tuo, hinc etiā, Malachias labia Sacerdotis custodiunt scientiam, & legem exquirunt de ore eius, tex. est elegans in §. ecce trigesima sexta distinct. facit etiam text. singul. in capitul. bonæ el. i. de postula. prelat.*

- 6 *prelat. † Quisq; igitur desiderare debet scientiā, cum ex ea causa sit utilis non solum Ecclesiæ, verum etiam seculo, sapiens gaudens tanto munere Sapientiæ, † Cum sapientia sit fundamentum honoris, & ignorantia sit terminus ignominiosus, honor, & ignominia sunt diuersi generis, & speciei, nam quot sūt ignominiosus, tot hostes sunt, Specul. in tit. de aduoc. §. vi. versic. vel ita sapientes vero sunt in contrarium, immo sunt in tanta reuerentia apud populares, quod licet non ignorent à sapientibus non diligi, sed odio prosequi, nihilominus cum sapientes essent damnati ad bestias, si fauore populi preses non dimittebat eos saltem Principem consulere debet, exhiberi Populo Rom. leg. ad Bestias. ff. de pæn. scientia & ignorantia sunt cōtraria in omni quacunq; re, scientia tendit ad altiora, ignorantia ad inferiora & si populus oret pro damnato est ob eius vtilitatem, sed nunquam videbitur sapientes diligere ignorantes eorum honori dilectio talis non conuenire videtur, hæc est species inimicitie in qua respectu rerum & morum diuersitatis dilectio refidere nō potest.*

*Respon. Mil.
fac lib. 1 cap.
li.*

S Y M M A R I V M.

- 1 *Prudens non diligit furiosum.*
 2 *Consiliarius Principis debet esse purus.*
 3 *Furiosi, & mente capti differunt, nam vnus cum rabie, alter sine.*
 4 *Furiosus proicit lapides vel panem.*
Item qui clamat per Ecclesiam presente populo.
 5 *Furiosus equiparatur ignoranti.*
Item prodigo, item mortuo, item absenti, item minori.
 6 *Furiosus an possit puniri de delicto commisso ante furorem.*
 7 *Furiosus fugiendus est.*

36 *Liber Primus*
De Inimicitia inter Prudentem, & furiosum.

Caput. 16.

CONTINVANDO pariter propositum allegatū affigit pedem in seculari opinione, quod nō possit inimicus diligi, qui talis dici potest, qui mecum, non est, contra me est, nec dum inimic⁹ expressus, sed tacitus qui dici potest inimicus ex professione, & causa diuersa, † Vnde qui prudens est, nunquam furiosum diliget, ratio esse potest, quia prudentia habet donum correspondens, puta Consilium, habet etiā partes profecto integrales, vt sunt ratio, intellectus, circumspēctio, prouidentia, docilitas, cautio, memoria, & eustochia idest solertia, de qua multa considerantur in rebus publicis. Item subiectiuas vt est illa prudentia per quam aliquis se ipsum regit, & aliam per quam regit multitudinem, & hæc diuiditur in politicam, regnatiuam, militarem, & in economicam, Item potest sūmi largius prudentia vt includat in se Speculatiuam, & tunc partes eius congrue ponuntur dyaletica, Rhetorica, & Phisica, item sunt potentiales embulia idest reētudo consilij, & gnomyn. idest prespicuitas Iudicij, & Synderesis idest reētudo Iudicij, sed præcepta prudentiæ data non sunt, sed solū præceptū prohibitiuū, sed ne fiat astutia, & hæc debēt esse in quolibet bono cōsiliario, nā secūdū Io. And. in c. quāto de iur. iur. † Cōsiliari⁹ Principis debet esse purus, vndiq; iust⁹, optim⁹ & cōtētus, his quæ dātur sibi à fisco, vel à Principe, alias debet repelli, & idone⁹ subrogari, ibi .n. Papa vocat malos Cōsiliarios deceptores Regū, idem tenet Mar. laud. in q. viij. de cōsil. Princ. & Paris de Put. in tract.

3. Synd. de exce. Cōsiliario. regū, † Cōtrarius prudētiæ est furor, & licet differāt furiosi, & mēte capti, vt pet Bal. in l. si furiosi C. de nupt. & in l. ij. C. de cur. fur. Angel. & Imo. in l. ex facto xliij. col. ff. de vul. & Pupill. & Bal. in l. humanitatis col. iij. C. de Impub. & alijs sub. dicūt quod furiosus dicitur cū rabie, mēte capt⁹ sine rabie. & furor. dicit⁹ in eo qui habet volūtātē in habitu, licet non in actu Inn. in cap. i. de Bapt. Bal. in marga. vers. furiosus Itē qui eligit malū cū possit eligere bonū. Itē qui legat impossibilia, in l. Apud Iulianū in fi. ff. de l. j. † Item qui proijcit lapides, vel panē, gl. & Doc. in l. si cū dotē §. sin autem in seuissimo & §. si maritus ff. solut.

In Verbo Diligite.

37

ff. solut. mat. & l. ij. C. de Iudeis nisi proijciat causa defendendi se secundū Lud. Pont. in singul. in verb. furiosus Alex. in conf. liij. prima part. Item qui clamat per Ecclesiam presente populo, per not. in l. quidam in suo. ff. de condit. institut. & in l. ob que vitia. ff. de edil. edic. & in d. l. ij. C. de Iudei. & in eo q. stulte loquitur l. is qui §. diu. ff. de tut. & cur. dat. ab his & ibi Bar. & idem Bar. in l. ij. ff. de bon. poss. infant. fur. mut. & in l. ij. ff. de testam. & gl. in l. nec codicillos C. de codicill. lan franch. in cap. quoniam contra de probat. gl. xvij. q. ij. cap. consaldus xlvi. distintio. c. i. c. fi. de success. intest. Host. & Card. in clem. i. de homicidio, q. probatur ex dictis & factis, Alexand. in l. furiosum C. qui test. facere poss. † hinc est quod ex istis fatuitatibus furiosus equiparatur ignoranti, l. filius familias la. i. & ibi Bar. ad fi. ff. de testam. Item prodigo, l. i. & ibi Nic. de Napol. ff. de cur. furio. Bar. in l. is cui lege. ff. de testam. nisi in casu de quo per Bal. in l. furiosum in fi. C. qui testam. face. poss. Item mortuo, Bald. in l. humani C. de Impub. & alijs subst. l. si quis alicui. ff. de acquir. heredit. Franc. Aret. in l. ex facto. ff. de vulg. & pupill. col. pen. Item absenti, l. sed si vnus §. filio fam. ff. de iniur. l. ij. §. furiosus & ibi Bar. ff. de cur. codicill. Bar. in l. i. §. dari autem. ff. de procur. & in l. ij. §. si. ff. sol. mat. Bal. in l. furiosum C. qui testament. fa. poss. sed an prodigo in delictis, gl. in l. si quis in tantā C. vnd. vi Nic. de Napol. in l. i. C. de curat. furio. Item infanti Specul. in primo & secundo decreto Item minori & Pupillo etiam quo ad priuilegia, Alexand. in leg. Fulcinius §. adeo. ff. ex quibus caus. in possess. eat. Bal. in leg. certum colum. decima C. vnd. cogn. & an habeat Priuilegium minoris, vi de Fely. in capit.

6. cum non liceat de prescrip. circa prin. in tertia column. † Sed an furios⁹ possit puniri de delicto, vel homicidio cōmissio etiā ante furorem, & dicetur quod non Bal. & lac. Alua in cap. an ille qui interfecit fratrem D. sui nisi cōstaret de simulatione furoris leg. obseruare C. de cura. furio. leg. Diuus. ff. de offic. presid. Bal. in leg. si furiosum C. qui testam. facere poss. Cepoll. in Cautel. octaua, & est verum etiam si ante furorem fuit condemnatus, secundum Bar. in leg. ex facto in sexta column. ff. de vulg. & Pupill. sed eius bona confiscantur, secundum Bald. in d. l. si furiosum, vnde si prudens dicitur quasi pro videns, & interdum sapiens, interdum sciens, hinc est quod iuris prudētes

vocantur qui ius non ignorant, & iuris prudentia iurifcientia, hoc tamen inter se differunt, si prudens est qui intelligentia sua aliquid cognoscit, sciens qui alterius iudicio rem percipit, id est prudens per se, sciens per alios, Teren. in eunu. & prudens scies viuis videntque pereo, sic imprudentia pro insipientia, & in scientia, August. de libr. arbit. prudentia sicut docet, Macrobi. est ad rationis normam, quæ agit vniuersa dirigere, ac nihil præter rectum & laudabile facere, si partes prudentiæ sunt vt supra dictum fuit, ratio intellectus, circumspectio, prouidentia, docilitas, cautio, & hinc est quod Socra. omnes virtutes putabat esse prudentias, Aristote. ait impossibile esse prudentem esse quempiam, nisi sit bonus, & prudentis est bene consulere, idcirco Plat. dixit de leg. prudentiam omnium virtutem ducem esse, si prudens talis est, qualis descriptus, † Et si furiosus est fugiendus tanquam in rabie infusus, cum ordo, & forma bene viuendi sit in eo confusa, & in alio diffusa gratia prudentiæ est, gratia & disgratia pariunt diuersos effectus, cum vna respiciat instrumentum perfectum, & alia imperfectum, huiuscemodi instrumentorum corda vñire non est nostrum, sed Summi Patris, qui sola potentia agere potest, vt prudens furiosum aut mentem caprum diligant quia viuentibus in suo robore inter eos naturalis, inimicitia viget.

S U M M A R I V M.

- 1 Religiosus non potest diligere peccatorem quia eorum corda discrepant.
- 2 Peccatum origine non tollitur per Baptismum, quo ad sui essentiam, sed mitigatur ne quis damnetur.
- 3 Peccata venialia delectur multis modis.
- 4 Peccatum veniale fit mortale ex consuetudine.
- 5 Peccatum veniale si non priuat quem vita eterna, tamen differtur executione donec sit purgatum in purgatorio.
- 6 Peccatum mortale fit contra naturam.
- 7 Peccatum in Spiritum Sanctum est irremissibile & dicitur tribus modis.
- 8 Peccatum mortale infamat.
- 9 Peccatum an committat qui præcepta legis veteris seruat.

Religio-

10 Religiosus dicitur tripliciter.

11 Religiones approbate sūt quatuor Basilij Benedicti, August. Fracisi.

12 Religiosus esse non potest nisi habeat octo conditiones alia quinque requiruntur.

13 Seruus sine consensu Domini non potest intrare Religionem.

14 Causa & causatum est eiusdem naturæ.

15 Deus comminatus est contra populum propter fur tum.

16 Religiosi non veniunt appellatione populi cum habeatur pro mortuis

De Inimicitia inter Religiosum et Peccatorem. Caput: 17.

V A M durissima & ardua sit propositio diligendi inimicos, hucusq; videri potest, ex argumentis allegatis respectu personarum, quæ secularem honorem profitentur, sed si in illis tantæ potentiæ & auctoritatis est vox hæc honor quasi suprema hominis gratia, non ne magis existimandum erit quod ille qui proficitur honorem Dei, odio prosequatur peccatorem, certe quod non est in dubium refricandum, † Ideo Religiosus vere est amator Dei nõ potest oculis internis videre, nec audire, ac diligere, peccatorem, nam vnus caelestibus, alter terrenis rebus incumbit, vnde sicuti altiora & inferiora distat, ita eorum corda discrepat, sed ob que peccata religiosus odit, peccatum est triplicis generis, quoddam dicitur originale, quod nihil aliud est nisi carentia iustitiæ originalis debitæ in primo parente acceptæ, secundum Ansel. in lib. de conceptu virginali, & istud est omnino inuoluntariu & in vniuersali, & in particulari, & propterea potest remitti sine actione, & passione, voluntatis illius in quo est, vt per Baptismum, de quo in cap. maiore de Baptif. † Peccatũ tñ originale nõ tollitur per Baptismũ, quo ad sui essentiam, sed mitigat, ne quis damnetur gl. in cap. si concupiscentia xv q. 1. de conf. diff. iij. c. ij. sed quo ad istud peccatũ Religiosus nõ odit peccatorem, cū & ipse sit in eadem nauis, ex quo conceptus est in peccato originali, pro vt sunt omnes homines, quoddam dicitur peccatum veniale & istud aliquando est volutariu volutate propria, & simpliciter

sicut quando ex deliberatione quis dicit mendaciū iocosū, xxij. q. ij. cap. primum aliqn̄ vero partim est p̄na, sicut motus in ordinati qui oriuntur ex corruptela preuaricationis Ade, partim vero est culpa, quia licet non sit à voluntate propria antecedente oritur tñ a voluntate cōmittate, & non prohibente, vel nō precauente, cū possit prohibere, vel precauere tales motus inordinatos, & de istis sunt exempla, xxv. dist. §. alias & ad remissionem eius concurrunt tria, scilicet p̄na p̄sens, gratia comittās, & meritum antecedens, † Peccata igitur venialia delentur multis modis, per Eucharistiam, per extremam vnctionem, & per aqua benedicta asperionem, Card. in Clem. i. in prin. ix. q. in fi. de priuileg. glo. fi. & Doc. in proem. vj. lib. per benedictionem Episcopi vel Archiepiscopi populo datā. Car. in clem. ij. in prin.

4 & ibi not. eo. ti. considerandum tamen est, † quod peccatum veniale fit mortale ex consuetudine, Abb. in cap. Testimonium de testi. xxv. dist. §. criminis. † Et licet illud peccatum veniale non priuat quem vita eterna, tamen differitur eius executio, donec sit purgatum in purgatorio, Fely. in cap. si vero in 1. col. vers. in ea glo. de iur. iur. nec ex hoc peccato contrahitur inimicitia inter antedictos, quedam sunt peccata mortalia, & sunt septē de quibus per glo. xxxij. q. vij. cap. nō solum & dicitur † Peccatum mortale quod fit contra naturam, xxij. q. iij. capit. inter cetera, † Adest etiam peccatum in Spiritum Sanctum quod est irremissibile, vt tenet Bar. in l. qui ea mente in vltima col. ff. de fur. glo. xxv. dist. capit. Equalis, quod dicitur peccatum in Spiritum Sanctum tribus modis, in Spiritu Sancto, quando obstinatus peccat in cōtemptum, & tunc dicitur peccatum irremissibile, quia nō de facili remittitur, peccatū in patre dicitur quod fit per impotentiam, peccatum in filio fit per ignorantiam, & ista remittuntur vt in glo. ordinaria, de consec. dist. j. adeo quod peccata mortalia, & peccata in Spiritum Sanctum quae non remittantur, sunt valde consideranda nam animam inquinant, non enim est mirum, si religio & peccatum vt diuersi voce, re, & effectu, & inimicem contrarij sint absque dilectione inter se, eo maxime, † Quod peccatum mortale infamat, & Bal. in l. si. C. de infam. glo. not. in capitol. Omnes vero sexta quaest. prima capitol. p̄ceptū xxxij. quaest. v. cap. testimonium de testi. & ibi Abb. cap. illi qui vi. q. i. Specul. de test. §. j. in vers. Item excipitur, & propterea

propterea peccatum mortale repellit testem a testimonio glof. & Bar. in l. ij. §. lege. ff. de testi. nisi peniteat Specul. eod. titul. §. j. vers. sed quid in crimine haeresis, additur in vers. Item oppo. quod est criminofus, & hoc secūdum eum probabitur per facerdotem cui confessus est, per cap. nemo de Simon. & l. dist. cap. in capite Lanfi. in cap. quoniam contra vers. testes vers. tertio quarto nunquid existens de probat. capitol. penal. de testi. sed non omne peccatum mortale repellit, vt quia testis dicat se inimicū partis vt euitet onus testimonij, & mendacium dicat, quia peccat mortaliter, xxij. q. ij. ca. ne quis, & tamen non repellitur, tex. singul. Secundum Abb. in cap. Inquisitionis de accus. additur tamen quod Papa possit facere seu dispensare quod constitutus in peccato mortali nō repellatur a testimonio, Specul. in ti. de test. §. i. vers. sed quatritur cap. cum i & A. de re. iud. & per Fely. in d. cap. Inquisitionis, † In hac subiecta materia cadit dubium, an si quis seruaret omnia p̄cepta legis veteris peccatum committeret, sed videantur quae p̄cepta, tria erant genera p̄ceptorū, quedam moralia, quae sunt de dictamine legis naturae, vt vt p̄cepta decalogi, quedam sunt figuralia seu mystica, quae aliud significant preter id quod litera sonat, horum alia sunt Sacramentalia, sicut illa de quibus ratio reddi potest, quia ad literam sic p̄cepta fuerunt, vt de circuncisione, & de obseruatione Sabbati, alia ceremonialia sicut de quibus ratio reddi non potest, quare sic p̄cepta fuerunt ad literam, vt illud non Arabis cum Boe, & Afino, & huiusmodi, & de istis not. gl. j. §. hijs itaq; respondetur vj. dist. quedam sunt iudicialia, vt illa quae in decisione causarum sunt determinata, vt exod. cap. xxi. & sunt determinationes iusticiae inter homines seruandae, & hodie figuralia tam sacramentalia quam ceremonialia si tantum nō sunt seruanda, sed etiam sunt peccatum mortale, post Christum ipsa seruāribus, vt talia p̄cepta vero iudicialia sunt mortua, quia non obligant, nisi ille qui habet potestatem, statueret obseruanda, quia tunc nō obligarent, vt iudicialia legis antiquae, sed vt ius Canonicum, vel Ciuile aut municipale, moralia autem p̄cepta omnia comprehenduntur in decem p̄ceptis decalogi, quae ponuntur Exod. ca. xx. Clarū est quod qui voluerit discedere a ritu S. R. E. erit à religioso ne dū odio habend⁹, verū à Iudice puniendus † Religiosus autem dicitur tripliciter, primo largissime, & sic est quilibet Christianus

Christianus, cap. pro humani de homicid. lib. vj. dicitur Christiana religio, secundo large & sic comprehendit omnes clericos seculares, & omnem Christianum honeste viventem, nam in eo quod Deo impendit debitam religionem, potest dici religiosus cap. nullus i. q. i. el. ij. cap. quod Deo xxxij. q. v. cap. ex multa de voto, tertio accipitur proprie & sic religiosus est qui professionem facit, alicui de religionibus approbatis per sedē apostolicā, cap. quod votum §. presenti de vot. & talis proprie dicitur religiosus, nec omittam † Quod religiones approbate sunt quatuor, prima Basilij, secunda Benedicti, tertia Augustini, quarta Beati Franc. landu. in clem. quia regulares de supplen. neglig. prelat. sub istis militant omnes proprie religiosi, & quilibet potest esse Religiosus † Nisi habeat aliquam ex istis octo conditionibus, quarum prima est etas immatura, secunda feruilis conditio † Seruus sine consensu Domini non potest intrare religionem, d. cap. nullus prescribitur tamen Triennio & a religione qui hoc ignorat, si Dominus scit & non repetit, cap. si quis incognitus, xvij. q. ij. iste tamen si repetatur a Domino religiosus erit secundum Hug. ibi arg. cap. de viduis xxvij. q. i. & religioni tenetur, quantum in ipso est, & si manumitteretur non posset contrahere, nec obstat cap. quidam de conuers. coniug. quia ille qui habet uxorem non potest obseruare castitatem ea inuita & sic religiosus esse non potest, sed seruus sic, quia non requiritur corpus liberum vt sit monachus, cum in domo propria quis potest esse religiosus, tertio conditio est debitorum obligatio, qui enim debet aliquid alteri non potest illud pretermittere, vt religionem ingrediatur, cap. generalis liij. dist. si tamen sit debitum pecuniae, vel talis debitor nō habeat vnde satisfaciat, tunc faciat quod potest. i. cedat bonis suis creditori, & sufficit, propter pecuniam certe non obligatur persona liberi hominis, sed tantum ad recompensam, vnde licet ei rebus suis exhibitis religionem ingredi, nec tenetur in seculo remanere vt procuret vnde soluat debitum, si modo ex zelo Dei & feruore charitatis hoc faciat, quia spiritus sancti auctoritate hoc facit, cui nemo resistere potest, xix. q. ij. cap. due si tamen monasterium quod ingreditur aliquid acquireret per successionem hereditariam, vel per donationem, aut legatum ratione ipsius solum sic tenetur satisfacere, quantum se illud extendit, quod habuit eius occasione solum-

solummodo, cap. si qua mulier xix. q. ij. hic potest moueri questio, vtrum talis teneatur in religione laborare, vt creditoribus soluat aliqui tenent quod sic, sed contrarium est verum, quia ingrediens religionem in totum est subiectus religioni, ita quod in omni quocunque momento potest occupari a Prelato, quia ingrediens post ingressum nō habet nec velle, nec nolle, cap. si religiosus de ele & ele. pot. lib. vj. Itē si sterisset in seculo, & cessisset bonis non teneretur laborare, vt satisfaceret, cap. iij. distinctio. xxxij. ergo cum ex professione cedat bonis, patet quod non tenetur laborare vt satisfaciat possit tamen prelatus cum consensu monasterij hoc ei concedere alias non. quarta ratiocinorum de tentio, vnde obligatus ad ratiocinia religionem ingredi non potest. cap. legem dist. liij. & hoc verum in obligatis perpetuo, in alijs autem secus licet honestum sit, quod prius se expediant, ex quo patet secundum Gofre. quod potestas qui iurauit regimen ciuitatis per annum magister qui similiter iurauit legere per annum, huiusmodi possunt religionem ingredi, auctoritate cap. peruenit el. ij. de iur. iur. quinta est paterna subuēcio, quia filius ingredi religionem non potest dimisso patre, cui alimēta prestare tenatur, vel saltem subuenire, exod. cap. xx. nam si parentibus obsequia filiorum sunt necessaria, adeo quod sine ipsis subitari possint, tunc non licet religionem ingredi, dummodo talia obsequia non inducāt filios ad agendum aliqua contra Deum, & sic pharisei consuētēs contrarium a Domino increpantur, Matth. in cap. xv. & ita secundum Doc. intelligitur illud cap. si qui xxx. dist. sexta est dignitatis astrictio, vt sunt Episcopi, & alij superiores qui sine licentia Papae non possunt ingredi cap. licet de regul. inferiores, vero Episcopis inuitis possunt xix. q. ij. cap. due sicut sunt Decani prepositi, Archidiani, Archipresbyteri curati, & omnes alij inferiores Episc. septima matrimonij obligatio post consumationē nā tunc religionem ingredi non potest, intellige matrimonium si copula est habita post contractum matrimonium, vel sponsalia sed non si ante, quia sic non impediret nec matrimonium diceret consumatum, capit. veniens de sponsali. vbi patet quod copula precedens sponsalia nō facit, matrimonium facit, cap. verum & cap. ex publico & cap. ex parte de conuers. coniug. que requirunt consumationem, & est illud quod sequitur non quod antecedit, octaua coactionis impositio, nam oportet

oportet vt religiosus sit voluntarius, aliter non tenet ingressus cap. i. de regul. cap. presens xx. q. iij. in religione autē minorum vltra predicta octo, alia quinque requiruntur, quod sit corpore sanus, legitime natus, nulla vulgari infamia notatus, animo promptus, competenter literatus, vel ad honestos labores aptus attamen si quis reciperetur deficiens in aliquo istorum, receptio teneret, nisi esset constitutus in supra dictis octo conditionibus. quæ reddunt receptionem nullam, adeo quod religiosus debet esse sine macula, & talis semper presumendus, hinc est q̄ religiosi debent esse predicatoris verbi, & facti, vt dicit laurent. de Rodolph. in cap. consuluit de vsur. nu. q. nam ad opus pietatis tenetur, Archidiaconus in cap. quedam xvij. q. ij. vnde predicando argunt peccatores, quod est bonum opus, sed videntes eos persistere in peccatis, coguntur amore Dei eos odio prosequi, & si diceretur, quod peccatum debet odio haberi, non autem peccator, quod est verum, quia id quod est dispositum in materia nõ censatur dispositum in materiato, & an vnum veniat appellatione alterius, regulariter dicitur quod non, tex. in l. ligni §. si lignum & ibi gl. & l. seruus ff. de leg. iij. & l. librorum §. cartis & ibi Bar. & l. si cui eo. ti. & l. si conuenerit §. si quis ff. de pigno. act. fallit tamen hæc regula, quando est eadem ratio in materia & materiato, Feli. in cap. ad deliberandum col. ij. de lude. † Nõ est dubium quod causa & causatum est eiusdem nature causa peccandi est peccator, in cuius arbitrio est non peccare, ergo peccatum & peccator possunt odio haberi, & si diceretur q̄ peccato quilibet detinetur, quia nemo sine crimine viuit, Spec. de testa. vers. item excipitur quod est fur ca. nisi cum. §. i. de renunt. xxv. dist. §. nunc autem gl. ij. q. vij. ca. ipsi Apostoli & plenius per Specul. de test. d. vers. item excipitur, verum est q̄ nemo viuit sine crimine vel criminibus, hic sumpta materia loquitur de peccatore existenti in peccato mortali, vel de eo qui residet in peccato in spiritu sancto, nam peccatum vnus facit populum teneri ad penam, in casibus in. §. iij. Ecclesie §. item peccato cum glo. xlv. dist. iij. sed illud Iosue cap. vij. vbi dicitur † Quod Deus comminatus est contra populum propter furtum regulæ autē per Achor factum Hierico, qui Achor confessus fuit lapidatus, & ideo populus liberatus, si Deus comminatur contra populum

omnes de populo tim. re debent † Et si Religiosi non veniant

appella

tione populi cum habeatur pro mortuis quo ad seculum l. Deo nobis & ibi Bal. C. de Episc. & Cler. Sed cum ipsi profiteantur vitam Catholicam obseruando obedientiam, Castitatem, paupertatem amore Dei, & in ei⁹ honorem, hinc est, quod peccatorem impenitentem vt Dei & sue sancte Religionis inimicum diligere non possunt, sed vt hominem male vite & mali exempli odio prosequantur.

Responso
Mil. Sac. in
lib. i. cap. liij.

SUMMARIUM.

- 1 Auaritia est radix omnium malorum ideo auarus appellatur cæcus.
- 2 Ambitio est peccatum mortale, secus in Religioso in honorem Dei.
- 3 Ambitio, & Auaritia, deturpant animum, & animam.
- 4 Peccatum est, dignitate quærere, vel ad eam aspirare nisi per Episcopum.
- 5 Par in parem non habet Imperium.
- 6 Religiosi deferunt patientiam externam, & materialem, absq; patientia interna.

De Inimicitia inter ipsos religiosos.

Caput. 18.

- CONTINVANDO materiam predictam apertissime ostendit, quod † Cum auaritia sit radix omnium malorum, Apost. ad Thim. cap. i. ij. vi. & auarus appellatur cæcus, cap. quorundam de elec. lib. vj. quia excecatur eius animus, vt agenda non videat, & a prohibitis non declinet, c. virum lvij. dist. & cap. sicut hi, & differentia inter auarum, largum, prodigum habetur in cap. ex parte de consuetu. concurrunt etiam ambitio, quæ reprobanda est, clem. j. de regular. clem. fi. & ibi Card. de elec. Vbi maxime dicit verum in assequendis beneficijs, cap. in scripturis vij. q. i. † Ideo ambitio est vitanda, cum sit causa omnium delictorum, & propterea est peccatum mortale, ambitio tamen in Religioso Sacerdote non est peccatum, quando tendit in honorem Dei ad couertendum peccatores, & infideles, patet exemplum per Iesum Christum Dominum nostrum qui sanauit infirmos, & saturauit numerum quinq; milium

lium personarum cum quinq; panib^o ordeaceis, superstitib^o duo
decim cophenis fragmentorum, & duobus piscibus, mortuo-
q; resuscitauit, hæc enim miracula fecit, vt Iudæi ei credentes fie-
rent fideles, idcirco dixit ite per vniuersum mundum, & præ-
dicare Euangelium, Marc. cap. ibi igitur si talis ambitio esset in
cordibus affixa sacerdotum, non esset damnabilis, sed inter ali-
quos religiosos vt videtur in omnibus fere Monasterijs insurgit
Auaritia, & ambitio ob causam regiminis superiorum, quia
omnes vellent concurrere et habere officia benefica monasterij,
3 & propter honorem, † Taliter quod hæc duo ambitio, & Aua-
ritia deturpauit animam animumq; attamen religiosi in tali mo-
do sepius reperiuntur, & ita odium & inimicitia generantur in-
testina inter ipsos, quod est horribile, & si re manifestare lice-
ret sicuti amore se capiunt ita rabie se dimitterent, cogitât quod
dignus præsumitur quilibet, nisi appareat indignus, l. feruos, ff.
de manumiss. testam. l. cum quidã la ij. & ibi Bar. Dyn. & Odof.
4 ff. de leg. ij. se existimant esse dignos, † Sed non animaduertunt,
quod dignitatem quærere vel ad eam aspirare peccatum est, ca.
qui primatum xl. dist. contra not. in cap. venerabilem de elec. &
tibi omnino per Abb. & per gl. lxi. dist. c. quid prodest, & hoc ve-
rum nisi dignitas per alium sicut per Episcopum non exercea-
tur quo casu peccat, qui eam respuit, sed hæc inimicitia intesti-
na inter religiosos non nascitur ob bonum vel malum regimen
superiorum, sed quia ipsi quoq; sunt auidi ad habendũ regimen
& ad imperandum alijs confratribus, nam cupientes dignitatẽ
in monasterijs videtur desiderare beneficium, quod regulariter
euenire solet a dignitate, quia quando lex loquitur de dignita-
te, ex lato sumpto vocabulo dicitur etiam beneficium glo. in clẽ.
auditor de rescript. cupiunt officia monasterij etiam ob liberta-
tem, & libertas secundum Bal. in l. Libertas. ff. de stat. homin. est
triplex quod triplex est libertas, videlicet, libertas intentionis
idest liberi arbitrij, voluntas, libertas operis, & libertas status,
non est dubium quod qui cupiunt, capti sunt ac triplici volun-
tate libertatis, & cum sint omnes religiosi pares in monasterijs,
5 † Et cum par in parem non habent Imperium, Specul. de Iud.
deleg. nec minor in minorem, l. Nam & magistratus. ff. de arbit.
l. ille à quo §. Tempestiunm. ff. ad Trebell. & præsertim superi^o
adducta desiderant multo fortius, quan do habere non possunt

vnde

vnde vers. nitimur inuetitum semper cupimusq; negata, quod
etiam fortius euenire solet ex seueritate superiorum habetium
officium, & tamen seueritas commendatur, nisi nimia, clem.
1. §. Quia nota de stat. monacho. vide Parid. deput. in tractat. de
Synd. in vers. crudelitas, seueritas in monasterijs in quibus tra-
ctatur de conseruatione vitæ regularis, & boni exempli, non est
damnanda, sed laudanda, nihilominus improbat^{ur} ab aliquib^o
religiosis, quibus non est officia superiora monasterij possidere
datum, hinc nascitur inimicitia talis inter illos, quod inuicem
& vicissim quatenus liceret plura dicerentur, videat igitur vnus
quisq; cum hoc sit notorium, quomodo dilectio habet locum,
nec considerât, quod officia datur senioribus, & vt inquit Plat.
de leg. lib. nono seniore non paruo interuallo iunioribus præ-
ponendum esse & apud Deum & apud Homines, qui feliciter
victuri sint, cedi ergo senem à iuniore & Turpẽ est, & odio à
Deo habetur, decet autem iuniorem verberatũ a seniore idẽ ob
6 senectutis reuerentiam patienter ferrẽ, sed cum illi † Religiosi
deserant patientiam externam, & materialem absq; patientia
intestina, secundum legem ab ipsis acceptam & approbatam,
hinc est, quod inimicitia sit potentior in eorum animis, quod
est argumentum potentissimum quod inferiores non amant su-
periores inter ipsos Religiosos.

Responsio
Mil. sac. in
lib. i. cap.
liij.

SUMMARIUM.

- 1 Pater, & Filius vna & eadem est persona.
- 2 Amor nullus est quin paternum vincat.
- 3 Pater inimicus Filij dolet eius morte.
- 4 Porta caelestis clauditur viuenti in peccato absq; penitentia.
- 5 Inobediens punitur ad mortem.
- 6 Filius ex iussu patris excusatur à periurio.
- 7 Patria magisq; mater colenda.
- 8 Amor filij erga matrem, & amor matris erga patriam quis fortior

De Inimicitia, inter Patrem, et filium

(caput. 19)

VNVM valde admirandum proponit, quod inter Patrem & filium cadit inimicitia capitalis, † Et tamen pater & Filius est vna, & eadem persona. l. i. in fi. C. de Impub. & alijs subst. & ibi Saly. quia Pater & Filius nexu diuino sunt copulati, Bal. in l. cū in adoptiuis in ij. col. vers. ibi cum enim C. de adop. † Ideo nullus amor est, qui paternum vincat, l. isti quidem §. si. ff. quod met. caus. Specul. de procurat. §. ij. vers. Sed quādo l. si. in Prin. C. de curat. furio. quod verū est etiā si sint inuicem inimici, Cyn. in l. propter insidias C. qui accusar. non possunt Signorol. in Conf. ci. † Hinc est quod pater etiā si sit inimic⁹ filij, dolet eius morte, vt fecit Dauid qui lachrima uit tribus diebus, & tribus noctibus mortem Absalonis filij sui Cyn. in l. propter insidias C. qui accus. non pos. detegitur enim amor paternus ex omnibus, quæ nobis data sunt, cum nihil habeam⁹ quod à Summo Patre nobis non sit concessum, sed in spe cie animam, qua viuimus, quæ ei tam cara est, quod ipsa sola extot concessionibus vult, vt in eius gremium reuertatur, & propterea ex ore proprio dixit Apostol. ad Thimor. in prima Epist. cap. ij. quo Dēus vult omnes homines saluos fieri, † Quod ita absolute nō est intelligendum, nam si quis continue viueret in peccato absq; alia pœnitentia, porta caelestis ipsi clauderetur, & infernalis pateretur, hoc priuilegiū saluos fieri, intellegitur de his qui volūt fieri saluos, sed multo fortius detegitur amor, quia vt pater mortuus est, morte crudelissima, vt omnes filij sui salui fierent, cum sola guta sanguinis hoc facere potuisset, sed vt ostēderet efficacissimum amorem suum, morti se tradidit, ipse est pater qui pro nobis passus est mortem, nos sum⁹ filij per succellionē ab ipso liberati, & tamen sumus eius inimici, pater Adam primus creatus à diuina manu fuit inobediens, † Qui non paret inimicus est, & vt inobediens punitur ad mortem, pro vt fecit, tex. in cap. absit xi. q. ij. hinc potest summi Argumētum, quod si ille qui primus fuit creatus, & fuit in hoc genere prima factura Dei, a qua ortum traximus, si fuit inimicus, quod multo magis uel

gis successores sunt inimici & quamuis pater dicatur & sit superior, cui filius debet obedire, l. ij. ff. de iust. & iur. † In tantum quod eius iussus excusat filium à periurio. Alex. in l. si. ff. qui falsidar. cog. Federic. de senis conf. cxc. nihilominus aliquādo pater & filius efficiuntur inimici, nam iureconfulti dant gladium in manibus patris aduersus filium, & e contra in manibus filij aduersus patrem, vt habetur in l. minime. ff. de relig. & sump. fun. maiores minime lugendum putauerunt eum, qui ad patriā delendam & parentes & liberos interficiendos venerit, quod & si filius patrem, aut pater filium occidisset sine scelere etiam præmio afficiendum omnes constituerunt, hinc est † Quod diuinus ille Plato ait, in iij de legibus patriam magis quam matrem esse colendā, vnde Virgilius in sua eglōga prima dixit Nos patriæ fines & dulcia linquimus arua, ex quibus verbis percipitur amor patriæ ex hac enim causa potentissima tunc Atheniensium Respublica exilium inuenit cum durissimum sit à patria abesse, vnde Coriolanus maximi vir animi & altissimi consilij optimeque de Republica meritus, iniquissimæ damnationis ruina prostratus, ad volscos in festo tunc Romanis confugit, apud quos adeptus fuit Imperium, & cum iuxta mœnia vrbs accessisset cum maximo Volscorum exercitu qua propter populus Romanus qui Reo non pepererat exuli coactus fuit eum supplicare, missi ad eum deprecandum legati, nihil profecerunt, missi deinde sacerdotes cum infulis æque sine effectu redierunt, studebat senatus, trepidabat Populus, viri per iter & mulieres exitium imminens lamentabantur, tunc Veturia coroliāni mater Voluminā vxorem eius & liberos secum trahens castra Volscorum petijt, quam vbi filius aspexit propere vt amens Matris complexum petijt, illa ex precibus in iram versa ait, sine vt priusquā complexum ampiam, sciam an ad hostem, an ad filium venerim captiua ne, an Mater in castris tuis sim, in hoc me longa vita & in sēlix senectā traxit, vt exulem deinde hostem viderem potuisti populari hanc terram, quæ te genuit, atquæ aluit, nisi te peperissem, Roma non oppugnetetur, multaque insuper addit complorando, quibus & vxoris ac paruulorum fletibus motus Matrem complexus, expugnasti inquit & vicisti iram meā † In hoc enim exemplo duo valde consideranda sunt amor filij erga Matrem, & amor Matris erga patriam, qui fortior amore filij fuit,

non solum igitur inimicitia nascitur inter filium & patrem ex causa patriæ, sed ex alijs quã plurimis causis, Ideo, legislatores fecerunt titulum ff. ad l. Pompeiã de parricid. & ti. C. de his qui parentes & liberos occid. & nisi huic inimicitie sæpe locus fuisset, decretatum non fuisset, si filius efficitur inimicus patris, & e contra pater filij ex causa licet sit vt supra dictum, vna & eadem persona, minus ergo credendum, & tenendũ, quod si inter istos cadit inimicitia absque spe reconciliationis, cum se occidant, q̄ erga alium inimicum possit esse dilectio.

S V M M A R I V M.

- 1 Dilectio an comprehendat infideles cum sint hostes Christianorum.
- 2 Papa potest mittere predicatores Euangelij & qui eos non admittunt peccant.
- 3 Filius an potius subuenire debeat fideli extraneo, an patri infideli.

Inimicos diligere an comprehendat infideles

Caput. 20.

ED cū verba Matth. generaliter prolata sint an debeant generaliter intelligi, dicendum quod sic, per tex. in l. i. ff. de legat. prestand. l. qui que §. parentes. ff. de in ius vocã. l. item apud labeo nem. §. generaliter. ff. de iniur. hic igitur cadit dubium ¶ an dilectio comprehendat infideles cum infideles sint hostes Christianorum, l. si & ibi Bal. C. de cap. & postlim. hinc est quod possunt capi in Ecclesia, Old. in cõ sil. liiij. Franc. Are. in autentica magna C. de fur. nam Iudei ob delictum confugientes ad Ecclesiam, nõ gaudent eius immunitate, quia ipsi sua infidelitate se indignos faciunt eius beneficio, & est communis opinio vt dicit Marsil. in l. ex senat. conf. sil. nu. 7. & seq. ff. ad l. Cornel. de sicar. credendum & tenendum est igitur quod infideles comprehendantur in tali dilectione, quia licet non debeant cogi ad fidem tamen ¶ Papa potest eis mandare q̄ admittant predicatores Euangelij in terris sue iurisdictionis. & si eos non admittant peccant, & ideo puniri debent. Inno. quod super his in col. vi. in vers. itẽ licet de not. & ibi subdit nõquid eodem

eodem modo debet Papa admittere illos, qui vellent predicare legem Machometi, & concludit quod non, nam ad paria non debemus eos nobiscum iudicare, cum ipsi sunt in errore, & nos in via veritatis, quod pro cõstanti tenendum, Ideo inoleuit practica que quotidie seruatur quod predicatores inuitant Iudeos & quandoque cogunt medio superiorum ad eorum predicaciones, ad hoc vt conuertantur ad catholicam fidem quid si conuertetur aliquis infidelis qualiter petat filium suũ ab Vxore, que in infidelitate remansit, vide Specul. de conuers. infidel. in prin. vnde aduertendum an infidelis potest expelli de terris per superiores Oldrad. in conf. lxxvij. & hoc quatenus Vxor predicta vellet sequi maritum conuersum verum est quod infideles nõ sũt priuilegiandi circa opprobria fidei christianæ, not. Car. in clem. i. de resti. pro vt esset si fidelis cum infideli vellet contrahere matrimonium vel e contra infidelis cum fideli, quo casu matrimonium non valeret, cap. caue & in cap. non oportet & capit. hic enim §. mulier & §. his verbis xxvij. q. i. & in casu quo fidelis cõtraheret matrimoniũ cum infideli quatenus ad diuortium prouocabit vide Specul. de diuort. ex hac proposita materia talis questio haberi potest ¶ An debeat quis potius subuenire fideli extraneo, quam patri infideli, Specul. in ti. qui filij sint legit. in Rub. vers. quid si pater dicit, quod potius tenetur subuenire patri infideli in victu, & in necessarijs, quã extraneo egenti fideli probatur not. xxx. dist. cap. i. alij tenent quod magis debet subuenire extraneo fideli, per cap. non satis xxij. q. iij. ibi circa domestico, fidei & C. vbi de hoc causam enim prestat natura non gratia, nam talis pater potius negandus est quam alendus, xxij. q. viij. cap. legi fidelis exponitur. i. catholicus gl. & Card. in clem. i. §. regula de stat. monach. nihil ergo adest, propter quod adest deberet mutua dilectio inter fidelem & infidelem, nisi quatenus ad persuasionem conuertendi, & si propositio dilectionis se extendat ad ipsam dilectionem, nihilominus impossibilis est dilectio ex diuersitate fidei, & ob iniurias illatas per infideles fidelibus diu patientibus nefanda scelera in personis & in rebus, ex quibus peractis nascitur & floret diuersa opinio inter ipsos in quibus quisque eorum residet.

Responsio
M. l. fac. in
lib. i. cap.
lvi.

- 1 Socera & nurus sepe discordat.
- 2 Sapientia maturitas, quam canities corporis consideranda.
- 3 Senectus est veneranda.
- 4 Sponsa propter coitum exterminat sponsum.
- 5 Semen mulieris an concurat cum semine patris in generando.

De Inimicitia inter socrum & nurum.

Caput. 21.

1 **C**VM superius dictum fuerit de inimicitia inter patrem & filium, quæ non permittit dilectionem inter ipsos, non immerito ratio adduci potest. Quod inter soceram & nurum semper ita floret discordia, quod dilectio mortua remanet quia earum sunt mores diuersi, & etates differentes, cum socera sit annus, & nurus iuuenis, adeo quod vni placet, alteri displicet regulariter, & ita iura sunt disparia inter ipsas, nam socere uti seniori magis credendum est, pro ut dicit gl. in l. cum quid. ff. si cert. pet. & ibi not. Ias. col. iij. vers. dic. iuuenis vero, ut ait Plat. in lib. v. de legibus quod statim à pueritia vnusquisque sufficientem ad omnia cognoscenda se putat, & honorarem suum animum opinatur, laudando permittendoque sibi quicquid libuerit agere, vnde Specul. in ti. de aduoc. §. iam nunc videndum col. seq. dicit quod ubi scientia minoris etate in euidenti maior est, ita quod nulla dubitatio seu hesitatio super hoc oriri possit, esset potius deferendum minori quam maiori etate sumpta hac occasione Beatus Augustinus dicebat, se paratū ab anniculo edoceri. Plus etenim sapientia maturitas quæ corporis canities consideranda est, pro quo facit tex. in cap. quisquis & in cap. seq. lxxxiiij. dist. & in cap. vilissimi in prin. i. q. i. ad hoc vide Cepoll. in suo tract. de Imper. milit. elig. §. pro Imper. vers. sed singulariter, ubi dicit quod quando constat de qualitate personæ non debet attendi senectus, vel iuuenus per l. si. ff. de fid. instrum. subiungit postea Albe. in l. ij. C. de offi. mag. offi. quod sola antiquitas non est causa prelat. sed in dubio bene presumitur pro antiquioribus, quod sint magis idonei, tamen

si con-

si contrarium apparet, iuniorem magis idoneum non prohibetur antiquiori preferri minorem. secundum gl. in cap. vlt. xvij. dist. Ias. in d. l. cum quid col. iij. Vbi dicit quod quando Doc. iuniores sunt excellentes & digniores preferendi sunt senioribus, gl. in §. ordines & ibi Ang. in vers. tempus in Auth. de monach. Immol. in l. i. C. de ann. ciu. lib. xi. in hoc enim anfractu de precedentia, de scientia, de nobilitate, socera & nurus viuunt, & propterea ex hac potissima causa supplectilia ceteraque bona sapius diuidunt, nam intendit socera quod propter eius senectutem debeat venerari, Cum senectus sit veneranda, l. semper in prin. ff. de iur. Immunit. Aul. Gel. in lib. ij. cap. ix. Nurus autem intendit esse aliquid, & ultra propter bona dotalia preesse omnibus domi, & hinc nascuntur rixe, & iurgia, ex hac etiã causa quia nurus facit multas expensas inutiles in ornamentis, & in seue Auaritia iuuenescit cap. cum in iuuentute Card. in clem. in plerisque, vi. q. de elect. & in cl. i. in prin. de regal. hoc euenit etiã ex cõiuntione diuersitatis sanguinis, vñire & custodire naturas diuersas maximum opus est, sed si interrogaretur socera cur sit Auara, responderet quod magnum est vectigal parsimonia, & quod decet parce viuere, & parce expendere, nurus verum asserit, sed esse comptam nulla preuia cõsideratione & facultatis, & personarum, dummodo in ornamentis alias eccedat, solum curat. certe quotidie in domibus audire, & videre quando suspuria, quando gemitus, clamores, rerum effractionem ob deperditam opinionem, est altera peltis, sed si adesset concordia in omnibus supra adductis, de necessitate oportet credere, & explicite scire, quod inter ipsas lis aliqua semper superest decidenda, vñde excogitandū, quod aliunde hoc euenire nõ potest nisi ex hac causa nascatur, mater summopere amat Filium, & libentissime cupit videre, & habere prolem filij, Sed quia sponsa propter coitum exterminat sponsum, cum ad formandum hominem semē alterius hominis quod breues eius dies facit requiratur. Nam inter Philosophos est quæstio satis ardua, an solum semen hominis an concurat etiam semen mulieris in generando quod videatur corn. in conf. cxc. in litera c. iij. part. obstetrices ex longa experientia & ex visione matricis sunt in hac opinione quod semē hominis duntaxat requirat, ex alia parte nurus cuius opinio est affixa ornamentis, ad illa propter honorem tendit, tota igitur

hec litigiosa materia licet sit in fragilitate sexus, ex hac voce honoris ex parte nurus super honore fundata videtur; in cuius dilectionis locum malediciones virescunt.

S U M M A R I U M.

- 1 Homines omnes secundum eorum professionem profitentur honorem.
- 2 Animalia cibo eodem viuentia se odio habent.
- 3 Peritis in arte credendum est.
- 4 Proximum vituperando contra Dei preceptum facit.
- 5 Artifex locans operas suas offert esse peritum.

De Inimicitia inter Artifices. Caput. 22.

1 **C**VM omnes ꝑ Homines secundum eorum professiones profiteantur honorem respectu salte exercitij, hæc causa parit odium, & inimicitia, quod inter ipsos nunquam videbitur dilectio in adagio apud Latinos est, ꝑ Quod animalia eodem cibo viuentia, se odio habent, inter artifices eiusdem artis igitur, semper inest aliquod dicendum, nã vnusquisq; eorum laudat operas suas, & aliena eiusdem artis re probat, artificium per exercitium suscipit incrementum, l. legatis seruis §. ornatricibus ff. de leg. iij. ꝑ Et propterea aliqui magistri qui in rei veritate sunt satis in arte sua periti, quibus credendum est, l. i. §. si. & ibi Doc. & Bar. in fi. prin. ff. de vent. In spicien. l. Semel C. de re. milit. lib. xij. & l. Septimo mense. ff. de st. homin. cap. significauit il iij. de homicid. qui pro talibus habitus sunt, & qui tales se extumant, & isti sunt qui alijs præfunt, & propter hoc alios consocios artifices vituperant, asserentes eos artem deturpare, cum sint rudes, & inexperti, & quod nõ confidunt in suis viribus, sed cū sint tales, q̄ aduertat ne temere in altũ vela deducãt, sed q̄ cõsulãt peritiores, vt l. nec supina & l. regula. §. sed iure ff. de iur. & fac. ignor. l. i. & l. ij. C. eod. tit. l. iuris ignorantia C. qui admitt. ad hono. poss. poss. quasi dicere velint quod accedat ad eos ad adiscẽdũ, ista audacia est ab illis valde confi-

considerata hoc enim dicunt fundantes in vers. illo audaces fortuna iuuat, timidofq; repellit, vnde quamuis & isti alij essent in experti, nihilominus, & ipsi quoq; sunt audaces, dicit. n. ovidi. in suis Metamorph. quod inter audaces non est audacia tuta, audaces dicuntur qui faciunt contra ius, Card. in clem. j. de offic. ordina. proximum igitur vituperando videtur facere contra Dei præceptũ hinc est quod audacia reprobanda clem. j. de offic. ord. & ibi Archid. post gl. quandoq; in bonũ vt ibi, hæc audacia parit maximã discordiam inter ipsos artifices, & tanto magis, quod illi qui nõ sunt in opinione artis suã apud ceteros populares, ac ciues, dolent, q̄ artifices qui verẽ sunt in arte periti debeant vti peritissimi liberari ob aliquod eorũ delictũ à pãna statuti, vt per tex. etiam in l. ad Bestias. ff. de pãni. per quẽ tex. Barbar. in tract. de præst. Card. in §. & si quispiã nu. 46. refert, quod alias fuit de cisũ in splendida Vrbe Neapoli, q̄ quidã artifex magnẽ elegantiẽ & vtilis Reipublicã inciderat in pãnam manus, q̄ propter suam elegantia, & vtilitatẽ publicã fuit alterata pãna, & recẽsũ à iure cõmuni, facit ad hoc glo. singul. in l. i. C. de anno. ciuil. lib. xi vn de etiã sancitũ fuit; quod si talis peritus artifex suscepit aliquo faciẽdũ, q̄ susceptũ nõ poterit agere per substitutũ, l. inter artifices. ff. de solut. nisi artifex fuisset de loco exbãnitus, in quo facere promisit, l. de pollicitationib; ff. de pollicitatio. secũdũ ludouic. Pont. in singul. vers. artifex qui & C. nam artifex locans operas suas videtur asserere se esse peritũ in arte sua, Bar. in l. si quis §. Celcus. ff. loc. Dy. in regula Imperitia in vi. & quia præsumitur viuere ex artificio gl. in l. si quis argẽtũ C. de donat. Ideo quãdo ei debeatur merces vide Bal. in l. ij. in i. col. in ij. q. C. loca. & Bar. in l. qui in sulã §. qui edẽ. ff. loc. prestita occasione dicẽdũ est, q̄ artifex dñi qui de presenti per se artẽ exercet, non qui p̄ aliũ exercet, nec q̄ i peritũ exercuit, l. si. ff. de exc. tut. & ibi Bar. in vtrãq; lectura, & dicit verũ in his quã sunt de numero Cæpoll. in l. eũ qui vestigal de verb. signi. qui dicit verum nisi per aliũ exercuit, Itẽ ille quẽ vulgus vocat artificẽ, Bar. in j. const. ff. in iij. col. in prin. in vers. sed regulariter dico, & ibi Alex & Bal. in l. sciendum §. illud. ff. de edilic. edic. Vbi etiam dicit idẽ in eo qui habet in aliquam artis peritiam, Itẽ etiã discipuli nõ solũ magistri, l. j. & ibi Bar. C. de excus. art. lib. x. & Bar. in l. legatis §. ornatricibus in fi. ff. de l. iij. vnde dubitari p̄, an ille qui propriẽ est artifex,

& tenetur gabellâ soluere, cui debeat soluere si facit plura exercitia, puta rusticalia, Corné. in conf. cccxviii. incipiente ex pluri bus in i. part. & hæc quæ dicta sunt circa supra deducta aliqua, licet primo aspectu videantur non esse præsentis speculationis, nihilominus si recte perpendantur faciunt optime ad causam, quia multa sunt videnda & consideranda quæ veniunt in conse quentiam, satis enim est. quod ista propositio quæ vertitur in ter artifices, est ita clara & aperta quod non eget aliqua difficul tate, quod ex allegatis superius causa honoris suæ artis, & lucri cessantis, & damni emergentis ex ore peritorum nunquam in ter eos erit dilectio.

Respon. Mil.
fac lib. cap.
lviii.

S V M M A R I U M.

- 1 Bellum habet originem à peccato
- 2 Belli, & artis militaris origo, & causa consistunt in peccato à quo. C.
- 3 Ars militaris omnes artes secundum aliquos excellit.
- 4 Artis militaris magister fuit Mars, alij Bellonem alij Tubalcainum ante diluuium exercuisse.
- 5 Bellum qui per auaritiâ exercuit fuit Ninus.
- 6 Arma sunt etiam inuenta pro defensione Dei, & contra inimicos eius.
- 7 Episcopus an possit versari in armis, Nisi contra hostes fidei & pro defensione Ecclesiæ.
- 8 Episcopus an arma mouere possit pro recuperando castro, & vt ibi.
- 9 Episcopus habens temporalem iurisdictionem potest indicere bellum. Hec, sit irregularis ex homicidio.
- 10 Armorum circa gestationem, intra quatuor diuerso tempore emana runt.
- 11 Rusticus arma portare non potest.
- 12 Arma portare præsumitur habere malum animum.
- 13 Arma si statuto cauetur ne quis portet de nocte, quid si penes pedes eorum reperirentur.
- 14 Artem militarem Romani veluti Deam colebant.
- 15 Romani trionfantes multi sunt multe corone pro victoria parati erant.
- 16 Ars militaris sedet in supremo hominis gradu.

Arma

Arma adiumenta ad defensionem honoris Cap. 23.

- NON est ambigendum, sed manifeste dicendum tenendumque est † Quod bellum & discordia habuerint originem à peccato primi parentis, cum occisiones ceperint ab ipsis, vnde amissa il la originali iustitia, non desuerunt inter homi nes rixe, adeo quod bellum inter primos locum
- 2 habuit † Scientia vero artis militaris, & bellum facere ordinate successiue indactum fuit, cum eius origo & causa consistant in peccato, ac quo crudelitatis, sanguinisque finis sæpe contingit,
 - 3 homines enim & prudentes † In hac arte militari ita eâ appro bauerunt quam omnes artes hanc excellere existimauerunt, Dio
 - 4 dorus sicutus & alij auctores † Huius artis magistrum Martem fuisse alunt, hinc est quod poete appellauerunt eum bellorum Deum, Cicero in libro iij. de natura Deorum inuentionem hæc tribuit Palladi, quæ dicitur bellona, scribentes dixerunt anti quam fuisse, & eam tubalcainum in prima etate ante diluuium exercuisse, videtur enim quod bellorum principium fuerit sæ ctum inter Reges, & Principes ex causa honoris, & ambitionis,
 - 5 Iustinus & Trogus Pompeus referunt † Quod ille primus qui bellum exercuit propter auaritiâ fuit Ninus Assirorum Rex. & ita attestatur Sanctus Augustinus in libro quarto de ciuitate Dei, qui quidem Ninus in hac arte militari apposuit legem, vt res & bona victi efficerentur victoris, quod antea non fue rat in vsu, nam cum fuisset bellum inter Vellorem Regem Egi ptiorum, & tanain scitorum Regem, qui extitit Victor absq; rerum asportatione, & priuatione Dom. Velloris victi, duraxat vagebat inter eos honoris cupiditas, q̄ ita a princ. potuit, q̄ cū nõ adesset arma, vnguibus, lapidib⁹, & baculis ceperunt bellum exercere, p vt in simili faciunt multi populi Indiani, q̄ carēt armis, & ita vsi fue rūt, donec & quousq; creuit malitia hominū, q̄ tâta industria ga uisa fuit, vt ex viscerib⁹ terre extraxit ferrū, vt ab humanis cor poribus viscera extra herētur, arma igit̄ hostis antiqui inuitaue rūt homines ad hoc p agendū, cū quilibet deberet contentus esse sua sorte, nam vnâ quisquam studet alicui inferre molestiam, aut propter rem, aut pro auferendo dominio vigilat, cogi tat.

tar, & excogitat quomodo magnus vir futurus euenire possit hec ociositas & voluptas sunt proprie arma antiqui inimici ad miseris animas captiuandas secundum militem sacrum, cap. ni si §. vero iuncta glo. in verbo ociositas de renunt. accedunt not. in cap. cum dilecti, & ibi glo. in verb. calores de dol. & contum. hoc enim non potest negari, quando arma conuertuntur ad malum usum, & si antedicti Reges aliqui ad priuationem dominij aliqui ad raportandum dumtaxat honorē armis vsi fuerint † Cū & armis aliquando contra inimicos Dei, vt quis debet, adeo q̄ arma inuenta sunt etiam pro Dei defensione, vnde videndum,

6 † An Episcopus possit arma mouere, & sic an eius vita possit in armis versari, & videtur, q̄ non, xxiiij. q. viij. in prin. & per totū quod est verum, nisi contra hostes fidei Christianæ, ea. q. cap. igitur & cap. cum pridem, Item nisi pro defensione Ecclesiæ, xxiiij. q. iij. c. fortitudo & gl. xxiiij. q. 8. c. quicūq; quib⁹ casib⁹ pōt bellis interesse Episcopus, c. igitur preallegato xxiiij. q. iij. c. maximian⁹ vbi dicit quod Apostol. bello interfuit cōtra hostes fidei, gl. in d. ca. igitur in fi. Argumentum cōtra xxxvi. dist. c. fi. Vbi dicitur quod Moyses orabat in templo, non autem pugnabat in exercitu. Sed illud olim, hodie sæcus, immo punitur Episcopus, qui non aggredditur hostes Ecclesiæ, secundum glo. in d. cap. igitur in fi. quo bello si moriatur, cæli præmium consequitur, xxiiij. q. viij. capit.

8 omni timore, † Sed an Episcopus arma moueat, vt recuperet castrum sibi occupatum, & dicendum quod non, quia solus Princeps armat⁹ vt not. in prohem. inst. ita tenet Bal in l. ij. & iij. col. vers. sed nunquid potest C. de seruit. credendum tamen contrarium per prædicta, & not. xxiiij. q. viij. capit. scire c. hortatu, alias autem Episcopus militare prohibetur, xxiiij. q. viij. cap. reprehensibilis, potest tamen Episcopus castrum illud etiam per proditorem recuperare, si aliter non potest, vt tenet Bal. supra vers. sed nunquid Episcopus, vt tenet Inno. in cap. olim el. i. de rest. spol. vbi dicit furtum rei proprie esse permissum quando aliter recuperari non potest, si scandalum non oriatur secundum Doc. ibi & in capit. quia plerique de immunit. Eccles. per Innoc. qui dicit clam & furtiue damnis proprijs consuli posse, facit glo. in l. si coloni C. de agricol. & censit. lib. xi. & tenet Floria. in l. si seruus. ff. ad l. aquil. Bal. in l. si manu missori in fi. C. de obseq. parro. prest. Alexand. de Vincent. in cap. potuit de loc. facit etiam quia

quia pōt quilibet causam furtiuam furari, & domino restituere, cap. qui cum fure & ibi Doc. de furr. Ideo Episcopus potest castrum suum sibi ablatum recuperare non potest alium pro eo furari & illud sibi retinere quousque sibi suum restituatur secundum Inno. vbi supra quem sequitur, Bal. in d. l. ij. in col. ix. sed quid si non potest Bal. in marga. vers. castrum vers. fi. Doc. in d. ca. olim Flor. in d. l. si seruus in prin. in iij. col. vbi dicit quod tunc Episcopus non esset irregularis si contingeret mors alicuius, Episcopo tamen ad hoc non aduertente, & not. in cap. postulasti de homicid. & glo. no. xxiiij. q. iij. cap. maximianus & subdit nota. Bal. in d. cap. in v. col. vers. sed nunquid autem quod potest Episcopus facere sibi per superiorem dari tale castrum pro suo in solutum, quod etiam tenet Innocen. in d. cap. olim sed caueat Episcopus vt dum confirmationem vel adiudicationem dicti castri pro suo postulat, non subtrahat veritatem quia sibi adiudicatio non prodesset, secundum Bald. ibi quia etiam infert quod partiales terrarum impetrantes à superiore bona exiticiorum concessione non gaudent, prædictis additur

9 † Quod Episcopus habens iurisdictionem temporalem potest indicere bellum, secundum Innocen. in cap. quod in dubijs de pen. vbi etiam dicit Episcopum nō fieri irregularem, si in bello per ipsum indicto homicidium committatur, nisi ipse committat, vt refert Bal. in marga. vers. Episcopus vers. xxiiij. & xxiiij. q. v. de occidendis & glo. xxiiij. q. iij. d. cap. maximianus ex istis igitur bellum est etiam licitum ecclesiasticis & præsertim pro sancta Ecclesia defendēda, & cum præsens materia sit armorū,

10 cadit hic incidenter nō esse prætereundum † Nec ignorandum quatuor fuisse iura que diuerso tempore emanarūt circa armorum gestationem primum fuit. ff. de quo habetur. ff. ad l. lul. de vi. pub. & hoc iure videtur statutum, quod si quis vult portare arma extra ciuitatem eundo per itinera potest, aut vult portare per ciuitatem, vel in loco vbi sit adunatio gentiū, vel in foro iudicij & Nō pōt, l. secūda. §. i. & l. qui dolo. §. primo ff. de vi publ. secundum fuit ius C. quo indistincte prohibita de latio armorum est nisi Principis licentia interueniat, C. vt armorum vsus in scio Principe, tertium fuit ius auct. quo plus disponitur, videlicet vt non liceat etiam portare arma defensibilia, vt in. §. pen. in auct. de armis, quartum fuit ius nouissimum

mū de quo loquitur. §. si quis rusticus de pac. tenen. in vfi. feud. & hoc iure statutum est, quod itinerantibus licitum est deferre arma debito modo ad se defendendum à prædonibus, non autem ad nocendum alijs, & sic quo ad itinerantes concordat cum iure. ff. de quo in l. i. ff. de vi publ. † Et ita hodie seruat consuetudo, & ponderandus est rex. in d. §. si quis rusticus prohibet rusticum portare arma, & de alijs non facit mentionem, ergo sequitur quod rustici non possunt portare arma, & stabitur illi iuri, tanquam nouissimo, quia ex quo prohibet rusticos, videtur alijs concedere, l. maritus C. de procurat. l. cum pretor. ff. de iud. cap. non ne de præsump. xxv. dist. cap. qualis reuerende quod licet loquatur de rusticis specialiter, hoc non fecit legislator seriose, & dispositiue, sed vt etiam prohiberet specificè locutus est de rusticis, quia rustici magis frequentabant portare arma, facit gl. in clem. i. de rescrip. & in cap. ij. de confes. in vi. & in clem. i. de suppl. negl. prælat. & in cap. i. de rer. permut. lib. vi.

12 & in l. tale pactum. §. si. ff. de pac. ponderatur etiam † Quia portare arma præsumitur habere malum animum, & debet ea perdere, gl. in d. §. si quis rusticus † Quid si statuto cauetur, quod nemo portet gladium de nocte, reperiuntur aliqui in porticu habentes gladium in terra penes pedes eorum, an puniantur, penna statuti, videtur tales non esse puniendos, quia non reperiuntur portare arma, ergo absolui debet, ex quo non comprehenditur sub verbis statuti, arg. l. i. §. si is qui nauem. ff. de exercito. Item cum dubium sit an ipsi proiecerint, vel alij illum gladium ergo sunt absoluendi maxime in criminalibus, l. scientiam §. sed cum stramenta. ff. ad l. aquil. facit cap. ex literis de probat. melius est enim nocentem absoluere, quam innocentem condemnare, l. absentem. ff. de pæn. in contrarium videtur veritas quod immo iudex possit ex eis vnum eligere ad puniendum, & habet locū gratificatio, arg. l. si quis seruum. §. inter duos. ff. de leg. ij. & l. si plures. ff. de accus. Alber. de Ros. in solemn. tract. statutorū in ij. part. refert fuisse decisum, quod omnes teneantur, per l. i. §. si. cum l. sequ. ff. de his qui deiec. vel effud. & litem mella. §. si plures. ff. ad l. aquil. quæ decisio est mala secundum Alber. per iura primo loco allegata, omittis adductis quæ occurrerunt † Ex subiecta materia insistendo in arte militari, apud Romanos ita præcipua, & in ea ita educati quod eam veluti Deam colebant

nam

nam due equidem res sunt quæ tempore pacis, & belli ad conficiendum ardua homines mouent, honor & fama, vtilitas & beneficium ex bello hæc omnia acquiruntur † Vnde multi Romani quibus fortuna fuit propitia iu raportanda victoria, more eorum antiquo triumphauerunt, pro vt fecit Paulus Æmilius inductus purpura & auro, Pompeus Magnus, Iulius Cesar, qui vt ait Suetonius Ingressus fuit Urbem super vehiculo, quod fuerat conductum per quadriginta Elephantes, Imperator Aurelianus triumphauit super vehiculo à ceruis conducto, legitur Marcum Antonium triumphasse super vehiculo à Leonibus conducto, in præmium honoris adeptæ victoriæ coronas aliquas secundum eorum bene merita, quarum nomina sunt hæc corona obsidionalis, corona triumphalis, oualis, ciuica, muralis, naualis, & Castrensis, harum excellentior & magis existimata fuerat corona obsidionalis, quæ ei concedebatur, qui exercitum vel ciuitatem obsidebat hæc sunt quæ demonstrant quanti momenti refert

16 † Ars militaris, quæ sedet in supremo hominis gradu, si igitur arma fuerunt, & sunt sumopere laudata, & laudanda, & si adinuenta sunt pro defensione personarum, rerum, dignitatum, & Sanctæ Ecclesiæ, & honoris qui verus splendor & optimum decus humanæ vitæ est, & si natura nihil frustra fecit, credendum, & firmiter tenendum, quod arma ad alium finem præcipuum non fuerint adinuenta, nisi ob defendendum honorem, qui est veluti anima, immo vera anima immortalis in hoc seculo cuius inimicus non est diligendus, quia nunquam diligere potest.

S V M M A R I V M.

- 1 Deus creauit hominem ad imaginem suam.
- 2 Deus elegit viros sapientes, & nobiles in regimine.
- 3 Mors dicitur tripliciter immatura, accerba matura.
- 4 Deus permittit hominem mala facere.
- 5 Hominis conditio deslenda est.
- 6 Homicidij species duæ sunt.
- 7 Homicidium ad defensionem quomodo probetur.
- 8 Vlneratus si post quadriginta dies moritur vlnerans non tenetur de occiso.
- 9 Offendi ab alio quis non tenetur expectare.

Responso
Mil. Sac in
li. i. ca. lix.

Homici-

Homicidium à Deo permissum.

Caput. 24.

1 **D**eus creauit hominem ad imaginem, & similitudinem suam. Ad imaginem Dei creauit illum masculum, & ei subiicit piscis, & volatilia, & vniuersa animantia, quæ mouentur super terram, deditque herbam afferentem seminem super terram, & omnia ligna, quæ habent in semetipsis seminem generis sui, ut sint ei in escam, & cunctis animantibus terræ omnique uolucris cæli & uiniferis quæ mouentur in terra, & in quibus est anima uiuentis, ut habeat ad uescendum, Genes. ca. i. & quis Deus hominem creauit, & dederit ei ut pasceret piscibus maris, & volatilibus cæli & bestiis terræ tamē nulli hominum commisit specialiter Dominum suum.

2 per alios homines. Verum elegit viros sapientes, & nobiles; constituitque eos principes, tribunos & centuriones ac decanos, qui docerent singula Deuteronom. cap. i. si homo in hominem non habet Imperium, sed soli Deo reseruat, qui uoluit ob esum hominem in mortem incurrere, Card. in clem. i. ut lit. pend. quæ quidem mors citius uenit propter peccata, gl. in cap. quæ fronte de appell. & not. in cap. qualiter el. ij. de accusat. Et dicitur tripliciter immatura scilicet iuuenum, acerba scilicet infantium, & matura & naturalis scilicet senium. Card. in cle. i. ut lit. pend. col. i. attamen Deus permittit hominem mala facere; & cum sit summus bonus non sineret mala fieri, nisi ex malis sciret elicere bona, & quia preuidit, quod Cyrus a deo Imperio permitteret filios Israel exire decapuitate, & redire in Hierusalem ad cultum Dei, quod fuit valde bonum, & cessit ad magnam gloriam Dei & ideo permisit, quod ueniret ad Imperium, licet per uolentiam & usurpationem, quia ad hoc secuta sunt duo bona scilicet interfectio Regis Balchazar qui uasa Domini exposuit ad bibendum concubinis suis, ut legitur Danielis cap. v. ergo homicidium prouenit aliquando ex peccato, & ab ira Dei, unde

3 quotidiè uidetur ex leuissimis causis homines trucidari. Quæ propter in hoc delectanda est hominum conditio, quod cum cetera eiusdem generis animantia inter se non seuiant, soli homines inter se insidiantur, & crudeliter mortem inferunt.

4 **D**ue enim

enim homicidij species sunt, homicidium simplex quod committitur sine qualitate animi deliberati quatuor modis, scilicet necessitate, casu, culpa, dolo, & homicidium deliberatum quod est, quando committitur ex proposito cum illa mala qualitate, quatuor modis committitur, ex proposito, ex insidijs, proditorie, & per assassinium, nec exempla sunt demonstranda, nam nihil refert ad causam presentis speculationis, sed duntaxat hec adducta sunt, ut cognoscatur homicidium à Deo fuisse permissum, & pariter ab utroque foro esse ciuili quam canonico, eo maxime quando quis commisit homicidium ad sui necessariam defensionem, nam indubita conclusio iuris est, quod homicidium factum ad sui defensionem, non est punibile, cum licitum sit unicuique vim ui repellere, quod quidem est uulgatissimum & commune, ut dicit Catald. consil. li. ij. in primis uerbis inter consil. criminalia diuersorum, lib. i. & est tex. in l. ut vim. ff. de iust. & iur. ubi est locus ordinarius huius materie, & est opinio communis, ut ait Cepoll. cons. crimin. xli. vers. & profecto quæ quidem cepit etiam in foro conscientie. Nicel. in cõc. glo. cap. quinquagesimo sexto & ait Didac. in repet. cle. n. si furiosus fol. 323. post nu. i. quod hæc est apud Theologos receptissima sententia.

7 Sed quomodo probari possit, quod homicidium fecerit ad sui defensionem necessariam, non est necesse ut probetur in specie necessitas defensionis, sed satis est, quod probetur simpliciter, quod fecit ad suam defensionem, ita tenet Bal. in l. sola post nu. ij. C. de testi. quam opinionem etiam communem esse attestatur, Dec. in d. l. ut vim nu. 17. à qua in practica non est recedendum, sed si quis statim non fuisset mortuus, sed duntaxat uulneratus, & si post illatum uulnere processit de malo in periculum, & intra breue spacium mortuus fuisset, ex eo quod presumitur mortuus ex uulnere, uulneratus tenetur de occiso, hæc sententia sequuntur Canoniste & legiste, Bolog. cons. v. col. ij. vers. ij. pro eadem Cep. in Cons. crim. xli. vers. iij. ueniens

8 quod ira omnes concludunt, Angel. in l. vnica C. de emen. ser. Et dicitur secundum sententiam medicorum nullus letaliter uulneratus potest uiuere ultra xl. dies, & ita obseruat communis stilus Blanc. in prati. cri. nu. 221. immo etiam si uulneratus post illatum uulnere non balauit per triduum, eo casu etiam si postea moriatur, non presumitur ex uulnere decessisse, gl. in d. l. vnica C. de emend. seruo, quam approbat & sequuntur omnes Doc. ut ait Mars.

Mars. in l. si in rixa nu. 59. ff. ad l. Cornel. de fidei. Io. Arno in solloquio xxxix. prospere quedam licet etiam alterum interficere pro defensione proprii honoris, nam periculum famæ, equiparatur periculo vite, l. iusta. ff. de manu. vind. et est commune ut dicit Bolencu. in repet. l. capitalium. §. fumosos post nu. 16 r. ff. de pæn. & ideo si imminet periculum alicuius iniuriæ personalis poterit quis licite aggressorē interficere, ita tenet Bar. in l. i. nu. 8. C. vnd. vi & dicit Angel. in l. is qui aggressorem nu. ij. in fi. C. de fidei. † Sed fortius non enim tenetur quis expectare, quod prius ab alio percutiatur, vel offendatur, sed si ille sibi mortem minetur, potest ipse statim illum percutere, Bal. in l. i. nu. 18. C. vnd. vi quod sequitur Petr°, Barbobus inter cons. criminalia de uerforum cons. lxxvij. nu. 2 r. lib. ij. si igitur homicidium est pmissum à Deo & à lege ciuili & canonica datur intelligi quod inimicus non est diligendus, nam diligere non potest ille qui aggredditur te, omni sollicitudine furiosa procurando corpus tuum exanimare, eo maxime cum tractetur vnico contextu de vita & honore summopere diligendis.

S V M M A R I U M.

- I Homicidium permittitur etiam pro defensione rerum suarum.
 I Homicidium clericis non licet & in quibus.
 Christum crucifigere videtur qui Christum in suis sacerdotibus prosequitur & quibus permissa sit defensio.

Homicidium permittitur ob defensionem rerum suarum. Caput. 25.

OMPROBATVR materia prædicta, quod licet homo fuerit procreatus a Deo, & ab eo admodum amatus, pro cuius peccato se tradidit morti, † Nihilominus permittit ei etiam pro rerum suarum defensione alium hominem interimere, l. vt vim. ff. de iust. & iur. l. j. §. vim. ff. de vi & vi arma arg. glo. inst. de iur. natural. §. quod vero inst. de iust. & iur. §. his itaque l. j. & ibi gl. & Doc. C. vnd. vi. de pac. tenen. §. j. in vsu. Frud. Cicero in lib. i. de officijs ibi in prin. generi animantium &c. quod est verum, etiam

etiam si res sit iniuste possessa gl. & Doc. in d. l. i. Itē verum etiā in simplici detentatore, l. Colonus. ff. de vi & vi arma Bal. & alij in d. l. i. C. vnd. vi. Item verum si inferatur vis circa res, puta ædificando, nam tunc licet resistere propria auctoritate, l. si vitē §. qui ad lanuam. ff. quod. vi. aut cl. l. de Pupillo §. meminisse. ff. de oper. nou. nunt. Item verum si inferatur vis auferendo, vel furando, l. Furem & ibi glof. & Doc. ff. de Sicc. l. iij. ff. ad l. Aquil.

2 † Nō tñ clerico licet occidere. vel mutilare alias cōmittit irregularitas, Car. in clē. r. xxiiij. q. de homic. Itē verū nisi inferat a patre filio cui fili° nō debet resistere, Bar. in d. l. vt vim ij. col. Vbi dicit idē in seruo cōtra dñm. Itē verū si inferat vis turbado, l. iij. §. cū generaliter & l. cū Fūdū & l. i. §. vi. ff. de vi. & vi arma Bar. in l. r. §. hæc autē interdictio ij. co. ff. de itin. actuq; priu. qd est verū incontinēti, gl. in d. §. cum igitur ibi Bar. dicit esse arbitrariū & ita Bal. tenet, in d. l. vt vim, Item verum siue vis personæ inferatur iniuriosa siue non, puta ademente, vel furioso, Bar. contra gl. in d. l. vt vim & Bal. l. i. antep. col. C. vnd. vi. Item verum nisi quando quis iuste offenditur bannitus, qui cum ex forma statuti possit impune offendi, non potest impune resistere offendēti, Bar. post. gl. in d. l. vt vim Floria. in l. r. §. cum arietes ij. col. ff. si quadrup. paup. feciss. dica. Paul. Cast. Conf. cxcij. quod verum est maxime si statutum sit quod bannitus non possit se defendere, quod non valet, Bar. in l. cum mulier viri. ff. solut. mat. & in l. Facultas C. de iur. fisc. lib. x. Bal. in l. omnes C. si cōt. ius vel vtil. publ. Item verum nisi vis inferatur iuste a Iudice, vel executore, l. qui restituere. ff. de re. vend. l. iussum. ff. ne vis fia. ei. Paul. de Cast. in Con. cxcij. sed Bar. tenet contra in l. prohibita C. de iur. fis. lib. x. Inno. in cap. si quando de offic. deleg. vnde dicendum, quod si officialis iuste facit, non potest ei impune resisti, alias sic siue extra officium, d. l. prohibita siue in officio, etiam si factum suum est recuperabile, l. i. §. si. l. ij. ff. ne quis eū qui in ius. vocad. Lud. Pon. in l. r. x. col. ff. de re. iud. Floria. in l. quemadmodum §. magistrat°. ff. ad l. Aquil. Itē secūdū Bar. in l. si seru° C. de his qu. ad Eccl. cōf. si officialis occidat aliquē resistētē ne capiat nō teneat, si licite capi poterat, Itē verū etiā si vis inferat coniūctē psonæ, gl. & Doc. Bar. plenē in d. l. vt vim in d. §. q. cū aliter Sal. in l. i. C. de ra. vir. qd verū, siue cōiūctā psona mādēt siue nō, l. i. ij. & iij. C. de lib. cau. quo casu nō tenet occidēs vio' etū, Bal. in l. rapt. C. de

Episcop. & Cler. l. i. Clerico tamen irregularitas contrahitur, glo. & Card. in clem. i. xxviii. q. de homicid. Item verum etiam si vis inferatur patri, vt superius de patre & filio deductum fuit cuius defensio cuilibet est permiffa, l. i. §. fi. & ibi Bar. ff. de iust. & iur. Item verum etiam si defendendo rem suam, quis violentum occidat, quia non tenetur, quando perditio esset irrecupabilis, l. i. in l. furem. ff. de fidei. Item verum si vis inferatur amico, maxima amicitia coniuncto, Bal. in d. l. vt vim Flor. in d. §. quis cum aliter Doc. in d. l. i. C. vnd. vi. l. Deuotum & ibi Bar. C. de meta. lib. xij. nam qui potest se defendere, potest etiam amicos conuocare ad se defendendum, vt & illi non teneantur ad penam si defendendo offendant, Paul. de Cast. in l. refectionis. ff. com. mun. præd. Capoll. in tract. de seruit. Urban. cap. xxij. Item verum si vis inferatur socio iudicis, l. item apud labeonem. §. tenetur. ff. de iniust. & xxij. q. iij. cap. fortitudo & cap. non inferenda de re situ. spoliat. Item verum si vis inferatur socio cohabitationis & vitæ. xxij. q. iij. cap. hac ratione per totum Angel. Aret. in tract. malefic. vers. defendendo Corn. in conf. cvij. incipi. visa litera m. n. o. in. i. part. Item verum si vis inferatur extraneo l. iij. & l. cum fundus de vi. & vi. arm. Bar. & Doc. in l. i. C. vnd. vi. Bal. in marg. vers. defensio vbi dicit nisi excedatur modus. Item verum si præcedat acclamatio offensi dicentis accurre accurre, vel mandatum ad defendendum, secundum Bar. in d. l. vt vim. & Angel. Aret. vbi supra dicentes esse de cautela, licet de iure civili in ius defendere non cogatur. Bar. in l. i. §. pen. ff. ad sylanianum l. culpa caret. ff. de reg. iur. sed in foro conscientie sic. Angel. in d. §. pen. Item verum si incontinenti fiat defensio. Bar. & Doc. in d. l. i. & in l. iij. §. cum igitur. ff. de vi. & vi. arm. videlicet antequam procedatur ad extraneos actus. Bal. in l. cum antiquitas C. de testam. Item etiam Clerico, est permiffa defensio rerum suarum, glo. xxij. q. i. cap. cum voluntate in fi. de sent. excom. Item fratribus minoribus, & prædicatoribus, Bertha. in verb. fratres religiosi vers. pen. Item si inferatur vis à clerico, quia licet ei resistere cum moderamine, & resistens non est excommunicatus, Card. in clem. i. vi. q. de pen. Item licet impune percutere clericum pro defensione, Card. ibi in vii. q. Fely. in cap. si vero in fi. e. l. de sent. excom. Item verum etiam si inferatur vis clerico, glo. & Inno. in cap. quanta de sent. excommu. xc. distin. cap. præcipimus Florian.

in l. in lege. §. quoties. ff. ad l. Aquil. inimo etiã clericus debet le ricu defendere, alias punitur, cap. nulli de sent. excõ. & cap. seq. & dicitur ibi q. ⁊ Christum crucifigere viderur, qui Christum in suis sacerdotibus prosequitur, nec dicitur sacerdos, sed schismaticus, quia non auxiliatur alteri, cum offenditur non tamẽ est excõ municatus, qui clericum non defendit, cum possit. gl. in cap. quate de sent. exc. & ibi Doc. Itẽ verũ si iniuria inferatur seruo, vel vasallo, l. sed si vnus. §. seruus meus. ff. de iniur. Flor. in d. §. qui cum aliter. Itẽ verũ si vis inferatur filio. d. l. sed si vnus. §. q. dictu de iniur. In no. in d. cap. si vero de sent. exc. gl. in cap. i. §. i. de pac. tenen. & hoc verum siue filius sit legitimus, siue non. Itẽ si inferatur vis patri, potest etiã spurius filius impune defendere. Bal. in l. cum acutissimi C. de fidei ius. Alex. in d. l. vt vim. Item verũ si vis inferatur patri, & matri. Bal. in d. l. i. Item verum si vis inferatur vxori, vel marito. Bal. in d. l. i. Inno. in d. cap. si vero. Itẽ verũ si vis inferatur concubine vel amasio, Bal. in d. l. i. Florian. in. §. qui cum aliter; Itẽ verũ si inferatur famulo conducto, l. ij. de vsu. & habit. Item si inferatur Monacho. Itẽ permiffa est etiã defensio animalibus, d. l. i. §. cum arietes. Item si vis inferatur etiam inimico meo, Bal. in l. vt vim. ff. de iust. & iur. & quamuis defensio sit permiffa cum moderamine inculpatę tutele, l. i. & ibi Doc. C. vnd. vi. d. l. vt vim ff. de iust. & iur. d. §. qui cum aliter & ibi Floria. ff. ad l. Aquil. quod intelligitur, quando aliter se tueri non potest nisi cum iniuria personæ vel rerum suarum. Bar. in l. furem. ff. de fidei. Ant. de Butrio in ca. olim de restit. spoliat. nam Bar. tenet in d. l. Furo quod percussus cum pugno potest occidere gladio, si probeat q. aliter euadere non poterat ab iniuria personali. i. ab altero pugno, pro quo euitando & pro qualibet personali iniuria licet occidere, quod not. & tenet, Bal. in l. i. C. vnd. vi. quod occides pro euitanda mutilatione, non est irregularis, licet potuerit euadere mortem, secundum Card. in clem. i. xxij. q. de homicid. procedit præterquam in rustico, vel milite, quibus fuga esset dedecori. Cyn. Dyn. Bar. Bald. & alij in d. l. i. Bar. in d. l. vt vim. ff. de iust. & iur. in fi. si tamen non fugiat, cum possit, est irregularis, si occidit, vel mutilat. Card. in Clem. i. post glo. quate. xxvi. de homicid. fugere, tamen nemo tenetur, & si non fugit, sibi non est imputandum, præsertim si in fuga sit periculum, alias debet fugere, nisi sibi sit dedecus ex qualitate personæ,

secundum Bal. in d. l. i. in fi. C. de cond. ob turp. caus. & in l. si ob turpem per Bar. ff. eo. ti. & in d. l. i. C. vnd. vi. ex locis igitur allegatis habetur, quibus casibus quis debeat uti defensione, & quo modo, unde considerato honoris termino & iurium concessione in permittendo defensionem, non est dubium, quod offendens uti inimicus possit diligi. nam si defensio est contraria offensionem, cum repugnent inter se, duo ergo contraria simul stare non possunt l. vbi repugantia. ff. de regul. iur. Ideo lex permittit defensionem ad repellendam offensionem, à qua liberet Deus vnum quemque pacifice viuentem.

Responso
Mil. sac. in
lib. i. cap.
lxi.

S Y M M A R I U M.

- 1 Iniustitia est non satisfacere læso.
- 2 Iudex considerare debet in omni negotio quod liceat & quod deceat.
- 3 Iudex absoluere, & condemnare moderate debet.
- 4 Iudicem nec preces, nec lachryme mouere debent.
- 5 Abusiones duodecim sunt in seculo.
- 6 Peccata reddunt exulem iustitiam.

Iustitiam contra qui iniuriam facit
Caput. 26.

IMPERATOR aperta fronte dicit, vnam omnium perfectissimam virtutem arbitranda esse se ab hominibus, quæ iura omnibus distribuit, est hec ex causa cognominata iustitia, etenim vnam quanque aliarum omnium virtutum, nisi huius lumen subsequatur, ex eis quæ competunt fiet nihil, itaque nec fortitudinē in qua non est iustitia, nec Imperator nec aliquis laudabit, hæc habentur per tex. in auth. ut omnes obediunt Iudicibus prouinciarum in prin. vnde fons eloquentiæ Cicero iustitiam humanæ societatis, viteque communitatis conseruatricem laudauit † Itaque sicut iniustitia est non satisfacere læso, non restituere spoliato, non reddere deponenti, non soluere creditori, pari modo iustitia quæ tribuit unicuique quod suum est, conuenit ut restituatur, reddatur, & soluatur cui debetur, & qui contra facit, peccat contra

contra iustitiam, quæ est maxima virtutum, iusto est omnis virtus, hinc est † Quod debet Iudex considerare in omni negotio, quid liceat secundum equitatem, quid deceat secundum honestatem, & quid secundum vtilitatem expediat, tex. in cap. magne de vot. & in fine omnibus istis consideratis † Debet moderare Iudex absoluere, vel condemnare nec in reos excandescere crudeliter clamando, debet etiam corde plorare in condemnatione, vultu autem talem animi motum non ostendere, unde tex. in l. obseruandum. ff. de offic. præsid. sed incognoscendo neque excandescere, aduersus eos, quos malos putat, nec præcibus calamitosorum illachrimari oportet, id enim non est confiantis & recti iudicis, cuius animi motum vultus detegit, & summam ita ius reddi oportet, ut suo ex ingenio dignitatis artem augeat alibi, tex. in cap. est iniusta xxiiij. quest. iij. † Dicit iudicē non debere mouere preces filiorū, nec lachryme coniugis, & hæc sunt que fieri debeat per Iudicem, sed non seruantur, & quæ sunt causæ, quare hodie in hoc seculo suffocatur iustitia, Cyprianus † In lib. de duodecim abusionibus enarrat, videlicet sapiens sine operibus, senex sine religione, adulescens sine obedientia, diues sine elemosyna, femina sine pudicitia, Dominus sine virtute, Christianus contentiosus, pauper superbus, Rex iniquus, Episcopus negligens, plebs sine disciplina, populus sine lege, & hec refert glo. in cap. i. in §. quia vero de stat. monac. in vi. stantibus abusionibus dicendum ergo expedit † Quod peccata nostra sunt illa que reddunt exulem iustitiam, non enim peccatorum domus potest esse habitaculum iustitiæ. tex. in cap. non est ij. quest. vij. non est à plebē, aut à vulgaribus hominibus arguendus vel accusandus prælatus, licet sit inordinatus, quia pro meritis subditorum adeo disponitur vita rectorum, cap. audacter vij. quest. i. ibi non semper Princeps populo vel iudex Ecclesiæ per Dei arbitrium datur, sed pro ut merita nostra deposcunt, si mali sunt, actus nostri operantur maligna in conspectu Dei, nobis utique dantur Principes secundum cor nostrum, cap. ex merito vi. q. i. dicit ex merito plebs non nunquam rectores deprauantur, quatenus procliuus cadant, capite enim languescente cetera corporis membra inficiantur, quomodo enim vbi non sunt virtutes, ibi possit regnare iustitia, cum vbi solum

modo deficit vna virtus, deficiunt omnes, cap. consideret de penit. dist. v. glo. in cap. citius eo ti. distinc. ij. in verbo amittere, si igitur iustitia est excellentior omni quacunque virtute, si Iudex ob abusiones nequit eam seruare, & si peccata nostra sunt causa vnde quandoque Princeps efficitur Tiranus ob demerita populi, quis nostrum erit causa, quod dilectio non habeat locum inter inimicos, qui aut fecerunt iniuriam, aut eam receperunt, vtroque modo sunt inimici, & ita iustitia definit esse inter eos, qui faciunt iniuriam, facere contra iustitiam, videntur, iustitia autem non patitur neminem ledere, & si iustitia est donum Dei ergo diligendo aduersarium iustitiæ esset iustitiam negligere.

Responso
Mil. sac. in li.
i. cap. lxij.

S Y M M A R I U M.

- 1 Animus probatur ex verbis præambulis.
- 2 Animus & voluntas præsumitur durare nisi voluntas mutata probetur.
- 3 Ira siue iusta siue iniusta parit cupiditatem vindictæ filia iræ sunt octo.
- 4 Vindicta non est desideranda.
- 5 Vindicta non est permessa de iure.
- 6 Vindicta potest permitti à statuto an possit alteri demandari, & an vindicta per alium sit permessa.
- 7 Inimicitia formatur in animo ex causis iustis vel iniustis.
- 8 Adagium.
- 9 Inimicitia causa an sufficiat ad probandam inimicitiam.

Animus probatur ex verbis præambulis

Caput. 27.

† N I M V S probatur ex verbis præambulis Fulcinius. §. quid sit laritare. ff. ex quib. caus. in poss. eat. l. reprehendenda C. de instit. & subst. sub. cond. fac. Bal. in l. Felicissima C. de his qui à non Dom. man. sunt probatur etiã ex factis l. is qui. §. diuus & ibi Bar. & Doc. ff. de tut. & cur. dat. ab his Bal. in l. liberte in vltima q. C. de oper. liber. Item declaratur ex perseveratione Bal. in l. quicumque pen. col. vers. Item facit ad statutum C. de seruit. fugit.

- 2 fugit. † Igitur quod est conceptum in animo vel voluntate præsumitur durare, nisi voluntas mutata probetur, l. fideicommissa. §. si rem. ff. de leg. iij. & ibi dicit Bar. onus probandi incumbere legatario, & ita ipse sentit, in l. siue possidetis C. de prob. soc. in cons. cxxxi. in lib. primo in animo omnes enim passionis insunt ira ex genere suo est peccatum mortale, quia contrariatur caritati, & iustitiæ, inest ira in animo, aliquando ex causa iusta, aliquando ex causa iniusta, & si talis est, dicitur irrationabilis, quia inducitur non exinterueniente aliqua culpa eius, contra quem inducitur, & hoc est de mente Cyn. in l. quicumque C. de seru. fugit. aut nascitur ex causa iusta, vt quando quis fuerit offensus verbis, aut factis † Tamen siue iusta, siue iniusta sit ira, parit in homine cupiditatem vindictæ nam filia iræ sunt octo scilicet rixa, tumor mentis, contumelia, clamor, indignatio, & seditio, blasfemia, maledictio, hec omnia arguunt malum animum † Vindicta ramen non est desideranda, xxij. q. v. cap. de occidendis quia nihil grauius vindicta, cap. quia suspecti iij. quest. v. † Ideo vindicta non est permessa de iure, l. scientiam. §. qui cum aliter & ibi Florian. ff. ad l. Aquil. † Verum vindicta potest permitti à statuto, Bal. in l. is pænes C. de pos. sit. Alex. in l. i. §. vsque. ff. de iniuri. præsupposito igitur quod vindicta sit permessa à statuto, pro vt est, in ciuitate senarum, an possit alteri committi & demandari, Bal. in cap. i. §. i. prima col. in uer. & hoc facit ad statutum de pace iuram. firman. & in l. tertia in fi. C. commu. diuid. l. cum fundum §. fi. ff. de vi & vi arma. Bal. in l. accusationis C. quod met. caus. l. vt vim. ff. de iust. & iur. licet contrarium dixerit in l. grachus C. de adult. Anchar. in cap. canonum statuta in fi. de constitut. Alexand. & Paul. de Castr. in l. si cum dotem §. transgrediamur. ff. soluto matrim. an vindicta per alium sit permessa, potest tamen is cui permittitur, conuocatis amicis eam sumere impune, Paul. de cast. in l. refectionis. ff. commun. præd. Cepoll. de seruit. vrb. ban. cap. xxij. vbi dicit statutum sic intelligi, & si statutum permittat competentem vindictam tenetur de excessu. Bal. in l. si familia. ff. de iurisdictione omn. Iud. † Inimicitia igitur formatur in animo ex causis iustis, vel iniustis, ex quibus nascitur ira & ab ea vindictæ cupiditas, † Vnde tale adagium dici solet, quod ex auaritia facultates comulantur, ex facultatibus nascitur

9 *superbia, ex ea nascuntur inimicitie, ex illis nascitur paupertas, ex ea deuenitur ad pacem* † Sed videndū est an causa inimicitie sufficiat ad probandam inimicitiam dato quod per partem igno retur, las. in l. apertissimi C. de Iud. Felyn. in cap. cum oportet nu. xiiij. de accusat. Hypp in singul. clxxviiij. incipiēte. inimicus, concludentes quod sufficit ad demonstrandam inimicitiam cau sam subesse, ex qua iudicari possēt ipsa inimicia, dato quod il la causa esset incognita præsumptio inimico, vt exemplificat in eo. singulari, hinc est quod qui me accusauit de aliquo crimine, licet ignoret esse accusatum ab eo, non poterit esse testis con tra ipsum. Item si Titius adulterauit Vxorem, vel filiam Gaij, & hoc non sit cognitum ipsi Gaio, tamen ipse Gaius non poterit testificari contra titium, quia subest causa inimicitie, inco gnita ipsi Gaio, & sic sufficit causam posse considerari, à qua ergo intelligi quod inimicitia sit valde consideranda, à qua concipitur animus plenus iræ cuius proprium est vindictam cu pere, dilectio ergo & vindicta diuersi nominis & diuersi effe ctus sunt.

Responso
Mil. sac. li.
i. ca. lxiiij.

S U M M A R I V M.

- 1 Honor est signum virtutis.
- 2 Virtus vbi maior ibi est honor virtutes sunt plures.
- 3 Nobilis qui aliqua singulari virtute præditus est.
- 4 Nobilem diuitia non faciunt.
- 5 Nobilitas à quibus habet ortum
- 6 Nobilis regulariter immitatur vestigia suorum antiquorum.
- 7 Homo non potest esse bonus simpliciter sine virtutibus Cardinalibus.
- 8 Virtutes Cardinales dicuntur super quibus versatur hominis con uersatio.
- 9 Anima sit corporea, & probari potest.
- 10 Ig. is inferni est corporeus in dubijs inspicitur verisimilius.
- 11 Anima infunditur in corpore pura & candida.
- 12 Anima præstat corpori vires.

13 Anima

- 13 Anima virtus augetur virtus corporis diminuitur.
- 14 Virtus an possit esse inter malos
- 15 Differentia inter bonos & malos

Honor est signum virtutis Caput. 28.

- 1 EGARI non potest † Quod ho nor non sit signum virtutis. Aristo tiles in iij. Ethico. xciiij. distinc. per totum † Ideo vbi maior est virtus, ibi maior est honoris exhibitio, sed cum virtutes plures sint, quedā sūt virtutes sensitiue, quedam morales quedam Cardinales, quedam est virtus sine actione, quedam est vir tus incorporea, virtutes sensitiue, non possunt intellectui desernire, nisi organa corporea quibus iunguntur sint bene disposita, & dispositio circa re propriam cui liber est permissa l. in re mandata C. mand. & in Specul. de instr. edit. §. xij. vers quid si quis iurauerit, verum dispositio non va let, quando in ea ponitur aliquid quod est contra naturam rei su per qua disponitur. l. si Fūdus, §. vñusfructus & ibi Bar. ff si vsus fruc. petat. & dispositio debet seruari secundum mores, nam bo ni mores plusquam diuitie operantur. l. scire. §. ff. de tut. & curat. dat. ab his. glo. in præem. institut. in verb. ostendite facit bonus tex. in cap. glo. Episcopi. §. crates xij. q. ij. & quamuis genus no bilitet, tamen sola nobilitas est vnica virtus, Ideo Platina in suo dialogo de vera nobilitate, dicebat frustra nituntur qui omiffa nobilitate hereditarium munus à maioribus expetunt. & postea Paulo inferius tubnectit gloriari quidem possumus, nos à claris maioribus sanguine artus viscera accepisse, nobilitatem vero ne quā q̄ tota ex animis nostris pēdet, & nō aliunde venit, ne ignarū vulgus, qui p̄sepe in maximo delabitur, cuius opinio raro cū sapientia conuenit, deniq; in d. dialogo cōcludit † Nobiles esse qui aliqua singulari virtute p̄diti sunt, nō autē illos q̄ bene loti, ex pexi, & sericati, tamē Ari. in lib. de rep. q̄ nobiles denominent

ant

4 aut à virtute maiorum † Sunt & aliqui tenentes diuitias non nobilitate, & propterea socrates comparat hominem ignarum diuitijs affluentem, qui aurati velleris, nihilominus mihi Militi seculari diuitie placent, quia earum medio acquiritur non solum nobilitas terrena, verum cælestis, inquit Horatius, & genus, & virtus, nisi cum re, vilior alga est † Nobilitas igitur potest ortum habere à maioribus propter saginem à diuitijs dum modo possidentes bene expendant, & præcipuè in rebus concernentibus honorem corporis, salutem animæ, utilitatem Rei publicæ & à virtute, sed Christus non curabat vnde quis nasceretur cap. Dominus lvi. distint. ibi dicit textus Dominus Noster Iesus Christus voluit non solum de alienigenis commixtionibus, sed etiam de adulterinis nasci, nobis magnam fiduciam præstans, vt qualicumque modo nascimur & c. & ad idem est tex. in eadem distint. cap. nasci cap. vndecunque cap. sponsus cap. Ismael cum simil. & pro hoc est bonus tex. in l. si quid bello captum est. ff. de captiu. & post lim. teuers. iunc. glo. in verbo erat quæ dicit quod magis est meum, quod virtute mihi queritur, quam quod per antecessores meos, pro quo est tex. in l. iij. ff. de interrog. & relega. Ideo dicit Ouidius de Ponto lib. xvij. elegia ix. si modo non census, nec clarum nomen auorum, sed probitas magnos ingeniumque facit, nobilitas tamen Deo placuit, quam ostendit in eius ortu † Et vere à persona nobili non est spectandum, nisi iuxta vestigia suorum antiquorum, hoc de raro in contrarium contingit, vnde mores qui nascuntur duce, & comite virtute, sunt signa demonstratiua virtutis, & in consequentiam honoris, cum præmium virtutis sit honor, de alijs singulis virtutibus aliquid tangeretur, cum illas proposuerit, virtutes morales singule singulas refrenant passiones dictamine suarationis, nam passiones consistunt in odio, in ira, in amore, in amicitia, in inimicitia hinc detegitur hominis qualitas, conditio, probitas liberalitas, & patientia recte fundata, à quibus nascitur honor, potest enim homo simul habere omnes virtutes morales, temperantiam, fortitudinem, iustitiam, & sic de alijs, immo qui habet vnã perfecte & complete habet omnes vt ait Aristotel. in vi. Ethicorum, & successive ei debetur honor, virtus autem quando est sine actione dicitur imperfecta, ergo in actione perficitur, inquit Philosophus vnde lac.

in canonica sua dicebat estote factores verbi, non auditores, virtus igitur insita in animo, si nihil saltem parum operatur, quia est veluti quodam propositum in animo retentum, quod nihil releuat, l. cum in plures. §. lucator. ff. loca. in actionibus recipit perfectionem, ob quam debetur honor, quo ad virtutes Cardinales † Dicitur quod homo non potest esse bonus, simpliciter, sine virtutibus Cardinalibus, quia secundum Alberi. sicut cardines cæli sunt polus artichus, & antartichus, super quibus mouetur cælum, & Cardines Ostium, & portarum super quibus reuoluuntur † Sic à simili virtutes ille dicuntur Cardinales, super quibus versatur tota hominis conuerfatio, & eas si quis habet dicitur bonus, cuius proprium est parere fructus bonos, à quibus nascitur honor, alia virtus est incorporea, cælestium corporum influens, & si quis dicat quod Philosophus in i. de cælo & mundo non loquitur per verbum corpus, sed per verbum causas, scilicet quod cause superiores influunt in causas inferiores, & per consequens Aristote. non videtur habuisse respectum ad animam, responderi potest, quod immo videtur habuisse respectum ad ipsam simul cum corpore, cum causa operationis corporis proueniat ab anima, tanquam parte principali hominis cum ipsa sine corpore stare potest, non autem è contra, & ideo iura dicunt, quod anima tanquam præcior debet cunctis rebus preferri, l. Sancimus C. de sacr. sant. Eccles. cap. cum infirmitas de penit. & remiss. † Anima igitur sit corporea, & probari potest, nam omne agens agit in patiente disposito, secundum Philosophum in secundo de anima, cap. venerabilem de elect. 10 cap. si. de suc. ab intest. facit l. ij. ff. de stat. homi. † Sed ignis inferni qui secundum commune Theologorum opinionem est corporeus, agit in animas damnatorum eas cruciando, de quo igne in. §. criminis & ibi Archid. xxv. dest. ergo anima est corporea, Item in obscuris & dubijs inspicimus quod verisimilius, vt in Reg inspicimus lib. vi. sed in hoc dubio verisimilius est, quod anima habeat corpus, cum corpus dicat perfectionem in his que apta nata sunt habere corpus, sed anima est huiusmodi cum non resistat potentia Dei, vt ipsa habeat corpus, & ita tenet Sancta Ecclesia & vnus quisque fidelis explicite tenere debet. si igitur anima est corporea oportet quod efficiatur bona, sed cui incumbit hoc † Anima infunditur in corpore pura, & candida, quia à

sinu summi Patris omnipotentis qui in cælis est descendit in corpore terreno, & fetido, & ita est commixta in toto corpore, 12 quod sine ipsa nihil esset corpus † Anima igitur præstat corpori vires, ergo ei incumbit bonitas gratia Dei accepta, quæ parit laudem, & consequenter honorem corpori, sed an propter se- 13 nechtatem virtus diminuitur † Nō est dubium quod virtus corporis diminuitur, sed virtus animæ augetur, nam vergente deorsum conditione corporea, feruor spiritus in sublimiora conscendit, de renuntiat. cap. i. nec propter excellentiam status, im- mo & tunc augetur, viij. q. i. cap. licet & cap. in scripturis & cap. qui Episcopatum nec propter absentiam, cum corporis absentia non excludat præsentiam, mentis, de Cleric. non resid. ca. 14 de cetero & cap. cū dilectus, de elect. cap. dudum el primo † Sed an virtus possit esse inter malos, dicendum quod non, quia virtus quæ est pulchra, sub tegmine turpi habitare non debet, nec potest hinc esse quod virtus inter malos esse non potest, bene potest esse concordia de furtis, cap. si quis cum fure de testi. cog. cap. ultimo xi. q. i. cap. conspiratores cum capitulis sequent. mali homines sunt deterioris conditionis, quia non bene conuenit 15 videre virtutem in mala sede morari † Differentia ergo quæ ver- titur inter bonos & malos, hec est in verbis & reuertitur, quia malos præmit infamia, & omni dignitate efficiuntur indigni, in contrarium sunt boni, quia præmia virtutum tribui meantibus conuenit, & aliorum honores alijs damnorum occasionem fieri non oportet, ita dicit tex. valde singular. in l. & virtutum C. de statu. & imagi. Ideo apertissime videtur quid profunt virtutes, & quanti momenti sint, & quales fructus pariant, & si omnes antedictæ virtutes non possint capere in vno solo homine, satis esset, quod aliqua virtus prænominata adesset in aliquo, nam ipsa sola pareret honorem, si igitur virtutes adiscuntur & homines in illis percipiendis consumunt, verum ex prædictis sunt & aliæ, quæ studium non requirunt, sed duntaxat ex nobili vsu, & consuetudine percipiuntur, sed vtroq; modo cura in homine virtutes floreat, pariunt honorem, & status honoris gaudet hoc priuilegio, quod non permittit lædi, si ergo iniurici diligerentur, honor non sortiretur effectum suum, careret gratia acqui- sita.

Responsio
Mil. sac. in
lib. i. cap.
lxxij.

SUMMA-

SUMMARIUM.

- 1 Motus dependent à primo motore.
- 2 Motus reddunt suauissimam harmoniam.
- 3 Homo appellatur Nichochrosmos.
- 4 Arteria deriuant ab Epate
- 5 Homo qui dormit semper vigilat in motu.
- 6 Somnum Animalia habentia sanguinem habent.
- 7 Somnus & frigiditas equiparatur morti.
- 8 Anima est tota in toto, & in qualibet parte
- 9 Anima beata statim Paradisum ascendit, damnata in infernum descendit.
- 10 Primi motus non sunt in potestate nostra.
- 11 Dilectio motus inimi citia repellit à motu corporis & anime.

Inimicitia & dilectionis motus simil stare non possunt. Caput. 29.

- 1 † Innes motus dependent a primo motore, a quo Cæli cum Sole Luna Stellis cū alijs Planetis fuerunt procreati Gen. cap. i. qui permanentes in eorum statu continuo mouentur, † Et ex eorum motu reddūt suauissimam harmoniam, qua anime Cælesti beatitudine gaudetes, admodum delectantur, necitare & ambrosia implentur, & cum ipse 3 quoq; procreauerit hōm ad instar cælōrū, † Hinc est q̄ homo appellat Nichochrosmos quasi paru^m mūd^o, q̄ videri pōt, cū ei attri- buerit duos oculos. significātes Solē, & Lunā, duas aures denotātes Martē, & Mercuriū, duas nares Iouē & Saturnū vnū os Venerē, cogitatiuā denotātē Cælū Christalinū, memoriā Cælū epireū, deditq; Corp^o homini cū suis ministris, videl; man^o, brachia. cru- res, pedes, oia hæc mēbra corpori subministrāt, & sibi inuicē ser- uiūt, sed sicut cæli cōtinuo mouent^r ita inserta sub cute nostra 4 pari modo mouent^r † Arterie quæ deriuāt ab Epate, tanq̄ a lacu Sāguinis cōglutinati siue glaciari, vadūt & reddeūt à plāta pedū vīq; ad uerticē, & è contra, & quemadmodū vnde à vētis agitan- tur, ita

tur, ita arterie currunt, & discurrunt per omnes partes corporis † Adeo quod licet homo dormiat, vel vigilet, semper uiuit in motu, verū naturaliter somnus fuit homini datus, quia nullum opus naturale est in eo, quod non egeat quiete, Aristoteles in 6 iij. animalium † Ait omnia animalia sanguinem habentia dormire, & ibi probat hac ratione pisces dormire, somnus ergo est quietes omnis sensus, causatur enim somnus à vaporazione & fumo propter cibos existentes in stomacho ascendentibus ad cerebrum, cuius frigiditate vapores valde calidi temperantur, hinc est quod motus & sensus exteriores adherentes spiritum vitalem cordi, membra quiescunt ob earum molestiam, & quietes est donec membra acquirerint spiritum vitalem, quod est instrumentum cum quo anima facit opera sua, regendo & iubendo nouas vires in corpore, & sic vapores cessantes, aut diminuti, faciunt hominem excitare à somno, & tunc sensus, & potentie denuo redeunt cum maiori vi ad operationem aliquam, & si somnus a natura sit datus ob lassitudinem, vt homo quietem habeat, tamen moderate vtendus est, nam somnus excessiuus spiritus corporales debilitat cibus est necessarius, sed nimis comedenti est nociuus, ait Aristoteles stultum & sapientem somnum parificare nam in illo actu nulla est differentia inter eos, ergo est veluti mors, quæ est æqua † Somnus & frigiditas equiparatur morti, cum homo mortuus sit frigidus, etiam si homo dormit, non sunt propterea motus hominis sopiti, nam si hoc esset verum ratio superius adducta, quod homo sit paruulus mundus, locum non obtineret, quia si dormit homo, membra exteriora sunt illa quæ quiescunt, interiora autem vigilant, & emittunt somnia, immo aliquando dormientes ambulat, & aliqua exercent somnando, & hoc modo tota vis corporis equiparatur cælo, sed quod maius est in corpore insitit anima, quæ dat essentiam corpori, & quæ est quedam eius emula, tendens superius, amasia sedis relicte, & in 8 corpus tendens inferius † Et cum anima sit tota in toto, & in qualibet parte, Bar. in l. stipulationes non diuiduntur. ff. de verbo. obliga. dicendum est, quod ipsa teneat in motu continuo corpus, donec & quousque ab eo recedat, cum eius motus sit ad hunc finem, & effectum reuertendi in celestem patriam, & non ignorandum, quod anima tripliciter mouetur, idest admittatiue, punitiue, & præsumptiue. Bal. in l. moueor C. si seru. ex port.

port. satis est quod mouetur altero de tribus modis, & cum exit de corpore non ascendit in Paradisum, nec descendit in Infernum, sed in quibusdam aptis abditis receptaculis commoratur, vsque ad diem generalis Iudicij. xij. q. ij. cap. tempus & ibi gl. 9 in vers. animas quod intelligi debet de anima purganda † Nam beata statim vadit ad Cælum, damnata vero statim ad infernum, vt ibi not. anima ergo partim ob timorem spei future beatitudinis, & partim ob timorem futuri doloris, in velocissimo motu 10 inuoluta reperitur, hinc nascitur † Quod primi motus non sunt in potestate nostra, l. quod Calore. ff. de reg. iur. & per Felyn. in cap. i. de heret. & per Bal. in l. i. §. ius naturale. ff. de iust. & iur. 11 Apostolus & est sententia omnium philosophorum † Dilectio igitur motus inimicitie repellitur à motu corporis & animæ patet exemplum quidquid proijcitur in Mari proceloso & tempestoso, omnè id ad litus proijcit Mare, Nauis onerata ad signum sui ponderis, si supra illud onus aliud onus imponeretur, nauis in profundum Maris deiceretur, pari modo esset, si quis vellet apponere erga inimicum dilectionem in corde suo, nam quemadmodum lapis protecta in duriorire reuertitur, ita dilectio à motu corporis & animi reflectitur, sed quando ex aliquo euentu conficitur pax inter inimicos, nunquam inter eos erit tuta dilectio, sed simulata, vt quotidie praticatur, vnde percipi potest, quod motus simul stare non possunt quod inferius etiam melius probabitur.

Responso
Mil. sac. in
lib. i. cap.
lxv.

S V M M A R I V M.

- 1 Iracundia magis percipitur ex parte domini quam dilectio.
- 2 Reus non debet duci, sine conueniri coram diuersis Iudicibus.
- 3 Iudici costare debet de delicto.
- 4 Rei confessioni non est standum nisi aliud appareat & aliud ad finem torquendi aliud condemnandi.
- 5 Accusatio debet continere nomen accusati & accusatoris speciem delicti, locum, & tempus,
Iudei si Christum cognouissent non crucifixissent.

De inimicitia inter Christum & percutientem

Caput. 30.

ASSIO Domini Nostri Iesu Christi secundum Ioannem, quæ hodie currit, cum sit dies Veneris Sancti, ibi in materia nostra proposita sunt consideranda verba illa à Domino prolata, quâdo vnus assistens ministrorum dedit alapam Iesu, dicens sic respondes Pontifici? respondit ei Iesus, si male locutus sum, testimonium perhibe de malo, si autem bene, quid me cædis? Ex hac enim responsione magis percipitur iracundia ex parte Domini, quam dilectio, & nihilominus dixit diligite inimicos vestros, quæ verba cû sint Domini, denotant præceptum, tres enim personæ considerande veniunt in hoc proposito persona Domini, persona Iudicis, & persona ministri † Iesus vt Reus ducebatur de Iudice ad Iudicem, & tamen Reus non debet de iure cõueniri coram diuersis Iudicibus, l. i. C. de assert. toll. Inno. in cap. ex tenore de rescr. & Io. de Imol. & Alex. post. Bar. in l. pretor. §. celsus. ff. de damn. Infec. Doc. in cap. cû dilectus de purg. Canon. Ant. de But. in cap. fi. in fi. de sequet. poss. & fruc. & Doc. in cap. fi. de rescrip. fuit ab ipsis Iudicibus interrogatus de duobus, scilicet de discipulis suis & de doctrina eius, & illa doctrina nõ erat sua, sed patris sui, qui in mundum miserat eum, & licet Iudici non teneretur respondere, interroganti de iure suo, per tex in l. in speciali. ff. de re. vend. & tenet Bal. in l. cogi in prin. C. de pet. hered. nihilominus quo ad discipulos nihil respõdit, vnde apud Iudices poterat oriri suspitio, quod Iesus esset vir seditiosus, cuius pena est mors. l. ij. C. de sedit. & ibi Bal. sed quo ad doctrinã respondit Iesus, ego palam locutus sum mundo. ego semper docui in Synagoga, & in templo quo omnes Iudei conueniunt, & in occulto locutus sum nihil, quid me interrogas, interroga eos qui me audierunt, quid locutus sum eis, ista verba fuerunt sponte prolata cum quadam audacia, quæ reprobatur clem. i. de offic. ordin. & ibi Archid. post gl. in ver. quandoque bonũ vt ibi hæc omnia sciebat & faciebat vt diuinus ad hoc vt crucifigeretur, nam Iudices non inueniebant causam, vt Iesum morti traderet licet

licet orauerit vt transiret calix iste, hoc enim vt homo dixit, sed quando dixit calicem quem dedit mihi pater non vis vt bibam illud? vt diuinus locut⁹ fuit † Iudici autē cõstare debet de delicto ante omnia, alias nunquam iudex potest procedere ad aliquem actum, & ita semper fecerunt practici assessores, hoc dicit Catus inter consil. criminalia diuersorum cons. xcix. lib. i. est vulgaris & trita conclusio, quod ante omnia debet Iudici constare de delicto, quæ colligitur ex tex. in vulgata l. i. §. Item illud. ff. ad syll. quem tex. sciunt omnes, vt dicit Boss. in ti. de delicto, hinc est qd Reus non subijcitur torture nisi prius constet delictum fuisse commissum, & hoc adeo verum est † Quod etiam si Reus confiteretur delictum aliquod commississe, non potest condemnari nisi de ipso delicto, aliter quàm ex eius confessione appareat, & licet aliqui Doctores foueant contrariam opinionem, quæ de facto seruatur vt refert Io. And. in addit. Specul. in ti. de accu. §. fi. ver. sed pone ita tenuisse Guidonem de iuxaria, & Boer. in dec. 259. nu. 3. hæc opinio est reprobata. immo seruatur quod nisi aliter constet de delicto, nunquam Reus condemnatur ex sola confessione, & idem sentire videtur Marf. in pract. criminali in §. postquam nu. 48. ideo Doc. dicunt quod in tali casu cõfessionis debet de ea inquirere de veritate confessionis, quia aliquãdo alii qui confessi sunt delictum, & postea reperti sunt non deliquisse hoc refert Gramm. in cõf. criminali xvi. post nu. v. sed tciẽdũ est quod aliter debet constare de delicto ad effectum torquẽdi, seu cõdẽnãdi, & aliter quo ad effectũ inquirendi, seu pcedẽdi, nã ad inquirendũ sola q̄rela vel denũtiatio sufficit, quinimo habita que rela seu denũtiatione tenet Iudex pcedere, & inquirere, & si id Iudex nõ faciat, põt puniri de iure cõmuni, Bal. in l. micipia nu. i. C. de ser. fugit. cõtra Iesum non constabat neque de Accusatione, neque de delicto, adeo quod non erat locus neque Inquisitioni, neque condemnationi, & propterea Pilatus exiit ad eos foras. & dixit quam accusationem affertis aduersus hominem hunc? responderunt, & dixerunt ei si non esset hic malefactor, non tibi tradidissemus eum, ista verba non sufficiunt pro accusatione. nihil ponunt in esse, † Nam accusatio debet continere vltra nomen accusatoris, & accusati, & speciem delicti, & locum, & tempus commissi delicti. l. libellorum ff. de accusat. causa nulla erat in eo, & tamen mittebat

Iudeos ipsos calumniare, asserentes esse malefactorem, & hoc ut diuinus, sed cum audiissent Pilatum dicentem non inuenire in eo causam, responderunt Iudei, habere legem & secundum eam mori debere, quia filium Dei se fecit, vere erat filius Dei, non
 6 autem quo ad ipsos, Nam si eum talem cognouissent, non crucifixissent, Apostol. ad corinth. ca. ij. hoc euenit ex eius permissio ne, quia ex falsa causa secundum Iudeos, se morti tradidit, licet falsa causa vitiat sententiam l. qui testamento §. item quero & ibi gl. & Doc. ff. de excus. tut. gl. & Bar. in l. si is .ff. de acquir. hered. tamē de ea nihil dictum fuit, ministri requiruntur in officio iudicis, quorum officium est & subministrare, Iudici parere, & eum defendere, si passus fuit aliam ut homo quare ut homo non dilexit, detegitur non dilexisse, quia non dixisset si bene locutus sum, quid mecedis, hoc solum videtur quod causas querebat ut morti traderetur, ob redemptionem humani generis.

Responsio
 Mil. sac. in
 libr. i. cap.
 lxxvi.

S Y M M A R I U M.

- 1 Offensus vindictam desiderat.
- 2 Offensus à furioso ab ebrio à puero non curat.
- 3 Offensus à prudentibus offensionem curat.
- 4 Iudiccs præsumuntur prudentes; & sapientes.
- 5 Vespasianus Imperator ferro & fame afflixit Hyerusalem.
- 6 Mater Hebraea fregit legem naturæ filium occidendo & comedendo
- 7 Hyerusalem remansit desolata ex voluntate Dei
- 8 Iudei sunt effecti vagabundi.

De Inimicitia inter offensum, & offensorem.
 Caput. 31.

VI aliqua iniuria Offensus reperitur vindictam desiderat, hoc enim non desiderat ob acceptam offensionem, sed desiderium vindictæ duntaxat nascitur ex eo quia non fuit existimatus, sed vilipensus, quod res ita se habeat Nam si quis ab aliquo stulto vel furioso, aut ab ebrio, aut à puero vel similibus fuisset offensus, non curaret, vindictam parimodo idem esset si ab ignatis, quia ex talibus offensionibus quis non dicitur

3 citur vilipensus ideo ipsos non curat Nam si à prudentibus hominibus honore profertibus, siue virtutis causa reciperet offensionem, ea curaret, Iesus fuit iniuriatus, quia ante mortem fuit irrisus, espuerunt in eius faciem dederunt aliam, flagelauerunt eum, angariauerunt cum cruce, & nullum dedecus ac scelus aduersus eum Iudæi omiserunt coronauerunt eum spinis crucifixerunt, ei sitienti potum fele mixtum dederunt, & tandem Longinus lancea pectus eius aperuit, à quo continuo exiuit sanguis, & aqua, sed à quibus passus fuit hanc crudelissimam mortem, prima causa fuerunt peccata nostra, quæ eum clavis durissimis in cruce affixerunt, causa executionis fuit ne à Iudicibus, vel à ministris si habuisset iniuriam, & offensionem duntaxat à ministris non fuisset curanda Nam cum essent ignari sed accepit à Iudicibus & successit à ministris, nam qui per alios facit per se ipsum facere videtur, cap. qui de regul. iur. in vi. qui licet præsumatur prudentes, & sapientes Specul. in ti. de teste. §. vi. vers. datis tamen fuerunt ignari nam timuerunt absque rationabili causa clamorem Iudæorum, ideo eum illis tradiderunt ad crucifigendum, & licet in cruce dixisset, Pater ignosce illis quia nesciunt quid faciunt, tamē si omnia mouentur ex uoluntate Domini Nam quid dicendum si Vespasianus Imperator ferro & fame ciuitatem Hyerusalem afflixit Nam si Mater hebraea frangens legem naturæ, occidit proprium filium, & corpus corpori pro sepultura dedit, & ne dum omnes Iudæos vendidit, & occidit, verum omnes de stirpe Dau id prosequi iussit, unde Titus Vespesiani filius, non defuit ab imposito onere, & in hunc modum remansit desolata & desolata ciuitas Hyerusalem, si à Deo proueniunt omnia, ergo tale exitium etiam ab eo euenisse dicendum est, & si sic est, pro ut effectus indicat, non pepercit, neque dilexit, immo vindictam non curandam curauisse præsumitur & tanto magis non erat curanda vindicta, cum à Iudicibus ignaris facta fuerat iniqua sententia, quæ cum fuerit iniqua, in foro conscientie non facit ius, & sic non meretur executionem, sed potest retractari, Inno. in cap. quia plerique in i. col. in vers. idē etiam in eo de immunit. Eccles. Io. Andr. in cap. quod sicut de elect. Florian. in l. cum putarem in prin. ff. famil. hercis. Bald. in auth. ad hac C. de vsur. Lanfranch. in cap. quoniam contra de probat. Capolla in xxij. cautel. & tanti momenti est iniqua sententia,

7 *gia*, quod etiam si fuisset lata ad fauorem pie cause vel libertatis ei non esset standum cap. si. de re Iud. vnde multo fortius argui potest, quod stante iniuria illegitima, vindicta sequatur, cum dixerit vindicabo inimicos meos cum inimicis meis, ex ore Prophetæ in psalmis non ne erant illi quoque vindicatores inimici Dei, cum propter etiam eorum peccata mortem sustinuerit, sed magis existimandi sunt inimici quia tot ignominiosas iniurias aduersus Iesum fecerint, & qui ei insolita strage mortem acerbissimam dederint, dulcem nobis ob nostram liberationem, si iam inimicorum peccata per mortem amarissimam fuerat sublata, non erat opus vt ciuitas illa destrueretur, cum satis superque satis sufficiebat mors Domini † Vnde cum ciuitas Hierusalem remanserit ita desolata, quod lapis super lapidem vti fuerat constructa, non extiterit, aliunde euenire non potuit, quam

8 *ex* voluntate supremi Regis † Qui si Iudæos penis afflixit, & de sede Regali deposuit, & eos errantes per orbem vniuersum fecit qui ab omnibus illusi, & deturpati sunt, qui sine optimo consilio, sine fide, sine peritia, sine fortunæ bonis, sine aliquo honore uiuunt, sed in eorum pertinacia defixi moriuntur, & demum in eis sunt, vt ait philosophus illa omnia denique mala, quæ in dolo illo aderant, hæc ergo non fuerunt, nec sunt signa dilectionis.

S V M M A R I U M.

- 1 Deus est amor magnus.
- 2 Amor est nobilior omni quacunque causa.
- 3 Homo appetit vindictam exemplum in infantibus
- 4 Vindicta a natura procreata est.
- 5 Ab amore nascitur potentia honor, & gloria.
- 6 Amor est in homine, insitus, in terra, in herbis, in arboribus, & in ceteris animantibus.
- 7 Amor non est conformis, amorem concedenti.
- 8 Amores non debent esse impares.
- 9 Amor, & honor idem est.
- 10 Anima est supra corpus.
- 11 Anima est celestis.
- 12 Homini est ascensum habere & descensum.

Amor

Amor & honor idem sunt

Caput 32.

- A G N V S † Deus est amor, est apud hominesque mirandus, tum propter alia multa, tum maxime propter eius originem, & cum antiquissimus sit dignus honore est, nam ante chaos extitit, sed postea terram amplam, stabilemque sedem omnium procreauit ante chaos, Deus generauit amorem post chaos terram † Ergo amor non tam ex antiquitate, quam etiam ex multiplicibus rationibus est nobilior omni quacunque causa, & effectu, & cum passim antiquissimus conceditur, quod nemo negare audeat, veritalis est quod maximam bonorum nobis est causa, nam quid melius accidere potest homini, quam optimum, amator, aut amatori quam amatum optimum non inuenit, duo quidem sunt quæ a pueritia per omnem vitam durere illi debent, qui sit placere victurum in rebus turpibus verecundia, honestis studium, hæc autem nobis, neque genus, neque diuitiarum neque honores prestare citius ac melius quam amor, neque absque his duobus aut ciuitas, vniuersum aut priuatus præclarum aliquid & magnificum perficere poterit, Ideo amator si aliquid turpe ageret, vel ab aliquo pateretur per ignauiam, aut per quancunque causam, si nec repugnare, nec vlcisci curaret, amoris infusione & eius gratia vt indignus careret, sed hoc definit, cum ex naturali instinctu † Homo appetat vindictam, patet exemplum infantibus incognite sunt omnes cause due sole cause aquiescere faciunt eorum clamores, etiam nundum acquisita locutione, si esuriunt, cognoscunt eorum matricem, & si incidunt in aliquam rem, vel si in terram cadunt, percussa re, vel terra, a quibus receperunt molestiam, statim cessat eorum clamor, et obiter acquiescunt, equidem hoc est maximum vindictæ signum, cum nulla insita in eis sit cognitio præter has duas † Oportet igitur credere quod vindicta sit a natura procreata, ex causa necessaria & sicuti ceteris animantibus præstita fuit, ob eorum defensionem, ne natura videretur homini Nouerca, voluit hominem gaudere eodem priuilegio, sola enim defensio non facit priuilegium, cum defensionis mater sit vindicta, dicitur ne an ab amore nascatur vindicta, de diametro hoc non colligitur, quia quod amatur, non offenditur

ab eo, qui id prosequitur amore, verū ab antiquissimo illo amore, qui erat ante chaos † Et post creationem nascitur potentia, nascitur honor, nascitur gloria, isti sunt filij amoris, sunt enim tres substantię in eodem subiecto, eorum natura est eadem, quia pater & filius vna & eadem persona est, l. fi. & ibi saly. C. de Impub. & alijs subst. tanti refert amor ille, quod fere in omnibus sibi ipsi hominem adequauit, & ultra imaginem, Genes. cap. i.

6 eum Paulominus diminuit ab Angelis, & in † Homine insitus est amor ab amore in terra, in herbis, in Arboribus, & ceteris animantibus, germinantibus frondes, flores, fructus, generationem † Sed amor ille non est conformis amore concedenti, nā amores non debent esse impares, sed conformes, hæc est vera solutio amoris, dilectio inuicem & vicis sim esse debet, satis est q̄

7 ab amatore datus est amor homini † In eo igitur parit amor honorem, & audaciam vnde pari modo dicendum est quod honor & audacia sint filij amoris hominum, vnanimes sunt equidem, & vnanimiter viuunt, honor igitur nascitur ab amore, quam vnus quisque sibi ipsi defert, & in consequentiam nascitur audacia ob defensionem honoris, sed quomodo procedit hoc re-

8 cto quidem ordine regitur † Quia supra corpus est anima, super animam Angelus, super Angelum Deus, ergo à corpore in animam ab anima in Angelum, ab Angelo in Deum reducitur, corpus a se ipso moueri non potest, ab alio moueri potest ideo agere per se quicquam valet propter animæ presentiam, à se ipso moueri videtur, adeo quod corpus ita regitur ab anima, sicuti

9 veritas à ratione † Angelus autem est custos, & pro custode datus, sed cui corpori, an anime, vel vtrique si vtriusque fuisset custos, homo non fuisset peccator, & propterea miseratione diuina non esset opus, fugiret pericula, non autem in euidentissimis periculis se deiceret, neque soli corpori, quia corpus de per se nihil est, cum sit elementum graue, magis quam leue, dum sit

10 terrenum, & cum terra sit immobilis non eget custodia † Anima autē est cælestis, & vt ad cælum reuertatur Angelus est eius custos, pro ea in cælum reportanda, quatenus hoc cupiat homo, cui concessum fuit liberum arbitrium salutis, & damnationis, nam in casu damnationis anima descendit in Infernū, & Angelus

11 descendit in cælū, hoc est in potestate & voluntate † Hominis habet descensum, & ascensum, hoc enim modo supra Angelum est Deus,

Deus, qui distribuit omnia dona sua in homine recto, inter que debet amorem genitorem honoris, qui offensus ob amorem sui ipsius, offensorem diligere non potest.

Responsio
M. fac. in
lib. i. cap.
lxviij.

S U M M A R I U M.

- 1 Amor nullus est qui paternum vincat.
- 2 Filius modo non amat patrem vt ab eo ipse amatur.
- 3 Filius videns aliquem velle interficere patrem, & alium velle comburere patriam cui debeat succurrere patri an patriæ.
- 4 Filius tenetur obedire patri.
- 5 A Deo habemus omnia.

De iniuria inter Filium, & Patrem.
Caput. 33.

- SI pater ita amat filium † Adeo q̄ nullus amor est, qui paternum vincat l. exigendi C. de procurat † Filius vero eo modo non amat patrem, hec est causa, nam magis videtur operari ius natural e, quam accidētale. l. qui habet. ff. de tutel. talis & tantus est amor patris erga filium, quod præsumitur se odisse pro filio, l. qui rei §. si quis & ibi Alex. ff. de bon. eo. qui si b. mort. consciuer. † Vnde hic cadit pulchra questio quid si pater agit contra patriam, vel qui si videt aliquem velle interficere patrem, alium velle comburere patriam, quaeritur quem iuuabit, vel cui primo succurret, dicit quidam quod patriæ, quia carior est amor patriæ, quam patris, l. postliminium. ff. de capti. ui. §. filius familias l. vnica §. si. C. de Cadu. toll. contra per tex. in l. veluti. ff. de iust. & iur. ibi dicitur parentibus, postea patriæ, cap. sit rector xliij. dist. l. si. C. de offic. præsid. vrb. cap. cum dilectio ext. de rescrip. natura enim fecit vt maior amor sit inter eū & patrem quam inter eum & patriam, cap. si. de consec. dist. vltim. mo vna caro sūt xxxv. q. ij. §. hac auctoritate & bene quia excommunicatur filius non honorans patrem, & non iuuans cap. i. xxx. distin. & merito cum filius habeat vitam à patre, &

eo, etiam quia semper praesumitur bene facere pro filio, & lex multum confidit de eo, Specul. de tuto. §. si. ver. itē excipitur. Hinc est quod filius patri uti eius superiori obedire tenetur, l. ij. ff. de iust. & iur. & obedientia est tantae vis, quod iustus paternus excusat filium à periurio, Alex. in l. si. ff. qui satisdar. cogant. Federic. de sen. in cons. cxcj. pater est Deus nos enim filij, nō ipsi nos fecimus, sed ipse fecit nos. Et quicquid habemus à Deo habemus si sanctitatem, si sanitatem, si scientiam, si prudentiam si fortunam bonam, si honorem, & si honor est firmamentum virtutis, eum nos ipsi destruere non debemus, quomodo saluus esset honor, si à nobis diligerentur inimici, factura Dei deturparetur, nam inimici intulerunt iniuriam verbis, aut factis, si sunt viri potentes, & iniuriati impotentes maculatum vix sustinent corpus, maculata pariter anima remanet, quia carentes viribus aptis ad repulsandam receptam iniuriam damnant sepius eorum animas, si anima est data à Deo, & si ipsi tam cara est, quod pro ea rehabenda se morti tradidit, illi igitur qui fuerint causa ob eorum vanitatem, superbiam & potentiam quod illi eam damnauerint, & si etiam filius non ita amat patrem, ut ipse amatur à patre, quomodo erit possibile quod velit Deus opus suum facturam suam, obscurantes diligi.

S V M M A R I U M.

- 1 Deus in Duello est Iudex.
- 2 Duellum est de iure prohibitum.
- 3 Duellum permittitur in aliquibus casibus
- 4 Duellum habetur etiam fuisse in lege antiqua.

Inimicus prouocans ad duellum bene facit

(caput. 34.)

ROSEQUENDO materiam antedicti propositi capituli, ut euitetur animae damnatio, in quam incurrit minus potens, cum non valeat iniuriam repulsare, erga potentem, sed in conditione parem, prouocat ad duellum. In quo Deus est iudex, ideo solertes viri priusquam quemquam in certamen prouocent, diligentiissime animaduertere debent, nam iustam certamque causam foueant,

foueant, nam opinione humana passim receptum est, eum qui iniuste in stadium descendit, fere semper succumbere, inquit Proprius frangit & attollit vires in milite causa; quae nisi iusta subest excutit arma pudor, sed hic tractatur de iniuriato, unde onus iniuriati est videre an dederit causam illate iniuriae. Nam licet duellum sit de iure prohibitum, & Apostolus dicat quod non sunt facienda mala ut eueniant bona tamen iuriste tenet quod tollerabile est malum, ex quo descendit bonum, ex duobus malis minus est semper eligendum, melius ergo est inimicum in duello prouocare quam animam ob iracundiam perdere eo maxime quod in plurimis casibus duellum conceditur, ultra quos casus, de quibus in l. federici de pac. tenend. & eius violat. Permittitur duellum in crimine laesae maiestatis, cum quis alium impetit super illo crimine ut in lombarda de publ. iud. l. si quis & est vltima, fit cum dicitur uxorem conciliatam in mortem viri, ut in lombarda de consilio mortis, l. si mulier & est vlt. fit tertio propter iniuriam conturbatis comitibus, ut si quis aliquem vocauerit conturbatum ut in lombarda de comitijs, l. si quis aliquid de fide homicidii commissio inter treugas ut in lombarda de homicidio. l. liber homo fit in crimine particidij & si dicat commissum propter cupiditatem bonorum ipsius, ut in lombarda de paricidij, l. si in fin. si pugna de furto à seruo commissio, quod est in fuga & dominus vellet negare furtum seruum fecisse, ut in lombarda de furtis, l. si quis, & dicunt quidam quod fuit haec lex consualconsiana secundum quosdam. i. iniquitatis, videlicet qui. Dominus teneat pugnare pro seruo, fit in crimine adulterij, ut si quis accuset adulterasse uxorem alterius in lombarda de adulterij, l. ij. fit si quis dicat aliquam mulierem adulteratam, & sic probare velit, ut in lombarda. de iniur. mulierum i. ij. incipit de iniur. mulierum l. puellam, fit pugna si quis conueniat quod malo ordine rem mobilem siue immobilem possideat xxx. annos. ut in lombarda de prescriptis, l. si quis alium fit in contrarios testes ut in lombarda de testibus, l. si quis cum altero quod pro cedit si publicantur ab utraque parte, fit propter debitum paternum contra filium negat. ut in lombarda. qualiter quis se defendat l. si quis post mortem & verum intellectum illi. l. e. quod intelligat debitum ex maleficio fit propter incedium, si agat contra malefactorum, ut in lombarda. qualiter & quis se defendat l. si quis alium non autem, fit si agat contra consultorem ut in lombarda. illi consimili l. vna in fin. fit propter adulterio ut si maritus dicat uxorem suam adulteratam esse, ut in lombarda. qualiter quis se defendat l. si quis uxorem fit si maritus suspicet, quod quis turpiter se habuerit

huerit cū vxore, & intelligit res turpiter tangendo, vt in Lōbar. qualiter quis se defend. &c. si quis a modo, fit pro periurio vt in Lombarda qualiter quis se defendat, l. de Furto fit pro inuestitura vt si quis dicat se primo inueltitum, & de possessione defectū & aliquis idem dicat, l. idem de inuestitura, fit pro deposito negato, vt si depositum fit vltra solidos xx. vt l. si quis pro se, fit si dicatur quod quis cartam per vim extorsit, vt l. si quis dixerit in Lombard. qualiter quis se defendat fit pro libertate perita à seruo l. si quis seruus quidam dicunt quod illa lex fuit conualcosa na & hoc tangit Bal. in ti. de pace tenenda in cap. j. in vij. col. & Inno. in cap. cum olim de restitur. Spoliat. his igitur casibus permittitur duellum quod si est pugna duorum, in veteri testamēto habetur † Duellum fuisse inter Goliath Gigantem & David, qui eum interemit srombula & capit. vt amputauit, & inter patidem, & Menelaum, inter Æneam & Diomedem, inter Hectorē & Aiace, & inter Turnum & Æneam, vnde licet hodie sit omni lege prohibitum duellum, tamen non dicitur illicitum, quod permittit cōsuetudo generalis, Bal. in l. his penes C. deposit. & in Vngaria consuetudo est quod generaliter admittatur Signorol. de homode, in Cons. xcvi. & quotidie hoc practicitur nam consuetudo habet vim legis, lege quibus. ff. de legib. prouocando igitur ad duellum, saepe inimicitia redduntur ad concordiam & medio istius consuetudinis, anima que viuēbat in peccato irā vel iracundia ab eo desistit, vnde si quis cogētur diligere inimicum, neq. ex veteri lege neq. ex consuetudine neque in premissis casibus fuisset permillum duellum, si ergo fuit permillum, datur intelligi quod ad amplectendam dilectionem, conditio sit preter naturam.

S U M M A R I V M.

- 1 Diligere inimicos quomodo fit intelligentum.
- 2 Virtus potest capi pro remissione.
- 3 Differentia est inter diligere & amare.

Sensus verborum diligite inimicos.

Caput. 35.

- 1 **N**ON est dubitandum † Quod verba illa diligite &c. sunt verba à Iesu Dño nostro prolata, quorum obseruatio maximi momenti esset, nā offensus sufferendo iniuriam cū patientia, videtur saltem tacite iniuriam remittere, q̄ non sufficeret ad salutem animæ, quia precepta patientiæ non tam ostentatione corporis quam preparatione cordis sunt retinenda precepta ergo patientiæ virtute animi non ostentatione corporis seruanda sunt cap. nisi bella & cap. seq. xxij. q. i. sed cum iniuria affigitur in animo ita patientia est affigenda sed an sola patientia sufficiat, videtur quod non, nam potest quis vti patientia, aut per impotentiam, aut per timorem, aut ob aliquam aliam necessitatem, ideo sancta Ecclesia decreuit ad ducta capitula in quibus habetur quod requiritur patientia virtutis, † In isto casu virtus potest capi pro remissione iniuriæ, q̄ percipi potest ex eo quod Iesu dixit diligite, non dixit amate, vnde de differentia est inter huiusmodi verba, quia diligere non est perfecte amare, si voluisset vt inimici efficierentur in gratiam, † Non dixisset diligite. sed amate, cum Christus dixerit mandatum suum esse, vt diligamus inuicem, intelligendum est, vt diligamus inimicos. si quidem perfectionis magister mandatum perfectionis mandare debuerat.

Responsio
Mil. sac. in
lib. i. cap.
lxxi.

S U M M A R I V M.

- 1 Seruus tenetur liberare dominum vel prestare auxilium.
- 2 Petrus fuit carissimus discipulus Christi.

De inimicitia inter B. Petrum et Ministros ca-
pientes Christum. Caput. 36.

VM autem Iesus fuisset captus à Iudeis vel cū eum capere vellent, Petrus habens gladium eduxit eum, & percussit seruum Pontificis, & abscidit auriculam eius dexteram † Verū seruus tenetur liberare Dominum suum, vel ei prestare auxilium etiam cum periculo vite in aliquo discrimine, quod si non faceret carere debet beneficio, tex. in cap. i. §. l. de alien. Farud. pater. l. i. §. cum autem .ff. ad Syllan. nam si ita non fecisset, potuisset priuari gratia Domini, tamen cū esset eius discipulus, & fuisset edoctus de Doctrina Domini, in qua habetur humilitas, & patientia & cui fuerat impositum vt iret per vniuersum ad Euangelizandum & prædicandum, verba, & doctrinam Magistri, nihilominus cum vidisset Magistrum suum captum a Iudeis, non potuit se abstinere à vindicta, & tamen non ignorabat, quod præceperat Dominus dicens diligite inimicos vestros &c. si igitur percussit gladio seruum illum, ergo non videtur dilexisse, nec ei licebat ob multa signa & miracula, quæ faciebat Magister, hoc agere, eo maxime quod omnes Ministri cum quererent Iesum, & accessissent ad eum ceciderunt omnes in terram & remanserunt conterriti, non ne poterat assumere argumentum, quod si ipse voluisset resistere ministris, vel eos peruertere, quod hoc erat in potestate Magistri, dedit igitur operam rei illicitæ, adeo quod non solū incidit in peccatum sprete præcepti, verum etiam in peccatum vindictæ † Si B. Petrus qui carissimus discipulus fuerat, cui erant manifeste virtutes, & potentie Domini abstinuit se à dilectione offendentis Magistrum, quid facere debent illi quibus datum est exercitium equestre quandoque pro alimentis & tanto magis quod Ministri iustitiæ quando procedunt ad capturam, illis armis non licet resistere, immo si resistat, potest per ministros interfici impune, l. si seruus C. de his qui ad Eccles. cōf. & hoc esse verū nullus dubitat, vt ait Bolen. in rep. l. capitaliū §. famulos. ff. de pæn. nulla igitur facta resistentia, duxit manū, adeo quod ab effectu non videtur, mādaturū Magistrī sui in diligēdo seruasse.

S V M M A

Responsio
Mil. sac. in
lib. i. cap.
lxxii.

S V M M A R I U M.

- 1 Caro habet inimicitiam cum spiritu.
- 2 Caro est potentior spiritu.
- 3 Caro est nostra, spiritus Dei.

De inimicitia inter carnem & spiritum.
Caput. 37.

- 1 **M**AXIMA Est æquidem consideratio hæc † Quod caro habet inimicitiam cū spiritu, vnde viri sancti qui fuerunt in carne, peccatores fuerunt, & in omnibus caro contendit cū spiritu verificatur hoc etiam in Domino nostro, qui missus à Deo vt tradere-tur morti ad redimendum genus humanū, orauit vt ab eo transiret calix ille, in eodem ergo subiecto viger inimicitia, & talis & tanta est, quod continuo hominem tenet in motu, & modo caro vincit spiritum, modo spiritus carnem sed de raro quia semper caro appetit voluptates, à quibus turpia nascuntur, quia quicquid est in mundo, est concupiscentia carnis, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ, concupiscentia carnis ad voluptates, concupiscentia oculorum ad opes, superbia vitæ ad honores & quid superest, homo quod non faciat, vt hæc ab eo cōsequeretur † Caro igitur est potentior spiritu, & quicquid agit homo, agit propter carnem nā sardanapali dicunt quod caro facit carnem vnde magis dat operam corpori quam spiritui, nō insistam quod ista sit voluntas Domini, vt potius natura hominis sit præona, & dedita ad malum, sed vnde hoc liberum arbitrium ab eo nobis datum est, sed quare potius agimus mala, quam bona, datur intelligi † Quod caro sit nostra, ipsi ritus Dei, qui non operatur, nec operari potest sine gratia Dei vnde si hæc duo simul contexta sunt ita dissimilia, quod diuersa appetunt, quomodo hæc dissonantia concordabitur ad diligendum inimicum.
- 2
- 3

S V M M A R I U M.

- 1 Dignitas non potest auferri laudibus nec minui detractionibus.
- 2 Dignitas est quedam præminentia.

Responsio
Mil. sac.
lib. i. cap.
lxxiiij.

Dignitas

- 3 Dignitas filij liberat eum à patria potestate.
- 4 Dignitatem duplicem habens attenditur maior.
- 5 Nobilis potest esse virtute & sanguine.
- 6 Papa & Imperator sunt supra omnes gradus.
- 7 Dignitatis contemptores vt indigni ea priuantur.

De inimicitia inter habet em dignitatem & non.

Caput. 38.

DIGNITAS significat quod dignum est, seu honorem alicui propter merita, vel impensum, vel debitum, vnde Aul. Gel. † Cuius dignitas nec augeri laudibus, nec minui destractionibus potest, sed que est ista dignitas, Host. in summa de prebend. §. quid sit dignitas dicitur † Quod est quedam preeminentia; & illa dicitur dignitas, que reputatur dignitas, Inno. in cap. de multa de prebend. & ita sentit. Bar. in l. i. C. de dignit. lib. xij. prerogativa secularis est dignitas, cap. admistratores xxij. q. v. & dignitatis appellatione non venit pontificalis, quia est culmen dignitatum; Card. in cle. i. de renunt. qui dicit verum in materia non restringibili, vt ibi probatur singulariter † Dignitas filij liberat eum à patria potestate in favorabilibus tantum; Bal. in l. apud hostes C. de su. & legim. & l. si maritus C. de pat. potest. & quando quis habet duplicem dignitatem, vt puta † Quia aliquis sit dux & comes, vel Dux & Marchio attenditur maior dignitas, & ab ea denominatur, Inno. in cap. solite de maio. & obediens. sequitur Ias. in l. Imperium in ij. col. in. i. not. ff. de iurisd. omn. iudic. sed dignitas conceditur alicui nobili regulariter † Et nobilis potest esse aut virtute aut sanguine, & hæc dicitur nobilitas politica, seu civilis, pro vt differt nobilis à Plebeo, nobilitas naturalis debet intelligi naturalis idest naturali ratione inducta, quod nos iuriste appellamus de iure gentium primeuo, quod apparet, quia solis hominibus congruit, & de ista nobilitate Aristotel. i. eth. iij. cap. dicit, quod nihil aliud quam virtus & malitia determinat seruū & liberū, nobiles, & ignobiles, hoc autem non est intelligendum de omni virtute,

virtute sed de ea quæ competit aliquibus pro vt sunt apti domi nari, non de eo pro vt apti sunt subijci, Aristot. i. Politic. ix. cap. dicendum est ergo, quod talis nobilitas est virtus, pro vt competit his qui sunt apti dominari, seu præesse, vel distinctio virtutis vt ponit Philos. i. Eth. nobilitas & dignitas idem sunt, habentes igitur nobilitatem, vel dignitatem, apellantur in istis gradibus aut super Illustres, aut Illustres, aut spectabiles, aut clarissimi, gl. in verb. tribuuntur in l. quecūque. ff. de offic. ei. cui. mand. est iurisd. isti gradus Conferuntur Magistratibus, primus gradus est super Illustrium, Bar. & Roman. in d. l. quecumque ponunt exemplam in Papa & Imperatore Abb. in c. solite de maio. & obed. vbi dicit, quod imperator est super Illustres, Reges Illustres Duces & comites spectabiles, Præsides prouinciarum sunt Clarissimi, Bal. tenet hic quod super Illustres non est dignitas, sed culmen dignitatis, veritatem fatendo † Papa & Imperator sunt supra hos gradus, sicut & supra omnia iura, cap. cuncta per mundum ix. q. iij. cap. proposuit de concess. preben. ideo non debet enumerari in istis gradibus, vt patet in auth. vt ab Illustrib. & qui supra eo. si. Clarissimi tamen dicuntur Doctores legentes l. diu. ff. de iur. patro. & in prohe. fforum gl. in §. pen. verum Abbates & reliqui habentes terras, & iurisdictionem vice præsidentum sunt, & sic sunt Clarissimi, Bal. in l. i. §. i. ff. de offic. præfec. præf. & hic notandum quod omnes dignitates à Principe profluunt, tanquam à fonte, & quod in eo sunt omnes dignitates, quæ ab ipso conceduntur, modo ob bene merita, modo per gratiam, vnde illi qui decorati fuerint, honorem acquisitum quoquo modo defendere, & conseruare tenentur † Quare si receptam iniuriam non repulsant, dicuntur infames veluti contemptores dignitatis, & ea vt indigni priuantur, Specul. in ti. de deposit. §. vij. vers. xix. adeo quod saluo honore non poterunt diligere inimicum, vnde arguendo à fortiori, si illi qui habuerunt dignitatem, non possunt diligere saluo honore, quid facient quorum est prestare, seu concedere honorem, certe multo magis tenendum est, quod & ipsi minus diligere poterunt, quia cum inimicitia orta fuerit ob aliquam inobedientiam ratione alicuius delicti, siue machinationis, aut cuius vis causæ, dignitati & potentie eorum non conuenit, vt eorum inimicos diligant.

Responsio
Mil. sac. in
lib. i. cap.
lxxiiij.

- 1 *Deus potest omnia*
- 2 *Deus non facit nisi quod conuenit veritati & iustitie.*
- 3 *Dei voluntas appellatur ratio.*
- 4 *Deus omnia facere non potest cum quedam possumus nos ipse non potest ut peccata C.*
- 5 *Dei potentia mentiri non potest.*
- 6 *Deus non potest mori vel falli neque miser fieri neque vinci.*
- 7 *Deus non potest facere, quod factum non sit factum.*
- 8 *Deus inter omnia mirabilia fecit animam.*
- 9 *Anima de celo descendit.*
- 10 *Anima semper debet esse bona.*
- 11 *Deus habet præscientiam.*
- 12 *Deo manifesta est damnatio anima.*
- 23 *Deus fecit animam ut eum & opera sua laudaret & magnificaret.*
- 14 *Anima est vita perpetua.*
- 15 *Anima est substantia spiritualis, & rationalis.*
- 16 *Anima vegetabilis & sensibilis non debent dici anima.*
- 17 *Anima dicitur habitare in sanguine ideo, Normani Anglici, & poloni, fortiter bibunt, ne eorum anima habitaret in sicco.*
- 18 *Extremum nullum est, bonum nisi in eo qui nimis vult in Deo.*
- 19 *Deum qui timet viuere in eternum.*

De Anima.

Caput. 39.

MILES facer antequam descendat ad destruenda argumenta superius in j. lib. deducta per Militem secularē, expedire decreuit aliqua ostendere, quæ in præposita materia valde sunt consideranda, & amplectenda ab his, qui cupiunt sedem permanentem apud Deū possidere, vnde in primis vn^o quisq; animaduertere debet omnipotentiam Dei † Quia omnia potest, quæ vult, quod enim omnia Deus possit pluribus auctoritatibus cōprobatur,

probat, ut ait Aug. in lib. quest. veteris & noue legis † Omnia quidem potest Deus, sed non facit, nisi quod conuenit eius veritati, & iustitie, potuit simul cuncta facere, sed prohibuit ratio id est voluntas † Nam ratio in Deo appellatur volūtas, quia eius uoluntas rationabilis & equissima, fatendū ergo est Deum omnia posse. † Sed quomodo possit Deus omnia facere, cū nos quædam possimus, quæ ipse non potest, non enim potest ambulare, loqui, & huiusmodi quæ à natura diuina omnino sunt aliena, cum horum instrumenta nullatenus habere queat incorporea & simplex substantia, respondendum tamē est, quod huiusmodi actiones ambulatio scilicet & locutio & huiusmodi à Dei potentia alienæ non sunt, sed ad ipsā pertinent licet Deus actiones illas habere non possit, non enim potest ambulare vel loqui eas tamen in creaturis operari potest, facit ut homo ambulet & loquatur, non ergo per istas actiones diuinæ potētiae detrahitur aliquid, quia & hæc potest facere Deus omnipotens, sunt tamē quædam quæ Deus nullatenus facere potest, ut peccata, non enim potest mentiri, non potest peccare, sed nō ideo aliquid omnipotentiae Dei detrahitur, vel in aliquo derogatur, si peccare nō posse dicitur, quia non esset hoc potentiae, sed infirmitatis, si enim posset hoc omnipotens, omnipotens non esset, non igitur impotentiae, sed potentiae imputandum est, quod ista non potest, unde Aug. in lib. xv. de trinit. † Magna inquit Dei potentia non posse mentiri sunt enim quæ in aliis rebus potentiae deputanda sunt, in aliis uero minime, & quæ in alijs laudabilia sunt in alijs reprehensibilia sunt, non ergo ideo Deus minus potens est, quia peccare non potest, cum omnipotens nullatenus sit, qui hoc potest, profecto sunt & alia quædam † Quæ Deus non potest, vnde videtur non omnia posse, non enim potest mori, uel falli, vnde August. in lib. de simbolo, Deus omnipotens non potest neque mori, neque falli, neque miser fieri, neque uinci, hæc utique & huiusmodi absit, ut possit omnipotens si huiusmodi passionibus ac defectibus subijci omnipotens non foret, & inde demonstratur omnipotens, quia hæc ei appropinquare non ualent, potest tamen hæc in alijs operari † Deus etiam non potest facere quod factum non sit factum, l. in bello §. facte. ff. de captiu. & post limin. reuers. nō potest Deus facere iniusta, quia ipse summa iustitia, & bonitas est, ideo Ioannes Grifostomus

in omelia quædam de expositione simboli ait omnipotens dicitur Deus, quia posse illius non potest inuenire non posse dicere Propheta omnia quecumque voluit, fecit, ipse omnipotens est ut totum quod vult possit, unde Apost. inquit, quis resistit eius voluntati, his auctoritatibus videtur ostendi. quod Deus ex eo tantum dicatur omnipotens, quia omnia potest, quæ vult, nõ quia omnia possit, igitur inter omnia mirabilia quæ fecit ¶ Deus, ex omnipotentia sua mirabilior videtur anima quia pulchritudines cæli, & terræ nihil essent, nihil proficerent, nisi anima fuisset creata, ¶ Sed cum anima de cælo descendat & eam Deus cupiat reuerfuram ad locum discessus, datur intelligi ¶ Quod anima se per debet esse bona, & pura, tamen est aliquando, ita peccatrix. ¶ I quod descendit in Infernum ¶ Deus autem qui habet præscientiam omnium rerum, quæ futura sunt, præscientiebat descensum animarum, unde dishabitare cælestes sedes, ut infernales habitetur, permittit, si diceretur quod liberum arbitrium facit ascensum, & descensum, hoc est verum, ¶ tamen Deo erat manifesta damnatio illius animæ ob eius præscientiam, adeo quod opus tantum maximum, & imprescrutabile videtur, etiam factum ad instantiam demonum, in hoc non insistam, cum melior sit fidelis ignorantia, quam temeraria scientia ¶ Deus fecit animam, ut eum & opera sua laudaret, & magnificaret, sed videndum quid sit ¶ anima, cum de ea tractetur ¶ Anima igitur est uita perpetua, scilicet per memoriam intelligentiam, & voluntatem, ad imaginem Dei facta capax virtutis, & vitij, susceptilis pænæ vel præmij, arbitrio libera potentij, & habitibus ac affectionibus decorata, caret pondere figura & colore, passibilis & mutabilis est, eo magna, quo capax est æternitatis, eo recta quo naturaliter appetens est bonitatis, eo bona, quo particeps est diuinitatis, Gél. c. 1. anima à Platone ab Aristotele, à Pythagora, ab Hippocrate, ab Heraclito, à Democrate, à Parmenide, à Epicuro diuersimode definitur, horum opiniones omittantur & catholicorum in ¶ intentione ut decet, & conuenit sequantur dicentium ¶ Quod anima est substantia spiritualis, & rationalis, ad viuificandum corpus humanum, de nihilo creata, anima autem diuersimode nominatur, anima dicitur, in quantum corpus animat, & viuificat, mens in quantum recolit, animus dum vult, ratio dum recte iudicat, spiritus dum spirat, uel quia spiritualement naturam habet, sensus

sensus dum sentit, memoria dum recordatur, voluntas dum consentit, hec nomina diuersa sunt animæ, non propter essentia pluralitatem, sed propter effectum multiplicantem, & operationem dicitur anima ab a quæ est sine, & næima quæ est sanguis, eo quæ fit sine sanguine, uel dicitur ab à quæ est vita, & næmein quæ est tribuere, eo quæ anima vitam tribuit, animæ uero potentia triplex est, scilicet vegetabilis, sensibilis, rationalis, anima vegetabilis appetit esse, sensibilis bene esse, rationalis optime esse, hæc autem tres potentia in diuersis substantijs, tres animæ dici possunt, nam vegetabilis est anima in plantis, sensibilis in brutis, rationalis in hominibus, sed in homine ille tres prædictæ animæ una sunt essentia, sed differunt in potentia ¶ anima ergo vegetabilis & sensibilis non debent dici animæ in homine, nec diuidi ut anima, sed ut potentia, & dicitur ¶ Anima in sanguine habitare, & propterea dicitur quod Normanni, Anglici, & Poloni fortiter bibunt, ne contingat animam habitare in Sicco. Paul. Girlan. in q. xiiij. de sortileg. nu. 3. anima est Dei, ab eo homini data, ò quam maximum & miraculosum misterium, ò quam ineffabile & incomprehensibile est donum animæ, tam cara Deo, quod unigenitum filium pro ea redimenda dedit, ut traderetur morti, & qua morte ignominiosa, & crudeli, mortuus fuerit, cum uerbis & modis iniustitatis, ob peccata nostra multas passiones dolores afflictiones, angustias passus fuerit, quibus si applicaretur animus candida mente, & puro corde, quis erit ille, qui audeat ab eius præceptis discedere, cum ea omnia quæ ab ipso facta sunt, respiciant salutem animæ, & corporis. Ideo uerba Domini non egent argumentis contrarijs sed sunt ad uinguem exequenda, & Dauid imitari qui spiritu diuino excitatus ait in Psalm. Beatus uir qui timet Dominum, & in mandatis eius uolet nimis. ¶ Nullum extremum est bonum secundum Philosophos, nisi qui nimis uult in Deo, quia non ita deuincti sumus eius beneficijs, quod multo magis esse nobis necesse non sit, infinita sunt quotidiana beneficia, quarum loco gratiarum succedunt innumerabiles ingratitude, existantes iram Domini ideo querere causas non licet, cum uiderit pulchrum exemplum dedi uobis, ut quemadmodum ego ferita & vos faciatis, ipse paruul mandatis paternis, multo fortius qui uita tam æternam curat pareat, ecce parata sedes est in spalm. ¶ Qui timet Deum, uiuet in æternum.

- 1 *Iura omnia tendunt ad honestum & iustum.*
- 2 *Humanum genus regitur naturali iure & moribus.*

*Responsiones ad argumenta hucusque adducta
usque ad cap. lxxiv. Caput. 40.*

ADDIVIT Miles sacer que à Milite seculari dicta sint in cap. iij. primi libri unde Deum rogat eius misereri, distinguere ut ipse facit ius diuinum, ius canonicum, & ius civile, quid enim hoc significare velit, quasi quod velit dicere, quod omnia iura sint diuersa, & diuersa sentiant. Omnia iura tendunt ad honestum, & iustum, idem in dist. i. habetur. Quod humanum genus duobus regitur naturali videlicet iure, & moribus, ius naturale est, quod in lege & in Euangelijs continetur, quo quisque iubetur alijs facere, quod sibi vult fieri, & prohibetur alijs inferre, quod sibi nolit fieri, unde Christus in Euangelio, omnia quecumque vultis, ut faciant vobis homines, & vos eadem facite illis, hec est enim lex, & propheta adeo quod fas lex diuina est ius lex humana, in Præmio decretalium habetur, quod Res pacificus pia miseratione dispositus, sibi subditos fore pudicos, pacificos, & modestos, ita quod non est facienda distinctio iurium, respectu materię propositę, quia omnes leges iniusta & inhonesta contemnunt, & bona & honesta amplectuntur, & licet regatur humanum genus moribus nõ est propterea insitendum quod duellum sit iuxta mores militie vel profertentis arma, nõ licet mores & consuetudines seruentur, l. minime l. de quibus. ff. de leg. clem. dudum. §. verum & ibi Card. de sepult. cap. licet ex suscepto de foro. compet. de pac. cost. in prin. ab antiquo & Bal. ibi quod est verum, & etiam si non est delictum aliquid de ea seruanda, secundum Bal. in addit. Speculi de consuetud. in prin. & in auth. sed nouo in iij. not. C. de ser. fugit. In nouo cap. iij. in i. col. in glo. sua in vers. sigillum de fide instr. unde non est pretereundum, sed animaduertendum, quod constitutio iuris communis tollit costit. & consuetudines speciales Car. in de dudum.

dudum. §. nos de sepult. adeo quod non est tutum clypeum Mil. secul. alleganti aliud esse de iure diuino, aliud esse de iure canonico, & aliud esse de iure civili, nam Mil. fac. loquitur ex omni iure duellum esse damnatum, & per consequens inimicum diligendum & lætitia maxima afficitur, quod principalia dona Dei sint eidem mani festa, ideo si animam, honorem, vitam, & fortunę bona recto sensu considerabit, videbit, quid magis facere expediat, eo maxime quod Rex subditos pacificos desiderat.

- 1 *Dei præcepta non sunt impossibilia*
- 2 *Peccatum est non obedire præcepto*
- 3 *Deus nihil frustra dixit & fecit*
- 4 *Hominem non diligere in humanum est*
- 5 *Hominis voluntas est duplex rationis & sensualitatis*

Caput. 41.

NON modica admiratione afficitur, quod Mil. secul. audeat dicere, quod diligere inimicum sit impossibile, cum sit actus contrarius humane nature, nam hoc est omni ratione falsum, & contra veritatem. Quia præcepta Dei non sunt impossibilia, qui igitur illa non seruat, ut præcepti preter, ab eo puniri potest, Spec. de iuris. d. omn. iud. vers. si. in prin. 2. præcepto ergo non obedire peccatum est, sed consilio non obedire non est peccatum, sed non meretur. xiiij. q. i. cap. si. verbum diligite in isto casu est prolatum Imperatiui modi, & ita importat præceptum, non autem consilium, nec hoc præceptum dici potest, quod sit nudum, & sine causa, quo casu nõ valeret. Bar. in l. filius §. diui. ff. de leg. i. in vlt. col. ver. vlt. Quia Deus nihil frustra dixit, & fecit, sed omnia pulchro quidem ordine construxit, & praua abhominari præcipit. Inhumanum est quod homo nõ diligit hominẽ, cū sint homines eiusdem speciei, & generis, unde natura l. ratione ex regul. de regul. iur. omne simile appetit suam simile verum præceptum impossibile nõ obligat, Bal. Ang. & Alex. in l. si de cesserit. ff. q. fat. cog. vbi sec. dicit in pcepto continete difficile, de

*Contra m
g. Mil. sa.
in. lib. i.
cap. vi.*

quo p. Bar. in l. ij. ff. de re. iud. Fely. in cap. accepim. de fide instrum. sed praesumendum est, & credendum, quod onus impossibile non sit nobis impositum, quod ab effectu percipi potest, regula est eius esse nolle, qui potest & velle, quid resistit voluntati, adeo quod homini non sit libera voluntas, dilectionis; forsitan resistit dolor receptae iniuriae, aut cupiditas vindictae, si dolor & cupiditas commorantur in pectore, de loco in quem fuit ingressus, nonne potest euenire egressus, te tempera, & iram aut iracundiam tuam, te ipsum cognosce, cogita quid tibi contingere ex victoria aut ammissione potest, duplex est voluntas hominis, ratio, & sensualitatis, voluntas rationis vult quod iustum est, ius te rationi consentit, & obediens; voluntas sensualitatis consistit in aliqua passione animi, & ab ea percipi non possunt nisi alie passionis, qualis est arbor, tales sunt fructus, sed quid magis ratio erigit ad gaudendum pacem cum Angelis, sensus precipitat ad fruendum odium in Inferno; melius est ergo diligere, vt uiuat cum Angelis, quam odium possidere, & cum infernalibus uiuere in eternum, quia in illis nulla est redemptio, non preces, non orationes, non ieiunia, non discipline, non elemosine iuuant, omnia sunt in vanum, Ideo in dilectione haeretur animus, vt quiescat cum Deo.

S V M M A R I U M.

- 1 Cogitationes in homine alieque bonae alieque male
- 2 Dei gratia petenti impartitur.
- 3 Virtutes in homine intellectus illis assignantur quatuor differentia.
- 4 Intellectus diuiditur in actum, & in habitum.

Caput. 42.

OMNIVS datus est homini ad quiescendum, sed q. ob insidias inimicorum dormire non potest, ex quibus excruciatas continue vigilat, vnde tale molestia afflicta, non potest diligere inimicos, hoc nihil refert. Nam due sunt cogitationes in mente hominis si cogitationes due sunt quarum alieque sunt cogitationes bonae; alie sunt cogitationes male, & si earum finis est bonus, vel malus, nonne est in eius potestate eligere bonum, & omittere malum, quis dubitat, quod hoc

hoc mediante gratia, sine qua nihil quisq. agere potest, q. agere non possit, igitur pro ea habenda quid superest faciendam. Si gratia Dei petenti impartitur. In homine insunt virtutes intellective, quibus assignantur quatuor differentie, prima secundum differentiam naturae, & sicut intellectus diuiditur in agentem & passibilem, secunda secundum differentiam obiecti, & sic diuiditur intellectus in speculatiuum, & practicū, tertia secundum differentiam dignitatis, & sic diuitur ratio in partem superiorem, & inferiorem, quarta datur secundum comparationem ad actum. Et sic diuiditur intellectus in habitum, & in actum, in habitum quidem vt possit intelligere, quando vult. in actum vero cum actualiter ad intelligere se conuertit, & ad intelligibile, si hec virtutes sunt in intellectu hominis, & si per intellectum cognoscitur Deus, & eius creatum, & per quem finis, illud dicit esse finis, ad q. finaliter intellectus tendit, Bar. in l. ambrosia nu. 19. ff. de decret. ab ord. faciend. finis igitur debet esse in Deo, & ad eum tendere debet, nec alicui dabitur aditus ad eum, nisi seruauerit mandata sua, qui igitur iactabit cor suum in Domino, ipse illum enutriet, & nunquam iustum derelinquet si ita fecerit non excitabitur a somno molestiarum inimicarum causa, sed vigilias anxias in somnum & quietem mutabit.

S V M M A R I U M.

- 1 Deus in exemplo Iacob & Esau, sicut vt ostenderet inam. & non amiseret potenti. m.
- 2 Dei iudicia sunt incomprehensibilia
- 3 Conscientia est cognitio sui ipsius.
- 4 Conscientia est habitus mentis boni & mali discretiuus Error eius octo modis causatur.
- 5 Homo potest dici stello.
- 6 Conscientia homo vititur, quemadmodum cibi.
- 7 Anima habet deuersas operationes

Caput. 43.

Q. D. inimicitiae vertantur inter quadrupedes inter Aues & pisces, & inter caetera animata, ac etiam inter habentes animam vegetatiuam, non est disputandum, cum veritas ita se habeat, sed ab occulta inimicitia in homine erga proximum summere argumentum, q. sicut aliqua causa odit, q. multo minus diligendus sit ille, qui aliquid iniuria

fecerit, nec exemplum Iacob, & Esau in medium afferendum, cū
antequam nati fuissent, & quicquam boni, vel mali egissent Iacob dilexit, & Esau odio habuit † Hoc enim fecit Deus, ut ostenderet iram, & notam faceret potentiam, Apосто. ad Rom. in cap.
2 ix dicendum est † Quod iudicia eius, sunt incomprehensibilia, & inuestigabiles vie eius, Aposto. ibi in cap. ix. sed ex qua causa nascatur occulta inimicitia, si interrogaretur quo fundamento hoc agat, nesciret, fortasse diceret, q̄ eius conscientia ita ferit, q̄ esset falsum † Quia conscientia est cognitio sui ipsius si nescit allegare causam, sui ipsius cognitionem non habet, quia conscientia est animi habitus agendorum & non agendum † Item conscientia & habitus mentis boni, & mali discretus est, etiam credituras; intentionis ad aliquid faciendum, vel non faciendum animi deliberatione firmata, error autem conscientie octo modis causatur, primo ex ignorantia quando scilicet nescit quis, quid eligendum sit, vel declinandum, de tali errore habetur in cap. xx. Paralip. cum ignoramus quid agere debeamus, hoc solum residui habemus, ut oculos nostros dirigamus ad te, secundo ex negligentia, ut cum quis negligit conscientiam discutere, vel si nescit se expedire, tamen negligit ab alijs quere, tertio ex superbia, ut quando quis non humiliat intellectum suum, ut melioribus & sapientioribus se velit credere; contra quos Aposto. ij. ad corinth. cap. x. captiuantes omnem intellectum vestrum in obsequium Christi, hoc est dicere quod quilibet in credendis plus debet fidei consentire, q̄ sibi & in agendis plus debet alijs credere, quam sibi quarto ex singularitate, qua homo sequens sensum proprium non conformat se alijs, nec sequitur vias communes bonorum, in Nu. ca. xvi. extrema castrorum consumpsit ignis, quinto ex affectu inordinato q̄ saepe inclinat conscientiam ad id, q̄ tunc homo appetit, & sic facit ea a sua rectitudine deuiare, seneca perit omne iudicium, cum retrahit in effectum, sexto ex pusillanimitate qua quis timet. non timenda secundum rectum iudicium rationis, Isa. dicite pusillanimes confortamini, nolite timere, septimo ex perplexitate quo homo se credit esse positum inter duo peccata, quorum alterum sit impossibile declinare, sed sciendum est q̄ perplexitas nihil est, simpliciter potest tamen quis esse perplexus secundum, quid, id est secundum erroneam conscientiam, qua deposita erit liberatus, octauo ex humilitate & cordis puritate bonarum mentium est, sibi culpas agnoscere, vbi culpa non.

non est, error ergo primis septem modis reprehensibilis est, octauo vero modo laudabilis est, immo nec error dici debet, se humilis suorum defectu recognitio, ideo conscientia ducta his erroribus non est tuta, successiue non est dicendum quod sit causa odij
5 nulla preuia alia causa † Adeo quod homo potest dici stellio, qui dicitur animo inconstans, & varius est verbo vel facto, stellio enim proprie animal est varijs maculis plenum, & venenatum simili lacerte, & est corpore pictum lucentibus guttis, talis est conscientia hominis, qui eam tenet veluti formam perfecte rotunditatis, quae nescit, nec potest stare loco, pro ut velit, eam adaptat, & ut eius animus sentit, & ita eam regit absque ratione, eo quo dicitur appetitus, & ita † Homo conscientia utitur, quemadmodum cibi delectant, & displicent, negandum tamen non est, quod proprietates occulte non sortiantur effectum suum,
7 † Quia anima secundum diuersas potentias, multas & diuersas habet operationes, ipsa enim cognoscit verum per intellectum speculatiuum, affectat bonum, & intellectum practicum discerint, conferendo inter bonum, & malum verum, & falsum per rationem discerint, simul & eligit, per liberum arbitrium consentit, per voluntatem inuenit medium, per ingenium stimulat ad bonum per synderesin, ex hac cognitione non percipitur odium, absque causa rationabili, adeo quod non est assumendum argumentum ab occultis, casus iste in practico actu non eueniet profertenti humilitate me, & intuenti Dei & proximi amorem.

S U M M A R I V M

- 1 Homo qui honorem sequi existimandus:
- 2 Honores debiti Deo non sunt debiti hominibus:
- 3 Comparationes propriae non sunt rerum
Quae sunt diuersorum generum sed quae sunt eiusdem generis:
- 4 Honor non est existimabilis nec mensurabilis:
- 5 Honorantem non honorans dicitur infirmis:
- 6 Honor datus a Deo est vera cognitio fugiendi turpia, vana, praua.
- 7 Honor reddit hominem incapacem honoris Dei.

*Contra ar.
Mil. fac. in
lib. i. cap.
v.*

1 **M**AGNOPERE Miles secul. laudat, & approbat honorē, & ita illum magnificat, quod in eo talis cupiditas detegitur ex verbis, vt si eius membra cuncta verterētur in linguam, non sufficerent ad ostendēdum quanti referat honor, † Certē existimandus est homo, qui honorem sequitur, & appellari potest honestus & iustus amator, & inaledictus est homo, qui negligit famam suam, sed memoria teneat, quod soli Deo honor, & gloria datur, † Verum non omnes honores debiti Deo, debiti sunt hominibus, sed alij Deo, alij hominibus, alij sunt modi excellentiarū patrum ad filios, alij Regum ad subditos, alij doctorum ad discipulos, alij prudentum ad ignaros, alij Dei & sanctorum ad homines, & secundum varios modos excellentiarum, varij debentur honores, & attendendum est † Quod comparationes propriae non sunt eorum, quae sunt diuersorum generum, sed solum eorum quae sunt eiusdem generis, siue rationis, quo ad comparabilitatem quae possunt eadem mensura mensurari, l. prima. ff. de rerum permut. l. 1. ff. de contr. empt. l. si ita fideiussores ff. de fideiuss. † Certe honor est signum virtutis, sed non est estimabilis, nec mensurabilis, verus igitur honor hominis est honorare Deum, cui debetur honor, & gloria quia ipse dedit honorem

2 † Ideo qui non honorat honoratē, non honoratus sed infamis dicitur, & pænis affligitur, honor huius seculi à Deo homini non est concessus, vt honor absolutus, sed vt videat, quid facit, & si agit contra præcepta Dei, vel S. R. Ecclesiae honor igitur hominis quem proficitur, non dicitur propria, sed potius quædam affectio sui ipsius, & rerum suarum, & hic est honor,

3 qui sepius precipit at eum, † Honor ergo datus à Deo est vera cognitio fugiendi turpia, vana, prana, quae nascuntur ab opibus voluptatibus & honoribus, hinc enim Apostol. ait nolite ditigare mūdū nequea que in mūdo sūt, quia quicquid est in mūdo est cōcupiscētia carnis, & cōcupiscētia oculorū, & superbia, cōcupiscētia carnis ad voluptates cōcupiscētia oculorū ad opes, superbia vite pertinet ad honores, opes generat cupiditatē, cōcupiscē-

tiam,

7 tiam, & Auaritiā voluptates pariunt Gulam, & Luxuriā, honores nutriunt Superbiā, ex istis igitur ita annexis & con-

8 nexis nascitur † Honor quem proficitur homo, quae eum reddunt incapacem honoris Dei, cuius gratia priuatus in falso honore suo spē ponit, cum iactura rerum suarum, salutis corporis, animae que damnationis, quae omnia euitare potest, si velit erigere cor suum ad fontem honoris, a quo scaturiunt omnes proficui honores.

S V M M A R I V M.

- 1 Maritus & vxor. fundus in carne vna.
- 2 Maritus potest interficere vxorem adulterantem cum vili persona.
- 3 Idem pater, & etiam mandare potest filiis non alijs.
- 4 Adulteri pæna erat dilapidatio.
- 5 Sacramentum non potest parere morbosas.

Caput. 45.

MATRIMONIUM nemo negabit, quod à Deo non fuerit institutum, cum illis qualitatibus quas sacri canones attestantur sed arguere quod inter coniunctos in matrimonio potest spoliatio amoris locum habere, & si inter ipsos sacramentaliter coniunctos ex causa iniuriosa vt ex adulterio nascitur inimicitia, quod inter eos cadere non potest dilectio, quod multo magis contra extraneos inimicos dilectio est negligenda, † Nam si vir, & vxor sunt duo in carne vna, adeo quod se ipsos odio habere lex non præsumitur etiam si adesset causa adulterij, propter quam secundū Doc.

1 † Maritus potest interficere vxorem adulterantem cum vili persona tex. cum gl. in l. nec timore. ff. quod met. ca. in vers. occidit Fely. in cap. si vero. nu. r. de sent. excomm. non potest tamen pater cōmittere alteri, vt occidat filium eius adulterantem seu adulterum, Bal. in l. accusacionis C. quod met. cau. si. vt vim. ff. de iust. & iur. l. ad officium in fi. C. cōm. diuid. gl. in l. si cum dotem. §. transgrediamur. ff. sol. mat hoc limitatur nisi pater demand-

*contra ar
gument.
Mil. fac. in
lib. i. cap.
ix.*

ret

ret hoc filijs suis, ita tenet Bar. in l. non solum §. si mandato. ff. de iniur. quod dictū expresse firmat, Saly. in l. gracchus C. de adult. Imol. in l. quid ergo §. si heres. ff. de leg. i. dicit quod de iure canonico correcta est omnis licentia interficiendi adulteram, vel adulterum, quod habet eti. un locum in foro seculari in terris Ecclesia, quia interficiens non excusabitur, Io. de Ann. in cap. inter fecisti de homicid. & idem in terris Imperij, cum lex Ciuilis sit in hoc casu nutritua peccati quæ non obligat. iij. dist. erit autē lex & est conclusio ix. quod videtur in materia magistrum sententiarum & alios Theologos, in iij. sent. dist. xxxvi. q. ij. ar. i. hæc respiciunt vindictam, quæ etiam in veteri testamento locum habebat, † Ex quo pæna pro adulterio erat pæna dilapidationis, Exod. in cap. xx. Deuter. cap. xxij. de iure canonico excōmunicatur, cap. intelleximus de adulter. interficionem locum habere lex detestatur, maritus eā adulteram dimittere potest, ex hac potissima causa, quia peccatum sit illud quod odio habeatur, & hoc modo non est inimicitia inter personas conjugales, sed duntaxat inimicitia respicit peccatum, quod est omni lege detestatum, nam si alias quis sentiret, tenere videretur quod sacramentum matrimoniij fuisset causa inimicitia, † Sacramentum non potest parere res morbosas, nam sacramentum nunquam potest esse causa mali, sed boni, cum ad vsum viuētū creatum sit ob sobolem procreandam pro adimplendis sedibus cælestibus, ideo non est bona illatio illa, quam facit Mil. sec. arguendo à coningatis ad alios extraneos inimicos.

S U M M A R I U M.

- 1 Homines non diligunt neque Deum neque Demonem.
- 2 Deus non diligit peccatorem.

Caput. 46.

C A R V M est quod Deus non diligit Demonem, neque dilexit & ob eius demerita eum deiecit de paradiso, † Pariter homines licet agant iuxta votum Demonis, eum non diligunt adeo quod propter peccata efficiuntur inimici Demonis, non sunt amici, & ita Deus Demonem odit, & homines ob eorum peruersam naturam Dei, & Demonis sunt inimici absque spe dilectionis, immo Demonem

AMANT

amant quia peccant, nam bonum esset hominibus non peccare, quia hoc modo Demonem odio haberent, & Deum diligerent, sed quia tanto grauiora sunt peccata, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam, de consuetud. §. si. de eo qui duxit in matr. cap. cum haberet in fi. & cap. seq. xxxij. q. v. cap. si quod Deo pari, ideo quod alienum scit reddere quis debet, xiiij q. v. cap. si quod inuenisti & cap. multi alias furtum & rapina committitur † Hinc est quod Deus non diligit peccatorem respectu peccati, adeo quod diligit peccatorem, sed odit peccatum, & ita inter homines & Deum non est inimicitia, nisi quatenus existunt in peccato, vnde illius medio efficiuntur amici Demonis, homines possunt peruertere eorum malum sensum in bonum, ad Deum se conuertendo, & hoc modo in conspectu Dei dilecti erunt, & quo ad corpus & quo ad animam, his ducibus Demon relinquatur in Inferno, cum Deus inferius deportauerit eum ingratum & inimicum.

S U M M A R I U M

- 1 Patria defendi potest & debet à quacunque
- 2 Dona Dei, & spiritus sancti, sunt septem.

Caput. 47.

Q U O D † patria defendi potest, & debeat à quocunque bene se habet, sed quod regentes patriæ benefactores sint odiosi plebeis, & quod dilectio non habeat locum inter eos, sed quod illi viri honestissimi benefactores debeant carere dilectione, aduersus plebeos, hoc improbat † Nā omnes habitus dati diuinitus possunt dici generaliter dona Dei specialiter tamē & appropriate septē sunt dona spiritus sancti, quæ per ordinē enumerantur, primo scilicet vt per hæc septē expellant vitia septem, ita scilicet vt timor expellat superbiam, pietas inuidiam, scientia irā, quæ est quasi quedā infamia, fortitudo accidiam, consilium auaritiā, intellectus gulam, sapientia luxuriam, dicuntur esse septem dona propter expediendas vires naturales, nam irascibilis indiget expediri, tam in prosperis,

Contra ar.
2. Mil. sa.
in. lib. i.
cap. xi.

contra arg.
Mil. sac. li. i.
i. cap. x.

spes, quam in aduersis, in prosperis quidem per timorem, in aduersis autem per fortitudinem, concupiscibilis indiget expediri, quantum ad effectum respectu proximi, quod fit per pietatem, & quantum ad effectum respectu proximi, quod fit per pietatem, & quantum ad effectum respectu Dei, quod fit per gustum sapientiae, rationalis quoque indiget expediri, in veritatis speculatione, quod fit per donum intellectus, & in veri electione, quod fit per consilium, atq; in electi executione, quod fit per donum scientiae per hoc enim donum recte homines conseruantur in medio rationis prauae, & peruerſae, dicuntur esse seprem dona propter regimen actiua, & contemplatiuae vitae, contemplatiua si quidem tria dona debet habere, scilicet timorem ad reuerentiam maiestatis, intellectum ad intelligentiam veritatis, sapientiam ad gustum bonitatis, actiua vero vita debet habere pietatem ad agendum, fortitudinem ad sustinendum, scientiam ad discretionem pietatis, consilium ad directionem fortitudinis plurima ergo dona sunt ad intellectum spectantia, quia lux cognitionis multum valet ad recte viuendum, propter eandem causam, fit donorum obuiatio, vbi quasi semper adiungitur vnum directiuum cum alio, quod spectat ad actiuam, vel passionem, vnde Gregorius super Exech. dixit, quod homines sunt per sapientiam maturi, per intellectum prouidi, per consilium cauti, per fortitudinem animosi, per scientiam discreti, per pietatem misericordes, per timorem humiles. Ideo cum hac si non omnia saltem pro maiori parte insita, & concessa sint hominibus regentibus, & per auctoritatem, & per sapientiam, non autem ignaris, quibus imputetur ob eorum inscium intellectum hinc est quod illi patriae benefactores, ob tantam gratiam Dei receptam, ob vires ingenij sui, & aliorum tot donorum, in signum etiam actionis gratiarum debent excusare plebeos comorantes in ignorantia, & eos potius diligere, quam odio habere.

S U M M A R I V M.

- 1 Nobiles, & ignobiles sunt filij Adae.
- 2 Nobilitas nascitur à virtute, ideo aditus nobilitatis omnibus est apertus.
- 3 Dyonisius Syracosanus literarum ludum aperuit dicens esse genus impu-

imperandi.

4 Principes nobilitatem perdunt, & ignobilis.

Caput. 48.

ARGUMENTVM, de nobili, ad ignobilem, factis vanum & frivolum videtur, quod ignobiles odio habeant nobiles, & propter hoc nobiles ignobiles pariter odio habere cogantur, nulla rationalis causa debet esse inter ipsos, nam qui sunt isti nobiles, & qui sunt isti ignobiles, † Non ne sunt omnes per successionem filij Adae, & Euae, paribus elementis procreati, paribus cibis vtentes, sub vna & eadem lege Dei viuentes, seruientes vni met eorum Principi, pariter gaudentes vna & eadem terra germicante varios diuersos fructus, & diuersa animantia pro eorum victu, sed quid magis non ne sunt subiecti hisdem periculis, vni

- 2 & eadem morti † Sed quomodo oritur nobilitas. vera nobilitas nascitur à virtute, à qua florere poterunt multa capita tendentia ad nobilitatem, adeo qd aditus nobilitatis omnibus apertus est, non ne videntur Principes fieri pauperes, & propter paupertatem fieri ignobiles, licet retineret nobilitatem sanguinis, tamen illam etiam amittunt cum cogantur exercere artem mechanicam † Dyonisius Syracosanus eiectus de Regno Iudum literarum aperuit, asserens & illud esse genus imperandi, &
- 4 Pauperes fieri Principes, & ita † Principes nobilitatem perdere & ignobiles nobilitatem acquirere vt in cantico B. Virginis dispersit superbos mente cordis sui & deposuit potentes & exaltauit humiles vnde ex hac causa & superioribus adductis multa dilectione vt tenentur, si gratiam Dei curant alias autem in damnatione permanentes in tantam seuitiam incidunt, qd suffugienda est, & dilectio tam cara Deo & hominibus proficua, in vtroq; seculo amplectenda.

S U M M A R I V M.

- 1 Milites cupiunt bellum ob pradam & lucrum.
- 2 Homo quod quid agit, agit propter finem.
- 3 Bellum dicitur iustum contra infideles.

Caput

Contra
arg. Mil.
sec. lib. i.
cap. xij.

Caput 49.

Contra ar
g. Mil. se-
cul. lib. i.
cap. xiii.

† I L I T E S bellum cupiunt, & odio habent pacificos, cupiditas est mala propter finē, nā bellum desiderant ob prædā, & lucrū, & ita eorū finis est auaritia, sed quid habet cōmune auaritia cū pacificis, non ne pōt pacificus esse auarus, & hoc modo quo ad finē sunt cōformes, † Quicquid agit homo, agit propter

finē, eorū finis est idē, ergo inter eos inimicitia esse nō pōt, & tātō magis, q̄ desiderantes bellū desiderāt rē iniustā, Ideo videntur dare operā rei illicite, qui autē desiderant habere pacē, remilitam, & honestā desiderant, nā Christus discipulis suis dixit, pax vobis & alias dixit pacē meā do vobis, pacē meā relinquo vobis, &c. & hoc. n. dixit Iesus omnipotens, quia pax est vinculū charitatis, vnde in cōsequentiam Ecclesia ratione pacis, se intromittit in qualibet causa, Spec. de cōpetēt. Iud. adi. §. i. vers. xxiiiij. sed pax vera nō dicitur, quādo pugnatur cū vitijs, secūdū August. in lib. de ciuit. Dei respectu igitur auaritiæ nō est inter milites & pacificos neque inimicitia, neque pax, quæ tamē multa bonā inducit, discōrdias enim remouet, & tranquillam quietem inducit, statum personarum ac ciuitatum augmentat, honestatem affert, diuitias præparat, Dei ac Regū gratiam tribuit superbiam vniuscuiusque excludit, auaritiam cuiusque repellit honorem honoratis adiungit, nōdum honoratis præparat, Deo seruiēdum animum cuiusque incitat, fructum affectat expostulatum, vel affectatum facit acquirere seu nācisci, arg. C. de caduci. toll. in prin. C. de offic. præf. Affri. & l. in nomine in prin. secūda col. & C. de veter. iur. enucl. l. ii. §. quantuncunque & §. omnia igitur & in lombarda de fedit. cont. iur. ciuit. l. i. in fi. exter. de treug. & pac. ca. i. l. placuit. ff. de offic. præf. vrb. l. i. §. quies. ff. de adimend. leg. inst. in prohem. in prin. inst. de excusat. tuto. §. inimicitias est enim pacis confirmatio ipsa vera iustitia, bellū autem omnia contraria parit, verum non potest esse odiū inter ipsos † Quādo bellū est iustum, & iustum est, quando est contra infideles hostes Dei, quia & ipsi libenter pacifici contra eos arma suscipiūt, amore Dei, adeo q̄ etiā ex ista causa nō adest inimicitia, & ita argumentum instāte veritate videtur resolutum.

S V M.

- 1 Actiones nostræ carentes musica nihil valent.
- 2 Abraam, & Iacob, & alij prophetae habuerunt plures vxores, Non reperitur dispensatum mulierem habuisse plures viros.
- 3 Artifices non aspirant ad genus honoris.
- 4 Matrimonij ætas legitima in femina xij. annorum, in masculo. 14.

Caput. 50.

- 1 V O ad bellum puerorum non est dubium, q̄ eorū natura ad malum prona est, hinc Aristotel. in sua Polit. tenuit, q̄ pueri ne frangant suppellectilia, pro tempore, quod præstatur illis ocium, q̄ adiscāt musicam, quæ tamen si consideraretur, est admodum necessaria † Nā omnes actiones nostræ si carēt musica, nihil valēt, quia sicuti corpus est totū armonia, & ea discōrdāte corpus febricitat, & vti infirmū disonū remanet, pari modo operationes corporis disonātes pariūt quādo inhonestæ, & quādo turpia, & licet armonia fortiatur effectū suū in quocunque corpore, tamē educatio respectu actionū & personarū maximi momenti est, q̄ probari potest, tali exemplo, legitur in cap. iij. Genes. q̄ Lamech recepit duas Vxores causa voluptatis, dicunt Doc. fecisse contra naturæ institutionem, quæ fuit vnus cum vna, nā vt de bono educationis prolis sit matrimonium inter vnum & vnā, & si reperiatur † Abraam & Iacob & alios Prophetas habuisse plures vxores, hoc fuit ex reuelatione diuina, quæ non subiicitur legi, vt in cap. gaudemus & in cap. ex parte de diuor. & hoc fecit causa multiplicandi fideles, & prolem ad cultum diuinum, quam intentionem non habuit Lamech, vnum tamen est quod licet reperiatur permissum & dispensatum, quod vnus haberet plures vxores, nunquam reperitur dispensatum, quod mulier possit habere plures viros, quia esset contra ius naturale, & educationem prolis, adeo quod educatio est multum inspicienda, Ideo illi pueri quibus permissum fuit, vel est illud genus bellum † Sūt omnes filij artificū sine educatione honorum morum,

H & quod

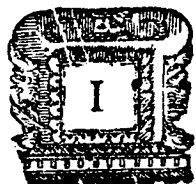
Contra ar-
g. Mil. se-
cul. lib. i.
cap. xiiii.

& quod veritas ita se habeat, illud bellum non exercent, nisi tēpore festiuo, quo eorum apothecę clausę reperiuntur, quod alij filij honestissimorum virorum ob eorum bonam educationem non agunt, illi ergo agunt carentes educatione bona, & uirtute, & vt ociofi non considerantes, uel aspirantes ad aliquod genus honoris, quia eorum ætas non est legitima, quę intelligitur annorum xxv l. fi. & ibi Bar. C. de his qui veni. etat. Imper. l. cū filio. §. fi. ff. de leg. ij. gl. inst. de fideiuss. tut. §. fi. † Nisi quo ad matrimonium, quia tunc ætas legitima in femina est xij. annorum, & in masculo xiiij. l. quod seruius. ff. de cond. caus. dat. & ibi Alex. & licet ætas xvij. annorum sit apta ad bellum, glo. sing. in c. i. de pac. iuram. firm. tamen de raro Principes dant stipendium habentibus talem ætatem, bellum igitur inter pueros est potius loco ludi, quam honoris, Ideo argumentum non procedit.

S U M M A R I V M.

- 1 *Scientia facit hominem superbum, superbia duplex perfecta, & imperfecta.*

Caput. 51.

INTER sapientem & ignarum adesse inimitiam non conceditur & multo fortius ex rationibus adductis † quod scientia facit hominem superbum, nam superbia est duplex perfecta & imperfecta est admodum odiosa Deo. Imperfecta est quedā uāitas & certa humana gloria quę licet habeat aliquod fundamentū secundū ius seculi tamē ab utraq; detegitur ignorantia adeo quod si homo ob scientiam efficitur vt mundus illuminetur per eius scientiā hoc esset maximū temeritatis signum quia sapientia huius seculi est stultitia apud Deum teste Apostol. & vere talis dici potest

Contra argu. Mil. secul. lib. i. c. xv.

test quia solus Deus illuminat mūdum non negatur quod ignorantia non sit terminus ignominiosus & quod sapientia non sit fundamentum honoris dummodo sapientia sit dedicata Deo & ignorantia sit posita in simplicitate cordis credendo ea omnia quę sancta Ecclesia Ro. docet vnde inter hos ita dissimiles cadere non potest inimicitia quia si non adesset ignorantia sapientia non existimaretur apud homines hinc nascitur adagium illud quod Beati Monoculi inter lumine cęcos potius ergo illis, debet esse dilectio ex hoc enim capite quia insipiens honorat sapientem offert ei munera quod videri potest in medicis & Doctoribus existentibus in aliqua opinione apud vulgares qui omnes multum lucrantur & præsertim Phisici ex eorum doctrina diuinatiua in ciuitate nostra Veronę multas oppulentas facultates cumulauerunt quod alicui ex meo sacro & celeberrimo collegio Veronenfi legitarum datum non fuit licet ex eo floruerint viri Doctores magni nominis & rei vnde est dicendum quod ignorantia est potius miseratione digna quam inimicitia quia misericordia super exaltat iudicium nam vbi humana subsidia deficiunt solum refugium restat in misericordia Dei & diuina postulanda est gratia de consec. dist. i. cap. omnis cū non omnibus datum sit nauigare corintum. Ideo bonum fuit illi qui scientiam acquirerit pro vt malum fuit ei qui extiterit ignatus ex hac causa non est dicendum quod oriri possit inimicitia sed potius misratio quia altus sapiens careret iudicio & indignus gratia Dei efficeretur cum esset immemor operarum misericordiar.

S U M M A R I V M.

- 1 *Prudentia & furor non possunt comparari, neque mensurari.*
2 *Furiosus comiserandus est.*

Contra arg.
gu. Mil. se
cul. in lib.
i. cap. xvi.

AR G V E R E de prudente ad furiosum non licet, cum comparatio sit diuersa, & quamuis comparationes proprie non sunt eorum quæ sunt diuersio tum, sed solum eorum quæ sunt eiusdem generis siue rationis, quo ad comparabilitatem, quæ possunt mensura mensurari, l. i. ff. de contrah. emp. l. i. ff. de rer. per mut. † Sed prudentia & furor non possunt neq; comparari, neq; mensurari, consequentia vero negatur quod inter prudentem & furiosum adsit inimicitia, si inimicitia ex iniuria nascitur, & si furiosus offenderet aliquem prudentem, siue minus prudentem, non reciperet offensionem iniuriæ causa, sed dumtaxat malediceret de furioso, asserens illud vulgare quod bonum iter facit, qui longe abest à furioso † Furiosus commiserandus potius sepe est, non autem reputandus inimicus, quia caret intellectu, quod percipi potest ab effectu, nam nullum tam maius periculum est, quod ad illud furiosus non se exponeret, & si verum fuisset, quod prudens odio haberet furiosum, argumentum retorqueretur aduersus eum, quia ipse quoque detegeret esse imprudentem, & ita licet differeret à furioso, nihilominus laboraret aliqua specie insanix, quare non est dicendum extare inimicitiam inter eos, nam hoc esset fatuum dicere.

S U M M A R I V M.

- 1 Religiosus & peccator differt.
- 2 Deus non vult mortem peccatoris.
- 3 Peccatum annihilat hominem & deformat animam.
- 4 Peccatum vnum maius, altero casualitate, generalitate, deformitate difficultate, periculositate, inseparabilitate.

Caput. 53.

Contra arg.
Mil. sec. lib. i. c.
xviij.

MI N V S procedit argumētū, quod Religiosus qui proficitur honorē Dei diligat peccatōrē, sed vt inimicum odio habeat eum, nā si vere Religiosus esset, vel sit hoc ei nō licet † Quia si inter Religiosū & peccatōrē sit differētia, cum vera religio tēdat ad salutem, & peccatum ad dānationē animę, tamē, nunq̄ diceſſet inter

inter eos sit inimicitia, nec oriri potest, quia quod Deus noluit, nec religioso placere debet † Si Deus nō vult mortē peccatoris, nec religiosus eum habere odio debet, quāuis peccatum sit dictum, vel factum, vel concupitum contra legem Dei, vel secundum Ambrosium sit peccatum præuicatio legis diuinæ, & cælestium præceptorum inobedientia † Hinc est quod peccatum annihilat hominem & deformat animam, tamē per gratiam peccatum deletur, † Sed cum vnum peccatum sit maius altero, quod multis modis dici potest, scilicet causalitate vt peccatū luciferi, vel generalitate, vt peccatū Adæ vel deformitate, vt peccatū Iudæ, vel difficultate remittendi, vt peccatū in spiritū sanctū, vel periculositate, vt peccatū ignoratiæ, vel inseparabilitate vt peccatū cupiditatis, vel p̄nitate vt peccatū carnis, vel offensione, vt peccatū idololatriæ, vel expurgandi difficultate, vt peccatū supbiæ, vel mētis cecitate, vt peccatū iræ, nā si hæc omnia peccata reperiuntur in aliquo, nō propterea illū religiosus teneret odio habere, immo teneretur eū diligere, quia duę sunt viæ ad quas tendit humanū genus specialiter, vltra viā purgationis, pro qua cōsequenda parate sunt plenarie indulgētię, & sepius ex gratia summi Pōtēncis paratur vna igitur viā tēdit, & ducit ad cælestia gaudia, alia vero ad eternas damnationes, sed vt damnationes euitentur, & gaudia celebrentur, cōtinuis horis orat bonus religiosus pro peccatore, & eius salute, ergo non extat inimicitia, nam si esset inimicus non oraret, immo orate tenetur, cum ad hoc sit effectus religiosus, cui peccata debent ita esse odiosa, vt caueat ne in eis incidat, & ita in eis videretur incidere, si pro peccatore nō oraret, & orando vt facit, & suadendo in cōcionibus ad bene beate que viuendum absque dubio diceretur, & pro firma conclusione habebitur, & tenebitur, religiosum odio habere peccata, & peccatōrē diligere, alias ageret cōtra Dei præcepta, qui dicit dilige Deum ex toto corde & ex tota mente tua, & proximum tuum sicut te ipsum, Matth. in cap. xxij. eo maxime quia dixit Iesus Matth. in cap. xxvij. eūtes ergo docete oēs gētes, baptizatēs eos in nomine patris, & filij, & sp̄it⁹ s̄cti, docētes eos seruare omnia, quę unq; mādauī vobis, & ecce ego vobiscū sū omnibus diebus, vsq; ad cōsummationē seculi, maxima est p̄missio, & maximum est donū Dei quod obligat religiosū, vt professōrē honorē Dei ad docendū peccatōrē, & per consequens ad eos diligendum.

- 1 De^{us} hoc mirabile fecit quod creaturæ sint Diuerſæ aſpectu, effigie, & opinione.

Caput. 54.

Contra ar-
gu. Mil. ſe-
cul. lib. i. c.
xviij.

RO ſequitur Miles ſacer argumentum Militis ſec-
aſſerentis inter religioſos ex auaritia & ambitio-
ne ineſſe ob cupiditatem officiorum & dignitatū
Monasterij intrinſecam inimicitiam, quod nō ita
intelligendū eſt, nam inter miracula quę maxima
fecit † De^{us}, hoc vnum videtur mirabilie admodum, quod tot
creaturas creauerit De^{us}, ne dum diuerſi aſpectus, & effigiei,
verum diuerſæ opinionis, ſed hoc nō fuit abſque rationabili cau-
ſa, nam ſupra creata omnia non eſt conſilium, neque oppoſitio,
quia factura Dei non poteſt, nec debet improbari, vnde non eſt
mirum, ſi tot religioſi diuerſæ nationis, diuerſorum patrum, di-
uerſarum opinionum ſint, mundus ex diuerſitate rerum illuſtra-
tur, ex hæc cauſa diuerſitas capere poteſt religioſorum mentem
in aliqua re, ſed quod poſſit parere inimicitiam, hoc penitus ne-
gatur, ſimul cantant omnes horas S. R. E. & eorum cantus non
diſonant, ſed concordatur, quod eſſe non poteſt, ſi inimicitia ver-
teretur inter ipſos, quia ira quæ naſcitur ex inimicitia facit ho-
minem male diſpoſitum, parit eius linguam balbucientem, quæ
ſcunt in eorum cœlis, comedunt in eodem met reſectorio, ſupe-
riori quilibet eorum parer, hæc exerceri non poſſunt per inimi-
cum erga inimicum, ſi diceretur quod agit hoc propter timorē,
negatur, quia poteſt vindictā capere, & fugam arripere, diuerſi-
tas opinionum non eſt baptizanda pro inimicitia, quæ probatur
eo quod quis detinuit alium ſine iuſta cauſa in vinculis, Bal. in li-
p. ſius C. famil. herciſc. Item ex verbis minatorijs mortuis dum-
modo per perſonarum dicta penſemus, l. i. C. ſi quis maledi. Im-
perator Abb. in cap. accedens primo vt lit. non conteſtat. cap. li
et de Arbitr. Item ex ipſis rebus, & factis, l. ſi quis prouocatio-
ne C. de appell. additur quod ille qui non ſalutat, dicitur inimicus,
Iaſ. in l. cum apertiffimi col. ii. C. de iudic. Dec. in conſ. lxxij. col.
iiij. reli-

iiij. religioſi ſe inuicem ſalutant, & cū inimicitia ſit veluti ignis
qui de neceſſitate oportet, ut aliquid operetur, vel eſt ſicuti tu-
ſcis & amor qui ſuum detigit poſſeſſorem, & ſi inimicitia orire-
tur inter religioſos monasteria deſtruerentur, & ita concluden-
dum eſt, quod eorum diuerſa opinio ſiue fundata in vera, & iu-
ſta ſiue in alia min^o iuſta cauſa, nō ſit inimicitia, quia tēplū Dei
nō debet eſſe neque receptaculum, neque tutum refugium con-
tra venientium præceptis diuinis, ſed bene eſt pia, & ſancta do-
mus orantibus, & obſeruantibus mandata, alias autem religioſi
eſſent, ſicuti eorum campanę, quarum ſonitus inuitat homines
ad Eccleſiam ad orandum, & ad gratias agendum Domino Deo
noſtro, & ita ad beneficiendum, ſed tamen ipſe nunquam bene-
faciunt, & per hæc ſublatur eſt illud argumentum, magis ſub
ſuco, quam ſub ratione poſitum, immo ſi recte perpendatur abſ-
que ratione.

S V M M A R I V M.

- 1 Adam transgreſſor mandati Dei.
- 2 Homicidium aliquando non eſt punibile.
- 3 David lachrimauit mortem Abſalonis filij, tribus diebus, & tribus,
noctibus.
- 4 Adam extitit inimicus reſpectu peccati non perſonæ.
- 5 Pœna reſpicit peccatum non aut corpus.

Caput. 55.

VO D inter patrem & filium naſcatur inimi-
citia talis, vt ſi homicidiū naſceretur inter
ipſos tolleraretur, & non eſt mirandum, ſi
† Adam primus filius Dei fuerit ei inimicus,
transgrediendo mandatum, animaduertendū
eſt, quomodo hoc proponatur a iure conſul-
to, & quomodo ſit intelligendum, nā ſi mo-
ueretur bellum aduerſus propriam patriam, & pater aut filius
eſſet in Caſtris inimicorum, uel pater, aut filius eſſet in ciuita-
te pro deſſenſione, ſi à manu alicuius eorum naſceretur † Homi-

Contra ar-
gu. Mil. ſe-
cul. in lib.
i. cap. xix.

RIDICVLOSVM est quod inimicitia nascitur inter Soceram, & Nurum, nam mulierum genus est Ita fragile, † Quod suis ambagibus non est præstanda neque credulitas, neque fides earum uires sunt in lingua, quæ est abundantissimus fons, & ita tam ex minima causa, quam ex maxima susurrant clamant, garulant, quod subuertunt totam domum, & viciniam, sed obiter deponunt earum calorem iræ, quæ est vt fertur ignis stupæ, † Nec est mirum quod sexus tam fragilis, modo emittat lachrimas, modo risum multæ enim sunt earum imperfectiones, de quibus habetur Luc. de penna in l. i. C. de mul. in quo loc. lib. x. col. 1. † Quia mulier non est ad imaginem Dei, cap. hæc imago xxxiii. q. v. est imperfectionis virtutis, & imbecillitatis naturæ Soc. in l. si mulier. ff. deteb. dub. l. quæ cond. §. i. ff. de cond. & dem. vnde ob eius imperfectionem prohibetur ingredi plures Capellas Ecclesiarum, pro vt patet in multis Ciuitatibus sunt aliqui qui enumerant proprietates mulierum, scil. Sanctas in Ecclesia, Angelos in accessu, Demones in domo, bubones in fenestra, picas in porta, capras in horto, factorem in lecto, dici etiam solet quod tria sunt mala ignis, aqua, mulier, † Hæc enim imperfectiones non narrantur in dedecus mulierum, sed duntaxat vt ostendatur, argumentum esse absque ratione, verum si aliquæ mulieres fuerint causa multorum exitiorum, vt fuit Helena, ob quam Troia remansit destituta, & Hero ac multæ aliæ, nihilominus & aliquæ fuerunt causa multorum bonorum, quarum denominationem non necessitas vrger referte, satis considerare conuenit, quod propter Euam homo fuit effectus mortalis ideo non est dicendum, quod inimicitia nascatur inter mulieres, quia potius est quædam emulatio, & stultitia, vana, quæ occupat earum sensum volubilem.

S V M M A R I U M.

- 1 Animalia eodem cibo viuientia odio se habent.
- 2 Emulatio est inter artifices.
- 3 Artifices & Mercatores inter se inuident.

Caput.

PR O P R I E inter artifices non nascitur inimicitia quia subterentur omnia negocia, & omnes artes, verum apud vulgares dici solet, † Quod animalia eodem cibo, viuētia, odio se habent, sed non potest accipi pro vero odio, nā quotidie videm⁹ quod mercatores cateruatim tempore nundinarū ad eas profiscuntur, quod si inter eos adesset odium, tali familiaritate non vterentur sed negari nō potest, † Quod Emulatio non sit inter artifices, & fortasse expedit, quia pro captando lucro, conantur exercere bonas merces, & emporibus obsequia facere, vt inuident eos ad emendum in eorum apothecis, potest ergo emulatio dupliciter capi, quando bona & quando mala, bona vt si quis procuraret effici similem quo ad artem, & industriam aliorum mercatorum, mala si cuperet videre mercatores in eodem genere professionis decoctos, sed quæ te mouent ad bonum, vel malum finem, non ne est animus tuus non ne est conscientia tua, in ea non ne est quilibet moderator, & arbiter, l. in re mandata & ibi Bal. C. mand. † Potius igitur inter artifices & mercatores viget quædam inuidia, quam inimicitia, nam regulariter hoc non procedit, vnde non est arguendum quia pluries mercatores contrahunt societatem, sine qua mercature non se bene haberent vnde ex societate fidei mercature cum magno lucro augentur, Ideo argumentum a simili non valet, dato vno dissimili, Barth. Capoll. in cap. 1. de cognit. feud. quod inrelligitur dato dissimili illo casu, sed an talis inuidia sit peccatum, cum sit proprie tristitia de bonis alicuius inquam alter excedit ipsum, & istud semper est prauum, vt ait Aristot. ij. Ethi. quia dolet de eo de quo est gaudendum, scilicet de bono proximi, quod si quis de bono proximi doleat, nō quæ hæt, sed quia tibi deest nō erit inuidia, sed zelus, secundū Thom. in q. xxxvi. inuidia est peccatum mortale, quia contrariatur, charitati, si tamen sit imperfecta ratio inuidiæ, scilicet in motu sensualitatis est veniale peccatum, ad cognoscendum autem quando inuidia odium ira superbia vel vanagloria vel auaritia sint, solum in sensualitate, videatur regula, quæ facit ad multa, quod si talis dubitat con-

Contra ar
gu. Mil. se
cul. in lib.
i. cap. xxi.

Contra ar
gu. Mil. se
cul. in lib. i.
cap. xxii.

tat consensisse cum ratione, vel ne tunc est signum, quod cum ratione nõ consensit, Item est aliud signum quod si talis est male contentus, quod ei tales tentationes adueniant, tunc est signum quod tales motus solum fuerunt in sensualitate, & non in ratione, quod non est notandum vnde inualida est propositio, quod dilectio non possit capere inter prenomatos.

S U M M A R I V M .

- 1 *Natura nihil frustra facit.*
- 2 *Arma non fuerunt adiuuenta præsertim vt homines exanimentur.*
- 3 *Ferrum à natura productum ad bonum vsum hominis .*
- 4 *Deus maleficos super terram viuere detestatur .*
- 5 *Deus omnia bona fecit, homo mala.*

Caput. 59.

Contra 1
arg. Mil.
sec. lib. i. c.
xxij.

OC enim est verum, † Quod natura nihil frustra facit, sed non sequitur, quod armorum inuentio fuerit facta ad hunc finem defendendi honorem, intelligendo de honore seculari, qui magis consistit in vanagloria, quam in re substantiali, nam dicere quod arma sint adiuuenta

- 2 vt homines inuicem se occiderent, hoc esset fatuū dicere, † Nā arma ad exanimandos homines præcipue non fuerunt adiuuenta, verum Sancta Ecclesia permittit cum armis armis resistere, sed firma remanente conclusione, † Quod ferrum sit à natura productum ad bonum vsum hominis, non autem ad construenda arma, causa homicidij, sed fuerunt arma adiuuenta ex industria, & malitia hominum, vt videretur quotidie nouas formas armorum fieri, & si omnia sunt à Deo, tamen ab eo arma non fuerunt creata, sed postquam fuerunt adiuuenta, vt homicidiū fiat absque peccato triplici actu fieri permittit Ecclesia prius dicitur actus causalitatis, secundus necessitatis, tertius utilitatis, prius cum quis alium interficit non voluntate sed casu, casu sit homicidium, vt si quē quis proicit lapidem ad autem vel ad animal & alius trāsfiens ex imperato occiditur, vel incidit arborem

ad

ad cuius casum aliquis opprimitur, sed distinguendum est, interficiens casu aut dabat operam rei licite, aut illicite, si illicite ut puta si proiciebat lapidem versus loca, per quæ consueuerūt homines transitum facere, homicida reputatur, xv. q. 1. cap. merito. §. ex petmissis, vnde si clericus ludo, vel exercitatione virium, vel venatione, iaculum mittens, alium perimit, quia hoc ab eo debet penitus esse alienum, homicidij Reus efficitur, vt patet I. dist. cap. clerico & extra de præsumpt. cap. i. si vero interficiens casu dabat operam rei licite, vt quia magister causa disciplinæ verberabat discipulum, vel quia deponebat aliquis fenū de curru, vel arbore propriam sibi necessariam incidebat, si adhibuit diligentiam, quam potuit, respiciendo, & clamando non nimis tarde, vel semisse, sed tempore congruo & altius ita quod si aliquis erat ibi, vel veniebat, poterat fugere, & sibi cauere, & magister non excessit modum in verberando discipulum, non imputabitur ei homicidium si casu contingat, si autem dabat operam rei licite, & non adhibuit diligentiam debitam, homicidium ei imputabitur, dist. I. cap. sæpe contingit & cap. si duo fratres & ext. de homicid. cap. Ioannes & cap. quidam vt asseris, secundus actus in quo homicidium nõ est peccatum, dicitur necessitatis, cum quis alium interficit se defendēdo, ne occidatur ab eo, sed hic animaduertendum, quod aut necessitas occidendi fuit euitabilis, quia poterat euadere absque occisione, & tunc est reus homicidij, aut fuit necessitas inuitabilis, quia occidit hominem si ne odij meditatione, immo dolore animi se & sua liberando, cum alias nõ poterat euadere, & sic occidens non peccat, nec astringitur ad penitentiam, nisi ad cautelam, propter ambiguum dupliciter xxij. q. v. cap. excommunicatorum & licet aliqui teneant, quod istud intelligitur de laicis tantum, & non de clericis, verum tamen opinio communis est, quod clericus interficiens in necessitate inuitabili, q̄ non peccat, nec efficitur irregularis, cap. significasti de homicid. ca. dilecto filio ext. de sēt. excommun. cle. si furiosus de homicid. tertius actus in quo homicidium non est peccatum dicitur utilitatis, cum quis aliū occidit vel in bello iusto pugnando, vel ex auctoritate officij iuris ordine seruato, maleficos puniēdo, Exod. in cap. xxij. dixit Deus non patieris maleficos viuere super terram, hæc enim fuerunt de creata postquam arma fuerint adiuuenta, quæ tamen inuentio fuit

fuit ad bonum vsum; licet ad malum vsum destinant homines, afferentes pro defensione honoris fuisse arma adiuuenta, existimantes magis honorem inesse in aliqua eorum sapius iniqua, & poti^o inimica opinione, quam in vera & optima ratione, pro vt est tenedo q^o cu^m arma sint adiuuenta, pro defendedo honorem quod non liceat inimicum diligere, hac non est bona consequentia, nam inuentio armorum non necessitat, vel nihil ponit inesse, vt dilectio non sortiatur effectum erga inimicu^m, non ne fuerunt adiuuenta venena, sortilegia, & similia quae tamen prohibita & damnata sunt, vt xxvi. q. vi. per totum pro vt est etiam damnatum homicidium simplex, deliberatum, commissum etiam alijs tribus modis, primo suasionem, vel consilio, secundo auxiliacione, tertio operatione, † Sed quaecumque fecit & voluit Deus, fuerunt valde bona sed quae fecit homo, vt arma ex industria mala pariant semper, excepto vsu armorum contra hostes Dei, & eius sponsae Ecclesiae; nam in ceteris est homicidium multum damnabile, vt Cayn fecit, qui interfecit fratrem suum Abel. Genes. capit. iiii. nam homicidium est peccatum, ne dum graue, sed crudele, tum quia est contra praecipuum Dei, qui ait in Exod. cap. xx. non occidas, tum quia est contra opificium eius, qui corpus, & animam mirabili sapientia sua vniuit, est etiam hoc peccatum contra corpus proximi, & saepe contra animam eius, quia dum interficitur non est contritus, contra parentes interfecti, qui excitantur & commouentur ad odium, est contra Rempub. quia homicidium omnes leges omniaque iura spernunt, est contra Angelu^m custodientem, qui non parum de suo custodito interfecto dedignatur, o igitur homicida pertinax & superbe, o peccator nequissime, o crudelior omni fera pessima, contine manum tuam, noli sequi in proximos tuos, si peccasti haec tenus age penitentiam, si in proposito es occidendi desine ab ira, & derelinque furorem, vince te ipsum, & noli peccatum ta^m horrendum, tanquam Deo immortali exosum committere, noui naque quam plures qui tandem leti facti sunt, eo quod mutauerunt consilium suum, iterum ait Angelus nolite locum dare Diabolo, nolite effundere sanguinem hominis, quoniam inter cetera peccata homicidium maximi momenti est, vnde posito quod homicida haberet in potestate vel destruere celum, & terram, & omnia quae in eis sunt, dummodo talis destructio non veniret

veniret in damnum hominum. vel interficere hominem, maius malum committeret illum interficiendo quam deuastando, cuncta corpora caelestia, & omnia alia, quae sunt in hoc mundo, maiorē si quidem iniuriam faceret Deo hominem interficiens quam qui sine hominis, dāno celum priuaret luminaribus suis aerem volucris, terram arboribus, & Mare aquis, videatur ergo quod arma sunt regulariter causa mali, ideo ab illis non est assumendum argumentum, modo proposito.

S V M M A R I U M.

- 1 Homicidium à Deo, & lege Ciuili, & Canonica, permisso aliquibus casibus.
- 2 Praeceptum obligat, permissio est voluntaria.

Caput 60.

DROCVRANTEM offendere vitam, & honorem diligere non permittitur: eo maxime cum † Homicidium sit permittitur à Deo, à lege Ciuili, & Canonica non est dubium quod in aliquibus casibus homicidium permittitur, sed allegare homicidij permissionem, non est Clypeum tutum, quod inimicus non diligatur, quasi quod velit dicere homicidium esse adiuuentum ne diligeretur inimico, hoc non sequitur, nam aliud est homicidium, aliud est dilectio & ex diuersis, non fit illatio, l. Papinianus. ff. de minorib. homicidium est permittitur, dilectio est ex praecipuo, & magis est estimandum & timendum praecipuum, quam amplectendum, q^o est permittitur, † Quia praecipuum obligat, sed permissio est voluntaria respectu causae accidentalis, cum non semper permittatur homicidium, sed aliquando vt supra in precedenti cap. sed si diceretur, quod non est dilectio praecipuum, sed quod est consilium adiectum praecipuis, quia diligere inimicos est consilium charitatis, istud autem quantum ad dilectionem affectus est praecipuum, sed quantum ad dilectionem effectus est consilium quia inimico velle gratiam & gloriam est necessitatis, sed ostendere ei signa

Contra ar
gu. Mil. se
cu. in lib. i.
cap. xxiii.

ei signa benevolentia, est perfectionis, & consilij, unde ad hoc non omnes tenentur, sane negare homini signa familiaritatis, quando veniam petit, uel necessitas exposcit, vindicta est, uel quando se ille qui hostis erat, ad familiaritatem ingerit, si habeatur presumpcio, quod non simulate irrisorie faciat, tunc diligendus est, & inter amicos computandus, sed quod aliquis ultro se ad familiaritatem inimico ingerat, hoc perfectionis est unde quod aliquis iniuriam passus reconciliationem quaerat, & amicitiam non est debitum necessitatis, sine quo non est salus, sed est perfectionis & consilij, quo magnum expectatur praemium quando aliud non eueniat, & quando aliud non sit expectandum, non ne hic duo ualde maxima concurrunt, si apud omnes uerba Principum sunt praecipua multo fortius consilium Domini nostri Iesu Christi, & praecipuum, cum iam dixerit diligere Deum & proximum &c. & hoc primum aliud est, quod praemium maximum speratur, praemium datur benemeriti, ergo inimicum diligendo utitur debito necessitatis, quia alias praemium non consequeretur, utitur actu perfectionis, respectu irae, & superbiae, quae sunt peccata mortalia animam damnantia, utitur actu consilij, & cuius consilij Domini nostri Iesu Christi, a quo consilia nobis ex gratia concessa, praemia caelestia expectantur, quod nihil carius, nihil iucundius, quam cum eo habitare est, nam qui non diligit inimicum, magis sui ipsius esse inimicum ostendit, quam inimicum inimici esse, quia anima maculata non ingreditur in Regnum Dei, ergo de necessitate oportet inimicum diligere, & male sentit, qui contra sentit.

S U M M A R I U M.

- 1 Offensionem repulsare naturalis est sed eum odio habere, uel eum diligere non posse inhumanum arbitratur.
- 2 Instabilitas humanarum rerum percipitur cum multi Principes, & Reges ammissis omnibus fuerunt coacti quaerere victum.

Caput

In Verbo Diligite.

129

Caput. 61.

DE FENSIONE M rerum suarum habere, et offensionem repulsare, iuris naturalis est, sed offensionem odio habere, uel eum diligere non posse in humanum arbitratur, nam qui contrariam opinionem fouet, magis uideretur diligere bona fortunae, quam animam, ignorare iudicaretur humanas res fore non perituras, & quod est immorale spernere sed quid agendum, consilium patientiae amplectatur, Matth. in cap. v. ibi qui uult tecum iudicio contendere, & tunicam tollere, relinque ei, & pallium, hic notandum quod contingit sine re petere coram iudice fidelium, dupliciter aut cum contentione, & fraude, aut cum charitate, primum nulli licet, secundum uero licet infirmis, & imperfectis, perfectis autem non, unde non repetere consilium est infirmis, perfectis uero praecipuum, illis autem qui renuntiauerunt proprietati, non licet repetere sua, ut sua, sed ut congregationis, non propter se sed propter commune bonum consilium consultori bonum, non est praeterendum, pro re quae breui tempore perimitur, anima non debet dilapidari, & si fortasse questio uerteretur de re immobili, non ne efficiuntur res immobiles mobiles, respectiue, cum sint ad instar seruorum, qui modo praestant ministerium uni, modo alteri, hinc uideri potest quod Quae sit magna instabilitas humanarum rerum, quot Duces, Principes, quot Reges fuerunt, amissis dignitatibus ciuitatibus, Regnis, victum quaerere coacti fuerunt, ubi sunt Romani illi, qui tantum potuerunt, qui tot superbissima & admiranda aedificia construxerunt, nec illorum progenies minima quidem reperitur, nec eorum aedificia, sed uix eorum uestigia reperiantur, omnia in terram prostrata sunt, ubi sunt Greci illi, a quibus feruntur omnes artes floruerunt, inter quas multa armorum genera, pictura, sculptura, leges, Ecclesia primitiua ortum traxerunt, ubi sunt Persarum Reges, & ut Iustinus ait in primo lib. Cyrus fuit eorum primus Rex, in quo quidem Regno aderat magna Babylonia, quam Semiramis dominauit, in ea magna lapidorum copia uigebat, & primam Sybillam in ea natam ferunt, quae haec de Christo pronuntiale traditur, panibus simul quinq; & piscibus duobus hominum

Contra arg.
Mil. secul.
lib. i. cap.
xxv.

milia in eremo quinq; satiabit, & reliquas tollēs duodecim copinos implebit in spem matorum, vbi sunt isti, & tot quæ ab ipsis emanarunt, & vbi sunt Assirij, qui primi ad bellum se constituerunt, omnes perierunt, neque ipsi, neque sua reperiuntur, eorum ciuitates demolitæ extant, & quæ à Mari, vel fluminibus & quæ ab armis sumersæ & destructæ sunt, videat igitur vnus, quisque quid refert habere & possidere, & successiue si licet pre minima, parua vel magna defensionem apprehendere, & offensorem odio habere, quid est fortasè putat maiorem honorè consequi magis in defendendo rem vanam perituram, quam patientiam suffere, & non norit rei aternæ occisorem esse, vnde maius lucrum consequitur rei propriæ offensorem diligendo, quam defendendo.

SYMMARIUM.

- 1 Iniuria est contra iustitiam non diligere inimicum, est contra consilium Dei.
- 2 Deus iustitiam dilexit æquitatem vidit.
- 3 Deus distribuit omnia secundum debitam proportionem.
- 4 Experientia est rerum magistra.

Caput 62.

NON negatur, quod qui alicui iniuriam facit, contra iustitiam non faciat, sed quod diligendo iniuriantem, iustitiam negligat, vt donum Dei, hoc negatur, in vtroq; genere vera est propositio. In iustitia illata alicui, est contra iustitiam, non diligere inimicum est contra consilium Dei, sed in quo maius peccatum vertitur, in vtroque peccat, nam copiosissime sunt sacræ scripturæ diuinæ iustitiæ, vnde David in Psalm. ait

- 2 Iustus Dominus & iustitiam dilexit, æquitatē vidit vultus eius. Itē in iustitia tua libera me. Itē auocauit iustitiam tuā in Ecclesia magna. Itē memorabor iustitiarū tuarū solius. Itē iustitia autē eū ambulabit. Itē iustitia Dñi plena est terra. Itē iustitia eius manet in seculum seculi. Esai. cap. li. dicit Dñs iustitia mea nō deficiet.

Esai.

Esai. lix. inductus est iustitia, vt bona Hierem. cap. xii. Iustus quidē tu es Dñe Apost. ad thimot. cap. ij. in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quā reddet mihi Dñs in illa die iustus iudex sed aliquis arguere potest quod in Deo nulla sit iustitia, quia secundum Philos. v. Eth. cap. ij. Dñi ad seruum non est iustitia, nam iustitia in quadam equalitate consistit ad alterum sed Deus est Dñs omnium, ergo in ipso nō est iustitia, arguitur quia iustitia respicit debitū, Deus autē nulli debitor est, ergo in ipso non est iustitia, hanc questionem soluit Ricard. de media villa xlvi. dist. iij. sed iustitia potest accipi pro rectitudine volūtatū, quæ vult aliquem reddere vnicuique in distribuendo, vel commutando, quod ei debetur, & secundū hoc duplex est iustitia, scilicet distributiua, quam aliquis vult omnibus, qui sunt de communitate distribuere bona communia secundum debitam proportionis equalitatem, & commutatiua quæ aliquis in commutando, vult seruare debitam equalitatem secundum quantitatem, commutatiua, iustitia proprie loquendo in Deo non est, quia nulli est debitor, ex legis necessitate & de bono retribuit vltra meritum, & de malo citra demeritū. Iustitia vero distributiua Deo est, omnibus enim distribuit bona sua, secundum debitam proportionis equalitatem, ad primum argumentum dicendum, quod licet Dñi ad seruum non sit iustitia commutatiua, cū inter Dominum & seruum nō sit equalitas, eoq; omnia quæ sunt serui sunt Dñi, tamen Dñi ad seruos potest esse iustitia distributiua, quæ nō requirit equalitatem quantitatis sed proportionalitatis, quæ est equalitas quarum proportionum, quæ consistit in hoc, quod seruis proportionaliter retribuit, secundū merita sua, ad secundum dicendum quod quamuis Deus nulli creature sit debitor ex recepto, tamen debitor est ex promisso, nulli enim est debitor, nisi cui vult, si queretur quare vult, non responderetur, nisi quia vult, cum voluntas sua sit prima causa, & si Deus nihil patitur ex peccatis commissis, nihilque eius infinite bonitati adaugeatur ex bonis commissis, tamē malos punire, bonos præmiare ex iustitia distributiua debet, quoniā sic ipse promissit dixit enim per Proh. psal. xxxvi. qui malignatur, exterminabuntur, & Apoc. cap. xx. ecce venio cito & merces mea mecū est. dare vnicuique secundū opera sua, vnde sapiens in Prouerb. xi. simplicitas iustorum dirigit eos, & supplantatio peruersorum vastabit illos, & Prou. xij. Peccatores persequetur malum,

malū, & iustis retribuētur bona, Apost. ad Galat. cap. vi. ait quæ enim seminauerit homo, hæc & metet, hæc auctoritates sancto rû iustitiã distributiã sūmi Dei narrāt ergo satis videtur q̄ q̄ agit cōtra iustitiã, contra se iustitiã habet, & ita q̄ magnã lapidē lapide percutit, lapis ex reflexu iacentē percutit. Ideo vindictã facit Deus ob cōmissa peccata ab hominibus nō est querenda, si igitur ex offensione iustitiã efficitur tibi inimicus, ergo ex pūitione certa de p̄senti vel fut. ira est efficiēdus amic⁹ vt ait Apost. ad corint. cap. iij. vnusquisq; ppriã mercedē accipiet secū dū la borē, & ad philipp. cap. vi. vnusquisq; quodcunq; fecerit bonum hoc percipiet, ergo si malū idē percipiet. Experiētia quē est omniū rerū magistra docet. qualiter multi iniqui mala patiūtur, & boni bona merētur cū nullū malū impunitū & nullū bonū ire muneratū apud Deum remaneat, vnde aquiescat vnus quisque & non assumat argumentum sibi contrarium.

S U M M A R I V M.

- 1 Animus est caput inimicitie
- 2 Ira vindictam cupit
- 3 Vindicta est potior dilectione
- 4 Natura hominum est prona ad malum potius quam ad bonum
- 5 Vindicta tria pariuunt principaliter bonorum consumptionem, vitæ penitentiam animæ perditionem
Tria contraria nascuntur ex dilectione
- 6 Mandata domini transgressoribus merces non datur
- 7 Animare ad obedientiam Dei tria nos debent
Excellentia legis reuerentia Dei efficacia obedientia
- 8 Lex Dei, fuit semper bona
- 9 Obligato ad bonum repugn at libertati peccandi
- 10 Deus obligauit homines ad obseruatiã præceptorum propter iustificationem
- 11 Deus est liberalissimus
- 12 Dominus in conferendo præmium sua liberalitatis manifestationem non tantum attendi, immo etiam gloriæ promotionem.
- 13 Deus obligauit homines propter humiliationem
- 14 Homo debet parere imperio sui creatoris
- 15 Homo per obedientiã cōtequitur bona tēporalia spiritalia, et aterna
- 16 Deus inobedientibus pactum non seruat.

Obedientiã

- 17 Obedientiã est efficax ad imperandum bonum spirituale.
Et ad bonum ete. nale.

Caput. 63.

V M † Animus sit caput inimicitie, qui plenus, † Ira vindictam cupit, in eo etiã dilectio inest. Ideo cum vindicta simul non commoratur, clarum est enim quod in animo consistit & vindicta, & dilectio, sed non est querendum quæ potior quia secundum argumentum, † Potior videtur vindicta, quam dilectio, † Et hoc ex prona ex peruersa natura hominum ad malum, potius quam ad bonum, inclinata, sed est querendum quæ debet esse potior, sed vide animi qui fructus proueniunt ab vtraque † Ex vindicta tria principaliter nascuntur bonorum consumptio vitæ penitentia & animæ perditio, ex dilectione autem tria contraria nascuntur, bonorū autio, vitæ lætitia, & salus animæ vnde Dominus ait remitte mihi vindictam, quod ego retribuam tibi, † Nam qui sunt transgressores sui mandati, illis non datur merces eterne vitæ † Tria enim sunt quæ nos ad Dei obedientiam præcipue & principaliter debent animare, primum est legis excellentia, secundū Dei reuerentia, tertium obedientie efficacia, † Lex Dei fuit semper bona; etiã data Moyſi, quod tripliciter probatur, primo ex Moyſi sanctitate, secundo ex Christi auctoritate, tertio ex legis bonitate, Moyſes fuit regillator sanctis. amicus Dei, amator veritatis, & iustitiæ sapiens Eccle. cap. xlv. dilectus Deo, & hominibus cuius memoria in benedictione est, De⁹ Moyſi dedit cor ad præceptã, & legem vitæ, & discipline, erat vir mitissimus super omnes homines; qui morabant in terra. Exod. c. 34 probat secundo q̄ lex Moyſi a bono Deo fuerit data, Christi auctoritate Matth. ca. v. nō veni solueri legē, sed adimplere, si igit fuisset lex a Principe tenebrarū, nō impleuisset eã, tertio probat q̄ lex fuerit bona, ex bonitate legis, qd lex illa hēs ordinabat ad bonū, illud precipiēdo, & malū prohibēdo, nūc autē est lex; ne dū bona, verū etiã perfecta, respectu tēporis Euāgelij, & legis gratiæ

Contra
Arg. Mil.
sec. libr. i.
cap. xxxvij

1 3 secun-

secundo quod nos inducit ad obedientiam Dei, dicitur reuerentia Dei, dicitur equidem ipsa natura reuerentiam exhibendam fore summo Imperatori cæli, terræ, Angelorum, & hominum, omniumque creaturarum, hoc autem maxime fit, cum omnia mandata seruantur, ad que ipse homines ligauit rationabiliter, propter, tria primo propter auxiliacionem, secundo propter iustificacionem, tertio propter humiliacionem, primo Deus rationabiliter obligauit homines ad obseruantiam mandatorum propter auxiliacionem, vt sic haberet auxiliium liberum arbitrium, quod poterat à bono deficere, & in malum declinare, si Deus reliquit hominem in manu consilij sui, dando ei libertatem arbitrij, videtur quod nullo modo, debuerit addere obligationem præcepti

9 sed responderi potest. † Quod obligatio ad bonum, nõ repugnat libertati simpliciter, sed repugnat libertati peccandi, quanto autem quis magis inheret virtutibus, & euitat peccata, tanto liberior esse censetur, cicero in Paradoxis inquit, ab eruditissimis neminem nisi sapientem esse liberum, nam cū seruitus sit obedientia fracti animi, atque abiecti, & arbitrio suo carentis, quis neget omnes leues, omnes cupidos, omnes denique Impro-

10 bos esse seruos † Secundo Deus rationabiliter obligauit homines ad obseruantiam præceptorum, propter iustificacionem, decens namque est, iustum iudicem secundum merita retribuere, sed meritum & demeritum non habet locum, vbi nulla cadit obligatio legis, quare conueniens fuit, vt Deus hominem cui cõtulerat liberum arbitrium, secundum iustitiam remuneraret, q̄ si obijceretur quod maioris libertatis est dare aliquid sine merito, quam cum merito † Et Deus est liberalissimus, ergo videtur quod debuit homini dare beatitudinem sine merito, & per consequens sine mandatorum obligatione, licet hoc sit verũ, ex parte dei dantis beatitudinem, sine merito, non tamen est tantæ gloriæ, & excellentiæ ex parte suscipientis, quoniam † Dominus in conferendo præmium, non tantum attendit sue liberalitatis manifestationem, immo etiam & gloriæ nostræ promotionem, sed merita nostra non derogant diuine liberalitati, quia Deus remunerat vltra condignum, Ideo obsequij nostri non indiget Deus,

13 sed nos illius indigemus Imperio † Tertio Deus rationabiliter homines obligauit ad obseruanda mandata, propter humiliacionem, decens erat, vt homo Deum superiorem cognosceret, & Dominum

Dominum suum se autem seruum & inferiorem, & si ad eius famulatum cuncta mouentur, eique obediunt, vt insensibilia elementa, terra, aqua, aer, ignis, plantæ, herbe, arbores, & peccora campi, fontes, flumina, Maria, volucres, cæli, pisces Maris, sol, luna, & stellæ, & caelestia corpora, quanto magis † Homo sui creatoris Imperio parere debet, sed heu? heu? quia in ordine creaturarũ nulla est tam pertinax, tam præsumptuosa, tamque temeraria ad contemnendum Deum, quam ingrattissim⁹ homo, qui cõtinuo vindictam tam Deo inimicam exercet, & tamẽ vt ait August. ad eremitas ad nutum Dei, sol à sua via non deuiat, non luna, nõ stellæ, campi decorantur floribus, frondibus crispatur sylua, in nemore citharizat auicula, insensibilia & irrationabilia obediunt Deo. solus homo Dei voluntati resistit, tamen in Deutero no. in cap. iij. ait custodite mandata mea, quæ ego præcipio vobis, Io. in cap. xiiij. si diligitis me, mandata mea seruare † Nam Deo est obediendum, quia per obediẽtiam allẽquitur homo bona tẽporalia, spiritualia, & æterna, tertio ad obediẽtiam Dei obedientiæ efficacia nos inducit, est quidem obedientia efficacissima ad impetrandum, maxime tria bona, primum temporale, scõdum spirituale, tertium eternale, temporale bonum impetrat prosperitatem, & rerum temporalium abundantiam, quod immortalis Deus Leui. cap. xxvi. sic declarauit. si in præceptis meis ambulaueritis, & mandata mea custodieritis & feceritis, ea dabo vobis pluuias temporibus suis, terra gignet germẽ suum, & pomis arbores replebuntur, apprender messium tritura vindemiã, & vindemia occupabit sementem, & comedetis panem vestrũ in saturitate, & absq; pauore habitabitis in tetra vestra, dabo pacem in finibus vestris, dormietis, & nõ erit qui exterreat, auferam malas bestias, & gladius non transibit terminos vestros persequimini inimicos vestros, & corruent coram vobis, persequẽtur quinque de vestris centum alienos, & centum ex vobis decem milia, cadent inimici vestri in conspectu vestro gladio, respiciam vos & crescere faciam, & multiplicabimini, & firmabo peccatum meum vobiscũ, comedetis verustissima veterũ, & vetera nomina super veientibus proieciẽtis, ponã tabernaculum meum in medio vestri, & nõ abiiciet vos anima mea, ambulabo inter vos, & ero vester Deus, vosq; eritis populus meus, promissiones quas audiuimus à Deo factas, in quibus temporalia bona

I 4 offeruntur,

16 offeruntur, possidenda obseruātibus Dei mandata † Sed est cōtra inobedientibus sic Deus in eo. cap. cōminatur, si spreueritis leges meas, & iudicia mea contempseritis, vt nō faciatis ea quæ à me cōstituta sunt, & ad irritum perducatis pactū meum, ego hoc quoque faciam vobis, visitabo vos velociter egestate & ardore, qui conficiat oculos vestros, & consumat animas vestras, frustra feretis sementem, quæ ab hostibus deuorabitur, ponā faciem meam contra vos, & corruetis corā hostibus vestris, & subijciemini his qui oderunt vos, fugietisque nemine persequente, sin autem nec sic obedieritis mihi, addam ad corruptiones vestras septuplum, propter peccata vestra, & cōteram superbiā delitiæ vestræ, daboque vobis calum desuper, sicut ferrū, & terrā eneam, cōsumetur in cassum labor vester, nō proferet terra gemen suum, nec arbores poma præbebūt, si ambulaueritis ex aduerso mihi nec volueritis audire me, addam ad plagas vestras usque in septuplum propter peccata vestra, immittam in vobis bestias agri, quæ consumant vos, & peccora vestra, & ad paucitatem cuncta redigant, deserteq; fiant viæ vestræ, q̄ si nec sic volueritis recipere disciplinā, sed ambulaueritis ex aduerso, mihi ego quoque cōtra vos incedam, & percutiam vos septies, propter peccata vestra inducāq; super vos gladium vltorem fœderis mei, cū que confugeritis in vrbes, mittam præstilentia in medio vestri,

17 † obediētia est efficax ad Imperandū bonū spirituale Dei, scilicet gratiam, amicitiam, & beneuolentiā, hæc fuit illa decora virtus, propter quā Abrahā meruit audire Angelū, sibi per me metipsum iuravi, dicit Dñs quia fecisti rē hanc, & nō pepercisti filio tuo vnigenito, propter me, benedicā tibi, & multiplicabo semē tuū, sicut stellas celi, & veluti arenā, quæ est in littore Maris, possidebit semen tuum, portas inimicorū suorū & benedicentur in femine tuo omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ obediētia est efficax ad Impetrandū bonū æternale quia Deus Benedictus largitur eternæ vitæ præmium omnibus seruātibus eius mī data, sed tanta est humana nequitia, q̄ magis hominēs Diabolo obedire volunt, q̄ Deo, clamat Deus, non habebis Deos alienos & Diabolus dicit, sint tibi dij tui temporalia bona, quæ magisq; Deum diligas, noli scripturis credere, noli debita vota complere, superstitiones, incantationes, & diuinationes sectare, cultum Dei negligas, & contemnas, sacris locis atq; personis reuerentiā

nullam

nullam exhibeās, Ecclesiasticas leges atq; censuras despicias, vocique meæ obedias, vt Deum minime colas, clamat Deus non assu mes nomen Dei in vanum. Deus igitur semper bona docet, Diabolus enim semper mala, fugiat ergo quisq; insidias diabolicas, & semitas Dei imitetur, cum tot innumerabilia beneficia quæ superius proposita sunt omnibus concederetur, & ex aduerso male agendo horribilia aduersa capiet. Ideo omiſsa vindicta tam Deo exosa, impletur animus dilectione.

S U M M A R I U M.

- 1 Virtus parit honorem.
- 2 Charitas est forma virtutis in ea est ordo.
- 3 Iustus est qui negligit damnum propter amicum.
- 4 Charitate caret qui non diligit inimicum virtus debet esse cum charitate, quia sine ea non proffit.
- 5 Verba debent intelligi secundum ordinem debitum.
- 6 Peccatum omne est actio voluntaria.
- 7 Peccatum si non esset voluntarium nullum esset peccatum.
- 8 Sylla malam vitam duxit.
- 9 Homo facit quicquid vult mediante gratia Dei.

Caput. 64.

1 I virtus est præmiū honoris, virtus ergo parit honorem, cuius status non permittit lædi, & si inimici diligerentur honor careret gratia acquisita † Verum à virtute nascitur honor, sed quod ob dilectionē inimicorum inſusam gratiā perdat, hoc longe distat à veritate, nam videndum est in quo genere versatur virtus, & dicendum est q̄ in charitate versatur, Ambro. ait † Charitatem esse formam virtutis, animaduertit etiam quod in charitate est ordo, vt dicitur ii. canticorum introduxit me Rex in cellam &c. ordinauit in me charitatem, &c. & ordinatus ordo est, vt Deum in primis diligamus super omnia, quia proximos meos odio habui propter Deum, iuxta illud Luc. xiii. si quis venit ad me, &

non

Contra ar
gu. Mil. se
cul. lib. i.
c. xx.

non odit patrem, & uxorem, & filios, & sorores, non potest meus esse discipulus, &c. Deinde ut diligamus proximum sicut nos metipsos, Leuit. in iii. & Matth. xxi. diliges proximum tuum sicut te ipsum, &c. animaduertendo quod charitas non querit, quæ sua sunt, secundum quod habetur. i. Corint. ix. qui in potius ex charitate homo sustinet detrimentum pro proximo, iuxta illud Prouerb. xii. † Qui negligit damnum propter amicum, iustus est, &c. considerata etiam doctrina christiana, plus debemus diligere proximum quàm corpus nostrum † Quia virtus sine charitate non proficit, de necessitate virtus debet esse cum charitate, qui igitur non diligit inimicum, est sine virtute, & charitate sed ex aduerso diligendo ne dum acquirit honorem verum etiã gloria, pro ut fecerunt tot Martires qui dilexerunt occisores, ut aditus Regni calorū aperiretur, & ita ob eorum virtutem, & charitatem extiterunt in cælo, & in terra, Magnificati, sed si diceretur quod non omnes possunt esse Martires, & quod honor non patitur ut inimicus diligatur, regula est quod attenditur illud quod est maius, nam verba debent intelligi in potiori significatu, vnde si diceretur de vrbe intelligeretur de Roma, & si tractaretur de oratore, intelligeretur de Cicerone † Nã verba debent intelligi secundum ordinem debitum, Bal. in l. antiquioribus antep. col. in vers. tertio sic verba C. de iu. delib. cū igitur tractetur de honore, debem⁹ intelligere de honore debito Deo, quo mediã te obediētes eius mādatis cæteris honoribus sæcularibus etiam homines gaudent, vnde ut quisquis hoc consequatur, facile est vnicuique operari bonum propter causam originalem, nã si recte cōsiderem⁹, vnde est, quod alii boni, alii mali sint, non nulli recte, non nulli vero perniciosissime viuant, inueniemus profecto id prouenire ab vniuscuiusque libero arbitrio, & spontanea voluntate, hoc omnes sapientes asserunt, siue Philosophi, siue sancti, vnde Aristotel. 2. Ethic. cap. vii. ait iustum operari omne voluntarium est, & in iii. Ethic. cap. ii. virtus voluntarium, & nihilominus & malitia voluntarium, & ibidem Beatus inquit nullus nolens est, Senec. in lib. de moribus ait † Omne peccatum actio est voluntaria, nã animus omni fortuna volentior est, & in vitã que partem, ipse res suas ducit, beateque ac miseræ vitæ sibi causa est & Salustius in Iugurtino Dux atque Imperator vitæ mortaliū animus est, hinc August. libro. v. de ciuit. Dei x. cap. dicit

sunt

funt nostre voluntates in nobis, & ipse faciunt quicquid volendo facimus siue bonum siue malum, in lib. vero de libero arbitrio, peccatum asserit vsque adeo fore voluntarium † Quod si non esset voluntarium, nullum esset peccatum, quod dictum sacri canones confitentur, sicut patet in dist. xlv. cap. de iudeis & xv. q. i. cap. merito cap. illa xxiii. q. iiii. cap. Nabuchodonosor vbi dicitur vasis iræ nunquam Deus redderet interitum, si non spontaneum inueniretur homo habere peccatum, & idem habetur de sent. excomm. cap. cum voluntate si liberum arbitrium est hominis, & si propter peccata mali damnantur, & propter iustitiæ opera saluantur, boni nullus damnatur, neque saluatur inuitus, & si diceretur quod liberum arbitrium propria natura violentari non potest propter vehementes passiones, & naturalem concupiscentiam, responderetur quod nulla naturalis concupiscentia, quantumcunque intensa per naturam, vel per etatem necessitat, vel cogit hominem adesse malum, & vitiosum inuoluntarie, eo quod per rationem vnusquisque superare potest quascunque passiones, etiam potentissimas inclinantes ad malum, & hoc non solum constat ex sacris scripturis, verum etiam exemplis moralium philosophorum, senec. ad lucillum dicit erras enim si existimas nobiscum vitia nasci, superuenerunt ingesta sunt nulli nos vitio natura conciliat nos illa integros ac liberos genuit, qualiter autem hi qui maliciosissimi videntur esse, si volunt boni fieri possunt, ostenditur valer. Maxim. lib. vi. de mutat. morum & fortunæ ibi de lucio sylla sic loquitur luc. † Sylla vsque ad quæsturam suam comitia vitam libidine vino ludicre artis amore inquinatam perduxit, qua propter cai. Marium consulem moleste tulisse traditur, quod sibi asperrimum in Africam bellum gerenti tam delictus questor forte obuensisset, eiusdem virtus quasi præruptis, & defectis nequicie qua obsidebatur claustris cathenas iugurte iniecit manibus, Mitridatem compescuit, sociales belli luctus repressit, ex his satis habetur † Quod homo facit quicquid vult mediãte gratia Dei quam ipse habet quocumque velit inclusam in sacramentis si igitur vera virtus est charitas, & si verus honor est Dei, poterit quisque honorem, & virtutem cum inimicorum dilectione possidere.

- 1 *Dilectio, & inimicitiam in eodem subiecto stare non potest
Tamen diuisione & distinctione aut alio legitimo modo contrarietas
remoueri potest.*
- 2 *Inimicus efficitur saepe quem diligis.*

Caput. 65.

Contra ar
gu. Mil. se
c. in lib. i.
cap. xxix.

1 **C**ORPVS & anima in continuo motu viuunt, dilectio est motus inimicitia est pariter motus vehemens, unde duo motus vehementes vt est † Dilectio, & inimicitia simul in eodē subiecto stare non possunt, hoc enim magis consistit in furo, quam in veritate, quia licet de iure duo cōtraria simul stare non possint, l. vbi repugnantia. ff. de regul. iur. limitatur tamen iste regula, quando aliqua diuisione, distinctione, seu alio legitimo modo contrarietas remoueri potest, id omnino fieri debet, cum quelibet dispositio sic interpretari ac intelligi debeat, ne sibi contradicat. §. quibus in prima constit. C. §. ceterum in autth. de fid. inst. cap. interdilectos de fid. inst. Dec. in conf. cxv. Alex. in conf. clxi. lib. vi. plectrum hoc potest concordari, amores dolores inimicitie sunt animi passiones, si igitur amor & inimicitia resident in animo, non ne potest vnus reuerabilis esse † sepius enim accidit, quod quem diligis efficitur tibi inimicus, ex aduerso fieri potest, quod inimicus dilectus efficiatur, quod fieri potest, si hoc cogitabitur si inimicus moreretur odium tuum cessaret, amplius non esset inimicus, pari modo si tu morieris, ille non erit tibi inimicus, non ignorantes ergo quod ambo estis morituri, ad quid perditio hæc, spernere consiliū Dei quod dicit diligite inimicos vestros, hoc enim dixit Dominus, quia non diligendo te ipsum offendis. & ita efficeris tui ipsius inimicus, & quæ est causa potissima, hæc quod clamorem Dei suadentis bonum despicias, & Diaboli blandimenta sequeris, Deus suadet hominem inuanitatibus non versari, Diabolus ait esto paritius blasfemator, maledicito nomen sanctum Dei, ac omnium sanctorum suorum, ac Matris eius, nomenque meum in omni-

bus.

bus tuis operationibus frequenter commémora, & Dei nomē in turpibus cantilenis admisce, clamat Deus sabbata sanctifices Diabolus ait diebus festiuis nulla sit in te memoria Dei, nullā recordatio salutis propriæ, & eternorū bonorū Ecclesijs fugias & prædicationes Euangelij, ad quas si accesseris, nullam ferues, vano aspectu mulieres & viros conspice, vestibus inhonestis illis diebus vttere ludo, chores atque tripudijs, tempus expendis & pro lucro temporali, si quid operis facere poteris facies, clamat Deus, honora patrem, &c. Diabolus dicit parentibus tuis infestis sis, disciplinam eorum & correctionem fuge, pieratē reuerentiam, & obedientiam eis denega contumelijs illos affice, & si potes verbis, verbera adde, atque de domo illos expelle, clamat Deus non occides, Diabolus ait iniuriam noli suffere, summe de inimicis vindictam, da locum ire, percutere, interficere, & que non potes manu prosequere corde, clamat Deus non me chaberis, & Diabolus ait nullum sit pratum, quod nō pettrāseat Luxuria tua, non erubescas adulterari, fornicari incestum, mollicitem, sacrilegium, & Sodomiam nefandissimam perpetrare, clamat Deus non furtum facies, Diabolus ait rape, depredare fura re quantum potes, nulla sit tibi conscientia propter lucrum de perurijs, de mendacjis, de fraude de simulationibus, de iniustitia de vsuris de extorsionibus de malis contractibus, & de excommunicationibus, clamat Deus non dices falsum testimonium contra proximum tuum, & Diabolus ait loquere sine mensura in dedecus aliorum, detrahe vicinis extraneis sacerdotibus religiosis prelatis Dominis Virginib⁹ viduis & coniugatis, clamat Deus non concupisces vxorem proximi tui, & Diabolus omnes mulieres quas vides concupisce, & voluptosa mente desidera, clamat Deus non concupisces rem alienam, Diabolus ait appone cor tuum ad aliorum bona, desidera mortē propinquorum tuorū, vt eorū bona ad manus tuas perueniant, & tamen sine cōparatione magis auditur vox diaboli, q̄ Dei, d̄ extrema demētia, d̄ stultitia perniciosissima seruire Diabolo, pro eternis incēdijs, & relinquere Deū liberalē, & munificentissimū, qui seruis, & amicis suis pollicetur gaudia paradisi, ad quæ nos perducatur infinita Dei misericordia, & vr eā de facili acquiremini, nobis licet & conuenit abstinere à motu inimicitia, & in motu dilectionis viuere, inimicum diligendo ob sclicitatem ipsius amantis.

- 1 *Ira præsumptio non est in Deo.*
- 2 *Ignarus percussit Christum alapa.*
- 3 *Ignarus docere maior est pietas.*
- 4 *Christus voluit prius honorari quam mori*
- 5 *Pharisei moti fuerunt inuidia aduersus Christum.*
- 6 *Inuidia est mala bestia.*

Caput. 66.

DOMINVS noster Iesus Christus argui non potest, quod & ipse non dilexerit assistentem qui alapam dedit ei, quando dixit si male locutus sum testimonium perhibe de malo, hoc enim nec dici, nec imaginari potest, quia non ignorabat Iesus contumelias, iniurias, & de-

- 1 nique mortem pati debere † Vnde in eo non est capienda præsumptio iræ, nam ira impedit rationem, qua semper Dominus vltus fuit, vnde si dixerit cur me cedis, hoc enim asseruit vt ille qui male egit, percutiendo quem honorare, & adorare debuerat cognosceret, in quantam ignorantiam incurrisset, & propterea non est dicendum, quod percutientem non dilexit, immo in contrarium est veritas, quia videtur dilexisse, † Ostendendo cum illis verbis illum fuisse ignarum, † Nam maxima pietas est, ignaros docere, vnde firmiter dicendum quod dilexit, manifeste patet, non ne habebat Iesus diuinitatem, & omnimodam potestatem, quando alapam recepit, non ne erat in potestate sua, vt ille non vteretur tanta audacia, vt illi vires in eleuando manum desicerent, vt in terram caderet, hic enim altissimum mysterium, capitur, de quo mihi non liquet, sed tamen hoc duntaxat, dicam, quod omnia illa exercuit, ex quibus percipi & detegi eius infinitus amor potest, † Nam proditorie occidi noluit, nam prius voluit honorari, cum in Hierusalem cum magno applausu ingressus fuisset, canente populo benedictus qui venit in nomine Domini osana filio Dauid hoc enim permisit, vt viderent, quati refert in honore esse, & postea nulla preuia causa, esse delus verbis,

verbis, & re esse percussum sine accusatione, esse Crucifixum sine delicto, hæc sunt quæ ostendunt amorem inusitatum, cui par non esse potest. † Ideo commoti erant Pharisei, & Scribi contra pissimum Iesum ex liuore, & Inuidia quia non poterant sufferre, vt alicui maior honor exhiberetur quam ipsis, & propterea non est mirandum, si ita seueri fuerint contra innocentissimum filium Virginis, ita obliquat Inuidia, vt rectum natura non videat vnde Seneca ad Lucillum Perit omne Iudicium cum res in affectu transit, hoc autem vitium satis infestat miseros mortales, adeo vt vix possit aliquis immo nullus euadere laqueos inuidiorum, iccirco in presentem sermone multa occurrunt dicenda. † Et præcipue, quod inuidia est bestia maligna, quæ semper offendit virtuosos, & Sanctos Viros, Vnde Valerius lib. iiii. de amore & dilectione ait, nulla tam modesta facilitas est, quæ malignitatis dentes vitare possit, & Seneca de consolatione ad Paulinum imitica est semper alienis profectibus inuidia, Hyer. in Epitaphio S. Pauli semper virtutes persequitur inuidia, hinc est quod omnes Sancti Emulos habuerunt in Paradiso quoque serpens fuit, cuius inuidia mors intrauit in orbem terrarum, ipse quoque Dominus noster Iesus Christus Zelo est Crucifixus, hæc est enim illa Inuidia, de qua Sapiens in cap. ij. quod scilicet per illam mors intrauit in mundum hæc est illa fera pessima, propter quam fratres Ioseph eum interficere procurauerunt, & tandem vendiderunt Hismaelitis, dicentes patri quod fera pessima deuorasset eum hæc est propter quam Saul odio graui commotus fuit contra Dauid, tentans sepius illum perimere, quod & fecisset nisi Ionathas premonuisset eum, vt habetur primo Reg. Inuidebat ei Saul, quia post interfectum Goliath, & debellatos Philisteos, ad eum puel legantabatur, Saul percussit mille, & Dauid decem millia, quid dicam de antiquis Romanis, qui toto orbe clarissimi, & suæ Reipublicæ Zelatores fuere percipui, non ne Inuidie moribus laniati extitare, patet hoc in Furio Camillo, vt ait Linius, quod cum Romanus exercitus per decem continuos annos magnas clades accepisset, creatus Dictator cum capanetibus & saliscis maxima eum prosperitate confligit, & victis duobus populis, prædam inter milites partitus est, deinde Veientium Ciuitatem, obsedit, quam tandem cepit, ista victoria fuit eum tanta gloria Romano rum, quod Dictator sublatis ad caelum manibus precatum est quod

contra arg.
Mil. sec. li.
i. ca. xxx.

quod sicuti Deorum Romana felicitas nimia videretur eius invidia sub aliquo suo incommodo satiaretur, atque inter preces subito lapsu decidit, quod omnem secundum valerium ad sui damnationem que postea pressus est, pertinuisse traditur, nam postquam ad urbem triumphans rediit, tribuni multique ciues Camilli virtuti emuli diffamabant gloria eius, contententes hostilem preda, non aequo iure fuisse diuisam, & ista pendente invidia fabricorum ciuitate Romano subegit Imperio, invidia rapacissima, in virtutum emula, in pestilentissima omnium virtutum inimica, ex dictis utique clarum est, qualiter ipsa virtuosus & sanctis quietem aut pacem habere nec sinit, nec patitur. Ideo iudices illi tales fuerant, & ita emuli quod querebant causam, ut Iesum morti traderent quam non inueniebant, unde quis audit aut vidit vnquam monstrum ita horribile, ut absque accusatione, aut prauo delicto dedita opera homo innocens morti traderetur iudicium inhumanum & perniciosissimum vnquam auditum, aut in alio executum voluntarie per Iesum ob amorem nostrum susceptum, ut caelesti Regno gauderemini, in infinita misericordia, in infinita pietas, in infinite amor, postquam ipse dilexit nos etrus inimicos ad mortem, ad mortem autem crucis, quod maius est & tamen nos viuentes despiciamus in vita inimicos diligere, in iniqua hominis conditio, in peruersa & nefanda voluntas, in crudelis & bestialis opinio, in ingratitude sine fine & comparatione non obedire preceptis illius, qui per te extitit crucifixus, si te illius doloris, afflictionis, & angustiae pietas non mouet, non ne hoc te mouere debet, medio tantae crudelitatis & ignominiosissima mortis loco damnationis salutem tui ipsius acquisuisse si haec non cogitas, potes dici homo, sed non es homo, quia proprie homo dicitur animal rationale, sine ergo ratione vitam ducis, confidis fortasse quod honor non patitur diligere inimicum, memento, quod ait Proph. in Psalm. homo cum in honore esset, comparatus est iumentis, & similis factus est illis: cogita ergo, & bene cogita, ut evites damnationem.

S V M M A R I U M.

1. Hierusalem extitit destructa ob peccata non ob vindictam.
2. Regnum caelorum paratum est bene operantibus, infernum male paratur.

Male

1. Male viuere & bene mori quis non potest.
2. Mors est stipendium peccati, gratia vita aeterna.
3. Homo tenetur ad obedientiam, tenetur ad penitentiam peccatorum non obstante morte Christi.

Caput. 67.

FFENSVS ab ignaro, vel furioso, vel ebrio, vindictam non curat, & tamen post mortem Christi in Hierusalem fuit ferro, & fame afflicta, & destructa, quod tanto magis ex vindicta factum censeatur quanto quod Innocens ad mortem fuerit condemnatus, hoc enim non est ita percipiendum

Contra
Arg. Mil.
secul. lib. 5
ca. xxxi.

1. Quia ciuitas illa non extitit destructa ob vindictam sed ob peccata, & si passa non fuisset penitentiam suorum peccatorum, impunita peccata remansissent, quod fieri non potest, nam falsum esset preceptum illud, quod quilibet teneatur reddere rationem uillicationis suae, ex qua quidem retributione quilibet sustinet pondus suum, & si hoc non foret, vnusquisque remaneret damnatus, quia in peccatis mergeretur. Nam sicuti ob bona opera paratum Regnum caelorum conceditur, ita ob mala onera infernum paratur nec putat quis male viuere, & bene mori, nam hoc est impossibile, peccata Iudeorum ita expostulabant, quod ne dum ciuitas Hierusalem destrueretur, verum etiam ut, eorum Regnum demoliretur, quia preceptis Domini non obedierunt, sed illis speris existimabant eum magnum, sed quid peius & si vidisset cecum natum illuminatum, interrogabat patrem & matrem eius ut eorum testificata peruerteret, & licet non ignorauissent infirmos eius opera sanos effectos fuisse, & quod maius est mortuos resuscitasse, hoc non ne erat horribile, quis potest talia facere, nisi qui supremus est omnium rerum, vel qui gratiam ab eo consequitur, & tamen increduli exriterunt, unde ex eorum pertinacia stragem illam sustinuerunt, quia ut ait Apost. ad Rom. c. vi. Stipendium peccati mors, gratia autem vita aeterna in Christo Iesu Domino nostro, hoc enim habuit locum etiam in eius discipulis, nam iudas cum cognouisset Magistrum suum in manibus Iudeorum tradidisse, pro eius penitentia laqueo se proprijs manibus suspendit. Beatus Petrus cui Magister

K antequam

anteq̄ Gallus cantet, ter me negabis, q̄ ita fecit, licet dixerit & si oportuerit me tecum mori, nō te negabo, ductus p̄nitentia exiit foras, & amare fleuit, cum vidisset mēdatium perpetrafse, & si diceretur q̄ Dominus noster Iesu Christus p̄ciosissimo sanguine suo redimerat omnia peccata, & q̄ propterea non erat necessaria alia p̄nitentia, hoc enim distat à veritate, quia mors Dñi nostri dūtaxat liberauit nos à peccato originali, quod guta sola sanguinis fuerat habilis ad redemptionem, sed tamē vt eius amor detegeretur, talē ac tātā accerbissimam mortē substituit, cum aliunde maius amor percipi non possit † Sed nō sequitur propter hoc q̄ homo nō tenetur ad p̄nitentiam peccatorum suorum, hinc est q̄ eorum incredulitas causa fuit, q̄ omnes damnati perierunt, tamē incredulitatem fouere nō debuissent, cum Iesus in Regno illo natus ex virgine fuisset, cū infans in templo cum eorum Rabinis disputauisset, & tot miracula fecisset, interque hoc memorabile fecit, quinq̄ mille satiauit duobus piscibus, & quinque panibus ordeaceis superstitibus postea duodecim cophenis fragmentorum, si hec non mouerūt eorum peruersum animū, quis eos non fore p̄na dignos cogitabit, hoc igitur Deus non permisit ad vindictam, sed vt merentibus p̄nitentiam, p̄nitentia, & gratiam, gratia dentur.

S V M M A R I U M.

1. Homo asserit honorem esse filium amoris
Amor diuinus suadet viam celestem
2. Humanus propriam voluntatem.
3. Christus mortis sue fuit memor.
4. Deus docuit nos esse memores immense charitatis sue.
5. Deus fecit omnia ad salutem nostram.
Ibi vide exempla humilitatis Christi per totum.

Capit

DEVS est totus amor, in eo non detegitur nisi amor, omnes eius, actiones consistunt in more sed amor eius infusus in homine, eo nō vt amore diuino vtitur homo, sed vt propria voluntas amor ille effectus est † Hinc est quod homo asserit honorem esse filium amoris, longa ergo est differentia inter amorem diuinum, & amorem detinentem hominem † Nam diuinus amor docet, suadet celestem viam, humanus autem amor non respicit nisi propriam voluntatem, quasi quod homo hic habeat sedem permanentem, & tamē vita eius est ita breuis, q̄ veluti flos egreditur nam si ante oculos apponeret, q̄ Iesus docuit. Io. in cap. xiiij. exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum Ego feci, ita & vos faciatis, equidē animaduerteter exemplum, q̄ Christus exhibuit memorandæ mortalitatis † Ipse enim memor erat mortis suæ, q̄ Euāgelista exprimit, dicēs ante diem factum paschæ sciens Iesus quia venit hora eius, vt transeat ex hoc mūdō ad patrem, pro quorum declaratione, tria sunt notanda, primum q̄ Pascha passio putata est, iu hebrea lingua transitus dicitur, propterea quod tunc primum pascha celebravit populus Dei, quādo ex egypto fugiens rubrum Mare pertransiuit, vel dicebatur pascha Iudeorum transitus, eo quod tūc Angelus transiit per Egyptum interficiens primo genita Egyptiorum, & filios Israel saluans, secundum paschale festum apud Iudeos incipiebat à vespera diei, in qua luna erat xiiij. dies autē festiuis apud eos incepit à vespera vnius diei, & durat vsque ad vesperam sequentis diei, leuit. cap. xxiiij. dicitur à Deo à vespera vsque ad vesperum celebrabatis sabbata vestra, & sic dies paschæ solennis erat luna xv. propter quod eundem diem Io. nominat ante diem factum paschæ propter naturalem distinctionem dierum, Marcus nominat primum diem azimorum, quia à vespere precedenti diei incipiebant comedere azima, quare secundum omnes theologos tenendum est, q̄ Iesus fecit cenam luna xiiij. & passus est luna existente xv. tertium notandum, quod sicut Christus recordabatur mortis de proximo sibi imminentis, ita & qui vult communicare mortem Christi ad suam mentem reuo-

Contra ar
g. Mil. sec.
lib. i. cap.
xxxij.

care debet, si hoc quis consideraret amorem Dei imitaretur nec contenderet, quod amor datus sit à Deo, & quod ab amore nascatur honor, hoc enim verum est, sed intelligitur de amore erga Deum, & proximum, & de honore debito Deo † Vnde docuit nos Deus, ut memores simus immensę charitatis suę, qua nos dilexit, itaque Christus dilexit seruos suos iustos, & sanctos Reos & peccatores pro eis patiēdo, & moriēdo, vnde Apost. ad Rom. in cap. v. inquit commendat suam charitatem Deus in nobis, quoniam cum adhuc peccatores essemus Christus pro nobis mortuus est, si ergo Christus tantum dilexit nos ut sanguinẽ suum & vitam daret pro nobis, nos debemus & illum diligere, ac pro eius amore proximorum odia deponere, an nõ iniqui heretici vel ingrati habendi sunt illi, qui Christum non diligunt, pro quibus mori dignatus est, propterea scribitur in capit. iterarur de consec. dist. ij. semper Christi mors per seculi vitam posteris est nuncianda, ut discant qua charitate dilexit suos, qui pro eis mori dignatus est, cui omnes debemus vicem charitatis repẽdere, quia ad hoc prior dilexit nos, cum essemus gehenne filij, ut eum diligeremus, à morte iam liberati, vnde Cassio. in lib. de dilec. Dei, ait alloquens anima sic, audi anima mea, & auribus percipe diuinam clementiam, quis abyssum tam ineffabilis gratiæ considerauit, quis de fonte tantę dulcedinis gustauit, & non a nauit, quare non diffundis in Deum vniuersos affectus, quos dirigis vanitates & insanias falsas cur quęso diligis aliquid præter illum, qui tam benigne, tam misericorditer à tot miseris redemit te, assidua meditatione reuolue, qualiter vnigenitus Dei patris cum esset splendor, & figura substantiæ eius, post exinanitionem vsque ad formam serui post lachrimas, post labores, post sudores, post contumelias, post flagella, post spina, post liuores, post coronam spineam, pro te affixus in cruce quandoque pependit, manus eleuabat ad patrem in sacrificium vespertinum, ut te ad amplexus amicabiles inuitaret, vide anima mea ne ingrata sis, in tanto cumulo beneficiorum, ingratiudo enim est peremptoria salutis, Christus igitur conspiciens hominem, quod nõ diligit, conqueritur de illo, inquit August. in lib. contra hereses, cū essem vnicus patris mei recõciliati te, cū inter mōtes & siluas errare, quĩui te, humeris meis portauĩ te, laborauĩ, sudauĩ, caput

meum

meum spĩgis apposui, manus meas, & pedes clauis obieci, lancea latus meum aperui, ut te mihi copularem, & tu diuideris à me, in hoc enim vertitur diuisio, quod homini incognitus est amor diuinus, dumtaxat rebus humanis incumbit, in eo igitur veluti speculo intuentum est † Postquam omnia ad salutem nostram fecit. Ideo docuit etiam nos libenti animo aduersa tollerare, & in tribulationibus esse patientes, quod percipi potest, quia & ipse tolerauit Iudam proditorem suum equo, & patienti animo, quem in cœna retinuit, communicauitque eum, cum alijs discipulis, he eius peccatum occultum faceret manifestum, ut haberetur in. i. q. i. ca. Christus & hoc Euangelista expressit, cū dixit & cœna facta scilicet quantum ad esum agni paschalis, nõ tamen completa quantum ad alia cibaria, non ignorabat Dominus, quod Diabolus miserat in eius cor, ut eum traderet Iudeis, & tamen quanta erat patientia Benedicti Iesu Christi, quando in cœna illa respiciebat proditorem, videbatque cor eius malignum, & tamen non eiiciebat eum, non ostendebat sibi turbulentam faciem, non inferebat contumelias illi & conuicia, sed modis omnibus mansuetissimis quantum in se erat, quarebat reuocare illum, à cogitatu maligno. o. patientia inuictissimi Christi Iesu benedicti, hanc docuit nos, verbo cum dixit, Luc. cap. xxi. in patientia vestra possidebitis animas vestras, Matth. cap. v. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum, si igitur hæc essent in corde tuo, equidem inimicum diligeres, contra hoc enim arguis, qui in prosperis huius mundi solum fiduciam tenes, in quibus tamen nulla fiducia est habenda, vnde Euangelista scribit, surgit à cœna & ponit vestimenta sua id est deponit, per hoc innuens deponendũ esse omnem seculi huius affectum, neque confidendũ esse in bonis vite presentis, quod Hiero. scripsit in Epistola ad exuperantium, si fieri potest imitare Ioseph & Egyptie Domine pallium derelinque, nudus Christum nudum sequere, nec solum à Christo eiusque sanctis, verum etiam à gentilibus sæpe monemur, ut huius vite gaudia parumpendamus, te spumamusque omnia bona eius, vnde Seneca ad Lucillũ ait, noli huic tranquillitati confidere, & iterum ad eundem clamo, vite te que vulgo placent, qui casus ad omne fortuitum bonum suspitiosi pauidique subsistite, & fera & piscis sæpe aliqua oble-

Statione decipitur, munera ista fortunæ putatis, insidiæ sũt, quisquis vestrum tutam agere vitam volet, illa fuscata beneficia deuittet, quam plurimum in quibus hoc quoque miserimi fallimur, quod Deũ habere putamus, in præcipitia cursus iste deducit, & huius eminentis vitæ exitus cadere, est insistere ergo inuano honore huius seculi, qui est sine forma, sine ratione, sine lege, quia duntaxat consistit in eo, qui tibi magis placet, & quæ putas tibi magis prodesse verbis, aut re ad eo quod positus est in mera voluptate, & humana superbia, quæ tam Deo odiosa est, qui nos docuit humilitatis exercitia, de quibus Euangelista subdit, Deinde misit aquam in peluim, & cepit lauare pedes discipulorum, & manibus proprijs contractantem & lauantem pedes illos sordidos, & lutuosos, interroga eum anima mea, & dic illi cur o bone Iesu, tantum te humilias, vt defatigatus, & made factus sudore, pedes discipulis tuis laues, & respõdebit tibi protinus, o anima mea charitas quæ me traxit vsq; ad exinanitionem, vñ que ad formam serui, ipsa me sic humiliare cõpellit, quinimo & maiora humilitatis officia suscipere coget, cum die crastina crucifixus, & nudus cum latronibus deputabor, sed discite à me omnes, quia mitis sum, & humilis corde, si hæc deuota mente, & pio corde cogitabis, eris tibi ipsi ita crudelis, vt eum qui te creauit, qui te nutrit qui te saluum fecit, non imiteris, ille enim pro crucifigentibus eum orauit, dicens Domine ignosce illis quia nesciunt, quid faciunt, tu autem pro minima quaque re, ne dum proximum odio habes, verum etiam offendis, & sæpe occidis nulla, iniqua & perfida imaginatio est à Diabolo tibi ante oculos prorecta, quæ te non capiat, & dominat & quæ totis viribus non procurares exercere, non omitendo quodcunque genus sceleris, heu? infelix cogita finem, saluus es effectus sanguine præciosissimo, & damnationem quæris, quam inuenies, nec postea pænitentia habebit locum. Ideo qui cupit ad illam magnam cõnam admitti, in qua omnes electi pascuntur, reficiunturque beata visione Dei, dimittat amorem huius seculi, & diuinum amorem amplectatur in quo maiorem honorem consequetur in diligendo inimicum, quam victoriam in offendendo.

1. Animam si damnas ob iniuriam, eam remitte salua erit. qui damnat saluare potest.
2. Dei voluntas est causa rerum.
3. Felicitas Merelli.

Caput. 69.

ERVS est amor patris magnus in filium, sed non ita amor filij in patrem, Deus est pater, nos vero filij sumus, vnde si Deus nobis omnia dedit, inter que extitit honor firmamentum virtutis, qui ex iniuria recepta dānat animam, Ideo inimicus ex hac causa non est diligendus, immo in contrarium est veritas, nam argumentum retorquetur, ¶ Quia si animā damnas ob iniuriam, remitte iniuriam, quæ anima erit salua, & magnum est, quod qui damnat saluare potest, vna & eadem causa est in potestate tua, mediante gratia Dei, quam de facili nemo est, quin eam acquirat, dummodo mundum contemnat inuigilando accuratissime, ne à blanditijs proditoris, mūdī decipiatur, allicit æquidem nos apparenti suauitate, dulcique armonia bonorum temporalium cui si præbemus aures mentis, immemores facti gloriæ cælestis, ruemus in pelagus vastissimum Inferni tenebrorū, sicut illi qui syrenarum cantus euitare non curant, de quibus Hiero. ad Matrem & filiam in galijs commemorantes narrant gentilium fabule cantibus syrenarum nautas in saxa præcipites, & ad orphei citharam arbores bestiasque vt silicium dura mollita, hinc & Hiero. in prologo Iosue dicit, nos ad patriam festinantes mortiferos syrenarum cantus surda debemus aure pertransire, propterea saluator noster in omni vita sua verba, & exemplo contemnere mundum nos docuit, pro cuius contemptu mansuetudine, & humilitate semper vltus fuit, & quoniam rarissimi sunt qui eius exemplum sequantur, quia plures dilectores, quam contemptores naudi in-

Contra
Arg. Mil.
sec. lib. i. c.
xxxiij.

veniuntur, Iccirco videndum quare mundus sit contemnendus, ex tribus enim contemni debet, primo ex ratione diuinæ ordinationis secundo finalis consumationis tertio maligne conditionis ordinauit enim Deus vt homo diligeret ipsūm Deū summū bonū, non autem mundum, vnde Magister sent. i. dist. secūdi lib. ait fecit Deus rationale creaturā, vt summū bonū intelligeret, intelligendo amaret, amādo possideret, possidēdo frueretur sed pro intelligētia tria sunt de mūdo cōsiderāda, primū causalitas secūdū tēporalitas tertiū vnitas vtrū scilicet causa efficiēs p̄ductiua mūdi fuerit ipse De⁹, & circa hoc, sūt tres opiniones, prima philosophorū q̄ nesciētes intelligere quomodo aliquid fieret ex nihilo, Ideo multa falsa de mūdo locuti sunt, vt patet de Democrito, & Epicuro, qui vt lactantius ait. i. di. in fi. dixerunt omnia fortuito esse facta. Arist. i. phisico. & in ii. de anima & in i. de generatione q̄ mūds erat factus ex principijs existētibz, scilicet materia, & forma, sed forme latebāt in materia, anteq̄ intellectus illas distīgueret. Platonici vero posuerūt mūdū ex principijs existētibz materia, & forma, sed materiam posuerunt per se & formas separata, omitto quod quid alij senserint, qui errauerunt, quia nescierunt contemplati omnipotentiam Dei, quæ ex nihilo potest facere aliquid, vnde ex nihilo creauit Angelos, ex nihilo materiam primam, ex nihilo creat animas nostras, Genes cap. i. secūda opinio est hereticorum nam Manichei vt commemorat Aug. in lib. de natura boni ponentes duo principia vnum scilicet Deū omnium inuisibilem, aliud Diabolum omnium visibilem, dixerunt mūdū istū visibilem, factū fuisse, atq; productū à Diabolo tenebrarū Principe, sed de hoc nec vltra verba facere intēdo, tertia opinio est vera sanctorū q̄ mūds sit productus à Deo, q̄ Ecclesia in symbolo Apostolorū predicat creatorē cali, & terre, & in symbolo patrū factorē cali, & terre visibilem omnium, & inuisibilem, quæ veritas habetur ex vtroq; testamēto, vnde sapiens Eccle. i. ait vnus est altissim⁹ creator omnipotēs, Rex metuēdus nimis, & Iudith. cap. xiii. Benedictus Deus q̄ creauit celū & terrā, Dauid in psalmis tui sūt celi tua est terra, orbē terrarū & pleniitudinē eius tu fundasti aquilonē, & Mare tu creasti. Macrobius lib. i. de somno scipionis ait. De⁹ qui prima causa est, vocat̄ vn⁹ omnium q̄ sunt queq; vidētur esse Princeps & origo est, ex quib⁹ cōsiderare debem⁹ q̄ admirāda sit sapiētia creatoris q̄ timēda, & veneranda

da potētia, q̄ ve laudāda, ac benedicēda bonitas, q̄ nobis fiunt notissima, dum inspiciamus mundum istum ab illo productum de nihilo, in quo omnia sunt ornatissima, & ordinatissima, & nihil est superfluum atq; diminutum, secundum de mundo declarandum dicitur temporalitas & hic videndum vtrum mundus fuerit à Deo productus ex tempore, aut ab eterno, Aristotel. tenet mundum fuisse ab eterno propterea quia primo Phisico. dicit, quod materia est ingenta & in primo de Cel. & Mund. q̄ calum est ingentum, sed quicquid Aristotel. & ceteri Philosophi senserint de eternitate mundi, à nobis parui faciendum est, quoniam scriptura sacra testatur, mundum non fuisse ab eterno vnde Proverb. cap. viij. sapientia Dei, Deus Dei filius, cum patre eternus, & cum Spiritu Sancto, ait Dominus possedit me in initio viarum, antequam quicquam faceret à principio, ab eterno ordinato sunt, & ex antiquis antequam terra fieret, ipse adhuc Iesus benedictus incarnatus, Iob. cap. xvij. inquit Pater clarifica filium tuum, claritates quam habui, antequam mundus fieret, vnde aperte insuit, mundum ab eterno non fuisse ratio est † Quia voluntas Dei, est causa rerum, cap. reuera & cap. omnia de consecrat. dist. ij. Tertium de mundo declarandum dicitur vnitas, circa quod queritur vtrum mundus sit vnus, aut plures, Anaxagoras & Democritus dixerunt esse infinitos mundos, tamen scriptura mundum nominat in singulari, quia vnus est, & non plures, ratio est, quia vnus est ordo in rebus creatis existens propterea mundus dicitur vnus vnitate ordinis, secundum quod quedam ad alia ordinantur, nam quæcunque sunt a Deo ordinem habent ad inuicem, & ad ipsum Deum, quare necesse est, quod omnia ad vnum mundum pertineant, hinc Aristotel. cap. xi. Methaphisic. ex vnitate ordinis in rebus existentis concludit vnitate Dei gubernantis, fecit ergo Deus vnum mundum, licet cōstet ex diuersis distinctisque partibus, & naturis omnium vero quæ sunt finem voluit esse hominem rationale, secundum illud Philosophi, sumus quo tammodo finis omnium eorū quæ sunt homo dicitur finis sub fine, sed De⁹ est finis principalis, & vltim⁹, quoniam omne officium, omnem motum, omnemque operationē cuiuscunque create nature Deus ad vnam homines deputauit illi seruiunt elementa, obsequuntur cœlestia corpora, & assistunt ad cus todiam Angeli, & cur ista nisi vt omnia diligant benignissimi-

nignissimum Deum, qui non ideo fecit mundum ad vsum hominis, vt inde ipse contemneretur, sed potius vt ab homine cognosceretur & amaretur propter tot exhibita beneficia, ò igitur ingratiſſima anima, quæ creaturam in amore proponis creatori tuo bonum summum increatum negligis, atque spernis pro bono vilissimo & creato, non ita anima peccatrix sed vigila & cælum contempla, & ibi Deum creatorem benefactorem glorificatorem tuum tibi dicentem atque clamantē, noli diligere mundum, dilige me, qui illum ad te tam ordinate creauī, noli obliuioni tradere me, noli pro momentanea dilectione perdere eterna gaudia, & obligare te ad eterna supplicia, secundo mundus est contemnendus, quia finietur hoc attestantur sacre scripture omnesque Doc. id tenent, & consentitur, vnde Io. in i. cap. & ii. ait transit mundus & concupiscentia eius, Apostol. ad corinth. c. vii. ait præterit figura huius mundi, & Christus luc. c. xxi. Marc. cap. xiiij. Mat. cap. xxiiij. cælum & terra transibunt, sapiens Ecclesiastes omnia tempus habent, & suis spatijs transcunt vniuersa sub sole, Genes. in cap. xii. inconueniens est dicere, mundum eternum quæ cū videmus passioni subiectū, & per singula senectute deficere credimus, tertio mūdus est contēendus ratione malignæ cōditionis, ex triplici causa, prima falsitatis, secunda vanitatis, tertia dānabilitatis, prima igitur cōditio est falsitatis, sunt nāque hec bona huius mūdi falsa, nō vera si in eis finis cōstituatur, quoniā ad ueritatē boni q̄ nos beatos facere debet, requirit exclusio omnis mali, & cuiuscunq̄ cōtrarij, sed in hac vita nullus euitare pōt labores, dolores, angustias, calamitates, & erumnas, quibus præmitur mortaliū genus, ex quo Hiero. ad he liodorū de vita Nepotiani ait vbiq; luctus vbiq; gemitus & plurima mortis imago Boet. lib. ii. de cōsol. quis est inquit tū cōposita felicitatis, vt nō aliqua ex parte cū status sui qualitate rixetur, anxia enim res est humanorū bonū cōditio, & quæ vel nunquā tota proueniat, vel nunq̄ tota perpetua subsistat, Itcirco nemo facile cū fortune sue cōditione cōcordat † Quare quasi pro miraculo narratur felicitas q. Metelli, de quo Valer. lib. viij. de felicitate ait q. Metellum nasci in orbe terrarū. Principē voluit fortuna, parētes ei nobilissimos dedit, adiecit animi rarissimas dotes, & corporis vires, vt sufficere laboribus posset, vxorē pudicitia, & fecūditate cōspiciā, cōsulatus Deus Imperatoriā potestare speciosissimi

ſſimi triumphī prætextum largita est, fecit vt eodem tempore filios tres consulares, vnū etiā Censorem triumphalem videret, & quartum Prætorem vtque tres filias nuptui daret, earum que sobolem sinu suo exciperet, hunc vitæ actum eius finis cōsentaneus excepit, nam vltimo senectutis spacio defunctum, le tique genere mortis inter oscula complexusque carissimorum pignorum extinctum, filij & generi humeris suis per urbem latum rogo imposuerunt, sed rarissima sunt huiusmodi exempla, propterea dicit Lucanus Fœlix qui potuit mundi euitare ruinas quinimo audiuntur omnium Regum omnium Principum, omniumque magistratuū, sapius defendæ querelæ, nec potest aliquis dici peristere, quin tamen clamet, & dicat heu? mihi, quia circūderunt me mala, patet exemplo, quod Cicero refert in lib. de sinibus bonorum & malorum quod etiam recitat Valerius de mutatione morū & fortunæ, Plinius in historia naturali Polycrates inquit samniorum Tyrannus adeo fortunam sibi obsequio ſam habuit, quod omnia desiderata perficiebat, ad moderandā igitur fortunæ inuidiam sumpto in manu annullo, quæ præcio sum possidebat, in Mare, iecit, sed inopinata illum repente recuperavit, nā post dies paucos à piscatoribus piscis captus, qui an nullum forbuerat, tyranno donatus est, accidit tandem quod ad uersus Darium Persarum Regē duxit exercitum, & quod Orūthes præfectus Darij illū fuderit, ceperitque & in summo magalensis montis uertice suspendi iusserit, & relictus anibus lacradus qui vbiq; felicissime in terra uixerat in aere miserime expirauit, lōgum esset infelicitatem aliorum enarrare, vt de Niño assyriorum Rege, vt de Baldefare Rege Babilonis, de Dario Rege Persarum, & Cyro, vt de Xerse, & Alexandro Magno, qui post tot celebres gloriosasque victorias, subiectionemque vniuersæ Asiæ immo penā totius orbis, per Cassandrū filium Antipatris venenatus fuit, sed non est tacendum de Romanis, qui tā tu. n potuerunt, vbi sunt, in Inferno, & si istis potentioribus ita euenit, quid euenire potest nō habenti timorem Dei, p vt est ille, qui non saluat animam suam, in diligendo inimicum, nam hoc modo mundus ab eo contemnetur.

3 U M M A R I V M.

1 Animam perdit qui occidit vel occiditur.
Campiorum concedenti denegatur sepultura.

Non accipit iniuriā, cum ex aliqua impotentia repulsare nō valeat, ne pdat animā ob iracūdiā minus malū est, vt inimicum prouocet in duellum, stante quod a lege in aliquibus casibus fuit permittū quod non foret, si omnino esset prohibitū, inualidum est argumentum, † Si timet perdere animam, propter iracundiam, dicat mihi, si prouocat in duellum, & ibi occidat inimicum, vel occidatur non ne perdet pariter animam, certe quod sic, quid igitur faciendum si ex aliqua causa existente impotētiē vindictā summere nequit Deus qui cuncta videt, & regit, permittit eum esse impotentem ne eius anima damnatur, & illum magis videtur dilexissē quam potentem qui ob eius potentiam male versatur damnatur, & ita impotentia iuuat, prouocatio duellaris est penitus penitus omni iure prohibita; de iure Ciuili, & Pontificio quibusdam tamē gentium moribus receptum fuit, & præsertim à Federico Enobarbo Imperatore vt not. Alc. in capit. iiii. & vj. de singul. certamine, sed hodie est duellum omnino reprobatur, per Cōcil. Trident. in Sess. ix. nu. xix. detastabilis duellorum vsus fabricante Diabolo introductus, vt cruenta corporum morte animarum etiam perniciem lucretur, ex Christiano orbe penitus exterminetur Imperatores, Reges, Duces, Princeps, Marchiones, comites, & quocunque alio nomine Domini temporales; qui locum ad Monomachiam in terris suis inter Christianos cōcesserint, eo ipso sint excommunicati, ac iurisdictione; & dominio Ciuitatis Castri, aut loci, in quo vel apud quem duellum fieri permiserint, quod ab Ecclesia obtinent priuati intelligantur, & si scudalia sint, directis Dominis statim acquirantur, & qui pugnam commiserint, & eorum patrini excommunicationis, ac omnium bonorum suorum proscriptionis ac perpetuæ infamie pānam incurrant, & vt homicidæ iuxta sacros canones puniri debeant, & si decesserint in conflictu Ecclesiastica sepultura careant, si diceretur quid facere debeat iniuriatus, responderetur, quod tutius erit remittere iniuriam, potius quam eam vendicare, cū ex vindicta amitteretur anima, & ex remissione saluetur.

Cōtra arg. Mil. secul. lib. i. cap. xxxiiij.

- 1 *Patientia aut misericordia sine dilectione mercedem habet.*
- 2 *Amicum diligens mercedem consequitur.*
- 3 *Abyssus deitatis habet innumeras perfectiones.*

Caput. 71.

Non est ignorandum, quod sola dilectio inimici coronatur merce, nam † Patientia aut misericordia sine dilectione, mercedem habet, attestatur Apostol. si distribuero facultates meas in cibos pauperum, & charitatem non habeam nihil sum porro charitas est duplex, humana scilicet, & diuina, hæc generosa, vilis illa, hæc inimicos diligit, odit illa, sine hac nec patientia, nec humilitas, est celo digna vt nata de terra calum contingere nequit, vides plane nihil omnia valere, sine dilectione inimicorum, & si Elemosyna aut patientia valet, eo valet, quia dilectione inimicorū comitata relucet † Qui igitur amicum diligit mercedem habebit, nec enim minus diligere debet amicus, quam inimicus, quod facere potest, vt vir iustus, sed si secus faciat amittit mercedem diuinam, & etiam humanam, nam iustus vt palma florebit, deinde magis honoratur si pepercit inimico, quam si vindictam fecerit, quia parcendo imitatur Iulium cæsarem, qui magis delectabatur parcere, quam pœnam alicui imponere Tiberium, Alexandrum Magnum, Philippum Macedonem, ac quam plurimos alios Reges, & Principes

Contra arg. Mil. secul. in lib. i. ca. xxxv.

- 2 *etiam animaduertendum est, † Quod in abyssu deitatis sunt innumere perfectiones; sunt in sole illo infiniti splendores, & in monte illo celsissimo sunt infinite celsitudines, sed quem Deum nobis monstrabit, sola est dilectio inimicorum suorum, Ideo ita dicit estote perfecti, vt diligatis, sicut pater perfectus est, quia diligit sibi aduersantes, sane patientia opus perfectum habet, sed patientia multo est, quam dilectio inimicorum inferior, ergo minus est iniuriam habere, & eam patienter sufferere quam patientiam sufferre, inimicorum diligendo, in hoc stat difficultas quod nunquam sustinere valeat, vel saltem vnum ex illis*

lis vnde faciendum est illud, quod magis gratum est Deo, pro
 ut est diligere inimicum, cum non sit bonum insistere in sym-
 bolo grammatico, quod diligere sit minus perfecte amare, & si
 ita intelligendum est, bene se habet, quia est minus amare respe-
 ctu facilitatis amandae rei, tam Deo grate, quam aliud amare, &
 eo etiam quia in sacris scripturis sic vitur illo verbo diligere,
 ut ait Io. in cap. iij. sic Deus dilexit mundum, ut filium suum vni-
 genitum daret, ut omnis qui credit in illum, non pereat, sed ha-
 beat vitam aeternam, Christus dicit mandatum suum esse, ut dili-
 gamus inuicem, intelligendum est ut diligamus inimicos, Ideo
 nisi illos diligamus, in caelum non ibimus.

S V M M A R I V M.

- 1 Dei praescientia est.
- 2 Petrus fuit incapax mortis domini.

Caput. 72.

I Beatus Petrus vnus ex discipulis Iesu Christi,
 a quo mandatum habuit ex ore proprio, quod
 diligit inimicum, quare abscedit auriculam Mal-
 cho, nulla ratio eum suadebat, ut hoc ageret, erat
 discipulus, Magistrum cognoscebat, eius poten-
 tia non erat incognita in eo fides ardebat † Do-
 minus autem praesciebat, quod ita erat facturus, & tamen hoc
 permittit, quod fuit cum maximo mysterio, ut Iudeorum animus
 accenderetur, si Deus miserat eum in mundum, ut mundus per
 eum saluetur, necessitas urgebat, ut aliqua suspicio saltem orire-
 tur, quae iudicum animum moueret ad machinandam mortem
 Iesu Christi, hinc est quod cum haberet discipulos res noua ipsis vide-
 batur, videre hominem nouam doctrinam docere, & multa faciente
 signa, & quem discipuli sequebantur, dixerunt esse magnum tamen
 nullam notitiam habebant, nullam accusationem videbant, nullum cri-
 men erat impositum ei, vnde valde considerandum est, quod Petrus qui
 commiserat crimen, remanet Impunitus, & Iesus absque crimine
 crucifixus, haec fuit voluntas Domini Dei, qui ad hunc finem misit
 in mundum, ut morti traderetur, sed quia hoc non erat notum
 Petro,

Contra ar-
 g. Mil. sec.
 in lib. i. ca.
 xxxvi.

Petro, ne magister traderetur, in manibus Iudeorum, vulnera-
 uit ferrum illum, non ut inimicum, sed ut ostenderet amorem
 erga Dominum, nam amor est tantae potentiae quod frangit etiam
 vincula naturae, quod videri potest, cum Cressus Rex Lydiae fuisset ab
 inimicis victus, ingresso exercitu in ciuitatem, & cum nesciret
 stare loco, in quo tutus reperiretur, in quodam loco remoto se
 posuit, ut incognitus, ad quem accessit inimicus miles, & enuda-
 to ense, ut illum occideret, ibi aderat filius Cressi mutus, qui cum
 videret periculum, in quo pater eius versabatur, aduersus militem
 ensam eleuantem, ut occideret Patrem, amor ita potuit, ut cona-
 tus verba facere vehementem vocem emisit, dicendo, noli occi-
 dere Regem patrem meum, ita euenit B. Petro, qui multum ama-
 bat Magistrum suum, & quem sequebatur ob eius bonam &
 sanctam doctrinam, & cui non erat manifestum, ut pro redem-
 ptione nostra in mundum accessisset, ut morti traderetur, Ideo
 fuit motus amoris, qui eum impulsit ad arma, quod percipi potest,
 quia dixit illi Iesus, mitte gladium tuum in vaginam, Calicem
 quem dedit mihi pater non vis ut bibam illum? & tunc mini-
 stri comprehenderunt Iesum, & ligauerunt eum, & adduxerunt
 eum ad Annam, vnde hic notandum, quod Innocentem ligauerunt
 & adduxerunt, & nocentem relinquerunt, datur Intelligi quod
 inter Petrum & Ministros non adesset inimicitia, ex duplici ra-
 tione, prima quia auditu insu Domini obiter gladium posuit
 in vaginam, secunda quia ministri eum non comprehenderunt
 † Sed omiserunt, vnde igne repentinae irae Petri extinxit, & ita
 postea effectus capax Mysteriorum mortis Domini, & eius re-
 surrexionis & in caelum ascensionis, quare si mortem Magistrum
 sui amare fleuit, letus extitit, ob nostram redemptionem, & ita
 successiue seruum vulneratum videtur dilexisse.

S V M M A R I V M.

- 1 Caro est terra.
- 2 Dies hominis sunt in confusione ad laborem & dolorem
- 3 Dotes seculi quae sunt.

Capit. 73.

ARO & spiritus sunt inimici, sed consequentia est falsa quod stante eorum inimicitia, non possit inimicus diligere, nam si caro est tua, & spiritus Dei, quod est tuum redde terre et cum caro sit terra, & quod est Dei, redde Deo, hoc enim de facili fieri potest, cum spiritus sursum tendat et Si cogita

- 1 bis quare de vulva matris fueris egressus, videbis quod ad laborem, & dolorem, & ut confunderentur dies tui in confusione & sapius conqueres diem natalis tui, & quare in vulva matris tuæ mortuus non fueris, & quare statim egressus ex utero non perijisti, postquam unquam diem hylarem visurus sis, sed continuo
- 2 versabis in dolore, in angustia, in afflictione. Quæ omnia sunt doctes huius seculi, nam verum est concupiscentia carnis ad voluptates, concupiscentia oculorum ad opes, superbia vitæ ad honores, sed considera quæ ex ipsis nascitur, opes generant cupiditatem, concupiscentiam, & auaritiam voluptates pariunt gulam & luxuriam, honores nutriunt superbiam, si cupis concoscere carnem cum spiritu, sepius cogita te moriturum, ex hac enim consideratione peccata euitabis, quoniam qui adheret Deo, eius spiritus viuit in Deo, hoc modo defines esse cupidus, nam dum cupidus fueris satiari non poteris, non est enim conuentio Incis ad tenebras, neque Christi ad Belial, quia nemo potest Deo seruire & Mammonæ, hęc quam multos seduxit cupiditas, quam plures perdidit auaritia, Balaam Afella redarguit, & pedes sedentis attriuit, quia captus cupiditate promissorum disposuerit maledicere Iseraeli, Acham populus lapidauit, quia tulit aurum. & argentum de anathemate, Naboth interemptus est, ut Achæ eius vineam possideret, Giezi lepra percussus est, quia petijt, & recepit aurum, & argenti, & vestes sub nomine Helisei, Iudas laqueo se suspēdit, quia vendidit & tradidit Christum, Ananiam & Saphiram hitanea mors extinxit, quia de pretio agri defraudauerunt Apostolos, edificauit Tyrus munitionem suam, & coaceruauit argentum, quasi humum & aurum, quasi lutum platearum, sed ecce Dominus possidebit eam, & percuti & in mare fortitudinē eius, & hęc igni denotabitur, & si pauca homini sufficiunt, cur multa desiderat, qui habet, victum & vestitum his contentus esse debet.

Contra
Arg. Mil.
sec. lib. i. c.
xx xvij.

debet, & tamen necessaria cum multa sollicitudine querit, licet ipsa sine magna difficultate se offerant, sed super hoc audiatur veritas, nolite solliciti esse, dicentes quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur, sit enim Pater vester cælestis quibus rebus indigetis, querite ergo primum Regnum Dei, & omnia adiciuntur vobis, quia nunquam iustus derelictus est, nec sermen eius querit panem, inimicitia igitur quæ est inter carnem & spiritum, nascitur ab hoc, quia homo incumbit auaritie, & auarus nec patientibus compatitur, nec miseris subuenit, vel miseretur sed offendit Deum, offendit se ipsum, offendit proximum nam Deo retinet debita, proximo denegat necessaria, sibi subtrahit oportuna, Deo ingratus, proximo Impius, sibi crudelis, viro cupido & tenacissimo sine ratione est substantia, & homini liuido ad quid aurum qui sibi nequit, quomodo bonus alijs erit, qui habet substantiam huius mundi, & videt fratri suum necessitatem habentem, & claudit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo, unde consilium Domini misericordie & super erogatione amplectendum, ut illud homini petenti retribuatur, & qui vult perfectus esse vadat, & vendat omnia que habet & det pauperibus, luc. cap. vi. & xi. Mat. cap. xix. sed nota quod dare superfluum est necessitatis, in necessitate extrema, sed dare quibus egemus consilij. August. Melius est minimis egere, quam plus habere, Ideo qui vult concordare carnem cum spiritu, & contra, ex consilio Domini abstineat se a peccatis, si auarus & cupidus est, abstineat se ab auaritia vti radice omnium malorum, & a cupiditate, quod fieri potest, si euitabit occasionem peccati, Ideo si oculus scandalizat te erue eum & projice abs te, secundum August. nullum membrorum erui precipitur ad literam, sed occasio peccandi, potest enim occasio esse ex aspectu, & tunc oculus sinister scandalizat, vel potest esse occasio ex contractu, & tunc manus dextera scandalizat, potest insuper esse occasio peccandi ex alio, & hoc a consiliario qui dicitur oculus, vel ab adiutore qui dicitur manus, & est dextera, qui consiliarius dicitur & est auditor in spiritualibus, sinistra in temporalibus, huiusmodi enim si scandalizant ab iijciedi sunt, quia occasiones peccandi sunt abijciende, quas si quis euitabit, inter carnem & spiritum amicitia florebunt, pro qua Dominus salutem eternam prestabit, & hoc modo inimicum diliges.

- 1 Inimicum diligere non licere propter nobilitatem & dignitatem est vanum dicere.
- 2 Honor qui debetur Deo est maior nobilitate & dignitate
- 3 Hominum fines sunt duo temporalis & spiritualis.
- 4 Scientia in Deo est duplex.
- 5 Homini soli fuit concessa locutio & ratio recte loquendi.
Et multa alia fuerunt concessa.

Capit. 74.

Contra ar
g. Mil. sec.
lib. i. cap.
xxxviii.

† ANVM & absonum est dicere, quod propter nobilitatem, & dignitatem non liceat diligere inimicum, quod si fieret, esset in detrimentum honoris, si tamen refert nobilitas, dignitas & honor considerandum venit † Quod maior est nobilitas, & dignitas, ac honor, quas & quem a Deo habuit, quas & quem a Principe ob merita vel per gratiam receperit, & quod longe maior est in primo donante, quam in secundo sola enim consideratio hec mouere debet animum ad adherendum omnes & quascunque actiones inferiores Deo pro acquirendo caelestes felicitates, & in illis sedem assequere, pro fruenda aeterna beatitudine, pro qua obtinenda † Duo licet sint hominum fines, scilicet temporalis, & spiritualis, temporalis non refertur ad Deum, quia illius homo habet dominium, & eo vititur nisi quo ad temporalia ex Imperio rationis, ut est cogitare, manducare, eligere, & similia finis igitur spiritualis est ille, qui dirigit actiones in Deum, & hic est qui beatum reddit hominem, quod est valde gratum creatori, qui semper excogitat homines saluos facere, non solum iustos sed peccatores, si eorum malitia non obsistat, quos vocat cum misericordia, & eos excitat, ut ad penitentiam reuertantur, ostendit manifestissimis signis summam habere complacentiam conuersionis peccatorum, nam non solum illis peccata remittit, sed adhuc copiosa beneficia illis clementissime tribuit, effectus diuinae complacentiae, qui sequuntur penitentiam animae audientis vocem Domini, tres principa

les

les sunt, bonorum restitutio, Angelorum iustificatio, peccatorum exaltatio, quod Deus restituit peccatoribus propter complacentiam, quam habet ob illorum conuersionem, omnia bona que fuerant per peccatum mortificata, primus effectus restitutionis est, quando Deus restituit penitenti opera propter culpam mortificata, quae antea viua fuerant, ad quod clarius intelligendum, notandum est, quod omnia opera bona in charitate facta adueniente mortali culpa mortificantur, & deperduntur; Ezech. cap. xvij. si auerterit se iustus a iustitia sua, & fecerit iniquitatem secundum omnes abominationes, quas operari solet. Impius nunquid uiuet, omnes iusticie eius quas fecerat non recordabuntur deinde notandum quod cum dicitur in scripturis Deum non recordari, Matth. in cap. xxv nescio vos, sic est intelligendum quod non recordetur, aut nesciat illos, quos non approbat, ut remuneratio-
4 ne dignos, † nam duplex est scientia in Deo, una quae dicitur simplicis notitiae quae cognoscit omnia bona, & mala, in qua nulla cadit ignorantia, alia vocatur scientia approbationis, ut dicatur scire aliquid quando illud approbat, & nescire cum reprobat, sic etiam non recordari dicitur, non quod obliuio cadat in eo, sed quia non recordatur malorum, quae quis fecit, & illorum penituit, ut ea puniat, nec recordatur bonorum, quae quis fecit, & pro peccato ab illis cecidit, ut ea remuneret, notandum est etiam, quod si quis ante peccatum propter bona per eum in charitate facta meruisset esse de secundo, aut de tertio, aut de ultimo ordine Angel. & postea peccato adueniente tale meritum perdidisset, & talis ad penitentiam rediret, reuiuiscunt ei bona praeterita, quae fuerant mortificata, eo quod in tali statu meriti est, in quo erat antequam caderet, ut puta si erat in merito perueniendi ad secundum ordinem beatorum, ad penitentiam veniens, in tali merito se recipit, & sic de omnibus gradibus beatitudinis, quod expressè saluator noster inuit, in parabola de filio prodigo, luc. cap. xv. quae cum vidisset pater seminudum vestes laceratas habentem, & discalciatum id est propter suam culpam priuatam, merito praecedenti dixit seruis suis, cito proferte stolam primam, & induite illum, & date annulum in manu eius, & calciamenta in pedes eius, per que omnia praecedens meritum deperditum per peccatum bonitatis Dei penitentibus restitutum verissime intelligitur, tamen nemo in spe correctionis peccare debet, quia quod semel amittitur, ipsum amplius non recuperatur, & hoc intelligitur quando de illo bono opere, quod homo potuisset facere, vel fecisset illo tempore,

L 2 quo

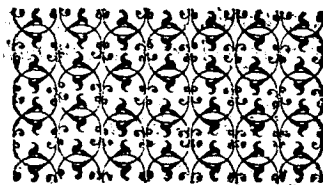
quo peccauit, & quidē nō recuperabitur, quia si alio tēpore velit facere, & omisit, perdit opus, & deberet facere pro illo tempore, quia reuerti in pristinū statū difficile est, Angelorū letificatio est quia De^o facit Angelos omnes iubilare, & exultare cū peccator cōuertit ad penitentiā, luc. in cap. xv. dicit verbo Christi gaudiū est angelis Dei sup vno peccatore penitentiā agente, ad q̄ intelligēdū notādū, q̄ gaudiū Angel. crescere pōt, intelligi dupliciter extēsiue, aut intēsiue, extēsiue dicit crescere, quādo quis de pluribus gaudet, intēsiue vero quādo affect^o eius de aliquo copios^o gaudet, si ergo loquimur de cremēto gaudij secūdū primū modū, sic verū est, & Doct. cōmuniter sentiūt, q̄ ipsis beatis Ang. ac crescit gaudiū, ex salute peccatorū, quia de plurib^o gaudēt, secūdū q̄ plures saluātur, si autē loquimur de cremēto gaudij, q̄ tum ad intēsiōnē, sic est distinguēdū, nā gaudiū duplex est, q̄dam est gaudiū in quo cōsistit p̄miū substātile, & illud est gaudiū de bono increato, & Angel^o habet de Deo, & est in Deo, est iterū gaudiū q̄dā accidētale, & illud est gaudium, q̄ Angelus habet, de bono creato, siue pprio, siue alieno, de hui^o vero gaudij augmēto triplex fuit opinio, prima eorū qui dixerūt, q̄ in Angelis beatis accrescit vtrumq; gaudiū intēsiue, quia nūdū sunt perfecte beati q̄ quis sint cōfirmati in gratia, sed hec opinio dicitur falsa, quia perfecta beatitudo in visione consistit diuinæ essentiae Matth. in cap. xvij. Angeli eorum semper vident faciē patris mei, qui in caelis est, secunda opinio fuit eorum, qui dixerunt q̄ neutrū gaudium crescat in Angelis intēsiue, sed solum extēsiue, sicut charitas eorum non est maior, q̄ fuit ab initio, q̄ quis plures nō diligat q̄ tūc, sed hoc nō est probabile, quia si Angelis accrescit materia gaudij, accrescit & ipsū gaudiū, tertia opinio ecclesiastica est eorū, q̄ tenēt q̄ in Ang. nullo modo accrescit gaudiū, in quo consistit p̄miū essētiāle, q̄ tum ad illud p̄fecte sūt beati, sed gaudiū in quo cōsistit p̄miū accidētale accrescere pōt, nō solū extēsiue, verū etiā intēsiue, & ratione boni proprii, & ratione boni cōiuncti quia ministrādo alijs bona opera faciūt, in quib^o p̄miū accidētale merētur, & quia etiā cōiunctos suos ad beatitudinē p̄ducūt, sup quibus congratulantur, & q̄ vigilanter itaq; atq; sollicite debēt curare peccatores miseri de suis peccatis penitentiā facere quos expectāt omnes Angelicichori, quos inuitāt Ang. ad paradisi delicias venite, inquit, peccatores tristi, venite ad possidēdū ciuitatem

ciuitatem omnium bonorum vbertate refertissimam, venite per sanctam penitentiā ad cenam Magni Dei, quid queritis male operando, cum tenebrarum Principe, quid cum cōmerto demōnum, quale p̄miū de peccatis & malis cōmissis spectare potestis, stipendia peccati mors, est Apost. ad Rom. ca. vi. nostra sit vobis grata societas, vt simul conuiuiamus in felicissimo Regno Dei, & duri peccatores & peccatores pertinaces, vox expectamus vt agatis penitentiā, quæ tantum placet Deo nostro, vt & nos velit etiam in vestra cōuersione leuissimos fieri, atq; iucundos, effectus autē peccatorū exaltatio ostēdit Deus, q̄ gratū sibi est, cum peccatores ad penitentiā cōuertūtur, eos admodū sublimādo, & exaltando in vtraq; Ecclesia militanti, & triūphāte, & licet secūdum rigore disciplinæ quādoq; factū vt ab ecclesiasticis dignitatibus propter crimina nō nulli caderent, ad quos etiā post peractā penitentiā, nō liceret redire, cap. vt cōstitueretur dist. l. & ca. presbyterorum fuit tamen Princeps Apostolorum Petrus restitutus per penitentiā ad Apostolatū, & principatū apostolorum, non obstante p̄cedenti peccato, cap. ponderet & ca. considerandū dist. l. Maria Sorrow Aaron postquā lepra percussa est, quia de Moyse mutmurauerat, acta penitentiā à peccato munda ta est, & pristinam gratiā prophetandi recepit, Dauid post adulterium, & homicidium, prophetiæ spiritum recepit, & in proprio gradu permansit, multi quoque ab hæresi ad vnitatem fidei catholice reuertentes in suis ordinibus sunt recepti alij vero ad episcopalem etiam iam gradum sunt promoti, vt pote Augustin. & alij plurimi, verum tamen inter omnes peccatores per penitentiā restitutos ad p̄cedentes gradus, siue ad alios aliquos de nouo collatos, efficaciorē nobis fiduciam & animū p̄stant, tres illi nequissimi viri, Paulus superbissimus, Dauid luxuriosissimus, Mattheus cupidissimus, & anarus, eorum tamen voces magis quam animorum voluit spiritus sanctus in Ecclesia reseruare, quanta autem erit talium in regno caelorum gloria, à redemptore mundi dictum est, Matth. cap. xxi. meretrices inquit & publicani p̄cedent vos in regno caelorum, & hoc ostenditur exemplo Thaydis meretricis pulcherrimæ & formosæ, quæ postquam multorum animas illaqueauerat, dedissetque multis occasionem se ipsos interficiendi, accedente ad eam Panutio sanctissimo viro, contritionem

& compunctionem suorum scelerum habuit, adustusque omnibus vanitatibus in foro publico, vt daret exemplum his cum quibus peccauerat, in cellula parua se inclusit, in qua per fenestram paululum panis, & aquæ quibus sustentaretur die qualibet accipiebat, igitur nobilitatem, dignitatem, honorem cognoscit acceperat à Deo, & hæc omnia quo ad superbiam dimittat, & Deo retribuat, hoc enim modo dimissis peccatis, sublimabit recognoscetes ad dignitates spirituales, in prouerb. cap. viij. habetur. ego diligentes me, diligo, Io. in cap. xiiij. dixit Christus qui diligit me, diligitur à patre meo, & ego diligam eum, sed peccatores non diligunt Deum, ergo nec Deus diligit illos, igitur vt gratiâ Dei consequantur, desistant à peccatis, & magis diligant dilectionem Dei, quam dilectionem mundi existentem circa huiusmodi vanitates considerando, quid fecerint denique multi Imperatores, & Reges, qui post multa bella, delicias, ædificia ad eorum memoriam, ac alia quæ fecerint, animaduertunt quod omnia quæ sunt in hoc seculo sunt vana, quæ transeunt vt torrentes, inflammati ardentissimo amore Dei, quem ipse clementissimus Pater peccatoribus exhibet, & ostendit, vt illos ad se trahat, ac reuocet, & inducat ad penitentiam, Ideo moti zelo ardentissimo dimisso Imperio, ac Regno in sanctissimis Monasterijs habitum religiosum susceperunt, & sanctam vitam exercuerunt, vt in celo beatitudine fruerebantur, habetur in cant. cap. 5. si cogitarent execrati peccatores quanta dilectione complectitur illos piissimus Deus, profecto omni studio & vigilantia deposita delictorum sarcina ad diligendum Dominum se prepararent, eo maxime considerando in bene agendo, quid & quantum homini prodest, & quæ obligatio ligat eum ad ita faciendum, in primis enim Deus fecit hominem ad similitudinem suam, subiecitque ei omnia animalia volatilia, & terrestria † Soli enim homini fuit concessa locutio, & ratio recte viuendi, fuit concessa memoria, fuit concessus intellectus, vt bona & mala cognosceret, fuit effectus capax omnium scientiarum, fuit ad eius instantiam mundus confectus, fuerunt creati colles, & montes, fecit tot flumina, tot fontes, tot lacus, tot Maria, tot fructus, nihil refert quod cõfite hæc dicantur, fecit elementa sol, lunã, stellas, planetas, & omnia quæ in mundo reperiuntur, ad quid, nisi pro homine ingratiissimo, qui quotidianis temporibus magis studet esse, & preesse

& alios

& alios excellere, & qui non curat nisi humana beneficia, quæ si quod hic habeat sedem permanentem, non cogitat moriturum & dum in anfractu rei secularis viuit, rapit, offendit proximum offendit se ipsum, offendit Deum, cui nunquam agit gratias pro innumerabilibus beneficijs ab eo acceptis, & ita in peccatis versatur eius vita, cum nullam memoriam Dei teneat, vnde si se & accepta beneficia inspiceret, & cum lacrimis se peniteret, dicendo infelix anima peccatrix, o seua immanis & crudelior omni belua, desine cogitare, & facere mala, impone finem delictis tuis, quære Dominum Deum tuum, dum inueniri potest, vt accipias ab eo gratiam in presenti, & in futuro perpetuam gloriam, recto sensu hæc præmedita, quod nobilitas dignitas nec honor non erunt illas habentes impedimento, quod illis non gaudeant possidentes, nec propter hoc euitabunt diligere inimicos, immo eos diligendo, Deum diligere ostendent.

LIBER SECVNDVS IN VERBO INIMICOS.

IN QVO MILES SAECVLA-

RIS OSTENDIT EX INIVRIIS EOS.

NON POSSE DILIGI.

S V M M A R I V M I N P R O E M I O. LIBRI SECVNDI.

- 1 Inimicitia quæ dicatur.
- 2 Inimicitia duplex est capitalis & non & leuis.
- 3 Inimicitia ex triplici causatur.
Ex iniuria, ex, lite, ex opinione.
- 4 Inimicitia signum est iniuria.
- 5 Inimicitia iniuriam generat.
Tripliciter re, verbis, & literis.
- 6 Legis dispositio ut vim vi repellere liceat quomodo & quando.

Proemium.

- C** V M tractandum sit de inimicis, videndum est
- 1 † Quæ dicatur inimicitia in singulari numero, dixit Cicero, lib. iii. tuscul. inimicitia est ira viciscendi tempus obseruans † Et duplex est, inimicitia capitalis, & non capitalis, prima nascitur ex aliqua causa magna, ut ex homicidio secunda nascitur ex aliqua alia causa † Inimicitia ex triplici causa oritur, ex iniuria, ex lite, ex opinione,
 - 2 † Primum autem signum inimicitie, si inter partes iniuria est inducta, † Iniuria autem inimicitiam generat in casibus enumeratis, & hæc tripliciter causatur, re, verbis, & literis, Miles Secularis

cularis persistendo in opinione vulgari, quod illi qui receperunt aliquam iniuriam prouenientem ex altero de tribus prænominatis, non possint iniuriantem diligere; nam sicuti est in adagio quod beneficii sit beneficiendum, ita qui malefecerit eidem sit maleficiendum, unde est quod frangenti fidem, eidem fides frangatur, & si in contrarium esset obseruantia, vel consuetudo, † Quomodo & quando dispositio legis ut vim vi repellere liceat, ff. de iust. & iur. haberet locum Iure consulti proposuissent legem, quæ pro lege non seruiret, frustra & in vanum condita fuisset, & leges non fuerunt nec proposuere nec promulgatae ut efficiantur illusoriae, & præsertim lex ista, quæ tãti momenti est, quia consistit in instinctu naturali ut homines constituti in periculo vitæ, & iniuriati quoquomodo se defendant, & iniuriam repulsant, alias autem confunderentur omnia iura, homines fierent ita audaces, quod nemo nec itinere, nec in domo, nec in foro, nec in Ecclesia tutus esset, hæc pronomina meum, & tuum sinerent habere locum, quia ius esset in armis, quod omnia iura reprobant, unde iuribus quodlibet castrum, quelibet ciuitas regitur, & demum vniuersus mundus.

S V M M A R I V M.

I Iniuria ex mentita.

De iniuria ex mentita.

Caput. I.

M ILES secularis proponit & non solum in ciuitate Varonæ, verum sub vrbe adesse aliquos locos deliciarum, ad quos tẽpore estiuo soliti sunt multi ire spatium, & ibi prædia & cenas facere unde cum multi nobiles ciues petiissent Montorium, locus admodum aptus ad solatia, & qui fuerat olim locus deliciarum Dominorum schaligerorum Varonæ dominorum, inter quos aderant Panatius, & Celsus, qui ambo fuerant

fuerant in conflictu super triremibus, tempore quo Venetorum exercitus ad curzularia extitit victor, frangeudo omnem exercitum cum triremibus omnibus turcharum, seruos Christianos liberando à Cathenis faciendo, vnde Panutius post prandium vt moris est, ceperunt multa verba facere, & narrare quæ in conflictu illo euenerint, & ita in multiloquio illo, Panutius dixit aduersus celsum, non vidi te pugnare in illo cōflictu, quia abscondisti in thalamo Pizzoli qui locus est triremium, celsus dixit tu mentiris, nam vt miles exercui officium meum, tunc ambo posuerunt manus ad arma, vnde alij confocij sese interposuerunt, adeo quod non potuerunt, rixam inceptam diffiniere, postea Panutius in foro Publico coram alijs profitentibus arma, eadem verba manifestauit, & conquestus fuit, quod non potuit ex causa confociorum mentitam repulsare, & propterea, quod intendit hæc omnia innotescere omnibus, cum firma deliberatione, & proposito experendi se armis cum eo, quotiescunque præstiterit occasio obuiandi, inter istos fuit orta inimicitia, ab vtraque parte, vnde celsus non potest diligere Panutium dicentem se abscondisse, dum pugnaretur, quæ res vertitur in eius infamiam, ex alia parte nec Panutius potest diligere celsum, a quo remansit mentitus, hinc est quod mutuum odium existit inter ipsos sine futura spe reconciliationis, quæ stante eorum querela non permittit dilectionem.

S V M M A R I U M.

De Iniuria ex mentitis in genere.

Caput 2.

POST QUAM rixa mota fuit inter Panutium, & Celsum, illi met ciues quorum nomina sub Sylentio transit, transactis tribus diebus præaudita manifestatione facta per Panutium in foro Publico accesserunt ad eorum prædictum locum destinatum ad delicias, & finito prandio, proposuerunt in eorum colloquio difficilem materiam mentitarum,

tarum, & dixerunt quod mentita infert atrocem iniuriam, etiã si dictum fuerit saluo honore, nec verba dilui, aut purgari potest, sed armis. Item apud. §. vt prætor vers. Ideo puto. ff. de iniur. alij dixerunt multa sunt genera mentitarum, nam aliquæ sunt certæ aliquæ conditionales, aliquæ generales, aliquæ speciales, & aliquæ stultæ, Mentita nihil aliud est, nisi quædam negatiua, quæ fit contra eum, qui dicit, & ita nulla est differentia inter negatiuam, & mentitam, nisi quo ad locutionem honestam, & minus honestam quia forma locutionis negatiua diuersa est, pro vt est tu mentiris, tu non dicis verum, tu dicis falsum, tu discedis à veritate, hoc non est verum, hoc est mendacium, res non ita se habet, omnes negatiuæ repulsant iniuriam, & respondendo ad iniurias, ita respondendo ad verbã, quæ non offendunt aliquem, & in istis, si aliqui dixerint vt supra alicui cum negatiua, poterit repulsare iniuriam, & illa negatiua secunda habebit vim mentitæ, sed si responsio fuisset facta sub his verbis, hoc non est verum sed veritas stat alio modo, hæc non erunt verba iniuriosa, his omissis, vnus eorum dixit, quod putat fore distinguendum, quæ dicatur mentita certa hæc est, tu contra honorem meum locutus fuisti, vel contra honorem meum scripsisti, & propterea dico quod mentiris, sed requiritur, quod exprimantur verba dicta, vel scripta, alias mentita erit generalis, & nullius momenti, vnde ad hoc vt mentita sit legitima, oportet quod verba demonstrentur aperta super quibus data & fundata sit mentita, Ideo mentita certa talis est, Panutij dixisti quod ego Celsus in conflictu nauali me male gessi, quia non pugnaui, & ita defeci in militari officio meo, & propterea respondendo dico, quod mentiris hæc est certa, & specialis mentita, mentitæ autem conditionales sunt illæ, quæ sub aliqua conditione prolata sunt, pro vt si dixerit, me esse rebellem, dico quod mentitus fuisti satis est, quod ille qui repulsat iniuriam, non sit neque tutus neque certus, quod de eo male locutus fuerit, & hoc modo mentita condicionalis non releuat, nisi ex causa prænominata. Mentita generalis est quando quis dixerit quisquis dixerit me hereticum, mentitus fuit, nulli incumbit ista mentita, & ad illa nemo tenetur, & hæc mentita non ligat, sed est periculosa, ne retorquetur aduersus illam dantem, nam si tu das mentitam in genere, ex quo de te malè dixerim, quia duntaxat dixi de illis

pro hac re
mittenda vi
de in li.iii.
premiu
& cap. 9.
& ca. 14.
12.3.4 5
7.

de illis delictis, quæ tu fecisti, & quæ probare potes, & ita facta probatione remanebit ipse mentitus, Mentita specialis datur eo modo pro vt, & quemadmodum datur mentita certa, Mentita scioccha sine stulta est, quando datur alicui antequam loquatur, vnde ex quocunque capite aliquis remaneat mentitus censetur contracta inimicitia, adeo quod sanguis totus turbatus non recipit in neutro dilectionem.

S V M M A R I U M.

I Iniuria ex verbis Iniuriosis.

De Iniuria ex verbis Iniuriosis.

Caput. 3.

MISSA disputatione die sequenti in eodem met loco cæperunt dicere, heri tractauimus de mentitis, quarum materia est odiosa, ob quam duo ex nostris socijs sunt absentes à commercio dulcissimo societatis nostræ, & iam sunt effecti inimici, Ideo nobis hodie tractandum est

de re hylari, vnde vnus dixit, quod materia proposita est iniuriarum, Ideo in illis hilaritas nõ habet locum, eo maxime quando quis fouet iustam causam ob iniuriam sibi illatam, tunc insurrexit Titus asserens erga Demetrium, & conquerendo dixit, de di tibi Floridam sorrorem meam in vxorem cum dote condecenti, & annullos ac monilia, & vestres suas preciosas vendidisti, quare videris in mei iniuriam fecisse, quod si ita feceris † Improbus es, & Improbe fecisti, vna cum multis alijs verbis iniurijs hisdem verbis iniurijs, parimodo Demetrius afflixit Titum, asserens, quod improbitas est ex parte sua, & cum dos detur ob substinenda onera matrimonij l. pro oneribus, & ibi Bal. C. de iur. dot. quæ quidem onera sunt

sunt plura l. si cum dotem §. sin autem in seuissinio .ff. sol. matrim. l. si quis pro vxore in prin. & §. i. ff. de donat. inter. uir. & vxor. l. dotis fructus .ff. de iur. dot. quod adhuc non fuit consequutus dotem, ad quam iam multis annis elapsis tenetur, & ita discessi e loco illo, die sequenti Demetrius in iudicium citauit Titum coram Magistratu, coram quo proposita eorum differentia, vnus assererat venditionem iocalium, alter vero insistebat in exactione dotis, quia ei competebat actio, gl. singul. in l. cum ab vno. ff. de leg. ij. & ibi Bar. Angel. & omnes Doc. Moder. Ideo in eorum altercatione verborum se inuicem & vicissim verbis iniurijs afflixerunt, sed eum quæ videbat Iudex agere vel proponere sine actione repellere debuerat, cum ex officio hoc agere potest, Abb. in cap. cum dilecti in iij. not. de empt. & vendit. ex causa igitur verbalis iniuriæ, dum inter illos aderat amicitia, & affinitas, cum fuissent effecti fororij, redacta fuit in inimicitiam, quæ talis & tanta solet esse inter conjunctos, & longe maior, quam in ceteris, eo maxime cum ex verborum multiplicitate actus iniuriarum fuerit geminatus, qui quidē actus geminatus plurimum facit, Bar. in l. cum scimus C. de agricol. & cens. li. b. xi. vnde stante iniuria verbali hinc & inde, se inuicem diligere sensus humanus non permittit.

S V M M A R I U M.

- 1 Si dua charucia vel vehicula se obuiarent in via arcta quid agendum.
- 2 Equiti non licet ingredi in metam tempore quo meta est destinata equitibus currentibus ad obuiam.
- 3 Maconus Naldus illustris capitaneus ex iussu Dominorum fecit equites duos retrocedere.

De Iniuria ex precedentia.

Caput. 4.

LX T A T quaedam consuetudo satis Ciuilis, & Urbana in fere omnibus ciuitatibus, quam seruandam non vidi neque Romae, neq; Venetijs quod artifices, & alij ignobiles cedant nobilibus, & dignioribus in eundo adeo quod locus superior illis ceditur per inferiores, sed saepius euenit, quod etiam inter nobiles, & dignitatem habentes maxima fit contentio locorum, quia vnus intendit alium praecedere & ex hac causa saepius incedunt siue concitantur ad iram, & ad verba iniuriosa, idem faciunt illi omnes honorati ciues qui vtuntur vehiculis dignitatis vel charucis, l. omnes C. de honorat. vehiculis lib. xi. † Vnde si in via arcta se obuiant, si ambo transire non possunt, debet ille retrocedere qui fuit praeventus, Bal. in l. per agrum C. de seruit. & per Bar. in l. quominus .ff. de flumin. not. in l. ij. §. i. ff. nequid in loc. publi. † Vidi etiam tempore carnis priuij in amphiteatro nostro Veronensi in die destinata ad torneamentum equitum cataphratorum, qui eum ingressi fuissent in meam, obuiam alij quidam nobiles ciues ingressi fuerant, vnde non fuit dare modum vt vnus alteri cederet, neuter volebat retrocedere, † Vnde ceperunt venire ad verba iniuriosa, quae cum Illustrissimi Rectores audiuisent, ne ad arma venirent, quod de facili euenire potuisset, miserunt Illustrem Capitaneum Maconom Naldum vt faceret ambos retrocedere, vt ipse fecit adeo, quod ex praenominatis causis ratione precedentiae nascuntur verba iniuriosa, quae pariunt inimicitiam quibus peractis, non est locus dilectioni.

S U M M A R I V M.

- 1 Iniuria si verbalis fuerit mutua an compensatione tollatur.
- 2 Iniuriosa verba simul prolata stante statuto, quod quis puniatur de verbis iniuriosis an puniatur vnica pena.

De Iniuria ex contractu.

Caput. 5.

FR E Q V E N T E R in contractibus solet esse disceptatio inter contrahentes, nam sicut ab initio libera potestas vnicuique est habendi, vel non habendi contractus, ita renuntia-ri semel constituta obligationi aduersario non contrahente minime potest qua propter intelligere debetis voluntariae obligationi semel vos nexos ab hac non consentiente altera parte, cuius precibus fecisti mentionem, minime posse discedere, rex. in l. si cut C. de act. & oblig. & tibi Bal. haec est enim potissima causa, quod conclusio contractus, aliquem ex contrahentibus se penitet, ex aliqua rationabili causa secundum eorum intentionem, & moti ex hac opinione, asserunt rem contractam fuisse & esse morbosam, vel esse laesos ultra dimidium iusti praecij, vnde ex hac causa veniunt ad litem, ad quam non deuenitur ita absolute absque aliqua praehabita locutione, in qua verba altercando, modo de vno proposito ad aliud propositum deueniunt, adeo quod excitantur ad verba iniuriosa, vnde hic cadit questio, † Si iniuria verbalis fuerit mutua, an compensatione tollatur, & dicendum quod non, sed quod quilibet agit pro sua iniuria, Abb. in cap. pe. in fi. de adult. Idem in cap. cum te de re. iud. Bal. Angel. & Alex. in l. si. ff. quod quisque iur. verum aliqui tenent, quod primo iniuriatus mitius puniatur, non autem in totum excusetur, ita tenet Abb. in cap. olim de rescrip. Bal. in l. i. C. vnd. vi. Angel. in l. vt vim. ff. de iust. & iur. Alex. in l. iij. ff. de liber. & posthu. † Sed si fuerint plura verba simul prolata, stante statuto, quod quis puniatur de verbis iniuriosis debet duntaxat vnica pena puniri, Bal. in l. si familia. ff. de iuris. omn. iud. vnde ex isto euentu nascitur inimicitia quae stante lesione, vel delusione, non permittit inter eos dilectionem, etiam terminata questione judicialiter.

S U M M A R I V M.

- 1 Iniuria ex mercibus corruptis vel comestibiliibus.
- 2 Arom. tarijs an liceat in medicamentis substituere vnam rem pro alia absque

pro hac re mittenda vide in li. iij. proemium & cap. 9. 14. 7.

pro hac re mittenda vide in li. iij. proemium cap. 9. x. et 14. 1. 2. 3 4. 5. 7.

absque consensu Phisici.

- 2 Aromatarijs an liceat commiscere corruptas res cum incorruptis.
- 3 Phisicis standum est tanquam peritis in arte.

De Iniuria ex mercibus corruptis.

Caput 6.

- S**OLET sapius euenire, quod vendentes aliquas merces, quæ tempore corrumpuntur, vel res comestibiles, vel vt quotidie faciunt, † Aromatarij, qui in medicamentis deficientibus ordinatis per Phisicum substitunt alia præter ordinata, asserentes habere eandem naturam & efficaciam, in casu quo fuerint reprehensi, vnde ex tali commiscione infirmi aliquando grauantur, † Sed num licitum sit mercatoribus commiscere corruptas merces cum incorruptis & dicendum quod sic, per tex. celeberrimū in l. omnia C. de conditis in publ. horre. li. x. & ibi Bar. qui dicit illū tex. ad hoc esse memorie commendandum, quia contrarium secundum eum dicerent laici, quod non est verum, vt ibi & Angel. ibi dicit quod facit pro Aromatarijs, qui miscent ceram corruptam, quod est eis licitum, refert & sequitur Ant. Corset. in singul. suo super verbo commixtio, cuius est initium licitum commisceri quod est memoria dignum, licet hoc iure permittente agant, quo ad commixtionem, tamen quo ad substitutionem medicamentorum valde dissentio, eo maxime quando illam commixtionem faciunt absque interuentu, † Et Consilio Phisicorum, quibus tanquam peritis in arte sua standum est, l. i. §. fi. & ibi Doct. & Bar. ff. de Vent. Inspec. l. semel C. de re, mil. lib. xij. & cap. significauit de homicid. experientia enim docet, quod ex tali excessu aliquando aliquid mali contingit, Ideo ex prænominatis duntaxat inspicitur euentus, qui mouet animū ementium ad verba iniuriosa, aduersus vendentes, quia ipsis videtur fraus, q̄ vna res detur pro alia, & quod res corruptæ cum in corruptis commisceantur, Ideo stantibus rebus, pro vt stant, homines constituunt non ab ipsis emere mercaturas, & mercatores ob verba iniuriosa recepta obsequia non præstarent, & hic si nō inimicitia atrox in surgit, saltem tacita oritur quæ affectionem exulat.

- 1 Iniuria ex verbis oritur tam præsentialiter quam prolatis in absentia.
- 2 Inimicitia capitalis oritur ex verbis iniurijs.
- 3 Experientia docet.
- 4 Verba iniuriosa que sunt, & quando quis dicatur infamatus.
- 5 Inimicus est qui omnibus modis dicitur iniuriatus.

De iniuria ex verborum conuitio

Caput. 7.

- V**ERBIS iniuria fit, quando cōuicium factum est in aliquem, Item apud labeonem. §. ait prætor. ff. de iniur. † Et non tantum oritur si præsentialiter alicui verba iniuriosa & diffamatoria sit prolata, verum etiam si absenti, vt puta ad domum, stationem, vel tabernam proferantur, vt in d. l. item apud † Et ex verbis iniurijs capitalis inimicitia oritur, tex. in cap. veniens de iur. iur. & ibi Bal. Ant. de Bu tr. & Imol. in d. cap. veniens tenet † quod istud docet experientia, vt ex verbis iniurijs oriatur inimicitia, † verba autē iniuriosa sunt, si reimprobo tibi aliquod maleficium, vel crimē per te commissum, seu aliquam iniuriam in te vel in tuos commissam, vt per Bar. in d. l. Item apud Boych. in cap. cum oportet de accus. sed si quis nocentem infamauit, non est bonum, & æquum ob eam rem condemnari, peccata enim nocentium, nota esse & oportere & expedire. l. eum qui. ff. de iniur. † Tamen omnibus modis qui fuerit iniuriatus, erit inimicus, & eius iniuriantem diligere non poterit, clarum igitur est, quod omnis verbalis iniuria parit inimicitia, & cum plura exempla dari possint, hæc seruiant pro omnibus, quæ in tam ampla materia adduci possunt.

pro hac re
mittēda vi
de in li. iii.
progrium
cop. 9. 14.
l. 2. 7.

- 1 Iniuriam facit etiam sine scriptura ut si utatur veste lugubri vel squa-
lida ad iniuriam alicuius aut barbam dimittat vel capillos submit-
tat vel cantet aliquid quod pudorem alicuius laedat.
Vel si fideiussores idoneos reprobet vel eos interpellat eo parato ad
soluendum.
- 2 Inimicus est qui publicat quae pertinent ad infamiam alicuius.
- 3 Damnum famae est maius damno pecuniario.
- 4 Inimicitiae oriuntur est damno pecuniario & pro lite pecuniaria.
- 5 Famam qui negligit suam crudelis est.

De iniuria ex literis.

Caput. 8.

- 1 INIURIA fit etiam literis, cum quis librum
carmē vel historiam ad infamiam alicuius per-
tinētem scripserit, composuit uel edidit vel do-
lo malo fecerit, quo quid eorū fieret, & in om-
nibus illis casibus de quibus loquitur tex. in l.
lex cornelia. ff. de iniur. cum l. seque. † Item si
quis sine scriptura in notam alicuius aliquid produxit, puta ve-
ste lugubri vel squalida utitur ad iniuriam alicuius aut barbam
dimittat, vel capillos submittat, vel cantet aliquid quod pudor-
em alicuius laedat, tex. in litem apud labeonem. §. ait pretor. ff.
de iniuri. vel quod si fideiussores idoneos reprobet, vel fideius-
sores interpellat existente parato ad soluendum, vel domum
absentis debitoris & alia faciat, de quibus per Host. & Azo. in
summ. de iniur. & est tex. in l. si creditor cum sequen. ff. de ini-
iur. in istis enim omnibus casibus iniuria fit oritur, ex ea nasci-
tur inimicitia, cap. cum in iuuentute de purg. cano. luc. de pen.
in l. i. C. de his qui se deser. lib. x. † dicit quod ille qui publicat
2 ea, quae pertinent ad infamiam alicuius, est eius inimicus † Vn-
de damnum famae est maius damno pecuniario, l. si duabus de
reg. iur. l. iusta cum glo. ff. de manumiss. vind. l. ius iurandi. §. pro-
curator. ff. de iniuri. & ibi Alex. in. ii. col. vers. item no. qui di-
cit per illum tex. quod parum dicitur quis providere alicui, cū
aduersus.

- aduersus damnum pecuniaria succurritur si etiam non confer-
uatur aduersus damnā honoris, & famae, cum tale damnum præ-
feratur pecuniæ. † Sed pro damno pecuniario, & pro lite pecu-
niaria, oriuntur inimicitiae, ergo & pro hac re maiori, † Cum
etiam habetur illud quod crudelis est, qui famam suam negligit
cap. si quis præsbyter de purg. cano. & cap. no. l. o. r. 2. q. 1. hinc est
quod habita iniuria, eam recipiens, inimicum non diligit.
- Pro hac
remittēda
vide in li.
ij. prog. ca.
2. 4. 9.

S V M M A R I U M.

- 1 Iudicia dilucidantur per testes, vel per scripturas publicas, & priua-
tas trino teste notatas.
- 2 Iudicium dilucidatur per iuramentum decisorum, datur etiam sup-
pletorium.
- 3 Expense veniunt in decisorio secus in suppletorio.
- 4 Periurium est mendacium iuramento firmatum cuius pena est infam-
ia.
- 5 Periurus de iure civili non efficitur infamis ipso iure.
- 6 Periurium clericum priuat dignitate obrepta non ipso iure
- 7 Periurus repellitur ab agendo, à testificando, & à suppletorio iura-
mento.
- 8 Periurus excusatur quando fuit sine dolo item propter difficulta-
tem & si nulli præiudicat.
- 9 Periurus si præiudicare poterat non punitur in foro contentioso sed
in foro anime.
- 10 Iudices non dant iuramentum sub imperio Veneto reis in crimi-
ne.

De Iniuria ex promissione.

Caput. 9.

EX aliqua promissione facta alicui, quis citatur in Iudiciū & prorecta petitione, qui promiserit negat † & cū iudicia dilucidantur p testes, uel per scripturas publicas l. in exercendis & ibi Paul de Cast. C. de fid. instr. & per scripturas priuatas trino teste notatas, l. script. & ibi Bal. C. qui pot. in pig. habe. † Dilucidatur iudicium et per iuramentū decisorium, Bal. in auth. generaliter C. de epif. & cle. & Iaf. in l. properandū. §. sin autem, C. de lud. † An in tali casu cadit dubiū an expese veniāt, & dicēdū q nō veniunt qñ iuramentū est suppletoriū vt ibi; secus si est decisoriū, Iaf. in d. l. properandū. §. siue autē col. 4. in vers. tu autē aduerte nu. x. In iudicium vocatus, cum iuramento negauit promissionem † Et ita fuit periurus, & cū periurium sit mendacium iuramento firmatum, cuius pœna est infamia † De iure tamē ciuili periurus nō efficitur infamis ipso iure. nisi in casu l. si quis maior C. de trāac. regulariter periur⁹ nō efficitur infamia iuris infamis Fely. in. cap. testimoniū de test. † Verū clericus propter periuriū priuatur dignitate obtenta, non tamen priuatur ipso iure sed priuandus, Fely. in cap. ex parte el primo de rescript. etiam efficitur deterioris conditionis † Repellitur periurus ab agendo, repellitur à testificando, glo. in cap. per suas de sumo. Abb. in d. cap. testimoniū, ei nō defertur iuramentū in supplemētū p̄bationis, Sec. in conf. cxxxvi. lib. † Primo periurus tamē excusatur, quādo fuit cōmissū sine dolo. Bal. in l. obseruare. §. proficisci. ff. de offic. proconsul. Itē excusatur propter difficultatem, vt dicit gl. I in cap. breui de iur. iu. potest excusari si demōstret q tale periuriū nulli p̄iudicauit, † Neque p̄iudicare poterat, nā eo casu etiā si quis deliberate periurauerit, non potest de periurio puniri in foro cōtēntioso, sed tātū in foro aīæ, solū Deū habet vltorē, glo. in cap. quicūque in gl. si. vi. q. i. Berous in quest. cxxxiv sunt & alij casus in quibus periurium non potest iudicialiter 10 puniri, sed solū Deū habet vltorē, pro vt est † Periuriū Rei accusati vel inquisiti in eius examine, quādo interrogatur super cri-

mine,

mine, sed apud Venetos non seruatur quod quando Reus in crimine examinatur non datur iuramentum, hanc consuetudinem Ego quoque seruauī dum essem Assessor in officio maleficioū, tamen male se habet cum quis dicatur periurus, & ita egre feret si quis argueretur de periurio, quod inter eos oriretur inimicitia, dilectioni contraria.

pro hac re
mittēda ui
de in lib.
ij. promissum cap.
9. 14.

SUMMARIUM.

- 1 In iuriam qui prosequitur an in libello fiat mentio de anno, de mense, de loco illata iniuria.
- 2 Iniuriarum actione condemnatus an dicatur infamis
- 3 Iniuriam qui intulit an possit tueri se non fecisse animo iniuriandi. Et quid si illico protestatus fuerit non fecisse animo iniuriandi.
- 4 Iniuriarum actione talis protestatio non releuat quo minus teneatur
- 5 Delictum in te est reipublicæ, vt sicatur
- 6 Iniuriars an excusetur si dicat se pœnitere
- 7 Iniuriosa verba prolata per iracundiam an sint puniendā.
- 8 Iracundiæ calor an excusetur vt mitius puniatur
- 6 Iniuria fit tanto maior & considerabilis quando est facta in personam bonestam & dignitatem habentem.
- 10 Iniuria illata personæ an dicatur si quis percutiatur in pannis
- 11 Iniuria facta uxori an dicatur f. Ela viro idem vni domestico mei occasione.
- 12 Iniurias in confessione sacerdoti remittens an possit agere actione iniuriarum.
- 13 In iniuriam remittens non videtur remittere damna.

Liber Secundus.
De iniuria ex alapa.
Caput. 10.

- I**NIVRIA committitur etiam facto, ut si quis al-
terum percussit alapa, ut not. Grammat. in de
cis. xiv. vel cubito, Paris. in cōf. cl. xv. lib. iij. vel
cum manus super mēto, Guid. Papa. ccxiv. vel
cum baculo, Bertran. conf. clxi. lib. vi. † Unde si
quis prosequitur iniuriam, an debeat in libello
fieri mentio de anno, & mense, & loco illatæ iniuriæ, & dicen-
dum q̄ sic, Alex. in conf. ccxii. lib. i. † Sed an condemnatus actio-
ne iniuriarum efficitur infamis, & dicitur q̄ sic, dummodo iniu-
ria sit atrox, alias non efficitur infamis, immo Fely. tenet q̄ etiã
damnatus pro modica iniuria, efficiatur infamis iu. cap. cum te
de re. iud. † Sed quid si ille qui intulit iniuriam, possit se tueri,
dicendo quod non habebat animum iniuriandi, & dicendum q̄
non quia omnis iniuria in dubio præsumitur facta animo iniu-
riandi, nisi contrarium probetur, Soc. conf. cxlvi. nu. 7. sed si in
eodem actu, quo quis iniuriam intulit, fuerit protestatus q̄ nole-
bat ex eo iniuriam facere, † Talis enim protestatio non releuat
quo minus teneatur actione iniuriarū, Bar. in l. si quis extraneus
ff. de acquir. hered. & in l. non solum. §. morte. ff. de oper. nou.
nunt. tamen hæc conclusio intelligenda est, ut procedat quando
apparet quod habebat animum iniuriandi vere vel præsumpti-
ue, si autem iniuria verbis facta vera fuisset, an teneatur actione
iniuriarum, aliqui tenuerunt quod sic, Curt. Junio. in l. si. ff. quod
quisque iur. † Sed hic distinguendum si interest Reip. q̄ illud de-
lictū sciatur, puta q̄ ille sit homicida, vel latro, nō tenetur si nō
interest, puta quia sit cæcus, vel claudus, & tenetur Bar. in l. eum
qui nocentem. ff. de pæn. tamen opus est quod tale crimen quod
interest Reip. sciri probetur, nam tali casu non tenetur, sed si nō
probauerit tenetur, Boer. in conf. iij. nec de iure canonico pro-
cedit quod alteri iniuriam dicens, licet vera sit, nō excusatur, cū
prius præcedere debeat charitatiua monitio, vel correctio, Alex.
de Netro. conf. lxxxij. † Sed an excusetur iniurians, si dicat se pe-
nitere, quia quidquid fecit calore iracundiæ fecisse dicat, fuerunt
aliquorū opiniones tenētes † q̄ verba iniuriose prolata per iracū-
diam,

- diam, non sint punienda, Arno. epitom. lvij. illorum opiniones
8 non sunt veræ † Nam in delictis commissis nō excusatur calor
iracundiæ verum quandoque profit, ut quis mitius puniatur, &
ita vidi semp in pratica observari, pariter etiam penitentia post
9 delictum commissum non excusat, Mant. in cont. lxxvij. † Sed
iniuria fit tanto maior & considerabilis, quando est facta in per-
10 sonam honestam & dignitatem habentem † Sed an dicatur in-
iuria illata personæ quando quis percutitur in pannis, Bart. te-
net quod non in l. licitatio. §. quod illicite. ff. de pub. & in l. i. §.
hoc in factum. ff. de his qui deiec. vel effuder. Bal. in l. Gallus. §.
11 ille casus. ff. de liber. & posthu. & † Si iniuria esset facta uxori,
intelligitur facta viro, Bal. in l. i. C. de in ius. vocand. inst. de in-
terdic. §. patitur, idem si iniuria facta fuisset vni domestico meo
mei occasione, quia dicitur facta mihi, ut not. Card. in clem. i. in
xiii. not. de excess. prælat. Ias. in l. i. in ii. col. v. ff. facit quod not.
12 C. de indic. viduit. toll. hic incidit quæstio non ignoranda † Si
aliquis in confessione sacerdoti remittat omnes iniurias, an vl-
terius possit agere actione iniuriarum, Guil. de cu. & Bar. con-
cludūt q̄ sic l. si tibi decē. §. quedā. ff. de pac. quam dicūt esse cō-
munem, limitatur hæc opinio secundum Alex. & Iaso. ibi nisi
diceret remissionem plenam facio, vel plene remitto, quo casu
ne dum rancorem immo etiam pænā & omnem actionem re-
13 mittere videretur ut ibi per Alex. & Ias. † Tamen quantuncū-
que aliquis remittat iniuriam, etiam per pactum expressum, nō
tamen videtur remittere damna, & interesse quæ passus est ita
singulariter not. Bal. in d. §. quedam quem ibi sequitur Alex. di-
cens esse singulare & diligenter notandum, cum iniuria sit ta-
lis, qualis ut supra dictum fuit, ideo non est mirum, si non tran-
sit ad dilectionem.

*pro hac ve-
mittenda
vide in li.
ij. proe-
mium cap.
xi. l. 4. 1. 2.
3. 4. 5. 7.*

S V M M A R I V M.

- 1 Iniuria facta filio censetur facta patri.
 - 2 Iniuriam facta filio pater remittere potest
 - 3 Iniuria facta officiali regis etiam volenti dicitur facta Regi
 - 4 Iniuria facta coram Iudice vel in aliquo loco vel simili recepit aug-
mentum.
 - 5 Iniuriatus rogatus remittere iniuriam non tenetur remittere interesse
- M 4 pecunia-

pecuniarium sed rancorem.

6 Iniuria remissa in foro penitentiali an possit suscitari in foro iudiciali. Non si facta est remissio plena.

De iniuria facta filio censetur patris

Capit. II.

† NIVRIA si sit filio, censetur facta patri, etiam principaliter Bar. ne l. ambitiosa in iii. col. ff. de decret. ab ord. fac sed filiº agit p ea parte absente, l. si libertº & ibi Bar. ff. de in ius. vocan. † Illa tamé iniuriam pater remittere pot, l. sed si varº §. filius familias ff. de iniur. gl. & Bar. in l. in psona, de pac. & hoc nisi iniuria fuerit illata per cõiuncta personam, Bar. in l. Luciº . ff. sol. mat. Specul. de iniur. §. i. † Idem etiam est, si iniuria fuisset facta officiali Regis, etiam volenti dicitur facta Regi, secundum Paul. de Cast. in l. quamais. ff. de in ius. voca. & animadvertendú est, † Quod si iniuria fuisset facta in aliquo loco ut quia fuisset facta cora ludice, vel simili, iniuria recipit augmentum, Specul. de sent. §. sexto versiculo si vero Index tempus etiam iniuriæ factæ inspicitur, Specul. de iniur. & damn. dat. §. primo vers. quancouque sed si casus contingat, † Quod iniuriatus sit rogatus iniuriam remittere, non tenetur remittere satisfactionem interesse sui pecuniarij, sed rancorem sic, Card. in clem. i. §. ciuitas iij. q. de pen. † Vnde hic notandum an iniuria remissa in foro penitentiali possit suscitari in foro iudiciali, Bal. in cap. i. §. iniuria in ij. col. de pac. iur. firm. gl. inst. de iniur. §. si. quod non si est facta plena remissio, secus si solus rancor remissus est, vel si dubitetur, Specul. de loc. §. nunc vero aliqua Alex. in l. non solum §. iniuriarum . ff. de iniur. hinc videri potest, quod si iniuria facta filio censetur facta patri, & officiali Regis facta Regi, q. inimicitia orta, non ita de facili venit reconcilianda, & si fieret reconciliatio, nõ est tuta, q. cor remanet vulneratú, & qn ita est dilectione repellit.

S V M M A R I V M.

- 1 Venari in agro alieno potest prohiberi a Domino.
- 2 Venatio ad columbos, columberiorum panium.
- 3 Venatio est permessa ad vrsos, Apros lupos.
- 4 Columbos capientes furtum faciunt.

De Iniuria ex venatu.

Capit. 12.

† NON est licitum venari in agro alieno, sine voluntate Domini, Bar. in l. venationem . ff. de vsu. hinc est, quod si quis intret in agrum meum venandi causa, potest Dominº agere actione iniuriarum, & si ius hoc non sentiat, contrarium tamen de consuetudine seruatur, & prohibitio illa valet, ne quis in agrum intret meum ad venandum, & si Domino inuito intrabit, tenetur actione iniuriarum, & de hac consuetudine attestatur Anan. in cap. omnibus de cler. venat. in Gallia hæc consuetudo valde seruatur, & similiter habet locum contra illos, † Qui venantur ad columbos columberiorum, vt eadem pena agatur contra illos, quia etiam secundum constitutionem Imperatoris Federici insertam in feudis sub Rub. de pac. tenend. & eius violat. in §. nemo circa. si. tit. prohibetur ne aliqui retia sua seu laqueos aut alia instrumenta ad capiendas venationes tendant, † Nisi ad vrsos, apros, & Lupos, † De iure etiam est prohibitum capere columbos in coluberio vel iuxta & contrafacientes committunt furtum, vt plene per Dyn. & Doc. in §. Pauenum inst. de re. diui. hæc enim venatio prohibita est iure nostro municipali, & ex hac causa in multis locis surgunt ortæ inimicitie, & rixe, nam si quis ingrederetur agrum alienum presente Domino, & prohibendo, accedunt ad verba, quod venationes que fiunt ad solatia, non sunt ciuibus prohibenda, immo concedenda, & quod qui versatur in diuersa opinionone, aut caret moribus ciuilibus, aut hoc agit tanquam inimicus, & quod quatenus ita sit manifestando animum suum, semper habebit eum facilem ad reddendam rationem, eo modo quo velit, & cupit, vn de multiplicatis ambagibus hinc est inde, aut deueniunt ad verba iniuriosa aut ad rixam, aut remanent inimici vnde, non est ambigendum quod ille qui delectatur venatione cum fuerit prohibitus, remanet iratus erga prohibentem, & ita parit inimicitiam talem, quod inter eos dilectio non habebit locum.

Pro hac remittenda vide de in lib. 3. premium & cap. 9. 10. 14.

pro hac remittenda vide in li. iii. premium cap. 9. 10. 11. 12. 13. 14.

- 1 Homicidium ex parte insistentis, & resistentis crebro nascitur expellendo aliquem de possessione
- 2 Malificium non committitur sine dolo
- 3 Euentus inspicitur in malificijs
- 4 Mandans ad verberandum expresse quod non occidat, si occidit ad mortem condemnatur
- 5 Leges non sunt ita supine intelligende vt homines condemnentur ad mortem
- 6 Intellectus legis quoniam multa facinora. C. ad l. Iul. de vi. publ. vel pri.

De iniuria expellendi alium de possessione.

Caput. 13.

- A**CCEDENS ad rem ab alio possessam causa expellendi illum de possessione, † Ea occasione interuenit ex parte insistentis, & resistentis homicidium crebro, l. quoniam multa facinora. C. ad l. Iul. de vi. publ. vel priu. nam si quis ingressus fuerit possessionem, & facta sibi resistentia occisi sunt aliqui ex vna vel altera parte, tenetur talis ingrediens, quasi dederit causam morti occisorum, & tamen nolebat inferre mortem, sed duxat volebat ingredi possessionem, iura ergo quae dicunt, quod in maleficijs mens & propositum distingunt maleficium, vt in l. apud labeo §. si quis Virgines. ff. de iniur. leg. 1. C. ad leg. Iul. de ficar.
- 2 † Quia maleficium non committitur sine dolo, debet intelligi sine dolo vero, vel praesumpto, hoc enim ipso, quod quis sciuit, seu scire debuit, quod maleficium quod intendebat committere, poterat verisimiliter declinare ad maleficium, quod est commissum, creditur de vtroque cogitasse, ad quod etiam facit, quod
 - 3 vulgariter dicitur, † Quod in maleficijs respicitur euentus,

vt in

- vt in l. aut facta §. euentus. ff. de pæn. sunt aliqui Doc. in diuersa opinione, quod si quis aliquem mandauerit ad verberandum aliquem sub expresso mandato, quod non occidat, & casu quo occidat, mandans nullatenus ad mortem condemnari potest, licet mandatarius excesserit fines mandati, nam si esset verum, quod quis teneretur de eo quod quis cogitare potuerit debere euenire, si ita generaliter intelligeretur, sequeretur illud quod si mandatur alicui quod det alapam titio, & ultra eum non offendar, quod si titius voluerit eum repercutere, & mandatarius eum occiderit, quod mandans ad dandam alapam teneatur de occiso, quod esset durissimum, & ab omni equitate alienum, & tamen solet dici, quod alapa expectat relationem gladij, vnde qui mandauit alapam potuit cogitare, quod verisimiliter ex alapa poterat sequi homicidium, Item sequeretur, quod si quis mandauerit alicui, vt accipiat decimam ex predio alieno non debitam, quod si in hac acceptatione, & releuatione possessorij sequuta fuit mors, quod mandans decimam accipi, ex hoc solo mandato teneatur de occiso, quia debuit cogitare, quod huiusmodi ingressus alienae possessionis producit cedem, per d. l. quoniam multa sed profecto † Non est tenendum legislatores tam minimam vel le hominum vitam, Ideo allegatae leges non sunt ita supine intelligendae, vt velint homines condemnandos esse ad mortem, sed moderandae, quia ille teneretur de eo quod expresse commiserit
- 6 non faciendum, † Haec quaestio d. l. quoniam multa non fuit allegata vt doceretur quomodo sit intelligenda, licet iste sit verus intellectus, quia ingressio non fit animo occidendi, & si animus distinguit maleficia vt in l. verum la. ij. ff. de pæn. non ita absolute intelligenda, vt morti tradatur fuit enim proposita lex illa, vt videretur quam de facili oriantur inimicitiae, quae cum fuerint sequente ob ingressionem illam, egressio dilectionis non retrotrahitur sed in peruersitate nutritur.

pro hac re
mittenda vi
de in li. iij.
progymium
cap. 9. et
14.

- 1 Sæuitia nulla maior illa, qua homines vtuntur.
- 2 Hominum conditio de flenda est & commiseranda.
- 3 Homicidium est magis considerabile & punibile ex vna causa quam ex alia.
- 4 Homicidium committens in persona Titij cupiēs occidere Gaium qua tē pūniatur.
- 5 Homicidium committens cum veneno qua pēna pūniatur: Et quid si mors nō fuerit secuta.
- 6 Medicus tenetur de malo medicamento de homicidio.
- 7 Cautela diabolica si vnus aliquem vulnerauit lethaliter, & alter confortius superuenit, & occidat, an liberetur primus.
- 8 Si vulneratus lethaliter viuit vltra 40. dies vulnerans non tenetur de occiso.
- 9 Statutum disponens quōd pro homicidio imponatur pēna pecuniaria an valeat.
- 10 Statutum perusii quod si forensis ibi occidatur pūniatur pecuniaria. Tunc quid si Perusinus alibi occidatur an occisor solummodo veniat pūniendus pēna pecuniaria.

De Iniuria ex Homicidio.

Caput. 14.

VLTA animantia sæuiunt inter se, quia eiusdē generis caro sibi ipsis esca est † Sed nulla sæuitia maior reperitur, quam ea qua homines vtuntur se inuicem vulnerantes, & ad mortem insidiantes crudeliter, cum ex leuissimis causis trucidantur, † Qua propter in hoc commiseranda, & de flenda est hominum conditio, omitto species homicidij cum in libro primo fuerint allegatæ, † Sed an commissum homicidium fuerit ex necessitate casu, culpa, vel dolo, aut ex proposito, ex insidijs, proditorie, vel per assassinium, verum ex istis quattuor modis vltimis homicidium est magis considerabile, & punibile, & infirmitatem animi propinquorum ad quos spectat vindicta,

gis arguit, hic non est assumenda distinctio homicidij sed solummodo tractandum particulariter, † Quid refert homicidiū sed quid si aliquis volens occidere Titium, occidit Gaium, non tenetur pēna ordinaria homicidij, sed tantum extraordinaria, ex quo respectu Gaij, non fuit animus occidendi, & sic videtur homicidium potius culpa quam dolo commissum, Grammat. Conf. v. contrariam partem tenet Bar. in l. respicendum §. delinquant in fi. de pēn. hæc enim decisio ponit Iudices maleficiorum in magno discrimine, dum volunt illam seruare, tamen aliqui eam seruarent, & facerent caput amputari, bene verum est quod respectu istius homicidij, cessat qualitas animi deliberati & ideo nō esset reiciendus, qui per eo gratiam reportaret, habita legitima partis remissione, † Et quia homicidium committitur etiam cum veneno factum Ideo illud conficiens, vel dans vt aliquis occidatur punitur l. i. & l. iij. ff. de sicar. Capol. in vltimo Consilio, eo maxime quando ex veneno sequitur mors, nam tunc dans pēna capitis punitur, fuerunt tamen aliqui tenentes, quod si ex veneno non fuerit sequuta mors, quod nihilominus puniri debeat pēna ordinaria, non obstante generali consuetudine, pr æsertim cum hoc crimen videatur esse inter atrocissima crimina. tñ magis cōis opinio videtur esse quod non pūniatur, pēna ordinaria, vt attestatur Carē. in praricha sua fo. cxc. hic cadit quæstio, † An medicus si malum medicamentum scienter adhibeat, vt infirmus moriatur tenetur vt homicida l. necessario C. ad l. Cornel. de sicar. nā homicidium est admodum considerandum, quia dare & auferre vitam homini est dūtaxat in auctoritate Dei positum, & tamen homines sunt ita effecti audaces, quod ex minima quaque re illud committunt se excusantes fecisse ad suā necessariam defensionē, vel pro defensione honoris, vel pro defensione eorū, qui sunt in sāguine coniuncti, & hoc modo ac alijs diuersis modis se defendunt coram Iudicibus secularibus, sed apud Deum excusatio non est, vt fortietur effectum liberationis, † nec valebit illa Cautela, vt si vnus aliquem vulnerauerit lethaliter, & alter superueniat, & occidat liberetur. Arn. in problem. vi. quia Deo omnia sunt aperta, & cognita, verum si aliquod vulnus illatum fuisset, & processisset de malo in peius, & intra breue spacium mortuus est, eo casu presumit mortuus ex vulnere, & vulnerās tenetur, & ita tenet

- 8 nec Capola in Conf. criminali 41. † Sed si vulneratus staret per longum interuallum, Dicit Angel. in l. vnica C. de emendat. seruo. quod nullus lethaliter vulneratus, potest viuere ultra quadraginta dies, refert Rimin. Conf. 281. communis stilus ita obseruat, quem refert Balanc. in pract. crimin. fol. 135. in nu. 221.
- 9 † Sed an statutum vel consuetudo disponens, quod pro homicidio imponatur pœna pecuniaria, an valeat, aliqui dicunt quod sic, & hanc opinionem tenuit, Bart. in l. 1. ff. de publ. Iud. alij contrariam sententiam tenuerunt, Anan. in cap. si de delic. puer, & ita seruatur in practica, quia temporibus nostris tale statutum non obseruatur, sed posito quod valeret, † Queritur quod per rufij existens statutum disponens, quod si forensis ibi occidatur, puniatur pœna pecuniaria, nunquid si Perusinus alibi occidat erit puniendus occisor solummodo pœna pecuniaria & respondendum quod non, sed debet huiusmodi homicida puniri pœna mortis, Sapia in l. 1. versic. ex istis præcedentibus. ff. quod quisque iur. stante igitur homicidio ex quocunque casu, & euentu inanimat homines ad inimicitiam, quæ est contra dilectioni.

S V M M A R I V M.

- 1 Adulter in actu adulterij repertus potest à patre occidi simul cum filia.
A marito, dumtaxat adulter, & mulier cum vili persona.
- 2 Pater non potest committere alteri vt occidat filiam.
Limitatur, vt ibi si mandaret filijs.
- 3 Vxor ex adulterio amittit dotem bona parasfrenalia & matrimonium separatur.
- 4 Mulier per adulterium notorium potest absque alia declaratione expelli a marito.
- 5 Maritus tenetur alere vxorem etiam facta separatione thori.
- 6 Maritus tenetur seruare castitatem, nam si fornicetur tenetur ipsam vxorem iterum in consortium admittere.
- 7 Mulier quæ non poterat duci in vxorem causa consanguinitatis, si committat adulterium cognito & declarato matrimonio nullo an dotem amissam repetet.
- 8 Maritus caueat post dimissam vxorem ne cum ea carnaliter se commisceat quia videretur remittere adulterium.

Mulier

- 9 Mulier an amittat dotem in præiudicium patris & filiorum suorum, & quid si ex primo matrimonio suscepit filios & in secundo matrimonio committat adulterium, cui dos applicanda an filijs matrimonij primi an secundo viro.
- 10 Marito fit, maior iniuria adulterare vxorem suam, quam proprium filium suum occidere.
- 11 Adulterium inter alia crimina est excellentius.
- 12 Pœna adulterij vt ibi iure nostro municipali est pœna pecuniaria.
- 13 Crimina non præscribuntur minoris temporis spatio quam xx. annorum adulterium quinquenio, ex statuto nostro per mensem vel per dies.

De Iniuria ex adulterio.

Caput. 15.

- INTER maximas iniurias, quæ fieri solent, vehemens est illa, quæ fit marito, quando eius vxor adulteratur hinc est, † Quod adulter repertus in actu adulterij potest à patre mulieris impune occidi simul cum filia, l. Patri. ff. ad l. Iul. de adul. a Marito autem permittitur dumtaxat adulter occidi, & quæ personæ possunt occidi, vt ibi in l. marito eo. Maritus tamen potest occidere vxorem adulterantem cum vili persona, tex. cum gl. in l. nec timore. ff. quod met. cau. in verb. occidere, † Tamen pater non poterit committere alteri vt occidat filiam eius adulterantem seu adulteram, Bal. in l. accusati onis C. quod met. causa. & in l. vt vim. ff. de iust. & iur. limitatur nisi pater mandaret hoc filijs, Bar. in l. non solum §. si mandato de iniur. quod dictum expresse firmat Saly. in l. grachus C. de adulter. refert Fely in cap. si vero de sent. excomm. nu. r. † Vnde sequuntur multa absurda ex hoc crimine, vxor amittit dotem, & etiam bona parasfrenalia, gl. in cap. plerumque de donat. inter vir. & vxor. in verb. dotalitium, matrimonium propter adulterium separatur, & si adulterium fuerit ex parte viri, maritus tenetur restituere dotem suam vxori, † Et quando adulterium est notorium, potest maritus absque aliqua sententia aut.

pro hac re
mittenda
vide in li.
ij. proæ.
mium cap.
1. 2. 7. 10.
14.

5. *tia* aut declaratione Episcopi vxorem adulteram propria auctoritate expellere Barb. in Apostil. ad Abb. in cap. si. de adult. † Facta autē separatione thori propter vxoris adulterium, nihilominus maritus illam alere tenetur, Card. in capit. ex parte ver. sed opere. præcium de Sponsal. licet vxor sit adultera, non propterea desinit esse vxor etiā post thori separationem, cap. ij. de diuort.
6. † Et maritus tenetur seruare Castitatem, nam si fornicetur tenetur ipsam vxorem iterum in consortium admittere, Abb. in ca. ex literis de diuort. & ad hoc cogi potest non solum officio Iudicis, sed etiam ad actionem ipsius vxoris, Fely. in cap. lator de re. iudic. hic enim pulchra quæstio non est amittenda, † Si ducere tur vxor quæ ob aliquod impedimentum consanguinitatis, vel aliud, non posset duci in matrimonium, si illa committeret adulterium, & dote priuaretur, si postea cognitum fuerit ac declaratum nullum matrimonium, nunquit poterit mulier dote suā repetere, ex eo quod stante nullitas matrimonij, non potuerit ex adulterio priuari dote sua, vt in d. cap. plerumq; in verb. non valebit, dicendum, quod non poterit repetere dotein, quia considerandus est status matrimonij, qui erat tempore commissi criminis, saltem putatiue, & mala intentio ipsius mulieris, quæ ex nullitate matrimonij deinde declarata excusari non debet, saltem postquam fuerit pronunciatum super ipsa priuatione dotis
8. † Sed animaduertat maritus postquam accusauerit vel dimiserit vxorem, ne in ea carnaliter se commisceat, quia videretur illi adulteriū remisisse, gl. in cap. si. in gl. vnica de adult. nam censeretur ex hoc mores suos approbasse, quinimo qui rem habet cū vxore adultera nō facta pri^o panitētia, peccat mortaliter, vt habet in cap. coniugio xxxij. q. i. sed certe multi adulteri ad hoc non aduertunt, considerandum est, etiam quod vxor committens adulterium, † an amittat dotein in præiudicium etiam patris, & filiorum suorum, & quid si ex primo matrimonio susceperit filios, & in secundo matrimonio committat adulterium, cui erit applicata dos marito recipiente iniuriam, an filijs primi matrimonij, & dicendum, quod filij primi matrimonij dotein habere debent, potius quam secundus maritus, Annon^o in problem. xxvij. quia dos est filiorum, quo ad vsum fructum patris l. 10. si. C. de bon. matern. † Sed cum hoc crimen sit maximi momenti, quia maior sit iniuria marito vxorem suam adulterare, quam

suum

- suum proprium occidere, tex. singul. l. codicillis. §. matre. ff. de leg. ii. Azo tenet in summa inter alia crimina sit excellentius adulterium, & stuprum, incestus, & lenocinium, omne enim peccatum quodcumque fecerit homo extra corpus est, qui autē fornicatur in corpus suum peccat, ex adulterio omnia fere crimina proficiuntur, violentia, iniuria, homicidium, periurium falsa testimonia, & tale est crimen adulterij, quod non licet de eo transigere, l. transigere C. de transact. † Ideo pæna adulterij secundum ius antiquum tam in masculo, quam in femina erat dilapidationis pæna, exod. cap. xx. Deuter. cap. xxii. vxor detruditur in monasterium, vt ibi lachrymis lauet peccatum l. mancipia C. de seru. vestes & capilli scindebantur ante & retro, quarta est excommunicatio, quæ est maior omni pæna de iure canonico, licet pæna de iure ciuili sit pæna capitis, l. coercente. ff. ad l. Iul. de adul. sed iure nostro municipali est pæna pecunia
13. ria, & non ignorandum † Quod regulariter crimina non præscribuntur minori temporis spacio quam viginti annorum tamen adulterium præscribitur quinquennio, tex. in l. mariti. §. hoc quinquennium. ff. de adult. quod procedit in simplici adulterio, secus autem in adulterio cum incestu, nam illud non præscribitur minori spacio quam viginti annorum, pro vt & cæte
- pro hac re mittenda vide in li. iij. proæmium cap. xiiij. l. 4.
- de quibus supra dictum fuit, credo quod non sit possibile ex iniuria tam ardua inimicum diligere.

S V M M A R I V M.

1. Filia deflorata est deterioris conditionis cum post ruinam non possit nec a Deo restitui.
2. Defloratio probari potest per testes domesticos
3. Testes domestici quando admittantur.
4. Indicia et præsumptiones in casibus indubitatis à lege habentur loco probationum
Pæna stupri si est clericus deponitur
5. Laicus aut dotare aut in vxorem accipere tenetur
Si cōsensū præstiterint pater & ipsa solummodo dote solucere tenetur
6. Stuprator alegās puellā nō fuisse virginem an eius vel virginis afserioni stetur.

De iniuria ob virginem defloratam

Caput. 16.

INIVRIA grauiſſima eſt, quando virgo deflorata fuerit, & ira cum fuerit ſtuprata † Eſſecta eſt deterioris conditionis, nam poſt ruinam, neq; à Deo reſtitui poteſt, ſecundum Auguſt. licet omnia Deo ſint poſſibilia, xxxij. q. v. cap. ſi Paulus ſtrum committitur cum virgine, Grammat. in deciſ. cvij. & cum vidua, vt ait Boer. in deciſ. cccxxxviii. † Quod probari poteſt per teſtes domeſticos † Quia in delictis quæ clam committi ſolent, admittuntur teſtes in habiles, nam de his quæ fiunt in domo, vel in nauis admittuntur domeſtici domus, vel nauis. Viuius in coll. comm. opin. in verb. teſtes affines, fol. 37 r. ſoarez. in ſuis comm. opin. in nu. 200. in verb. domeſtici † Eo maxime quia quando ſumus in caſibus in dubitatis à lege pro, vt eſt in ſtu pro, aut in ſimilibus, tunc præſumptiones habentur loco probationum, gl. in labſentem in verb. damnari. ff. de pæn. † Pænna autem iſtius delicti, ſi eſt clericus propter ſtuprum cum virgine punitur pænna de poſſionis, Diaz. in pract. crim. cano. cap. lxxvij. laicus autem ſi committit ſtuprum cum virgine tenetur eam dotare, & in vxorem accipere, ſi pater & ipſa conſenſerint ſed ſi conſenſum non præſtiterint, ſolummodo dotem ſoluere tenetur, ſi vero ſtuprator tenuerit, tunc prius verberibus tractatus in monaſterium detruditur pænitentiam acturus, cap. 1. & ii. de Adult. † Sed antequam pænna inferatur ſi ſtuprator allegaret puellam non fuiſſe virginem, tempore quo ipſe rem Carnalem habuerit cum ea, ipſa vero aſſerebat eſſe virginem, cui eorum ſit magis adhibenda fides, in dubio præſumitur virgo, niſi ſtuprator contrarium probet, ita tenet Abb. in cap. i. num. 5. de adult. vnde ex hac cauſa, in quo dolore verſantur, illi, qui paſſi ſunt pudorem talem, nemo eſt, cui non ſit datum, cognoscere, proſecto præcipuus eſt dolor Patri, & Matri ſtupratæ filiæ ob amiſſam virginitatem, & ob amiſſum honorem, igitur inimicitia hæc orta ex tam atroci iniuria, non eſt diligenda, ſed vindicandæ.

pro hac remittenda vide in li. iij. proemium cap. 13. 14

S V M M A R I U M.

- 1 Libido beſtialis eſt qui virginem nundum viripotentem diflorauerit
- 2 Pænna deflorantis virginem nundum viripotentem de iure communi humiliores in metallum honeſtiores relegantur & vt ibi
- 3 Pænna deflorantis virginem nundum viripotentem reliquitur arbitrio iudicis Sed ſi angunt pudenda non euadunt pænna mortis.

De iniuria ex virgine nundum viripotentem

Caput. 17.

- I**NIVRIA autem nefanda & commiferanda eſt, quando puella virgo nundum viripotens fuerit deflorata † Vnde hæc beſtialis libido eſt digna conſideratione & graui punitione, hinc eſt, quod Doc. in pænna affligenda committenti tale crimen variant, ſed aliqui tenuerunt, & iſti tales ſtuprates virgines immaturas puniatur † Pænna mortis, Faber. inſt. de pub. lud. §. Itē lex iulia & q̄ de cōſuetudine ſuſpē datur, q̄ tenet etiā Boſſ. in ti. de coit. dān. nu. 67. de iure autē cōmuni nō punit pænna mortis, ſed humiliores in metallū dānant, honeſtiores vero in Inſulā relegantur, tex. expreſſus in l. ſi quis aliquid. §. qui nūdū viripotētes. ff. de pæn. cōndēna nūc ad trirēmes, & ad dotādā puellā, Gram. in deciſ. 2. fuit. n. capite trūcatus qui pudibūda puellæ fregerit † Pænna autē hæc quæ inferitur talib⁹ hominib⁹ libidinōſis relinquū arbitrio Iudicis, inſpecta qualitate facti, & perſonarū, vt illā pænna Imponerēt, quæ eis videret cōuenire, ſuit tñ opinio vbi nō interueniret niſi cōatus ad deflorādū, q̄ nō debeat puniri pænna mortis, ſed alia pænna citra mortē graui, vt putat trirēmiū ppetuo, vel ad tēp⁹ ſed q̄do frāgeretur pudēda, nullo modo euadere debeat pænna mortis, cuius filiæ hoc cōtingit, quomodo ſe habeat, q̄s eſt qui hāc feram crudelitātē nō cōſideret, adeo q̄ ira animū offenſorū ita poſſidet, q̄ dilectio poterit argumētis & ſuaſionib⁹ doceri ſed locū habere nō credit, eo maxime cōſiderādo ætatē puellę ætatē defloratoris, & ex qua ratione hoc egerit, ſi intuitu falſę libidinis vel vt filia deturpetur, vel ob vindictam, defloratorem ergo diligere, ſapientior conſideret.

Pro hac remittenda vide in li. iij. proemium. ca. 13.

- 1 Sodomiticum vitium est super omnia vitia detestandum
- 2 Sodomiticum vitium tam dicitur in masculo quam in femina
- 3 Sodomiæ pœna est tam in agente qua in patiente mors
- 4 Sodomiam sacerdos committens suspenditur ab executione ordinis & si celebraret à summo pontifice remissionem consequi debet,
- 5 Sodomiticum vitium separat coniuges
- 6 Sodomiticum affectum tentans non secuto effectu an sit punibilis

De iniuria ex vitio sodomitico

Caput. 18.

INIVRIA autem fit ex vitio sodomitico, q̄ pergo, cum iã de casibus libidinosis superius fuerit tractatum † Tale igitur vitium est nefandum, & super omnia vitia valde detestandum, cum sit coitus contra naturam, Dec. in conf. xc. Parisi. in conf. clxiii. lib. iij. † Sed an

- 1 hoc vitium proprie dicatur in masculo, vel in femina, & dicendū q̄ in utroque sexu est sodomia, & punibile, Dec. in l. si qua mulier C. de secund. nup. † Sed qua pœna, & dicitur, q̄ tam agēs q̄ patiens sunt pœna mortis affligendi, l. cum vir nubit in femina
- 2 C. de adulter. † Et committens tale crimen, si esset sacerdos suspenderet ab executione ordinis, & si celebraret officia prohabenda irregularitatis remissione, oporteret à summo Pontifice eam consequi, tanta enim offensio sit Deo, † Propter hoc vitium, q̄ inter coniuges fit separatio thori, sed si maritus cū aliis exerceret, non fieret thori separatio, nisi quatenus eam vellet exercere cum muliere vxore sua, cap. omnes cautiones xxxii. quast. vii. potest hic queri de pulchra quæstione quæ de facto contingere potest, quia continuo commorantes in vno & eodem met thoro, prætius carnis parare voluptatum præposterè Veneris potest † An tentans & affectus sodomiticos etiam non secuto effectu, sit punibilis, si consideretur inhi-

manitas

manitas & atrocitas delicti, certe quod dici potest, quod etiam nullo secuto effectu puniri possit, l. si quis non dicā C. de Epif. & cler. tamen contrarium servatur, nam si deuentum fuerit ad actum proximum, non consumato actu, non debet puniri pœna mortis, sed extraordinaria, & fuit opinio afflicti super tertia parte constitutionum Regni, vnde cum pœna sit ignis, quia de consuetudine, comburitur, per d. l. cum vir nubit in feminam si maritus hoc committit, videtur fecisse in dedecus patris vxoris, vel filij, si cum eo commiserit sodomiam, quare qui Deum & eius facturam spernit, non est diligendus.

pro hac re
mittenda vi
de in lib.
iij. pro
mum cap.
I. 13. 14.

S V M M A R I U M.

- 1 Raptus non dicitur si puella de loco ad locum duceretur in ea, domo, vel si in campis in alium campum per aliquot passus.
- 2 Pœna raptus est punibilis ad mortem.
- 3 Matrimonium inter raptum & raptam an habeat locum, vt raptor evitat pœnas.
- 4 Raptor non est tutus in Ecclesia.

De iniuria de raptu uxoris vel filia vel aliis de domo vel ex itinere Caput. 19.

INIVRIAE materiam prosequendo vnicuique magna videbitur, quando vxor filia vel aliqua alia proxima consanguinea de domo vel in itinere rapta fuerit, Paul. de Cast. in consil. 262 Capoll. in cons. lvij. pro quo quidem crimine imponitur pœna mortis, & alia grauis pœ-

- 1 na, tex in l. vnica C. de rap. virg. & notandum est, † Quod raptus non dicitur, si puella in domo de loco ad locum duceretur in eadē domo, vel si in campis fuisset abducta, in campum alium per aliquot passus, tunc actus ille diceretur violentus,
- 2 † Et est punibilis ad mortem, & ita etiam habet locum pœna illa si mulier consenserit rapti, Doc. in l. raptos C. de Episcopis.

N 3 & cler.

& clericus in mo dicitur raptor si cum verbis & muneribus abducat ad effectum libidinis, pro qua interemit, † Aliquando inter raptam & raptorem matrimonium, quod contrahere non poterant ex dispositione d. l. i. & hoc de iure civili, secus autem de iure cano. cap. si. de rapt. Parisi. in cons. 170. lib. iij. unde secuto matrimonio raptor evitat penas à lege impositas, licet aliqui Principes post matrimonium iusserunt raptorem decapitari † Nec tutus erit raptor in Ecclesia, clar. in q. xxx. vers. quareb nunquid rapina & apud Deum & apud homines multum damnata est, ideo rapta vxore vel filia aut proxima consanguinea à patre vel alijs incumbētibus, raptum est cor ab eis ob dolorem, & dedecus in quibus rupto corde, saltē non hospitatur dilectio.

S U M M A R I U M

1. *Lesa maiestas dicitur quando sit tractatus contra personam vel imperium principis*
Et qui in bello venerit contra suum principem
2. *Lesa maiestatis crimen committitur contra civitates non recognoscetes superiores*
3. *Lesa maiestatis pena est, admodum crudelis quia in frustra scinduntur & eius bona confiscantur*
4. *Lesa maiestatis in crimine punitur effectus, licet non sequatur effectus.*
5. *Rebellis poterit impune occidi & deinde declarari & probari quod erat rebellis.*
6. *Lesa maiestatis in crimine memoria morti damnatur etiam in crimine heresis peculatus repetundarum & ob mortem sibi ipsi illatam.*
7. *Lesa maiestatis crimen forensis qui machinat contra personam vel statum principis non committit.*
8. *Lesa maiestatis crimen clericus etiam originarius non committit.*
9. *Lesa maiestatis crimen committitur offendens Cardinalem vel consiliarium principis*
10. *Cor Regis in manu Dei est*

De iniuria criminis lese maiestatis

Capit. 20.

IN IURIA etiā committitur aduersus Principes † Ut quando quis fecerit tractatum in personam Domini, vel contra Imperiū Principis, vel qui per tyranniam ipsius civitatem occupaverit, vel patriam oppugnaret, de quibus habetur vt per Soc. Iun. cons. 105. lib. iij. & per cons. Bal. viii. lib. i. & per Soc. cons. xxii. lib. i. & Idem Soc. per cons. cclxxv. lib. ii. & qui in bello venerit contra Principem suum, Alciat. in cons. 467. hoc enim male gestum appellatur crimen lese maiestatis † Sed quia committitur hoc delictum etiam contra civitates non recognoscetes superiorem, an dicatur crimen lese maiestatis, si committitur contra civitates habentes & superiorem recognoscetes, & licet Ruin. in cons. iij. in lib. v. teneat quod non tamen de facto seruatur, quod attentantes contra statū civitatum recognoscentium vel non recognoscentium superiorem, puniuntur de crimine lese maiestatis: Cepoll. in cons. crimina. xviii.

† Pena committentis tale crimen est pena admodum crudelis quia de consuetudine viui in frustra scinduntur, & eorum bona confiscantur auth. bona damnatorum C. de bon. prescript. & tanti momenti est hoc delictum † Quod licet in alijs delictis non puniatur affectus, nisi sequatur effectus, tamen in hoc crimine etiam non secuto effectū punitur affectus, Soc. Iun. in cons. 105. nu. 73. lib. iij. hinc inferitur † Quod rebellis poterit impune occidi, & deinde probari, & declarari quod erat rebellis: Boss. in tit. de crimin. lese maiest. nu. 119. licet hoc sit periculosum, tamen credendum, quod facta probatione, rebellionis tolleraretur à Principe, accedente aliqua excusatione, vt puta quia fugiebat, vel quod erat effectus tutus ob aliquod militare preliū, & tanto magis quod crimen hoc est speciale, adeo quod post mortem de eo procedi & cognosci potest, & memoria defuncti damnari potest, vt est tex in l. si. C. ad l. Iul. maiest. † Ne dum in isto casu damnatur memoria hominis mortui, verum in crimine heresis, peculatus, repetundarum, & ob mortem sibi ipsi illatam

Pro hac re
mittenda vi
de in lib. 3
progenium
& cap. 1
13.

illud reponere, potest dubitari, an ille apud quem res furata reperitur presumatur fur, si ille fuerit male vocis & fame fur presumitur, Angel. de malef. in verb. caelestem vestem nil. f. 9. sed ex his non veniret condemnandus, sed solum torquendus, quia furtum est graue delictum, si est facta in re magna, & an ex furto magno possit quis suspendi dicitur licet furtum magnum equiparetur tribus furtis paruis, pro quibus fur suspenditur, nam famosi fures aequo suspendebantur l. capitalium § furca. ff. de pæn. sed postquam in Italiam illi Reges longobardi furcam asportauerunt sancitum fuit, † Vt pro primo furto, sustigeretur pro secundo aures vel puncta nasi abscindatur, pro tertio moriatur, licet ipsi pro primo furto volebant vt oculus eijceretur pro furto igitur magno secundum opinionem Bal. in auth. sed nouo iure C. de fur. & seru. corup. debet suspendi, sed contra hanc opinionem est communis per Angelum de Vbald. inter conf. crimina lia diuerforum. Conf. 71. lib. ij. Verum aliquando fuit seruata in multis locis opinio Bal. fortasse ex aliqua causa iniuncta, † Sed potest queri cum statutum sit in aliquibus ciuitatibus, vt pro tertio furto quis suspendatur, quid si duo furta commiserit extra territorium, & vnu in territorio, an illa duo furta computentur in tertio, ad hoc vt suspendi possit, aliqui tenent, quod sic, sed hoc non est iurum Iudici, vnde verba statuti, sunt consideranda, aut statutum dicit pro tribus furtis, & tunc non debet suspendi quia non dicitur commisisse tria furta, cum duo commiserit extra territorium, si vero statutum diceret pro tertio furto, cum tertium furtum puniatur deberet suspendi, nam Angel. de malef. in verb. caelestem vest. ait quod illi Iudices qui sequuntur vt fur suspendatur, sunt sitibundi humani sanguinis, nisi iudicium verteretur de fure vagabundo, qui modo in vno loco, modo in alio furatur, nam tunc debet suspendi in omni loco, & hæc opinio in toto mundo seruatur, pæna igitur furum est, vt fures suspendantur, & quando tractatur de tribus furtibus, oportet quod furta sint distincta, non solum re, sed etiam tempore, vt in d. auth. sed nouo iure sed si pro duobus furtis fuerit absolutus, fur vt pro tertio suspendatur illa duo computantur & idem etiam si pro duobus fuerit punitus pro tertio suspendatur, omittantur excusationes quæ de iure pro furto fieri possunt

8 vt si probetur, † Quod fur erat creditor illius, qui furtum passus fuit.

fus fuerat, & quod rem quam accepit furatam ait fuisse de voluntate domini, vel quod furtum fuerat domesticum, quod non venit puniendum, l. respiciendum § furta. ff. de pæn. vel dicitur furtum fuisse factum propter necessitatem, vt in c. si quis propter de furt. nec quod esset res furata minimi valoris, de qua non sit curandum, l. scio. ff. de in integr. restitut. tamen pro solidis quinque quis debebat suspendi, de pac. tenenda. capit. i. §. si quis quinque solidos non est quod pro furto quinque solidorum solo quis deberet suspendi, sed quia cum furto concurrebat etiam violatio pacis, certe cum ad furtum peruentum sit non est prætereunda questio, † An emens rem furtiuam, teneatur ad eam restituendum non recepto precio, & dicendum quod sic, per l. in Ciuilem C. de furt. dicitur ibi in textu dicitur cautius negociari, sed hæc quæ dicta sunt in causa furti, & in accidentibus furti habeantur vt dependentia furti, nam cum alicui furatur qui damnatum passus est, videtur ei furatum cor, in quo dilectio ob iniuriam non potest habere mansionem.

pro hac re
mittenda vi
de in li. iii. e
premium.
cap. 1. 10
7. 14.

S V M M A R I U M.

- 1 *Falsitas committitur circa testes, instrumenta scripturas, & monetam.*
- 2 *Testis deponens falsum corruptus pecunia videtur vendere sanguinem Christi.*
Iudas idem fecit, idem facit Iudex in proferendo iniustam sententiam Item notarius.
- 3 *Notarius non debet conficere instrumentum nisi de his quæ sensu corporis tunc percipit.*
Item si omisit solemnitates requisitas.
- 4 *Falsa moneta identitas quomodo probatur.*

INIVRIA committitur ex falsitate, quod est gratissimum crimen; & vertitur principaliter in falsitas circa quatuor, circa testes, circa instrumenta, & scripturas, & circa monetam unde si quis ex culpa, aut dolo fuerit citatus ad carceres, & in eis constitutus, ex potentia & auctoritate inimici aduersus eum fuerint quam plures testes examinati,

qui in rei veritate falsitatem deposuerunt, ex quo per alios testes de falso fuerint conuincti, † Quia illi primi testes deposuerunt falsum corrupti pecunia, Ideo videntur vendere sanguinem Christi, pro precio falsum testimonium deponendo, sicut fecit Iudas, ex quo veritatem vendunt, quæ est ipse Christus, vt in cap. abijt xi. q. iij. vnde per hunc tex. potest dici quod falsi testes, qui pecuniam accipiunt committunt idem seclus, quod commisit Iudas vendendo Christum, idem dicendum de Iudice, qui pecunia accepta peruertit iustitiam, proferendo iniustam sententiam, quia peruertit veritatem, capit. cum eterni de re. Iud. libr. vi. & sic tradit, & vendit Christum, qui est summa veritas, & summa iustitia, d. cap. abijt, sed quid etiam notarius fabricauit instrumentum falsum, & nõ solum videtur committere falsum modo illo, verum etiam si in instrumento fuerit dictum mutuauit ducatos centum, & dixerit numerauit ducatos centum, & tamen tempore celebrati contractus nulla pecunia fuerit numerata, Ideo ex hac falsitate puniri debet de falso, ita tenet gl. in l. ex cautione in gl. magna. ff. de pac. & scribentes in l. singularia. ff. si cert. pet. & ratio hæc fuit, † Quia notarius non debet conficere instrumentum, nisi de his quæ sensu corporis tunc percipit, vt dicit Bar. in auth. si quis in aliquo circa si. C. de edendo, committit notarius falsum, quando scripserit instrumentum pro aliquo de quo. postea probatum fuit, quod tempore confectionis instrumenti erat absens, non est dubium, quod incidit in pœnam falsi, Bar.

si, Bar. in l. iuris gentium §. quod sere. ff. de pac. omittit aliquando notarius solemnitates requisitas in instrumento, de quo rogatus fuit, & incidit in falsum, pro quo punitur si dedit opera hoc fecerit, & pro casibus a iure expressis, Angel. de malef. in verbo falsario in si. & pariter notarius punitur de falso si negauerit non fuisset rogatum de conficiendo instrumento, & re vera fuerit rogatus, cur. Inn. in l. qui accusare C. de edendo quod limitatur, si notarius fuisset bonæ famæ, sed si illi statueretur terminus ad respondendum, an fuisset de instrumento de quo tractatur rogatus, si negaret non esset a pœna falsi excusandus, sed quid si quis haberet duntaxat vnam domum, & eam pro vngentibus necessitatibus venderet, † Et quidam monasterius emptor ipsi venditori exburauisset monetam falsam, apparentem omnibus ibi existentibus bonam, quam quidem monetam venditor non expendit per aliquot menses, nã posuerat in Archa, donec & quousque desiderata occasio se offerere eam expendendi, & cum postea voluisset expendere, moneta illa fuit reperta falsa, sed cum moneta ille fuerat de currenti moneta illa fuit reperta falsa, sed cum moneta illa fuerat de currenti moneta, quomodo probabitur identitas monete, ille venditor remanebit delusus sine domo, & sine pecunia, vnde tale peccatum non venit abluendum aqua benedicta, ex istis igitur denominatis, licet veniant de iure condemnandi pœna falsi, quæ si non fuerit imposta à statuto, tunc imponenda erit pœna consueta, quasi quod hoc arbitrio Iudicis relinquatur, ita tenet clar. in §. falsum vers. sed quæro, vnde testes qui cum eorum falsitate non defecerunt, vt vitam perderent, Iudex qui pecunia corruptus pœna l. Iul. repetenda. ff. ad l. Iul. repet. punitur quia abstulit quod erat alterius, & notarius qui pariter ob eius falsitatem in longa disceptatione contrahentes posuerit, & monetarius qui tota substantia venditorem spoliauerit, cum tantam iniuriam cum damno intulerint, quomodo poterunt ingredi in Regnum Dei, adeo quod nec in presenti nec in futuro seculo erunt diligendi.

SUMMARIUM.

1 Mandans aliquem occidendum punitur pœna capit. 1. d. homicidio in vi.

pro hac re
mittenda vi
de in li. iij.
pro emissa
ca. 10. 14.

- 2 *Assasini sunt diffidati & impune possunt offendi.*
Pena ultra mortem, trahuntur ad caudam Equi
- 3 *Assasini conatus punitur.*
Plus delinquit faciens per pecuniam quam qui gratis.
- 4 *Assasinus clericus punitur per Iudicem secularem.*

De iniuria per Assasinium.

Caput. 23.

INIURIA infertur per assasinium, † Qui mandat alicui aliquem precio occidendum, & punitur pena de qua in cap. 1. de homic. in vi. † Sunt enim assasini diffidati a toto populo Christiano, & possunt impune offendi, eorum pena est mortis pena, sed prius trahuntur ad caudam equi, pro vt vsu, & consuetudine receptum est, vt attestatur careri. in sua practica fol. 294 nu. 3. 5. & aliquando aliqui Iudices ob immanitatem & ad terrorem imponunt quod scindantur per frustra, nam saepius assasinus conuersatur cum illo quem cupit trucidari, & ab eo nullam molestiam nullamque minimam inquietationem receperit, ab eo qui semper eidem obsequia prestitit mortem capit, & nihilominus cor eius efficitur tam crudele, quod nulla preuia causa nisi ex sola pecunia corruptus occidit amicum, nefandum scelus hoc est, & dignum grauissima pena conformi tanto delicto, hinc est, quod assasinus non est tutus si ad Ecclesiam confugerit, sed ab ea extrahitur per quemcumque Iudicem secularem, Guid. Pap. in decis. 121. Boer. decis. 109. & cum tractatus occidendi fit in secretis, licet in ceteris criminalibus delictis requirantur probationes lucæ meridiana clariores, vt in l. sciant cuncti ff. de pen. tamen ob immanitatem delicti, in presentis crimine sufficiunt argumenta probabilia etiam ad condemnandum, ita dicit tex. expresse in ca. 1. de homicid. in vi. Boss. in ti. de conuictis nu. 55 & in ti. de Indic. nu. 201. quod intellige non solum ad condemnandum pena extraordinaria, sed etiam ad condemnandum pena corporis afflictiua, & est hoc crimen tantæ vis, quod ex generalia consuetudine Italiæ non puniatur affectus, nisi securo esse-

tu

- 3 *Atu, † Tamen in crimine assasiniij punitur conatus, etiam si effectus secutus non fuerit.* Didac. in repet. cle. si furiosus fol. 180. vers. secundo proponitur, & ratio fuit, quia plus delinquit faciens per pecuniam, quam qui gratis, † Et si esset clericus assasinus potest puniri per iudicem secularem, d. cap. vnico de homicid. in vi. & clar. in q. 36. nu. 29. vnde hoc verbum est in tanta consideratione, quod si quis vult verbis iniuriosis aliquem onerare, pro maiori iniuria appellat eum assasinum, adeo quod assasinaus est potius odiosus, quam diligendus.

Pro hac remittenda vide in li. iij. prologium ca. 1. 12. 14.

S V M M A R I V M.

- 1 *Iudei faciunt iniuriam modo cum vsuris modo cum lesione enormissima.*
- 2 *Iudei tollerantur inter Christianos.*
- 3 *Iudei nullum habent sceptrum.*
- 4 *Iudeus an gaudeat statuto quod pro adulterio puniatur pena pecuniaria.*
- 5 *Iudei coitus cum Christiana soluta vel meretrice est punibilis.*
- 6 *Iudeus dilinquens non gaudet immunitate Ecclesie.*
- 7 *Iudeus blasphemans an a latro, an ab Ecclesiastico debeat puniri.*
- 8 *Iudei sunt de foro seculari.*
- 9 *Iudeus potest puniri per Ecclesiasticum si iudex secularis est negligens.*

De Iniuria per Iudeos facta Deo & Christianis. Caput. 14.

INIURIA à Iudeis facta fuit Domino nostro Iesu Christo, & etiã Iudei Christianis, † Damnũ & iniuriam faciunt modo cum vsuris, & modo cum læsione enormissima, † Et tamen Principes Christiani tollerant eos in eorum ciuitatibus, & cogitando quare hoc fiat, licet diuersi mores sint inter Iudeos, & Christianos, & marcida pecus totũ corruptit ouile, cum gentiles, & samaritani non conueniant, hoc fit

hoc fit ne omnes Iudei qui sunt sparsi per vniuersum mundum simul conueniant, quod si fieret, esset maximum quid, & fortasse aliquid sinistri euenire posset Christianis, † Vnde ex permissio ne Dei in veteri testamento, in Genes. cap. xlix. ibi dicitur non auferretur sceptrum de Iuda, & Dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium, nullum habent sceptrum, quia sunt sine Regno, immo absque minima dictione, nam ex hoc verificata sunt verba Domini, quod cum in mundum venerit filius Dei omnes Iudei euauerunt, & tamen viuunt in eorum pertinacia, & cum graui periculo Christianorum, quia si Iudeus committeret adulterium in ciuitate, † In qua adfit statutum, quod pro adulterio puniatur pena pecuniaria, an Iudeus gaudeat tali statuto, & dicendum, quod debeat puniri secundum leges communes, tamen Angel. in Conf. 1. 14. lib. primo Alex. in Conf. 99. lib. vi. Barba. in conf. 63 lib. 4. consulerunt, quod sit puniendus pena statuti, non autem pena mortis, nam pena statuti tollit pena iuris communis, clar. in q. 85. vers. debet etiam, † Sed considerando quod coitus Iudei cum Christiana etiam soluta vel meretrice est punibilis, non pena mortis, sed mitiori, Boer. in decis. 316. nu. 5. Ideo hæc opinio est magis tuta licet statuta generaliter debeant intelligi, tamen non comprehendunt eum de quo specialiter est prouisum de iure, † Nec Iudeus delinquens confugiens ad Ecclesiam, nõ gaudet Ecclesie immunitate, quia sua infidelitate se indignum facit eius beneficio, Marsil. in lex senatus consul. ff. ad l. Cornel. de siccar. † Sed si blasphemauerit per quem poterit puniri, an per Iudicem Ecclesiasticum, an per Iudicem laicum, & dicendum, † Quod Iudei sunt de foro seculari, verum si Iudex secularis esset negligens, eo casu Iudex Ecclesiasticus de ipsa Blasphemia cognoscere, † Et Iudeum punire potest, Alex. Conf. 99 nu. 15. lib. vi. si Iudei sunt inimici Dei & Christianorum, Ideo erga Iudeos perfidissimos Christiani non inuis hostes, aliqua humanitate uti Christiani non debent, absit igitur dilectio contra offensores Dei, & Christianorum ob iniurias receptas & quæ a Iudeis recipi possunt,

S. V. M. M. A. R. I. U. M.

- 1 Vinearum vastatores & incisores arborum vt latrones puniuntur. In multis locis pena statutorum
- 2 Vitis producit tres, s; ecies vinarum
- 3 Vini inuectores Bachus, Icarus, Saturnus
- 4 Vitas Noe fuit primus qui egressus de archa plantauit & degustato succo ebrius remansit
- 5 Filius fuit primus qui cum aqua temperauit vinum
- 6 Vinum est consecratum quia sine eo missa celebrari non potest

De iniuria ex vastatione vinearum.

Caput. 25.

NIVRIA fit autem alicui habenti fundum cum vitibus, si aliquis ob vindictam iuerit ad vastandum, & incidendum vites † Et licet vastatores & incisores vinearum & arborum veniant puniendi pena mortis, vt latrones text. in l. ii. & ibi gl. vnicat. arbor. sur. cæsar hæc tamen pena nõ seruatur, cum alia pena fuerit imposita iure statutorum in multis ciuitatibus, quæ est pena pecuniaria, tamen vbi non adest statutum, pena extraordinaria, non modo quãdo sunt in carceribus detenti, sed etiã quãdo sunt cõtumaces, vnde aliquãdo mittuntur in exiliũ, aliquãdo puniuntur in tribus ictibus funis, & in dånis & aliquãdo talis dånator, & deuastator fuit sustigatus iussu senatus Medi. & aliquãdo ad triremes cõtenuatus & certe illi incisores vinearũ sunt digni pena mortis nã inter fructus quos terra producit communi omnium consensu, vinũ est magis vtile, dummodo eo moderate vtatur, † nã Anacarses dicebat, q; vitis producebat tres species vinarũ prima præstat dilectũ, secũda ebrietatẽ, tertia tristitiã, hinc est † q; aliqui profani historici proponunt diuersos inuẽtores vini Diodorus ficulus ait Baccũ fuisse inuẽtorẽ, vnde ex hac causa Romani in eius honorẽ edificauerunt tẽplũ, q; est extra portã Piam. Romæ, & vltra per vnũ miliare, vnde tunc in eius laudẽ celebrabantur festa baccanalia, q; fati magnæ inhonestatis erãt, sed maxime dilectionis, alij dicunt Icarũ patrẽ Penelopes præstitisse industriã Ateniensibus cõficiendi vinũ qui vna die effectus ebrius

ebrius fuit à Populo occisus, alij Sarurnū ex Candia in Italiam
 4 Sarmetas vinearū asportasse, hæc. n. sunt vanitates auctorū † Pri-
 mus ergo qui vineā plātauit, fuit Noe statim, egressus de archa,
 qui eius succo gustato ebrius remansit, & cū homines hoc vidis-
 5 sent, Plinius refert † Filū fuisse inuātorē tēperādī vinū cū aqua
 vnde si esset in Inferno, & inde euelli possit germanorū præci-
 6 tionis † Cū vinū sit cōsecratū, & Sancta Missa ab ipso nō possit
 celebrari cap. perniciosus de celeb. miss. hinc enī consideran-
 dum, quod ille qui vineas plantauit, & multas expensas fecit, ac
 labores, dolore affligitur, cum videat eas vastatas & incūtas, tan-
 tum offēnsorem diligere non potest.

S V M M A R I V M.

- 1 Navigatio quando permisa vel quando prohibita.
- 2 Naufragium qui surripuit de littore punitur
- 3 Periculum mercis iactata in mari tempore tempestatis est commune
- 4 Mercatura proiecta in mari habeantur pro derelictis
- 5 Arma, ferrum, & mercēs similes non sunt deferende ad infideles
- 6 Mercator extrahens mercaturam prohibitam si derobatur à pyratis
 aut teneatur ad extimationem fisco
- 7 Pyrata possunt puniri in loco vicino mari in quo delinquant
- 8 Pyratarum bona à quocūque capi possunt

De iniuria facta mercatoribus a Pyratibus

Capit. 26.

INIURIA autē sit mercatoribus, qui per
 mare negociantur vehendo mercēs ad infi-
 deles pro habendis aromatis in per muta-
 tionem, que admodum sunt necessaria ad
 christianorum indigētia † Et navigatio quo
 tempore sit permisa, vel prohibita, habetur
 in l. quoties C. de naufrag. lib. xi. & ibi Bar.

- & Floria, in l. arboribus. §. nauis. ff. de usufruc. & que ad nequis
 vtat. a calendis Aprilis, vsque ad calendas octobris permisa est,
 2 de reliquo anni prohibita, gl. in l. i. C. de milit. vest. lib. xii. † Et
 si in illo tempore aliquod naufragium euenerit, qui aliquid sur-
 ripuit de littore punitur ad quadruplū intra annum sed ad sim-
 plum post annū, & pōt criminaliter cōueniri. l. de furto l. in eū

& ibi Bal. C. de fur. puniē etiā arbitrio Iudicis, l. vniuersi. C. de
 3 naufrag. lib. xi. Bal. ibi intelligit vsq; ad deportationē † Et notan-
 dū q; quādo mercēs iactat de nauī in mare tēpore tēpestatis, pe-
 riculū est cōmune, l. i. & ii. & l. nauis. ff. ad l. rhod. de iac. l. amif-
 4 se eo. ti. Bal. in trac. schismat † Sed an mercature proiecte habeā-
 tur pro derelictis, in l. qui leuāde eo. ti. ad l. rhod. & ibi Bar. &
 si diceretur q; prohibita erat negociatio per. tex. in l. mercatores
 5 & ibi Bal. C. de cōmerc. & mercat. respōdetur † q; de iure cōcef-
 sa est licētia, exceptis quibusdā mercibus, quæ nō deferuntur ad
 infideles, pro vt sunt arma, & ferrū nec exercent regimē & cu-
 6 rā suarū nauīū sub pēna excōmunicationis cap. ita quorundā de
 graffiā cōtra prohibitionē, si derobatur a Pyratibus in itinere, an te-
 neatur fisco ad estimatiōē graffiæ, q; incidat in cōmissū, & di-
 cendu q; nō, Bal. in l. ii. C. de vectig. & cōmissi. si ergo mercato-
 res nauigātes & in tāto periculo cōmorātes, quia sæpe naufragā-
 tur cū tota eorū substantia in graue dānū filiorū & totius eorum
 domus, & si idē euenit, q; do à Pyratibus sūt pariter expoliati, quo
 modo hoc gen^o hominū perniciosissimū diligēdū erit q; sunt ip-
 7 so iure diffidati, Bal. in auth. nauigia C. de fur. quia sunt hostes
 fidei Christiane, & possūt impune derobari, d. auth. nauigia † Ve-
 rū possunt Pyrate puniri in loco vicino mari in quo delinquūt,
 Bar. & Doc. in l. insule. ff. de Iud. videl; intra centū miliaria secū-
 dū Bar. not. in trac. tyberiadis secūda parte de insula in princ.
 8 † Vnde eorū bona à quocūq; capi possunt, q; do locū habeat, vi-
 de Soc. in cons. cclxii. incipien. in causa ver. præterea in. ii. part.
 & cum pyrate sint fures, non possunt creari milites, nec priui-
 legijs gaudere, Bal. in l. i. in fi. qui, hon ced. pos. vnde huiusmodi
 homines à Deo & ab hominibus reprobati, non possūt diligi.

S V M M A R I V M.

- 1 Decime debentur ex præcepto Dei
- 2 Decimas impediētes solui, tenentur ad interesse
- 3 Decimas soluentes & beriores frustra colligunt, conseruantur in sani-
 tate veniam peccatorum consequuntur
- 4 Decimam qui non soluerit incurrit peccatū prauaricati præcepti Dei
 Et in multis vt ibi
- 5 Decima per leicum possideri non possunt nisi ex priuilegio papæ
- 6 Decima non p̄sumi p̄scribi

pro hac re
 mitteda vi-
 de in li. iij.
 præmium
 ca. 10. 14.

INIVRIA grauiſſima fit, ne dum Eccleſiarū rectoribus, qui ſeruietes altari de altari viuere debent, ſed etiam habentibus decimas laycales, cum multi ſint ſine cōſcientia ciues commorantes in villis, parum poſſidētes, ſed aliena uſurpantes, qui ſoliti ſunt minare decimarum conductoribus, ne conducant illas niſi pro tanta quantitate, & ita ſi decima conducebatur pro plauſtris centum frumenti, faciunt decimam cōducere pro plauſtris ſexaginta, dum ponitur ad publicam licitationem iubent, ſi quis audeat plus ultra ponere, erunt inimici noſtri & caueant à nobis, & hoc modo Decima remanebit diminuta, in graue damnū & præiudiciū tā Rectorum Eccleſiarum q̄ aliorū præſentium, nec habēt Deum præoculis nam duntaxat corporis cōmoditates reſpiciūt & animarum ſalutem deſpiciunt, quia debent eſſe memores,

- 1 † Quod decime debētur ex præcepto Dei, cap. i. de decim. & de cime dicuntur eſſe in bonis Eccleſiæ, cap. cauſa de verb. ſignif. Specul. de decimi poſt prin. vnde quo iure, & qua cōſcientia, diſiunt alienos redditus, † Et tamen impediētes decimas ſolui tenentur ad intereſſe, clem. i. & ibi Card. de decim † Sed eas ſoluentes præmiantur, quia colligunt fructus uberioreſ, conferuantur in ſanitate, conſequuntur veniam peccatorum. xvi. q. i. cap. decime Card. in clem. ſi. in prin. de pæn. † Et ſi decimam non ſoluerint, incurrunt peccatum præuaricati præcepti Dei, de decimis cap. à nobis, item conuertuntur ad decem chorum malorum ſpirituum, xvi. q. i. cap. decime item de eis Deus non curat, & locuſtas nec plagas ab eis remouet. xvi. quaſtion. i. cap. reuertimini, item hiſcus accipit, quod Chriſto non datur, xvi. quaſt. cap. maiores, & nihilominus illi decimarum uſurpatores, hæc non conſiderant, nec curant, quamuis non ignoret decimas eſſe de iure diuino, pro vt concludit Felyn. in cap. cauſam de præſcript. non autem de iure poſitiuo, Decime layco per Papam ex priuilegio concedi poſſunt. cap.

- 5 cap. quamuis de decim cap. Adrianus diſt. lxxiii. † Quod verum eſt etiam in connexis, quia per laicos non poſſunt poſſidere, niſi eis ex priuilegio conceduntur per Papam, cap. de iure, de iure patron. & cap. cum dilectus, † Item nec etiam poſſunt præſcribi ſecundum Doc. in cap. cauſam de præſcript. & tamē loco gratiæ laici vtūtur tanta ingratitude, & iniquitate, quod nō permittunt neque clericos, neq; laicos ius habentes poſſidere decimas ſuas, ſed eos continuo moleſtant, & ſpoliant ſuis redditibus, quare cum hæc vera ſint, quod Deus faxit non eſſet, verum quomodo poterunt iſti Dei & legum ſuarum contemptores diligere.

pro hac re mittenda vide in li. iii. præmium ca. 10. 14. & 1. cap

S Y M M A R I V M.

- 1 Iudex poteſt cogere ad præſtandam inuicem cautionem de non offendendo
- 2 Cautio debet præſtari cum ſideiſſione Et an ſufficiat iuratoria cautio
- 3 Cautio de non offendendo durat ad arbitrium iudicis
- 4 Pax cum cautione de non offendendo ſi vnus alterum offendit an obſtationem pacis poſſit impune frangentem offendere
- 5 Pænæ appoſita in cautione de non offendendo an habeat locum ex cauſa nouæ rixæ Quid ſi quis offenderet fratrem alterius
- 6 Adulterans uxorem illius cum quo fuit conſecta pax, an incidat in penam pacis
- 7 Uxor pulchra difficile eſt cuſtodiri.

De iniuria per præſtandam cautionem de non offendendo Caput. 28.

INIVRIA committitur ab eo, a quo petitur cautio de non offendendo, ſi contra Cautionem præſtitam offendit petentem, ad quam Iudex ex ſuo mero & abſoluto arbitrio aliqua cauſæ cognitione non præcedente præſtandam cogere non poteſt, niſi à parte ex iuſta cauſa petatur, Paris. in cōſ. i 68. nu. 10. lib. iii. contrarium obſeruandum ob timorem ſcandalorum ex pedit.

- 1 pedit † iudices ergo cogere debent partes ad inuicem fideiubē dum de se non offendendo, omni exceptione remota, & ubi recuſent fideiubere, sunt expellendi a ciuitate cum graui pænaru comminatione, nam officium Iudicis est, vt ciuitas remaneat pacata & tranquilla, l. præſes. ff. de offic. præſid. & hoc habet locum, etiam ſi pars quæ petit ſibi cauere fuerit illa, quæ dederit cauſam inimicitie, non obſtante hac obijectione, & recuſatione, ad præſtandam cautionem de non offendendo cogendus erit
- 2 Bar. in l. q. bona fide. §. ſi quis iuxta. ff. de damn. infec. † nec ſufficit q̄ ſola præſtetur cautio, ſed debet præſtari cum fideiuſſione, & ita ſeruat conſuetudo, Alber. in l. non eſt. ff. q̄ met. cauſ. ſi autem fideiuſſorem non inueniret, quia eſſet pauper, an ſufficiat cautio iuratoria, ſi eſſet bonæ vocis & famæ ſufficeret, alias de eo non eſſet confidendum, & tunc potius in exilium mittitur, quia aliqui pauperes ſunt ita audaces, q̄ dicunt habere domum ad inſtar lumacæ, vnde ſunt prumptiores ad delinquendū
- 3 cum nō timeant bona perdere † Ideo talis cautio durare debet ad arbitrium Iudicis, nam ſi apponitur tempus, & expiret ſuper renouacione facienda, ex negligentia quādoque iudicis contingere ſolet multa mala, ita tenet, Rip. in Rub. ff. de damno infec.
- 4 † Facta igitur promiſſione de non offendendo, conſcitur pax vel præſtatur hæc cautio, nunquid ſi vnus ipſorum alterum offendat, & ſic frangat pacem, poſſit alter impune illum offendere, Bar. ait q̄ ſic, per l. cum pater. §. libertis in fi. ff. de leg. ii. Alex. in conſ. i 1 §. lib. iiii. nam qui poſteriore loco offendit, non incidit in pænā, & hæc eſt opinio Alex. in allegato conſ. quia pars non tenetur nullo modo treugam obſeruare, quam eius ad uerſarius fregerit, & ita in practica obſeruari videtur Cornel. in conſ. xlii. in litera F. Doc. in l. cū proponas C. de pac. † Sed quid ſi ex noua cauſa rixa ſuperuenerit, ſtante pænā appoſita in cautione, ſi vnus eorum alterum offendat, an incidat in pænā appoſitam, & dicendum q̄ non, Bar. in l. aut facta. §. cauſa. ff. de pæn. & hoc intelligendum dum appareat de noua cauſa veriſimili alias incidit in pænā, ſed ſi ſe inuicem offenderent, & ambo promiſerunt, de ſe non offendendo, nō incidunt in pænā, nemo eorum tenetur, ſed offenſa inuicem compenſantur, Bar. in d. l. cum pater. §. libertis. ff. de leg. ii. ſi forte pænā fuiſſet applicata ſiſco, ambo condemnarentur, ſed quid ſtante promiſſione

ne pæ-

- ne pænali de ſe non offendendo, incidat in pænā ſi quis offenderet fratrem alterius & dicitur, q̄ non, Bar. in l. ſi ita ſtipulatus §. chriſogonus. ff. de verb. oblig. quod eſt intelligendum, niſi cōſtaret quod illa offenſio ſit facta fratri, veluti principali, q̄ eſt ſi de alia inimicitia non conſtaret, cum dicto fratre offenſo, hoc eſt cauendum cum valde ſit periculofa probatio † Nec omittendum ſi quis facta promiſſione cum pænā adulterauerit vxorem alterius, incidat in pænā, & dicitur q̄ non, quia præſumitur hoc feciſſe libidinis cauſa, potius q̄ animo iniuriadi † Eo maxime quando eſt pulchra, quia difficile eſt cuſtodiri, quod ab omnibus amatur, Bar. in l. verum. ff. de furt. la. ii. ſecus ſi eſſet deformis, vel vetula, quod potius animo iniuriandi quam ex cauſa libidinis, vnde terminari poſſet, quod in pænā incidiſſet, ideo ſi quis impotens, vel potens, a magis potente fuerit offenſus, ſtante promiſſione & cautione, ſi diligendus venit, ſub tali fide nō ſeruata, cogitet qui recte ſentit.

pro hac re
mittenda vi
de in lib. 3
progymium
& cap. I
2.7.14.

S V M M A R I U M.

- 1 *Piſcatoribus non licet capere piſces niſi in ſtagnis, lacubus, & in mari*
Et in flumine publico niſi prohibente domino loci
- 2 *Piſcationes ſunt permiſſe vel prohibita*
- 3 *Piſcandi ius poteſt præſcribi*
- 4 *Fundus venditus cum piſcina piſces non comprehenduntur.*

De iniuria quæ ſit habenti piſcheriam in capiendo Piſces Caput 29.

- 1 **I**NIVRIA committitur ei, qui habet in aliquo loco reſeruato piſcinā, & aliquis acceſſerit ad piſcandū, nam piſces in ea exiſtentes poſſidentur à Domino † Et eos capere piſcatoribus nō licet, ſecus in ſtagnis, vel lacubus magnis, pro vt eſt lacus noſter gardæ, Peruſii, Boſſenæ, Comi, ſei, vt per Ang. Alex. ff. de acquir. poſſ. in l. poſſideri. §. Nerua nu. 7. nam ibi dicitur quod omnibus piſcari licet in flumine publico, quod tamen intelligitur niſi prohibente Domino il-

ius loci, l. diuus & ibi not. Alex. ff. de seruit. rustic. præd. subdi-
tis enim dominus piscari prohibere potest, Bened. in repet. cap.
Raynucius de testam. in mari piscationes non prohibentur,
leg. i. §. si quis in mari & ibi Bart. ff. ne quid in loc. publ. alias
datur actio contra prohibentem, l. actio. §. si quis prohibeat. ff.
2 de iniuri. hinc inferitur † Quod piscationes sunt permisse, vel
prohibite secundum consuetudinem, l. si quisquam. C. de di-
uers. & tempra. præscrip. init. de rer. diuis. §. Flumina, Aluarot.
in c. i. quæ sint regalia. Cæpol. in l. inter public. §. i. ff. de verb. si-
3 gnif. † & ius piscandi potest præscribi, Bal. in l. i. col. viij in verb. ite
præscribitur C. de emancip. lib. & in l. quisquam. ff. de diuers.
rescrip. sed ad ostendendum quod pisces a Domino possidentur
4 † Si Dominus videret fundum, in quo adesset piscina, in illa ve-
dicatione fundi pisces non comprehenduntur, l. Iulianus. §. si. &
l. seq. ff. de act. empt. si igitur pisces sunt proprii Domini, ergo
piscationem prohibere potest, & tanto magis quia sunt multi
nobiles, qui ob delicias faciunt istas piscinas, & emunt pisces &
in eam proijciunt, vt germinentur, nam inter animalia non re-
periuntur equalia piscibus ad germinandum, magis apta, vnde
ita multiplicantur, quod maxima dilectio percipitur, quando ali-
quid commestibile in piscinam proijcitur, rixa & pugna talis
se offert inter eos, quod est mirabile visu, Ideo Domini qui
expendunt in habenda apta piscina, non agunt expensas, vt pi-
sces comedant, sed vt illis delectantur, nam potius cariori præ-
cio pisces a piscatoribus emunt, quam minimo pisciculo pisci-
næ suæ uti, hinc est quod in eo in quo tanto magis quis sibi cõ-
placuit, tanto fortius sentit iniuriam, quando eius volûtati quis
resistit, vnde non est mirum, si prohibente Domino piscatio-
nem in piscina propria, in ea piscator se exerceat pisces capien-
do, præstans materiam odij, a quo dilectio vnquam fortitur.

S V M M A R I V M.

- 1 Furtum committit qui equum aliunde duxit
- 2 Conductor si suscepit periculum casus fortuiti tenetur ad estimationem
Aut nullum periculum suscepit, tunc aut culpa, aut mora, præce-
sus casus
- 3 Culpa dicitur tribus modis

De

De iniuria pro Equo gratis commodato.

Caput. 30.

- 1 N I V R I A committitur, † quando aliquis
conducit equum gratis ab amico, vt se ad
fundos suos se conferet, situatos in agro Ve-
ronesi, & Tridentum petat furtum facit le.
qui iumenta. ff. de furt. Vnde hoc casu vidē-
dum si quid sinistra equo eueniret, an con-
ductor teneatur ad estimationem, & Doct.
- 2 sic distinguendum arbitrantur, † Quod aut conductor in se
suscepit periculum casus fortuiti, & tunc ad estimationem tene-
tur, l. si quis fundum in prin. §. si quis domum. ff. loc. aut nullū
in se suscepit periculum, & tunc aut culpa eius vel mora præce-
dit casum, & tunc tenetur de casu, l. si quis fundum §. si. l. videam-
3 mus §. i. cum alijs ibi concordantibus. ff. loc. † Et culpa dicitur
præcedere tribus modis, primo si non fecit, quod diligens ho-
mo fecisset, secundo si contra pactum & conuentionem fecit,
tertio si fuit in mora, gl. & in tex. d. l. videamus. ff. loc. & in §.
pen. & seq. quartus modus est si ille casus contingit facto & cul-
pa teruorum suorum, seu domesticorum, vt in l. qui Insulam §.
si. aut nulla culpa præcessit, & tunc non tenetur de casu, vt in d.
l. si quis fundum §. si in prin. & l. ex cõducto §. cum quidem. ff.
loc. cum ergo alium locum longius diuersum petijt, quam pe-
tierat, quod si veritatem expressisset, non ei equum dedisset, me-
rito de quolibet tristi euentu tenetur, eo maxime quod nullum
animal ita ab homine amatur, vt equus, & ita eo delectatur cum
sit animal valde cõmodū & vtile homini, vnde qui tenet equū
secundum cor suum, & alicui gratis concedit, si ex culpa acci-
pientis perijt, & si teneatur ad estimationem nihilominus Do-
minus equi non est voti sui compos, cum perdidit equum si-
bi gratissimum. Ideo ex hac causâ animus damnum passi ita in-
quietus remanet quod efficitur inimicus, quasi quod hoc ad e-
ius iniuriã actū videat, vnde ad dilectionē trãsitus nõ erit, & po-
terit cõueniri de furto cū aliunde duxerit equū, l. si vt certo §. de
niq. ff. cõmodato l. qui iumenta. ff. loc. Bar. in l. ite queritur. §. si.
ff. loc. & loquit de equo nõ solito locari, pro vt in casu præfenti.

Pro hac re
mittenda vi-
de in li. iij.
progenium
cap. 1. 7.
10. 14

S V M.

- 1 Sylua intelligitur de arboribus altioribus, & paruis, & quas arbores incidere possit.
- 2 Vsfufructuarius non potest vt i arboribus euulsis vi ventorum.
- 3 Ligna incisa si vi aquarum adducuntur in fundum tuum, ligna non sunt tua.
- 4 Sylua non debet cedi nisi de triennio in triennium.

De Iniuria per vsufructuarium Proprietario pro incidenda sylua. Caput. 31.

INIVRIA infertur proprietatio Sylue, si vsufructuarius incidit arbores a pede pro vsu suo, † Vnde considerandum est, quod in Sylua multi insunt arbores, quedam sunt arbores non altiores Sylua, & iste continetur sub nomine Syluæ, & ideo pedamenta possunt incidere, sicut ipsa Sylua, l. ex Sylua ce

dua .ff. de vsufruc. quedam sunt arbores quæ in altitudine Syluam excedunt, & de his fructuarius non sumit ramos, sed pedamenta succidit, l. sed si glandes quæ sequitur d.l. ex Sylua cedua prima materia, licet alique essent grandes arbores, ibi nam Sylua debent cedi cum alijs, quando alie essent maturæ, † Quædã

sunt arbores vetuste, tunc non pedamenta nec rami succidi possunt, arboribus etiam euulsis vel vi ventorum deiectis ad vsu suum, & hoc quia vsufructuarius non potest fundum deteriorare, d.l. ex sylua cedua, verum potest cedere, vendere, locare dum modo hæc exequantur tempore quo ligna sunt matura, & tunc

3 Sylua incidere potest, secus antea, † Qua quidem incisione facta vi ventorum, & aquarum quæ discurrunt è montibus adducunt ligna illa incisa in flumen, & de flumine in fundum tuum, vnde non sunt ligna tua, etiam si ex vi aquarum peruenerint in fundum tuum, nisi factis bannimentis quod ea Dominus quisquis est amoueat, alias occupabuntur pro derelictis, Feder. de se

ni. in

ni. in Conf. cij. Capoll. de serui. rustic. cap. de littore, vbi dicitur tuius esse vendi, & præcium dari pauperibus, & hoc debet intelligi de omnibus lignis tam de comburendis, quam de alijs, quæ seruiunt pro fabricis, & laborerij, l. ligni ff. de leg. iij. cum igitur ligna Syluæ cedua dicantur fructus naturales, quia proueniunt sine semine, Bal. in l. Ancille col. iij. C. de fur. Ideo si vsufructuarius in contemptum incidit ligna, vel ea vendendo, vel locando permiserit incidere, videbitur hoc agere ad damnum, & iniuriam proprietarij, vnde cum ex ea nascatur inimicitia, credendum est, quod ex hac vrgentissima occasione, quæ ex præposito naturali remouetur, † Cum Sylua non debeat cedi nisi de triennio in triennium, vt de consuetudine seruatur l. de quibus .ff. de legi. & si ante tempus incidere, quo casu ligna non sunt matura, hoc verteretur in detrimentum Syluæ, & etiam per consuetudinem proprietarij, qui ex immatura incisione Syluæ, per vsufructuarium facta ex inimicitia, siue expressa, siue præsumpta à proprietario non erit diligendus.

pro hac re
mittenda vi
de in li. iij.
premium
cap. 1. 1. 1.
14. et c. 2

S V M M A R I V M.

- 1 Iudex qui iniuste ponit ad torturam reum capite punitur. Saltem pena extraordinaria nisi reus moreretur in tortura.
- 2 Iudex in materia torture debet seruari consuetudinem prouintia.
- 3 Iudex in actu torture tenere debet notarium assistentem qui qualitate, & quantitatem torture, & omnia particulariter describat.
- 4 Medicus ex malo medicamento scienter dato infirmo tenetur de homicidio si moritur.

De iniuria quæ infertur per Iudicem Reo & per Medicum infirmo. Caput. 32.

INIVRIA infertur per Iudicem afflorem Reo & per Medicum infirmo, per Iudicem quando ponit ad Torturam Reum, quia prius animaduerte debet, an id iuste faciat, † Nam si Iudex iniuste aliquem ponit ad Torturam iniuste, ipse est capite puniendus, Marsil. in l. quæstionis modum .ff. de quæst. & in l. 1. §. præterea in si. ff. ad l. Cornel. de siccar. & contra Iudicem qui

qui male torserat, consuluit Barb. Conf. xlvij. licet tamen hæc opinio non seruetur in practica nam vbi mors ipsius rei non sequitur, non solent Iudices puniri pœna capitis, sed tantum pœna extraordinaria. in Ciuit. Neapol. adest constitutio quæ imponit Iudici iniuste torquenti pœnam carceris per biennium cum publicatione tertie partis bonorum, sed in omnem casum debent Iudices caute considerare, ad torturam Reo instigendam procedere, nam si Reus in tortura ei indebite illata moreretur forte possit seruari opinio communis adducta, quæ tamen ab aliquo oculato Iudice non esset seruanda, nisi appareret quod Iudex propter inimicitias, aut propter pecuniam, vel aliter corruptus id fecisset, tunc enim non esset dignus excusatione, sed pœna homicidij veniret plectendus, sed si excesserit modum in tortura, ita vt Reus mortuus fuerit, si excessus fuerit dolo, Iudex tenetur de homicidio, si vero excessit culpa, punitur secundum modum culpæ. Bar. in l. quæstionis modum. ff. de quæst. † Debet iudex in hac materia torturæ seruare consuetudinem prouinciæ, in qua ius dicit, & ita faciendo non errabit, & caueat diligenter ne in torquendo excedat modum consuetum, & qui adhiberi debet iuxta qualitatem personæ, alias tenebitur, d. l. quæstionis caute agendum est, quantum fieri potest, ne casus mortis in tortura, accidat propter euitandas calumnias popularium, & vulgarium, qui contra Iudicem aliquando cum furore insurgunt, & sæpius non possunt Iudices officiales euitare mortem, à furore populi irati liberet quemque Deus, † Vnde consilium Boss. in ti. de Tortur. est seruandum, quia bonum quod est, vt notarius qui ibi assistit ad torturam ponat in actis processus qualitatem, & quantitatem torturæ, omnia particulariter describendo, ad hoc vt semper apparere possit, an interuenerit aliquis excessus ex parte Iudicis, & ita communiter fit, & seruetur, & hæc dicta sint de Iudice † Medicus si malum medicamentum scienter adhibeat, vt infirmus moriatur, teneatur vt homicida quod colligitur ex tex. in l. necessario §. si. ibi medicus infidus. ff. ad Syllā, sed si propter imperitiam vel culpam infirmo præbet causam moriendi, ad damna & interesse tenetur, Chassen. in Conf. xlvij. vnde aliquando medici prestant occasionem moriendi infirmo dedita opera, & aliquando agendo experimentum de aliquo medicamento, ex quo mors sequitur in hoc sæpius incidunt, sed quale

quale & quantum esse potest interesse passum per aliquem filium mortuum, vel patrem, vel alium de familia, cuius damnum est irreparabile, & inestimabile, nam ars medicorum est diuinatiua, vnde ab ipsis medicis debet esse admodum consideranda hominis infirmi natura, complexio, causa principalis, infirmitatis & quæ medicamēta cōueniant, ab hac. n. regula de probac re mittenda euadunt, vnde ex causis prænomminatis, & iudices & medici patientibus efficiuntur odiosi, & nascuntur apud eos vel proximiores quibus illata fuit iniuria, inimicitia saltem intestine, quibus de dilectione licere non conuenit. *vide in li. iij. proxi- mium cap. 7. 10. 14.*

S V M M A R I U M.

- 1 *Castrum concessum per principem intelligitur cum iuribus, & iurisdictionibus*
Et de qua iurisdictione, & an comprehenditur ius patronatus
Item instrumenta ad defensionem Castri
Item an spiritualia
Item omnes (u. a. pertinentiæ)
Item merum & mixtum Imperium
- 2 *Delictum in consensibus cuius est iudex*
Et iudicium.

De iniuria ex occupata iurisdictione

Caput. 33.

UNIURIA committitur quando aliquis haberet castrum, & a longe per aliqua miliaria adest aliud castrum, cuius Dominus Impediret vel occuparet Iurisdictionem illius primi castri, nam ex hac causa nascitur inimicitia, † Quia cōcesso castro per Principem alicui, videtur concessum cum omnibus iuribus suis, & iurisdictionibus. Bar. & Angel. in l. ij. in si. C. de bon. vac. lib. x. Bald. in l. pen. C. de bon. que lib. sed nunquid vendito castro veniat iurisdictione, & intellige de ea quæ describitur à terretorio, nō de.

de ea quæ esset concessa in priuilegium personale alicui, puta prædecessori, item intelligitur saluo iure tertij idest vassallorū. Bal. in d. l. pen. circa medium Item comprehenditur etiam ius patronatus castro annexum, Inno. in cap. ex literis in gl. in vers. non excepto de iur. patr. Item iura & iurisdictionalia & honorificentia, Bal. in margarita in verb. castrum & in l. fi. col. pena. vers. si vendo castrum C. de edic. diui Adr. toll. Item instrumenta in eo existentia ad defensionem castri, Bal. in l. fi. ff. de const. princip. & ibi Ias. qui ait non venire cura spiritualia, Inno. in d. cap. ex literis in gl. sed vassalli veniunt, qui sunt vassalli ratione curiæ idest perpetui Bal. in l. pen. col. ii. vers. sed nunquid vendita C. de cond. infer. dicit enim Bal. in l. in testamento C. ad l. falc. vassallos nõ venire nisi expresse dictum sit. Bal. in vsi. feud. cap. in generali si de feud. fuer. contr. Item veniunt omnes sue pertinentie, Bal. in l. beneficium in ii. col. ff. de const. prin. Item venit merum & mixtum imperium, sed nunquid castro concessio, dicatur cõcessa omnis iurisdictionio, & omnis redditus, Io. and. in add. Specul. in ti. de iurisd. omn. iudic. in ver. quæ autem in add. magna, satis enim est quod castrum siue concessum à Principe, siue emptum, fuit traditum cum absoluta iurisdictionio, cum omnibus annexis, connexis, & dependentibus, clarum est etiam, quod cõfines sunt destinati, & affixi, & pro illis quando cõfines sunt montes, colles, flumina, valles, via vel fouea, ¶ Modo cum quis esset in illa foueat fuit peremptus sagitta, vel schlopo, & cum delictum sit in confinibus duorum terretorio rum, ita quod nescitur super quo terretorio possit dici commissum fuisse, quis Iudex hoc casu procedet, sunt aliqui tenentes quod vterque iudex potest procedere, si tamen vnus perueniat ille solus cognoscere debet, sed quidquid sit de iure vsus obtinuit, quod vterque iudex procedit, & punit in suo terretorio, Boss. refert cap. proposuisti in tit. de foro compet. num. 60. vnde cum Dominus primi castri concessi vel venditi, misisset iudicem ad formandum processum, & ad videndum cadaver, fuit vi expulsus à familia Domini alterius castri, pari modo cum in prædicto terretorio existeret vnus qui vites putabat, ab existenti in alieno terretorio fuit balista vel schlopo occisus, poterit delinquens puniri in vtroque terretorio, & inter ipsos Iudices vtriusque terretorij erit locus præventioni, & ita

con-

concludit Abb. in cap. fin. de foro. compet. tamen cum locus esset præuentus à Iudice illius castri concessi seu venditi, & empti, fuit deiectus, adeo quod ex occupata iurisdictione nascitur inimicitia, quæ dilectionem prohibet.

pro hac re
mit. & da ui
de in lib.
ij. proæ-
mium cap.
1. 7. 10. 14

S V M M A R I V M.

- 1 Incendarius, capite puritur
- 2 Incendium non fit nec præsumitur sine culpa fieri
- 3 Hostis ex incendio de facto suo, & sue familiae, tenetur non de facto aduenarum.
- 4 Incendium si non probatur statur culpa præsumpta contra habitantem.
- 5 Incendium quandoque fit sine culpa tunc, cedit periculo emptoris
- 6 Culpa in furto commissi in negligendo vel faciendo, vel omittendo
- 7 Incendium potest esse ex casu fortuito
Potest esse etiam sine culpa familiae inhabitantis
- 8 Incendium immissum in cursu hostium facit culpam abesse
- 9 Incendium si nõ apparet a quo, tunc fertur sententia contra rem per casum
- 10 Incendium non imputatur habitanti qui solitus sit esse vigil, & diligens
- 11 Incendium si inferat damnum vicinis debet emendari per illum ex cuius negligentia incendium peruenit
- 12 Incendium in campis immissum ad comburendas stipulas si euagaret & noceret vicinis punitur de culpa

De iniuria ex igne.

Capit. 34.

INIVRIA fit igne, nã si quis ex aliquo odio in eius concreto commoranti intendit maleficium committere ¶ Et demonstrans se amicū apposuit ignem in fenili, vel in domo, aut turgurio illius, quæ odio proferebatur, pro quo quidem delicto imponitur de iure civili pena capitalis, l. capitaliū. §. nõ nunq̃. ff. de pen. quod est verū secundum gl. ibi si quis inter oppidum vel propter inimicitias, vel

ob

ob prædam aliquid comburat, quia igne crematur, l. qui edes. ff. de incend. ruin. & naufr. l. si quis fumo. ff. ad l. aquil. mitius punitur, † Et non ignorandum quod incendium non fit, nec fieri præsumitur sine culpa inhabitantis, l. si vendita, ff. de pericul. & comod. re. vend. l. qui insulam. §. si. ff. loc. l. i. & ibi Bar. & Alex. ff. de offic. pref. vigil. Bal. in l. si creditor. ff. de pigno. act. vbi dicit post gl. quod debet probari culpam abesse, alias præsumitur culpam præcedere incendium, Bal. in l. que fortuitis & ibi Salyc. C. de pign. ac quod est verum nisi demonstrarent immittentem ignem, l. dominus horreorum. ff. loca. l. nec is. ff. de incend. ruin. naufr. subdit Bal. † Quod si multi homines conuetsantur in domo vt in hospitio, quo casu tenetur hospes de facto suo & suæ familiæ non de facto aduenarum, per l. i. de fur. aduers. nat. caupo. & tunc certi hominis factum probandum est, l. licet. §. ff. naut. caup. & stab. & plene per Salyc. in d. l. que fortuitis † Quod si non probatur statueri culpæ præsumptæ contra habitantem † Sed incendium quandoque fit sine culpa, & cedit periculo emptoris, l. cum speciem & ibi Bal. C. de pericul. & commo. re. vend. item & talis culpa præsumpta censetur leuissima, secundum gl. singul. inst. quib. mo. re. contrah. oblig. Alex. in l. si quis. §. si. ff. de edend. † Vbi idem dicit de culpa in furto que vtraque dicitur commissa in negligendo non faciendo, vel omittendo † Incendium potest esse ex casu fortuito, l. si uendita. ff. de pericul. & commod. re. vend. iuncta l. si. ff. de administ. rer. ad ciuit. pertinent. quod potest esse etiam sine casu fortuito scilicet culpa familiæ inhabitantis, sed Bar. in l. si quis ex argentarijs. §. an vero dicit quod est casus fortuitus manifestus non occultus Bal. vero in l. si creditor C. de pignor. act. dicit esse casum fortuitum ad quem culpa præcessisse præsumitur, nisi ab fuisse probetur, & subdit ibi Bal. † Quod probatur culpa abesse si constat incendium immixtum incursum hostium, vel si ab alio originem habuit † Sed non apparet a quo vt in incendio hospitij tunc non potest ferri sententia contra rem per casum, not. in l. si vero. §. si ex mediano. ff. de his qui deiec. vel. effud. Bal. tamen tenet in d. l. que fortuitis in ij. col. dicit incendium per alium factum esse casum fortuitum, sed idem Bal. in l. i. C. de pos. dicit quod si frequenter est contingens, quia non fit habita diligens custodia, & tunc est culpa, si vero de raro contingentibus & tunc casus in-

solitus

10 solitus non annumeratur culpe † verum incendium non imputatur habitanti, qui sit solitus esse vigil & diligens, quia non præsumitur esse in culpa, Alex. in l. si quis §. n. de edend. & ita quis
11 que vigil esse debet † Quia si incendium in eorum domibus contingeret, non est dubitandum quod si inferat dampnum vicinis, debet emendari per illum ex cuius negligentia incendium
12 peruenit, Bal. in l. i. C. de pos. † Incendium in campis immixtum ad comburendas stipulas, vt quandoque casus contingit, si latius vagaret, & ex eo dampnum infereretur vicinis punitur de culpa, l. qui occidit. §. i. ff. ad l. aquil. sed hæc sunt ex subiecta materia dicta, punctus est quando ex proposito quis ignem immittit in rem alienam, cuius natura est destruere ne dum domos verum ea omnia que in domibus exiunt, vnde crudelissima hæc vindicta est, quæ recipi potest cum ob pessimum peccatum à Deo Sodoma & gomora remanserunt combuste, & desolate fuerunt nam nulla alia pena crudeliori quis affligi potest, hinc est quod in Inferno pænae sunt igneæ, Ideo qui tanta iniquitate ac perniciosissima voluntate ductus delictum igne commiserit, ex hac iniuria talis oriretur inimicitia, quod potius cor patientis ardebit ad vindictam, quam ad dilectionem.

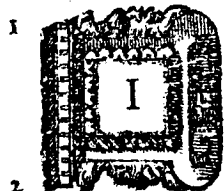
Pro hac remittenda vide in lib. iii. pro omnium capit. 1. 7. 10. 14.

S V M M A R I U M.

- 1 Carcerem priuatum nemini licet tenere.
- 2 Carcerem priuatum tenens vt violator imperialis maiestatis puniatur capite
Etiam si detineat minori spatio xx. horarum, secus x. iusta causa.
- 3 Carcerem priuatum quilibet Cardinalis tenere potest ad puniendum domesticos.
- 4 Carceratus fugiens pro delicto habetur pro confesso, etiam si maleficium non commisit.
Nisi hostium carceris viderit apertum.
Nisi iniuste detinetur vel iniuste fuisse tortus.
Carceratus an valeat contrahere.

De iniuria qua fit detento in priuato carcere

Caput. 35.

1 NIVRIA infertur quando aliquis ab aliquo detineretur in priuato carcere † Quia prohibitum est neminem habere priuatum carcerem, & si Iudex hunc non punit, tenetur crimine lesæ maiestatis, Idem de primatibus officiorum, qui scientes non referunt Iudici † Nam is qui priuatum carcerem retinet, vltimo supplicio condemnatur, tanquam violator imperialis maiestatis, & hoc enim Imponitur vt arrogancia nefan-
 2 diffimorum hominum opprimatur, & nihilominus multi potētes reperiuntur qui in tantam audaciam perueniunt, vt impotentem in priuato carcere detineant, & qui capit aliquem ex in iusta causa punitur pœna priuata carceris, etiam si illū detineat minori spacio viginti horarum ille vero qui capit alium ex iusta causa, potest illum detinere Spacio viginti horarum, & illum captum Iudici præsentare, & ita tenent Doc. communiter,
 3 † Scias autem, quod dispositio illius legis non habet locum in Cardinalibus S.R. Ecclesiæ nam quilibet Cardinalis habet priuatum carcerem ad puniendos domesticos, & familiares suos & ita vsum obtinuisse attestatur, Manfred. in tract. de Cardin. cap. viij. xix. priuileg. aliqui Doc. in pract. tenent, quod Re^p priuati carceris, non debeat affici pœna vltimi supplicij, sed mitius debeat puniri, pro vt fuit incontinentia facti, & fuit seruatum in parlamento burdegalensi, à quo fuit imposta pœna pecunia-
 4 ria cuidam Dominio, qui diu in priuato carcere suum famulum retinuit, clar. in q. lxxvij. vers. 3 2. † Sed quando carceratus pro delicto fugit, pro cōfesso, habetur etiā si maleficiū non commisit, l. in eos, & ibi gl. in verb. puniendi Bar. in l. si. ff. de cust. reor. additur tex. in l. militis agrum §. pen. ff. de re. milit. specul. in ti. de præsump. §. ij. vers. violenta & ibi Io. andr. in addit. magna vbi pulchre disputat ad hoc duo dubia, quod vatum est, nisi lanuam carceris apertam inuenerit, Bal. in l. succurritur. ff. ex quib. caus. maio. las. in l. iuris admonēdi. ff. de iur. iuran. col. 1 3 5 Alex. in l. pe. ff. de cust. reo. quod non tenetur, ad pœnam fracti carce-

carceris, Item est verum, quod habetur pro cōfesso, si erat carceratus pro speciali Inquisitione, & de carcere fugit. cum conspiratione, non sine, vel si erat carceratus pro generali Inquisitione, Bal. in d. leg. succurritur limitatur nisi iniuste detinetur vel iniuste fuisset tort^o, Alex. in Conf. 1 4 4. vol. ij. etiam si ex forma statuti debet haberi pro cōfesso, add. que ponit Aug. in addit. ad Angel. in verb. qui Iudex dictum Gauium addēdum est, quod si carceratus fugit sine causa; custodes non tenentur, Bart. in leg. vis eius C. de prob. & faciunt notata per Angelum in l. quæ sub
 3 conditione. ff. de conditio. institut. † Sed hic nō est omittenda quæstio an carcerat^o valeat contrahere, l. qui in carcere. ff. quod met. cau. & breuiter dicendum, quod contractus non valet quādo iniuste, & indebite fuit carceratus, Bar. in d. l. qui in carcere hoc enim fallit quando contractus tendit in vtilitatem carcerati, secundum Bal. in Rub. de rescind. vend. in vers. Item requiritur, quod ille siue igitur quis fuerit incarcerat^o in priuato carcere, siue etiam in publico iniuste, verisimile est, quod inimicitia nascatur ob passam iniuriam, a qua dilectio non florebit.

Pro hac re
 mettenda
 vide in lib.
 ij. pro-
 mium cap.
 1. 7. 11. 14

S U M M A R I V M.

- 1 Locatio datur ad meliorandum
- 2 Conductor potest expelli si male versatur in re locata
 Etiam exercens malos mores, retinendo meretrices.

De Iniuria per conductorem Locutori.

Caput. 36.

1 NIVRIA fit per conductorem locatori, quando in re locata male versatur, † Quia locatio datur ad meliorandum, l. si tibi aree, & ibi Bar. ff. de prescrip. verb. † Vnde si in ea male versatur potest expelli de re locata a locatore l. edem C. loc. & ibi
 2 Bal. & exercens malos mores pro vt est retinere meretrices, quo casu potest d. l. edem, male versatur ex loci, & qualitate personarum, pro vt dicit Bal. in l. i. C. de Sum. Trin. & fid. cat. si quis

igitur conduxerit aliquam possessionem, potest in ea male ver-
fari in incidendo lignamina, vel etiam in cultiuando, & quia lo-
catio possessionis cum domibus in quibus nihil bonum actum
fuit, quo ad expensas etiam necessarias quae veniunt soluendae
leg. si Pupilli §. si titij. ff. de neg. gest. vnde reperiuntur aliqui
conductores, qui loco melioramentorum, faciunt multas deter-
iorationes, destrunt fructus, & etiam columberium, & certe ex
istis deteriorationibus nascitur, & lis & ex lite inimicitia, quae
non parit dilectionem in offenso.

S V M M A R I V M.

- 1 Nauta caupones stabularij quod receperint saluum restituant.
- 2 Fullo & sarcinator non pro custodia sed per opera mercedem acci-
piunt.
Et tamen custodiae nomine ex locato tenentur.
- 3 Si hospes dedit cauponi hippoperam vel quid aliud custodiendum, si
aliquid dicit subtractum an teneatur.
Si hippopera erat clausa statur iuramento hospitiis.
- 4 Hospiti qui amisit rem suam quomodo succurratur.
- 5 Praesumptio est contra cauponem in cuius manibus data fuit hippo-
pera.
- 6 Hospes debet dicere cauponi cōsigno tibi hippoperam meam clausam
vt de ea custodiam habeas.

De Iniuria recepta a nauta Caupone, et Sta-
bulario. Caput. 37.

INIVRIAM & damnum saepius recipiunt aduene
à nauta, à caupone, à stabulario contra quos ait
praetor, † Naute caupones stabularij quod cuiusq;
saluum fore receperint, nisi restituant, in eos iudi-
cium dabo, maxima utilitas huius edicti est, quia
necessè est plerumque eorum fidem sequi resque custodie eorū
committere. l. j. ff. naut. caup. & stabul. verum nauta, & caupo
& sta-

& stabularius mercedem accipiunt, non pro custodia, sed nauta
vt traiciat vectores, caupo vt viatores manere in caupona pa-
ciatur, stabularius vt permittat iumenta apud eum stabulari, &
tamen custodie nomine tenetur † Nam & fullo & sarcinator
non pro custodia, sed opera mercedem accipiunt, & tamen cu-
stodiae nomine ex locato tenentur, quaecunq; de furto dictū est
eadem & de damno debent intelligi, non enim dubitari oportet,
quin is qui saluum fore receperit, nō solum à furto sed etiā
a damno recipere videatur, l. nauta. ff. eo † Vnde si hospes dedit
cauponi hippoperā, q̄ vulgo valisā appellamus, vel quid aliud
custodiendū, & in mane dicit aliquid sibi subtractum ab ea, ar-
teneatur caupo, Bar. in l. in actionibus. ff. de in lit. iurand. vul.
quādo datur hippopera clausa, vel sigillata cauponi, si caupo nō
lit restituere, vel restituat resignatā, & qui consignauit asserat
plura subtracta, caupone negante eo tunc stari iuramento de
bere eius, cui⁹ erat hippopera, Bar. in l. i. §. i. ff. de fur. adu. naut.
tenet contrarium, quia vult q̄ ad hoc vt ei qui aliquid se ha-
buisse asserit in illa hippopera, quae reperta est resignata, defera-
tur iuramentum, non sufficiat hippoperam fuisse restitutam re-
signatam, sed debere eum probare fuisse obligatam, & furto
subtractas res fuisse, & dolo illius aduersus quem iurat in litē,
& pro hac opinione allegat l. si quando C. vnd. vi & cap. fin. q̄
met. caus. † Sed quomodo succurratur huic qui amisit rem suā,
dicit Bar. in d. l. i. §. i. ff. de fur. aduer. naut. q̄ poterit implorare
officium iudicis, vt capiantur illi ex domo hospitis, & ponantur
in tormentis, & de rebus subtractis interrogentur, hanc sentē-
tiam tenuit, Paul. Cast. in d. l. in actionibus sequens Bar. in d. §.
i. hoc idem Alex. in d. l. in actionibus dicens hanc sententiam
esse magis æquam, & est gl. in l. semper hoc interdicto. ff. de iti-
ner. actuque priu. & clare patet in iuribus allegatis per Bar. q̄
requiritur dolus eius, contra quem iuratur dum tm̄ vult Bar.
vt debeat probari iste dolus, sed forte nō bene sentit hoc, quia
fatis praesumitur dolus, ex eo q̄ eam restituit resignatam, vt est
tex. expressus in l. i. §. si res. ff. de pos. & dicitur esse in dolo per
praesumptionem iuris, quae est liquidissima probatio, l. dolus. ff.
mand. & licet potuerit resignari per aliū † tm̄ praesumptio est
cōtra cauponē, in cuius manibus data est hippopera, & ei incū-
bit onus probandi cōtrariū, Saicy. in d. l. in actionib⁹ Abb. in cle.

i. §. quæ vero de relig. dom. Bal. in rub. C. de pos. in i. q. vbi dicit hoc procedere quando illa hipopera erat ita clausa & sigillata vt per se aperiri non posset, & sic tenent Bar. Bal. Alb. & Salyc. in d. l. si quando not. tamē gl. in l. i. §. si. ff. nau. caup. & stab. que vult vt consignans hipoperam hospiti, debeat eidem notificare omnia, que in ea sunt, ab omnibus reprobatur † Ne detur occasio hospiti furandi, requiritur autem ut ei dicat consigno tibi valisiam meam clausam, vt de ea habeas custodiam & est de strina, Bal. in l. i. C. loc. stabulari solent & ipsi committere furtum in mutando fulcimenta & ornamenta equorū, naute etiā sunt in pari gradu, & recepta restituere tenentur, & vti homines mendaces versantur in mala consideratione, si igitur recipiunt & non restituunt ex damno & iniuria nascitur inimicitia, & talis quod damnum passi unquam hospitabunt apud eos, à quibus fuerūt dāficati, vnde dilectio erit sine spe veniē

SUMMARIUM.

- 1 *Amasia aliquando retinetur in concubinam ad prolis experimentū.*
- 2 *Amasia pul. bra est destinata ad prostribulum & pulcher vir ad patibulum.*
- 3 *Discordiarum causa nulla maior quam vnius femina a multis maribus appetito.*
- 4 *Mulier semper plus diligit virum à quo fuit deflorata*
- 5 *Mulieris nulla prohibitas animi nec morum institutio reperitur in ea*
- 6 *Mulier habet plures defectus*
- 7 *Mulier singulo septennio quid exerceat*
- 8 *Custodia est adhibenda quando lupi vadunt per contratam non solitam*
- 9 *Maritus uxorem custodiat quando ipse sciente uxore, habet rem cā alia vel quando vxor est sterilis*
Item ne ostendat simplicitatem suam vxori
- 10 *Marito altero de tribus solet euenire in primo anno coniugij intendij, cornua, vel crux.*

In Verbo Inimicos.
De Iniuria ex amasia.
Caput. 38.

IN IURIA aduersus habentem & possidentem amasiam committitur, nam sunt aliqui ita cupidi prolis, q̄ amore ducti alicuius puellę pulchre secundum eorum voluntatē licet sint disparis conditionis, nihilominus qui ita cupit, eam capit blandimentis, muneribus, aut aliquo alio lenocinio, vt se supponat eius voluptati sub fide collocandi eam in matrimonio, pari viro, & fortasse q̄ ipse in vxorem ducet † Et dum retinet eam in concubina ad prolis experimentum, antequam capiat in vxorem, gl. in §. nec non vers. prestiterunt inst. de hered. que ab intest. facit regula qui cum alio. ff. de reg. iur. Interim. cū illa puella sit formosa, & pulchra † Et cum mulier pulchra sit destinata ad prostribulum, & pulcher vir ad patibulum & sic ad faciendum finem Pirhi, secundum Cyn. in leg. certum col. ij. C. de re. vend. aliquis procurat ea gaudere, illa enim mulier vt efficiatur voti cōpos. & vt appareat fidelis viro suo, detigit amorem alterius viri, multas additiones faciendo, † Vnde nulla vehementior est discordiarum causa, quam vnius femina à multis maribus appetito, secundum Platonem, quem refert Fortun^o in l. ius naturale. ff. de iust. & iur. hinc nascitur inimicitia ardentissima aduersus illum procurantem habere rem cum ea, † Et quamuis mulier secundum Philosophum iij. parte prob. xi. semper plus diligit virum, à quo fuit deflorata, quoniam ab eo suam perfectionem accepit, nec solum virum, sed etiam locum plus diligit, tamen quia infiniti sinistri mores sunt, quibus mulieres sunt imbutę, pro vt tradit luc. de penn. in l. i. col. i. C. de mul. in quo. loc. lib. x. facit gl. in l. nam ad ea. ff. de legi. Odo. ff. in l. ij. C. de his qui venia. etar. Impetr. † Ait q̄ in nulla muliere est probitas animi nec instituta morum † Sed habet plures defectus, nam mulier videtur sancta in Ecclesia. Angel^o in access. in. Demō in domo, Bubo in fenestra, Pica in porta, Capra in orto, sator in lecto † Alij enumerant p̄ atates singulo septennio qd exerceat femina, primo septenio est lena quia mater p̄ eā cum sit

infantula, nec ex inde concipere malitiam posse, mittit vocatū amasium, secundo septennio est virgo, tertio est philocapta, quarto septennio est meretrix^o quinto est iuuenca seu porca, sexto iterum lena, septimo reuenditrix, octauo septennio mendicat cum dolio, nono septennio efficitur strigha, & tandem cunburitur. Ideo qui tali nodo laqueatus est, oportet quod sit oculatus, † Nam quando lupi non soliti ire, per contractam vadunt, est adhibenda maior custodia, Bald. in l. nemo deinceps in fi. C. de Episcop. audient. maxime quando crinibus incedit comptis, Cyn. in l. neque natales C. de probat. & hanc curam mulieris aliquam diligentiore habere debent tua genera personarum, primum est illorum, † Qui se coinquinant cum alienis mulieribus sciente propria vxore, quoniam et semper studebit vices pares reddere, secundum gen^o illorum est, qui habent Vxores steriles, nam cum vxor cupiat fieri mater, l. ij. C. de ind. vid. toll. credunt hoc procedere culpa viri, & ex mutatione masculi, se posse sobolem concipere, tertium genus, est illorum, qui sunt sponse dum durat illud tempus p^osalitiorum, & communiter solet sponsa perscrutare simplicitatem, vel terribilitatē hominis vt in futurum valeat se regere, vnde inoleuit proverbium, † Quod vxorato in primo anno coniugij alterum de tribus solet euenire, incendiū vel cornua, vel crux, incendiū, quia in tot lucubrationib^o otiosis & ad voluptatē, quæ in illo tēpore eueniūt, & domin^o, & serue non vtūtur prouidentia necessaria seu cōsueta, immo somno, & crapula debacchati, non aduertūt ad lumen, nec ad ignē, vnde plerūque causatur incendiū, dicunt cornua propter mulieris pulchritudinem, cum casta sit quæ non rogatur dicunt crucem, quia mariti pro illo primo anno amore nouæ coniugis accensi, adeo frequentant coitum, quod ad ægritudinem & quandoque ad mortem deueniunt, propterea fuit inductum adagium illud potius cornua, quam crux, vnde & adhibita custodia, & diligenti cura, secundum earum commoda faciunt quicquid volunt, in hoc non datur ratio determinata, sed oreitur Deus, vt bonam mittat, sit modo in quocunq; gradu, cū notū sit habēti puellā ex proposito ducēde, seu retinēde in vxorē, vel in meretricē, qui effectualiter curat cū ea habere rē carnalem, iniuriā facit, & cum sit ex concupiscentia carnis, maiorem inimicitiam parit, à qua dilectio non capitur.

pro hac re
mittēda vi
de in l. ij.
progenium
cap. 1. 7. 9.
10. 14.

57.

- 1 Lenocinium fit cum filia núbili aliquando vt amasio suo se supponat, aut dispari viro se copulet.
- 2 Filia excendes xxv, annum potest inscio patre nubere. Et ad dotandam eum cogere.
- 3 Filia núbilis facilius docetur.
- 4 Infamia facti, & opinio gramata non differunt.
- 5 Matrimonium sub conditione non valet.
- 6 Matrimonia hodie non valent nisi prauia trina denunciatione, quæ tamen remittitur arbitrio ordinarij.
- 7 Matrimonium quo ad Deum valet si interuenierit consensus utriusque partis per verba de presenti.
- 8 Matrimonium qualitercunque suscedat presumitur voluntate Dei.
- 9 Fornicatio est peccatum mortale.
- 10 Lenones maius delictum committunt quam adulterium.
- 11 Lenones sustinent supplicium in corpore.
- 12 Lenones in Anglia ter merguntur in mari.

De Iniuria ex Lenocinio.

Caput. 39.

INIVRIA ex lenocinio committitur, † Vt si quis habeat filiam núbilē, & aliquis procurrat, vt amasio suo se supponat, vel vt se alii cui dispari viro se copulet, suadendo quod hoc facere potest, etiam inconsulto patre, quia iura ita disponunt, † Ex quo quado pater permittit Filiam excedere vigesimum quintum annum, absque eo quod sibi det maritum, potest ipsa inscio patre nubere, & eum cogere ad congrue dotandum, Angel. inst. de nupt. in prin. auth. sed si post C. de inoff. testamen. Vbi las. in fi. dicit quod immo tēneretur pater eam dotare, etiam si eo inscio ante tale tempus nupserit, etiam indigno, Felyn. in capit. Ecclesia Sanctæ Mariæ de constit. Fabian. in repet. Auth. nouissima de inoff. test. curia Tholosa. q. cclxxxix. si filia nubat, † Et qui facilius

cilius puellam nubilem quis docet, secundum Philosophum in
 æconomicis lib. i. cap. iiii. glo. in l. magistros. C. de profes. & me-
 di. lib. x. Ideo amore, & suasionibus capta, de facili transit ad vo-
 tum amasij, sepius indigni, unde infamia nascitur saltem de fa-
 cto Ias. in l. cunctos populos in col. xi. in ver. & me. & ne labore
 4 tis in equivo, in ij. lec. C. de summ. trin. & fid. cath. † Quia
 infamia facti, & grauata opinio nõ differunt, gl. & Doc. & Abu.
 in cap. testimonium de testi. Dyn. in regula infamibus in vj. mel-
 ta enim absurda ex tali euentu occurrunt, & etiam aliquando
 contra amasium, qui ductus a lenone coram amasia in conditio-
 ne dispari, & repertus cogitur eam desponsare, unde Ferarius
 docet talem cautelam in cautel. j. pro illo qui inducitur metu ad
 contrahendum, scilicet vt dicat, quod est contentus eam cape-
 re, cum hac tamen conditione, quod si ipsa vnquam commiserit
 adulterium, quod liceat sibi accipere aliam vxorem, & eam di-
 5 mittere, † Quia tale matrimonium nihil valet, etiam ab initio
 ex quo fuit contractum sub conditione resolutiua, & sic contra
 substantiam matrimonij, gl. in cap. de infidelib. de confangui. &
 assinit. Panorm. in cap. si. de cond. apposit. ex hac causa nascun-
 tur lites, inimicitia, Ideo rectè sancitum fuit in Concil. Trid. r.
 6 † Quod matrimonia non valeant nisi praua trina denuntiatio-
 ne, quæ tamen remittitur arbitrio ordinarij, in sess. octaua sed
 nõ obstante tali prohibitione, filia etiã non excedens vigesimũ
 quintum annum si transit in votum matrimonij, siue bene, siue
 7 male fecerit, † Quo ad Deum matrimonium valet, cum inter-
 uentus fuerit consensus vtriusque partis, per verba de pre-
 senti, cap. j. de Sponsal. & matrim. matrimonia sunt in celo ordinata,
 8 † Ideo quomodocunq; & qualitercunq; matrimonium suc-
 cedat, acquiescendum est, quia presumitur ex voluntate Dei, vt
 euitetur fornicatio, Apõstol. ad corint. cap. vij. si enim nubere
 quis non vult, per hoc non est damnandus, sed si nubere nõ vult,
 nec continere istud est malum, quia melius est nubere quam vi-
 9 † Quia fornicatio est peccatum mortale, quod ducit ad gehen-
 nam, bonum igitur laudandum, malum verò reprobandum, vn-
 10 de dicendum est, † Quod lenones qui sunt causa irobedien-
 tia: paterna: committunt maius delictum, quam adulterium, gl.
 in l. athletas §. quæ Lenociniũ. ff. de infam. Bar. Angel. & Imo.
 in l. si is qui reus. ff. de publ. lud. Bar. in l. Palam §. lenocinium
 ff. de

11 ff. de rit. nupt. † Et lenones in corpore supplicium sustine-
 12 bunt, in authent. de lenoni. §. præconizamus, † In Anglia
 adest consuetudo, quod si quis reperitur leno, siue masculus si-
 ue femina, ter merguntur in Mari. huiusmodi leones commit-
 tentes tantam turpitudinem, vt filia discedat ab obedientia pa-
 terna, ex præuia iniuria efficiuntur ita inimici, quod diligi nõ
 possunt, eo maxime quando res vertitur in dedecus familiæ, &
 totius domus puellæ subductæ.

pro hac ve
 m. c. da vi
 de in li. iij.
 proeminu
 cap. 1. 7. 9
 14.

S U M M A R I V M.

- 1 Animalia, inueta in pascuis Dominus propria auctoritate capere, et reponere super hospicio vel retinere donec emendetur damnum.
- 2 Famulus non tenetur ex furto subtracto per eum, si tantum subtraxit quantum sibi Dominus est debitor.
- 3 Animalium Dominus tenetur emendare damnum vel bestiam dare pro noxa damnificato.
- 4 Statutum pro damnis datis, an pater pro filio, & Dominus pro famulo teneatur.
 Et an sit intelligendum indistinctè fallit vt ibi.

De Iniuria ex pasculando cum animalibus.

Caput. 40.

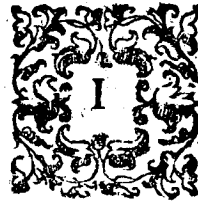
INIVRIA committitur aduersus Dominos
 fundorum, ad quos aliqui non habentes pas-
 cua mittunt die nocteque animalia ad pascu-
 landum, & ad damnificandũ prata aliena, & li-
 cet quod omnia iura repugnent eorum auda-
 tiam, tamen, & si notum sit Dominis fundo-
 rum, nihilominus probare non possunt ita de facili damnum
 passum, quia illi damnatores tenent exploratores in Insidijs,
 qui videntes custodes fundorum, aut corrumpunt præce, & præ-
 mio, aut minant eos baculare, adeo quod non est locus Iustitiæ
 1 † Et si aliquando euenierit, quod Domini fundorum inueniant
 animalia damnum dantia in suo, an possit propria aucto-

ritate ea capere, & reponere ea super hospitio, vel domi sue retinere, donec sibi emendetur damnum, & dicendum quod, sic Pract. fer. in form. libel. Inquisitionis, in gl. in vers. contractau do nu. 4. sicuti videmus in simili, † Quod creditor vel famulus non tenetur furti subtrahendo tantum quantum sibi debetur, Alex. in Cōf. 135. vol. 1. Gramm. in Cōf. 50. & maxime ipsa animalia retineri possunt, vt recognoscantur, l. quintus cum l. seq. ff. ad l. Aquil. facta igitur recognitione, vbi Dominus animalium sit soluendo, non possunt ea retinere, donec soluantur damnum, Alci. reg. i. presump. in presump. 50. sed donec soluantur alimenta, quæ venerunt in vtilitatem animalis, poterunt retineri. Alci. in d. præsumpt. x. per l. in summa & ibi Salyc. C. de pignor. † Sed an Dominus animalium teneatur emendare damnum datum per eius Bestiam, vel illam dare damnificato pro noxa, seu pro damno, vel delicto, & dicendum quod sic, Dec. Cōf. 289. tex. & ibi Doc. inst. si quadru. paup. sec. dic. Alb. de Ros. in 4. 2. par. stat. q. 76. † Sed si statuto cauetur, quod pro damnis datis, pater pro filio, Dominus pro famulo, vel alius pro alio teneatur, an istud statutum intelligatur sic indistincte, & dicendum quod non, sed primo fallit vt locum non habeat vbi patri, vel Dominio vel alij qui tenetur pro alio non possit imputari aliqua culpa, ex quo statutum solum intelligitur vbi eis posset imputari aliqua culpa, Aret. in Conf. 17. Crauet. Conf. iij. Soc. in. Conf. 128. nu. 1. vol. 1. deinde fallit statutum, quando esset inimicitia inter delinquentem, & illum qui ex forma statuti tenetur pro delinquente, quia tunc statutum locum non habet, Dec. in Conf. 64. pater tamen si fuerit incontinens tenetur pro filio, etiam sibi inimico, Alci. in 1. regul. præsumpt. in presump. 24 nu. 1. vnde videtur, quod ille qui habet pecudes, habet coria, qui molendinum habet ligna, & qui possessiones, quæstiones, quod est vulgarissimum prouerbum Veronæ, Ideo ex damno dato nascitur inimicitia, ad quam non peruenitur nisi prius actis admonitionibus, quod desistant a damno, alias &c. vnde continuando ad damnificandum, præsumitur factum ad iniuriam, & hinc nascuntur inimicitia, quæ dilectione sopiri non possunt.

pro hac re
mittenda
vide in li.
ii. pro
vini cup
14.

- 1 Commune & homines occultant damnatorem
- 2 Avaritia est radix omnium malorum.
- 3 Commune, & homines sunt immemores præcepti Dei.
- 4 Furti quantitas, & existimatio quomodo probatur.
- 5 Commune & homines quando non tenentur ad emendationem damni.
- 6 Damnum passus si substat onera & fationes in illa villa, an debeat contribuere pro re sibi derobata
- 7 Forensis an gaudeat beneficio statuti de damno dato. Omissa via statuti potest probare per testes.
- 8 Forensis qui soluit onera personalia gaudet beneficio statutorum.
- 9 Forensis qui habitauit per x. annos soluendo onera, gaudet statutis, et videtur contraxisse domicilium.
- 10 Clerici gaudent beneficio statutorum laicorum fallit vt ibi.
- 11 Statuta iubentia esse standum iuramento capituli vel saltuarij habent locum in iudicijs summarijs
- 12 Sententia in iudicio Summario & acta non obstant in iudicio ordinario.

De Iniuria ex damno dato ad quod tenetur commune. Caput. 41.

- I**NIURIA inferitur Massario siue consuli communi, & hominibus alicuius villæ, quando damnum passi non ignorat damnatorem, & prosequuntur accusationem aduersus, † Commune, & homines pro damno illato occultant damnatorem ex aliquo respectu, fortasse ne veniant ad arma, vel ad aliam rem
- 1 sinistram, licet hoc salua conscientia facere non possint, † Tamen cupiditas, & Avaritia quæ est radix omnium malorum
 - 2 Abb. in cap. Auaritiæ de præbend. † Impellit eos ad committendum peccatum hoc, & forsitam furtum, nam eos non pudet succidere Pupillorum, & viduarum sanguinem immemores præcepti Dei in i. Genes. Vbi habetur si Pupillos, & viduas laferitis
 - 3 filij

filij vestri erunt Pupilli, & mulieres vestre erunt vidue, ex hac enim iniuria maximum nascitur damnum, & per consequens inimicitia, quia reperti sunt multi pauperes ciues, qui simulantes aliquas res fuisse sibi subtraetas, accusant commune, & consequuntur pretium rei derobate, Ex quo ad furtum statuitur iuramento damnum passum, quomodo autem probetur quantitas, & estimatio vide Bossii. in ti. de fur. nu. 2. & ibi allegat Bar. in l. si quando in fi. C. vnd. vi. & vt ibi seruatur in practica, & ad executionem damni quilibet de communi tenetur in solidum, l. ij. & iij. ff. de his qui deie. vel effu. Bar. in auth. hoc ita C. de duob. rei. sed ad hoc damnum non tenetur villa, licet exstant statuta per Italiam, Quibus cauetur quo in aliquo casu villa teneatur ad restitutionem, seu emendationem damnorum datorum, si in ea villa non sint quinque homines, qui sint patres familias ita notabiliter tradit, Bal. in cap. i. in ij. col. vers. quero quot homines ext. de elect. hoc refert Alex. in l. si. in pen. col. vertic. Item per istum tex. C. de testam. & ad hoc statutum videnda sunt notata per Bar. in l. pretor la ij. in prin. ff. vi. bon. rapt. Vnde hic aduertendum, quod in tali villa vbi non sunt nisi duo, vel tres tantum, fama villae non sufficit, ita not. Abb. in ca. Inquisitionis de accusat. Bal. in Margatita sua in verbo fama de vna notabili questione queri potest, Si passus damnum faceret, & sustineret, onera, & factiones ville, si imponit collecta in illa villa pro soluenda re derobata an etiam ille cui facta est robaria, reneatur contribuere, & dicendum quod tenetur ipse quoque contribuere Bal. in libro statutorum fol. 153. nu. 5. tex. est not. in l. ab hominibus §. si a titio. ff. de leg. i. Sed quid esset, si aliquis forensis adesset in villa, cui derobatum fuisset, an poterit gaudere beneficio statutorum in iurando, vel alia faciendo, vel petendo vigore statutorum, & dicendum quod non Paul. de Cast. in l. omnes populi in fi. & ibi cur. in Apostil. ff. de iust. & iur. Hypol. de mar. in singul. 253. Dec. in Conf. 550. Roma. in Conf. 223. Alex. in Conf. 42. vol. vij. Paris. in Con. xij nu. 26. vol. iij. sed tamen forensis ommissa via statuti probando per testes, vel loci visionem de damno sibi dato vel violentiam, aut de delicto commisso, & etiam probando per testes personam quae dolo malo de derit damnum, vel violentiam, aut delictum, commiserit poterit de in re communi iurare super quantitate damni, & estimatione

matione rerum, & eius iuramento erit credendum, per tex. in l. si quando C. vnd. vi. & in cap. si. quod met. cau. l. numis & ibi gl. in fi. ff. de in lit. iur. Alex. in Conf. 105. vol. i. Fely. cap. cum P. M. nu. 3. de accusat. Forensis etiam qui soluit onera personalia, vel collectas impositas personis pro rebus, & habitat in loco statuti, gaudebit beneficio dictorum statutorum, & aliorum, Paul. de Cast. in d. l. omnes populi in fi. Ruin. Conf. 100. nu. vij. Alex. in d. Conf. 41. Et hoc intellige in forense habitante, & solvente dicta onera in loco statuti, etiam si non constaret quod in eo contraxisset domicilium per decem annos, in loco statuti habitando, sed si habitasset per decem annos, etiam non soluendo aliqua onera, diceretur contraxisset domicilium in loco statuti, & dicitur subditus & posset gaudere beneficio premissorum, & aliorum omnium statutorum, Paris. in d. Conf. 12. nu. 20. & 22. vol. 3. Clerici tamen & omnes personae Ecclesiasticae etiam si non soluant onera, poterunt iurare ad formam predictorum statutorum, & gaudere beneficio omnium aliorum statutorum laicorum, & locorum, etiam quod esset statutum, quod non soluentes onera in communi, non gaudeant beneficijs statutorum, & etiam si esset statutum, quod non subditi statuti, vel communi loci non gauderent beneficijs statutorum, ex quo ipsi sustinent onera spiritualia, puta orationes, & vigilias in loco statuti, & etiam ipsi per modum priuilegij, & libertatis Ecclesiasticae possunt vti statutis, Alex. in Conf. 41. vol. vij. & Paul. de Cast. in d. l. omnes populi, hoc enim fallit quando statuta expresse denegarent beneficia sua clericis, quia valent talia statuta, nec dicuntur contra libertatem Ecclesiasticam, Dec. in Conf. 85. nu. 5. fallit etiam respectu clericorum forensium non habitantium, & non substrictum onera spiritualia, nec temporalia in loco statutorum, quia tales non possunt gaudere beneficio ipsorum statutorum, vt sentit. Dec. in conf. 114. col. 2. ver. & licet in hoc tamen, & in alijs standum est cum Sancta Matre Ecclesia, limitantur etiam omnia statuta disponentia credi debere iuramento damnum passum tam respectu damni, quam estimationis, quam etiam proprietatis & possessionis, ac dominij, Et omnia alia statuta iubentia esse standum iuramento camparij, vel Saltuarij, aut alterius, & omnia iuramenta & sententias in ipsis causis facta, & latis procedere in iudicijs summarijs, cum premissa

sa iudicia damni dati & similia sint Iudicia Summaria, & agita-
ta in Iudicio Summario, non autem procedere, nec allegari pos-
sent, vbi in alio iudicio ordinario de possessione vel propieta-
tis rerum ageretur quia est communis opinio, † Quod acta sen-
tentia, ac iuramentum facta in iudicio Summario, seu ibi Sum-
marie articulus incidens, puta Dominij vel possessionis ventila-
tur non obstant in iudicio ordinario, Bar. l. si Iudex in fi. ff. de his
que sunt sui vel alie. Doc. in l. qui Romę §. duo fratres, ff. de ver.
oblig. Corn. in Conf. t. 26. vol. 4. limitantur etiam talia statuta
non habere, locum quando adesset presumpcio iuris, contra iu-
rare volentem, quia tunc non poterit iurare Bar. in l. inter om-
nes §. recte col. h. ff. de fur. stante igitur, quod homines villa suc-
cumbant pro damno, & illud habentes non audeant propalare
damnatorem, sed velint refarciri ab ipsis hominibus, hæc est i-
niuria que de facili non potest sustineri, nisi cum grauissima ini-
micitia, cum innocentia condemnetur.

S U M M A R I U M.

- 1 Lanio sæpe dat carnem ouis pro hedo.
- 2 Cibi delicati sunt permisi personis delicatis.

De Iniuria per Lanionem ob venditionem car- nis morbose. Caput. 42.

Iniuria committitur per Lanionem hoc mo-
do, aliquis Dominus reperitur infirmus ali-
qua grauissima infirmitate, & habens expen-
ditorem siue factorem, qui quotidie expedit
pro familia, & cum ex Phisicorū Iussu, quod
propter facilem digestionem ex quo infirmus
habet pectus frigidum, fuerit ordinatum, quod debeat comede-
re carnem hedi, & quod in esu iure buliatur cicorea cum alijs
herbis, & in summa mane pro syrupo bibat illud, modo factor
ille exequens mandatum, accessit, † Ad lanionem, & illum in-
terrogando, & rogando vt det carnem hedi, ipse vero dedit car-

nem

men ouis marcidę, & sic morbosam, vnde credens ita rem fore,
& carne & iure infirmus gauisus fuit, adeo quod ex illa causa
3 febris grauatus fuit vsque ad mortem † Nam sicuri cibi deli-
cati sunt permisi personis delicatis, gl. & Abb. in cap. cum in-
stantia de cens. ita illi qui sunt morbosus offendunt, hic enim in-
firmus post multa medicamēta fuit liberatus à grauiori infirmi-
tate, causata ob comestionem illius morbose carnis, non est
refricandum in dubium, quod infirmus postea effectus sanus,
mente vagabitur cur lanio hoc fecerit, si premio vel præce aliquo-
rum inimicorum hoc fecerit, an vero vt eius inimicus hoc fece-
rit, & licet causa grauior ab effectu magis ex vna re, quã ex alia
efficiatur. Ideo cum mortē quasi fuerit adeptus, cogitur ex præ-
habita iniuria, non immemor quod lanio odio Dominum pro-
sequebatur ex hac causa, cum pluries fuisset repertus in dolo
vendendo carnes morbosas, fecit eum pluribus vicibus cõdem-
nate, vnde putans lanio ex hac via vindicare damna recepta oc-
casionē illi Domini, cogitauit illi tradere loco carnis hedi, car-
nem ouis morbose, vnde Dominus qui multum in corpore pas-
sus fuit, & qui in animo magis patitur, considerando quod cau-
sa sua fuit iusta, & illa quam habet lanio est iniusta. Ideo ex hac
iniuria cum ad vindictam fecerit, oritur inimicitia reconcilia-
tionis indigna.

Pro hac re
mittenda ui-
de in lib.
iij. proem.
c. 7. 10. 14.

S U M M A R I U M.

- 1 Terminum ammouens punitur.
Pena secundum conditionem personarum & mentis, extirpantis.
- 2 Terminum per ignorantiam mouens quã pena puniatur si termi-
nus fuerit furatus.
Et ibi vide penas.
- 3 Iudex in pena arbitraria an possit imponere penam mortis.
Et quomodo sit intelligendum.

Q De

De Iniuria ex ammotione termini.

Caput. 43.

INIVRIA committitur in ammotione termini, quia ex tali motu, vicinus damnificat vicinum, & qui reperitur lesus ledetem odit. Ideo Iureconsulti apposuerunt penam, quae talis est vt infra dicitur † Terminorum auiul forum noa multa pecuniaria est, sed pro cō ditione admittentium coercione transigen- dum est, vt in l. i. ff. de termino mot. vnde in l. ij. eo. ti. habetur, quod Diuus Adrianus in hęc verba rescripsit, quoniam pessimum factum sit eorum, qui terminos finium causa positos protulerint, dubitari non potest, de pœna tamen eorum modus ex conditione personæ & mente facientis magis statui potest, nam si splendiores personæ sunt, quæ conuincuntur, non dubie si occupandorum alienorum finium causa id admiserint, possunt ad tempus vt cuiusque patiatur etas relegari idest si iunior in longius, si senior in recitius, si vero alij negocium gesserint, & ministerio functi sunt, castigari & ad opus publicum biennio dari † Quod si per ignorantiam, aut fortuitum lapides furati sunt sufficit eos cedere verberibus, in Agraria lege, quæ Gaius cesar tulit aduerfus eos, qui terminos statutos extra suum agrum fines ve mouerint, dolo malo pecuniaria pœna constituta est nam in terminos singulos quos eiecerit, loco ve mouerint, l. an reos in publico dare iubentur & eius actionis petitionem ei qui voler esse iubet, alia quoque lege agraria, quam diuus Nerua tulit, cauetur vt si seruus serua insciente Domino dolo malo fecerit, ei capitale esse nisi Dominus Domina ve multa sufferre maluerit, hi quoque qui finalium questionum obstruendarum causa faciem locorum conuertunt, vt ex arbore arbutium, aut ex sylua cedua nouale, aut aliquid eiusmodi faciunt, pœna plectendi sunt pro persona & conditione & factorum violentia, adeo quod ex præambulis verbis pœna est a lege iudicis arbitrio remissa, vnde
 3 de quærendum, nunquid † Iudex ipse possit imponere pœnam mortis, hęc enim quæstio est dubia, & satis disputata, & præfatum per Marant. in suo Specul. fol. 26. nu. 53. nam gl. in §. in summa

ma in verbo extraordinaria inst. de iniu. tenuit quod possit, hoc casu Iudex arbitrari etiam in pœnam mortis, & illam gloss. approbat Barbat. in cons. ij. post nu. 6. lib. 1. quem refert Dec. in cap. ex literis de constitu. tenet Alciat. in cons. 472. in fi. & pro hac opinio. fuit iudicatum, contrariam opinionem alij tenuerunt Afflic. in decis. 276. Grammat. in cons. xlviij. Felyn. in cap. Inquisitionis de accusat. & hęc opinio re vera est magis tuta, & mirior, & in iudicando ab ea non est recedendum, sed dato etiam quod esset vera opinio gl. d. §. in summa intelligenda est, vt procedat, quando qualitas delicti, aut circumstantiarum, sit talis, q̄ de iure communi vel consuetudine esset pro eo delicto pœna mortis imponenda alias secus, & illa gl. communiter limitatur Alex. in consi. 121. lib. vij. Grammat. in consi. 39. statutum nostrum imponit pœnam librarum xxv. ex ammotione igitur termini, multa absurda sequuntur, non tam apud priuatos, quam apud Principes, multa bella orta fuerunt, nam nomine Romanorum illi tres oratij occiderunt illos tres curiatos, multo ergo fortius tenendum est, quod qui ammouerit terminum propter iniuriam cui fuerit ammotus, efficitur inimicus, adeo quod dilectio procul erit.

Pro hac re
mittenda vi
de in li. iij.
progenium
c. 7. 9. 14.

S V M M A R I U M.

- 1 Equites qui præstant ministerium curijs principum equitant per ciuitatem ob eorum dignitatem.
- 2 Equus unius equitis calcitrando calce percussit equitem consocium, an ei competat actio de pauperia.
An culpa hominis, an ex naturali feritate.
- 3 Milites de iure communi prohibentur accusare nisi suam uel suorum. Iniuriam prosequantur.
- 4 Milites curare debent quæ pertinent ad militiam.

De Iniuria recepta a quadrupedibus.

Caput. 44.

- I**NIVRIA committitur hoc etiam modo † De consuetudine Equites qui ministerium praestant curijs Principum, solent equitare per civitatem, propter eorum conferuandam dignitatem, vnde cum essent in committiva † Vnus eorum habebat equum Calcitrantem, qui calce percussit, ex illis nobilibus equitibus vnum, ex hac causa actio de pauperie competit, si animal nocuit non culpa hominis, & contra naturam sui generis, sed si culpa hominis percusserit, habet locum actio l. Aquil. sed si secundum naturalem feritatem sine culpa hominis, actio cessat. tex. & ibi Bar. in l. j. ff. si quadrup. paup. fec. dic. sed cum isti equites profitentur arma, non curant actiones, dumtaxat recurunt ad ea † Quia milites de iure communi prohibentur accusare, nisi suam vel suorum iniuriam prosequantur tex. in l. non prohibentur, & in l. crimine C. de accus. debent enim † Milites curare ea. quae ad militiam pertinent, non autem se litibus criminalibus immiscere, hoc enim antiquis temporibus facere solebant, hodie licet milites nostri temporis admittuntur ad accusandum indistincte, tamen vt dixi omittunt accusationem, & veniunt ad arma, hinc est quod ille eques qui habebat equum calcitrantem, cum esset apud rivalem quendam suum, qui pari modo reperiebatur in eadem committiva, strinxit equum suum calcaribus, qui cepit calcitrare & calce ferijt in crure sinistra rivalem suum, vnde ex ista causa cum sponte hoc fecerit, & cum rivalis ex iniuria remanserit offensus, non est dubitandum quod effectus est inimicus, & inimicitia orta ex iniuria amoris, ardet animum ad vindictam non autem ad pacem, nisi prius preuia vindicta, ad quam si forte peruentum sit, durante amore illius Damae ad cuius intuitum inimicitia stante iniuria orta fuerit, animus semper turbatus remanebit.

pro hac re
militia vi
de in li. iij.
progrium
c. 1. 2. 3. 4.
5. 7. 11. 14.

S V M M A R I V M.

- 1 Monumenti statuam ammouens tenetur ad interesse ei ad quae pertinet.
Condemnatus infamis reputatur
- 2 Monumentum violans ab eo extrahendo tenetur actione in factum & puniatur ut ibi.
Idem si spoliauerit occisum.
- 3 Iudex non debet sequi in cadauere.
- 4 Damnatorum corpora de iure canonico possunt sepeliri.

De iniuria ex euulsione statuæ non plumbata vel affixa a monumento. C. 45.

- I**NIVRIA Committitur † Quando aliquis temerarius euulsit de monumento statuam, si neque plumbata, neque affixa sit, tenetur actione in factum ad interesse ei, ad quem pertinet sepulchrum & hac actione condemnatus infamis reputatur.
- 1 l. j. & ij. ff. de sepulch. viol. † Contra igitur dolo violentem sepulchrum, datur actio in factum, violatio fieri potest, si corpora ex sepulchro extraxerit, vel ossa eruerit, quod si quis hoc fecerit, si humiliores fuissent, summo supplicio afficiuntur, si honestiores in insulam deportantur, alias autem relegantur, aut in metalum damnantur. l. si. ff. eo. eadem pena sepulchri violati puniatur qui spoliauerit occisum, Arno. different. lxxvij. vn de videri potest, quod locus mortuorum & ipsi mortui sunt considerandi † Verum solet dubitari, quando quis de crimine confessus uel conuictus, uel est condemnatus ante executionem moriatur uel naturali facto, vel quia sibi ipsi manus intulerit, quid det Iudex tunc facere quo ad penam corporalem cerre non debet uel modo scire in eius cadauere, neque illud suspendi facere, & assessores qui id faciunt, tenentur iniuriarum actione, & est pessima practica Paris. de Put. de synd. fol. 315. nu. 1. Sapia in l. Imperium post n. 7. de iuris. om. iud. Doc. in l. i. ff. ad syllan. tamen eorum cadauera damnatorum non possunt deponi, neque sepeliri, ni-

Pro hac re
munda ni
de in lib.
ij. pro am.
c. 7. 10. 14.

si habita licentia a Principe, præsertim si sunt damnati ob cri-
men læsæ maiest. vt in tot. ti. ff. de cadauer. punit. † De iure ta-
men canonico corpora damnatorum possunt sepeliri, cap. quæ
situm lv. q. i. & ita in tota Italia obseruatur qui igitur in sepul-
chro, & in cadaucris suorū antecessorū, receperit uiolē-
tiam, ex hac iniuria efficiuntur inimici grauisissimi.

S V M M A R I U M.

- 1 Principes agunt contra propria commoda, ob impositionem onerū
subditos fieri pauperes.
- 2 Gabellas fraudantes an facere possunt salua conscientia.
- 3 Gabellæ inductæ à principe vel ab alio habente potestatem nõ pos-
sunt sine peccato fraudari.
- 4 Gabellas exigentes possunt fraudari tam à subditis quam à forensi-
bus.
- 5 Gabellas quæ sapiunt nimias extorsiones fraudari possunt.
- 6 Gabella iniusta fraudari potest.
- 7 Passagerius tenetur ad interesse, passus deuiati culpa eius domino
pedagiorum.
- 8 Gabella an debeat solui per nauem quæ uiuentorum propter tem-
pestatem ad portum accessit.
Eadem ratione si in cursum hostium.
- 9 Gabellam non tenentur soluere qui tempore siccitatis accedunt ad
macinandum ad molendinum nostri terretorij.
Veniunt propter necessitatem famis quæ est magna necessitas.

De

De iniuria facta per Principem ob Impositio-
nem gabella. Caput. 46.

- I**NIVRIA committitur per Principē quā
do plura onera & faciones Gabellas impo-
suit subditis suis, nam ex hac causa & ex
varietate messis populi efficiuntur tenues,
& pauperes, vnde pluries procurant fraudare
gabellas, & datia, & tamen † Principes
agunt contra propria commoda, procuran-
tes ex gabellarum causa subditos fieri pauperes, nam Imperiū
& fiscus abundabit, si subiectos habeat locupletes, in §. cogita-
tio in auth. vt Iud. sin. quo suffr. † In quantum igitur possunt
subditi procurant fraudare gabellas, sed an possint salua con-
scientia hoc facere, secundum communem opinionem Docto-
rum † Si gabellæ sunt inductæ a Principe vel ab alio habente
potestatem, non possunt sine peccato fraudari id est earum solu-
tio omitti tam a ciue quam a forense, sed inductæ à non habē-
te potestatem inducendi † Vt sunt multi populi vel nobiles de
facto exigentes gabellas, possunt licite fraudari tam a subditis
quam à forensibus, cum tunc dicantur extorsiones, quod est
verum nisi talis inferior à Principe habeat priuilegium, vel ex
præscriptione quia tunc fraudari possunt a forensibus tantum,
non a subditis sine peccato, secundum Doctores moderniores
& Angel. de perigliis post Bar. in l. vectigalia. ff. de publi. Bal. in
cap. i. col. i. quæ sint regal. in vfi. feud. Bal. in l. ii. & ibi Angel. C.
de iur. aur. annullo † Qui dicunt licitum esse fraudare gabel-
las, maxime illas quæ sapiunt nimias extorsiones, & præsertim
forensibus, Bal. in l. i. in prin. C. de caduc. toll. † Quod licitum
est fraudare gabellam iniustam, idem tenet in l. iii. C. de nau-
feno. vbi ait quod si passagerius accepit duos denarios, pro ga-
bella, cum debeat accipere vnum, licitum est declinare viam,
7 & passagium fraudare † Sed ipse passagerius tenetur ad inte-
resse passus deuiati culpa eius Domino pedagiorum, a quo cō-
duxit, & pro hoc articulo est, Bal. in l. i. ii. col. ff. de rer. diuis. in
8 hac materia proposita pulchra quidem questio se offert, † Si
nautis viuentorum & propter tempestatem superuenientem ad

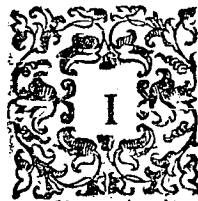
portum accederet, an debeat solui gabella, & dicendum est, q̄ non, sed Bal. in l. i. C. de naufrag. lib. x. l. cesar. ff. de public. & l. fi. §. necessitatem eo. ti. & eadem ratione dixit si propter incursum hostium, illi qui erūt in terretorio vicino fugierunt in terretorium nostram, quod inde possint redire, & res suas exportare, & extrahere non soluta aliqua gabella, subdens etiam ibi

9 Bal. facere arg. † Quod si tempore siccitatis homines vicini terretorij nostri veniunt ad macinandum ad molendinum nostri terretorij, quod possunt reportare sine solutione gabellæ, quia illuc veniunt propter necessitatem famis, quæ est magna necessitas. l. i. C. de patr. qui. fili. dist. populi igitur multum grauati in gabellis existimant hoc fieri per Principem per iniuriam, ut ipsi efficiantur pauperes, & quod stante eorum debili vi, non valeant aduersus eos machinare, vnde hic insurgit questio quid melius Principi conueniat an amari, vel timeri, sed hanc questionem argumentis non tangam, hoc duntaxat considerandum cenfeo quod Deus a nobis nihil aliud querit, nisi amari, & pariter Ecclesia nihil aliud iubet, Deum amare, & eius mandata seruate, ecclesiastes cap. fi. Ideo ex hoc exēplo ita Principes agere deberent, quia & apud Deum & subditos suos, præmium & beneuolentiam consequerentur, sed cum diuerso ritu vtantur ex illata iniuria populi efficiuntur inimici, & in eorum opportunitatibus terga vertunt, dum valeant.

S U M M A R I V M.

- 1 Filius debet obedire patri suo superiori.
- 2 Pater præsumitur se odisse per filio.
- 3 Pater præsumitur benefacere filio.
- 4 Principi pater & filia sunt coacti obedire.
- 5 Pater solet thesaurizare filiis.
- 6 Consensus parentum non requiritur in sponsalibus & matrimonijs.
- 7 Filia si nubit, sine consensu patris post xxv. annum nõ potest postea exheredari
Ampliatur ut ibi & limitatur vt ibi.
- 8 Maritus accipiens uxorem sine dote tenetur eam alere.
- 7 Cautela in matrimonijs clandestinis quando filia nupsit sine consensu patris, vt eligat sponsum dote premissa vel constituta.
Quod procederet si etiam nupsisset ante xxv. annum.

De Iniuria qua fit patri per Principem in nubendo eius filiam cui Vult. Cap. 47.

INIVRIA committitur per Principem aduersus subditum habentem filiam nubilem diuitem, quãdo eam collocat in matrimoniũ vni ex suis curialibus pauperi, sed nobili, sub hoc colore, q̄ ipse Princeps hēt, & possidet bona pro eo, † Et pater qui est superior cui dēt filius obedire, l. ij. ff. de iust. iur. † Et qui præsumitur se odisse pro filio, l. qui rei. §. si quis. ff. de bon. eor. qui sibi mor. cons. † Præsumitur etiam benefacere filio, & lex multum confidit de eo, Specul. de tut. §. fi. † Et nihilominus pater, & filia coacti sunt obedire Principi cõtra eorum voluntatem, & in graue præiudicium. vnusquisque animaduertat, quomodo pater se habet in dolore, quando hoc ei cõtingit, quia pater plus diligit filium, quam se ipsum, l. isti quidē in fin. ff. de eo quot met. caus.

5 † Pater solet thesaurizare filiis, cap. prædicator xvi. q. i. & tamē ex iussu Principis sui dat filiam, cui alias non daret, si hoc egre facit, certē amor ab vtraque parte abesse potest, & debet, quia coacte agendo, pater non potest candido animo diligere quem ex cuius violentia est illegitime coactus, & similiter gener cui hoc est apertum focerum non diligit, magnũ. n. est, huiusmodi nuptias cõtrahere inuitis parentibus, eo maxime cum pater sit qui contra mentem agit ad disponendam filiam, vt præter consensum volũtati principis hoc agit Pater vt se gratum principi reddat, nam facilius filius potest seduci a Patre, Ideo ei iubet

6 Princeps, quod est valde cõsiderandum † Nam in sponsalibus & matrimonijs non requiritur consensus parentum, nec possunt parentes pro filiis, nisi expresse vel tacite cõsentientibus contrahere, hæc conclusio quæ non procedit de iure ciuili. in l. Paulus. ff. de stat. hom. §. i. inst. de nuptijs l. si vt proponis C. de nupt. procedit de iure canonico in cap. i. de desponsa. Impub. in vi. & est seruandum ius Canonicum in materia ista. in cap. pen. & fi. de secũd. nupt. inst. in §. septimo de grad. cogna. hæc enim

7 conclusio ampliatur, † Vt si filia nubat sine consensu patris, nõ posset postea exheredari, quod maxime procedit, si nupsit post

vigesimumquintum annum, & idem si peccauit, tunc in corpus suum imputatur enim patri, qui tandiu distulit matrimonium eius, in auth. sed si post xxv. C. de inoffic. testa. Item ampliatur vt hoc casu pater teneatur dotare ipsam, de quo sūt gl. xxx. q. ij. cap. hoc factum, & in cap. de rapt. xxxvi. q. ij. quæ tamē gl. limitat istud nisi filia elegerit maritū indignū, de quo Alex. Conf. 139. in vol. ij. Panorm. in capitu. primo de sponsa Impub. idem in capit. accedens de procurat. in c. i. de adult. in quibus locis limitatur, quā filia quæ sine cōsēsu patris nupsit, dotē promississet, profecto. n. si maritū inuēisset, cui sine assignatione. aut promissione patris nupsit. nō tenetur ei pater assignare dotē, nam quāuis paternum officium sit dotare filiam, & ad hoc Iudic. officio compellatur, l. qui liberos. ff. de rit. nupt. l. si. C. de dot. promiss. si iam maritum inuenit cessat ratio dandæ dotis, etiam pro parte patris, & similiter ratio compellendi eum, simile dicūt Doc. de patre qui Iudicis officio licet compellatur alere filiū, tamen aliud est si filius aliūde habeat, ut se aleret, quia cessat ratio cōpellēdi patrē, de quo notatur in leg. si quis à liberis. ff. de liber. agnosc. † Quando maritus accepit vxorem sine dote tenetur alere, §. pen. auth. quib. mod. nat. effic. legit. Inno. not. in ca. per vestras de dot. post. diuort. restitū. Vnde Pano. in locis proximè adductis inquit, † Cautela est in istis matrimonijs clandestinis, in quibus filia nupsit sine auctoritate, & consensu patris, vt eligat sponsum dote promissa, vel constituta, & subiicit Panor. adde artari patres in casu isto, vt procedat etiam si nupsit ante xxv. annum, nā dos succedit loco alimētōrū, & eisdem de causis dos denegatur ex quibus fit exhereditatio §. ne optime de nupt. col. iij. tunc ergo si pater tenetur alere, fortius dotare, Panorm. in cap. i. de despōs. Impub. hæc dicta sint ex subiecta materia, cum sit odiosa, & questionibus odiosis est pertractanda, & tāto magis efficitur odiosa, cum ad voluntatem Principis pater nubit filiam suam, ex hac enim iniuria efficitur pater inimicus Principis, licet animum suum ostēdere nō valeat.

S U M M A R I U M.

- 1 Rebelles qui non reuelant puniuntur pœna relegationis.
- 2 Rebelles sunt extra legis protectionem.
- 3 Rebelles exploratores inobediētes Principi sunt, vnde puniuntur pœna de qua in extreuiag. qui sunt rebelles.

De

De Iniuria per Exploratores exercituum facta Principi. Caput. 48.

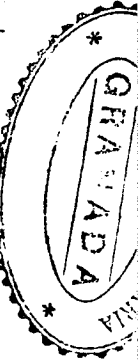

INVRIA cōmittitur aduersus Principē quādo mittit Exploratores ad uidendū inimicorū exercitū, quomodo se habebat, & in quo loco iacebat, & si armis, ac aliis bellicis necessariis erat munitus, vnde illi exploratores ab inimico exercitu rogati, & præmio corrupti, vt diuersum referant, videlicet quod exercitus est in hermis, & quod caret omni munitate, & si veritas se haberet in contrarium, hinc Princeps capiens animum audacissimum, & putans in manibus habere victoriam, adduxit exercitum suum ad pugnandum, qui remansit afflictus, & laceratus à cataphractoribus, qui in magna copia erant in exercitu inimico, adeo quod exercitus Principis remansit pro parte expoliatus, & pro parte occisus, unde exercitus inimicus asportauit insignia, & exuias, & victoriam asportādo, gaudebat præda acquisita, ad quā victoriam accesserunt exploratores, qui sunt ita odiosi, † Quod si quis sciret eos esse rebelles, & non reuelaret, punitur pœna ad minus relegationis, l. metrodorum. ff. de pœn. † Ipsi vero rebelles sunt extra legis protectionem, Bal. de Vbald. in tract. de Pac. const. nu. 38. † Ex quo sunt inobediētes Principi, circa cōcernentia prosperitatem eius vnde puniuntur pœna de qua in extrauag. qui sunt rebelles, & ibi Bar. Ideo considerandū, quod isti qui fuerant electi à Principe, veluti eius confederati, quod tanto magis augetur odium, ex iniuria recepta, quæ cum non possit effectualiter vindicari, cum exploratores accesserint ad exercitū inimicum, Princeps efficitur ita inimicus, quod nō est verisimile, ex rebellionē, & dāno recepto, quod eos diligit.

S U M M A R I U M.

- 1 Arma & insignia vnusquisque assumere potest. Sunt ad placitum sicuti nomina.
- 2 Arma & insignia non licet, portare vel pingere nisi in suo non in alieno.

Arma

Pro hac remittēda vide in li. iij. prociuum c. 7. 10. 14.

Pro hac remittēda vide in lib. iij. pœm. n. c. 1. 7. 10. 14.

- 3 *Arma, & insignia aliena portare non licet.
Si ex hoc iniurietur aut lœdatur.*
- 4 *Insignia, & arma iudex prohibere potest ex officio si uiderit scandalum sequi posse.*

De Iniuria facta per mercatorem Mercatoris Levantem insignia apotheca.

Caput. 49.

INIURIA committitur per mercatorem contra alium mercatorem, quando ipse quoque ad eius apothecam appendit insignia, apothecę similia alterius mercatoris, eo maxime quando apothecę se inuicem tangunt, quod multo magis præsumitur facere ad damnum, & iniuriam primi mercatoris habentis insignia illa, vnde ex hac causa solent ne dum lites sed etiam rixe, & homicidia euenire, † Et licet auctoritate propria sibi aut arma, & insignia quis assumere possit, sicut enim nomina inuenta sunt ad cognoscendum homines, l. ad recognoscendum C. de ingen. & manu. ita etiam ista insignia ad hoc inuenta sunt, ff. de re. diuis. l. Sanctum sed talia nomina cuiuslibet licet sibi imponere ad placitum, vt d. l. ad recognoscendos, † Ita ista insignia cuiuslibet licet portare, & impingere in suo, tamen non in alieno, l. ij. C. ne liceat fin. Iud. & ibi nor. per gloss. cap. dilecti de priuil. dubium enim stat in hoc, quod si à Prin. quis sibi possit assumere, an aliquis portate possit insignia, & arma alterius, vel prohiberi possit, uidetur quod possit portare, quia quilibet potest summere nomen alterius, ff. ad Trebel. l. aut facta §. si vero nominis, l. cum filius §. pater ff. de leg. ij. possunt esse plures eiusdem nominis, l. duo sunt Titii. ff. de test. tu. ergo potest quis sumere arma aliena, & plures eadem insignia portare, cum hoc fiat ad recognoscendum, † Contra vero est regula, in l. id. ff. de reg. iur. id quod est nostrum, si enim prius est nostrum, sine facto nostro à nobis auferri non potest, signum portare, & prohibere potest ille, cuius est signum, seu petere quod prohibeatur, si ex hoc ipse iniurietur leg. mime C. de Episcop.

- Episcop. aud. cap. dilecta de excess. prela. quilibet igitur tertius qui lædit, ad ipsius petitionem prohiberi potest ne portet, l. j. C. de his qui poten. nom. in auth. de mand. Princ. §. pen. † Ex officio etiam Iudex prohibere potest, si uiderit hoc ad scandalum posse esse, & dissentionem subditorum, l. 1. C. de lat. lib. toll. quando igitur hoc sit factum ad iniuriam, non est dubium, quod in discutiendo tale iudicium nascitur inimicitia, cum tractetur de damno inferendo cuius dilectio est inimica.

S U M M A R I U M.

- 1 Identitas rei cuiusque probari debet.
- 2 Moneta falsa non potest ita de facili probari an sit illa soluta vel ne.
- 3 Moneta falsa etiam si in se sit bona dicitur quando est fabricata à nō habente auctoritatem.
- 4 Monetam falsam expendēs quando excusatur.
- 5 Monetam falsificans sui Principis incidit in crimen lese maiestatis. Secus si extraneus.
- 6 Moneta fuit ante Christum.
Monetā falsam fabricans punitur pœna de qua in l. ij. C. de fals. mon.

De Iniuria ex solutione monetę falsę.

Caput. 50.

INVIRIA maxima oritur aduersus eum, qui ab aliquo emerit fundum, aut aliam rem, & exburfauerit monetam falsam, & cum à vendente hoc probari non potest, quod ab eo receperit illam monetam falsam, † Cum ita de facili identitas rei cuiusque sit probanda. Paris. in Consi. lxxvij. nu. 10. & in Consi. cvij. nu. 6. vol. j. † Et in hoc casu non possit ita de facili probari, vnde ex damno, & iniuria animus ad iram, & inimicitiam concitatur, nam expendēs falsam monetam, si quidem nummi sunt plumbei, vel stannei incidit in pœnam legis Cornelia de fals. si vero nō appareat, q̄ essent plumbei uel stannei punitur tantummodo pœna extraordinaria, Iudicis arbitrio in

Pro hac venittenda vide in li. iij. pro mium. ca. 7. 10. 14.

trio in l. lege Cornelia in prin. ff. ad l. Cornel. de fals. ita tenet Alex. in Conf. 121. nu. 3. lib. vij. Salyc. autem in l. ij. nu. 6. C. de fals. mon. tenet indistincte imponendam esse pœnam falsi ordinariam, Marf. in l. qui falsam nu. 64. ff. de fals. & hæc opinio seruat in Practica, Viuius in lib. comm. opin. in verb. † Monetâ falsam sciens, & falsa etiam moneta dici potest, si in se sit bona, sed fabricata à nō habēte auctoritatē, vt not. Bar. in d. l. lege Cornelia † Sed expēdēs pecuniā falsā, si talis docet a quo pecunias habuerit, nā excusatur. Angel. post Iacob. Butr. in l. maiorem C. de fals. secundū aliquos excusatur expēdens ab illa præsuppositione, quod falsā monetâ fieri nō fecerit, sed nō excusatur ab vsu, quem solum statutum considerauit, vt colligitur clare ex dictis Salyc. in d. l. maiorem & vt tradit Alex. Conf. 104. col. ij. vol. j. † Sed an falsificans monetâ sui Principis incidit in crimen læsæ maiestatis, secus si extranei, quia eius subditus nō est, tex. in l. si quis nummos, & ibi Bal. C. de falsa monet. & notandum quod dicit Alber. de Ros. † In dictionario suo in verb. moneta vbi inter alia dicit, quod illi triginta nummi argētei quibus proditus fuit Dominus noster, fuerunt primæ pecunie, quæ fuerunt in mundo confectæ, quæ quidem opinio non est Euangelica, fortasse dici potest, quod qualitas illius monetæ nō fuerat prius fabricata, sed quod antea non adessent monetæ, uel non expendentur, credendum veritatē in cōtrarium fuisse, quia tempore antiquorum Romanorum habebant monetâ, & propterea fuit confectus titulus C. de veter. numis. lib. x. nam talentū apud præscos diuersi pōderis fuit, Atticum talentum vt docet Plin. sexdecim tertertia valebat adeo, quod talentum erat moneta, & pariter se festertium, & huiusmodi monetæ expēdebantur antequam Christus nasceretur, satis enim est. † Quod qui fabricat, & expendit falsam monetam, punitur vt supra & C. de fals. mon. in l. ij. & ibi Salyc. qui igitur fundum vel merces, aut aliam quamcumq; rē alienauit pro falsa moneta, sine spe refectionis, ne dum damnatum, & iniuriam patiendi, verum ita etiam effectus inimicus erit quod ab ea inimicitia non transibit cum dilectione ad amicitiam.

S V M M A R I U M.

- 1 Lex non debet esse causa mali.
- 2 Legem falsam allegans punitur.

De iniuria Doctore per Doctorem arguentem de tex. falso. Caput. 51.

IN IURIA committitur etiam aduersus doctorem, qui præsentatus in collegio ad hoc vt describatur in matricula, vt priuilegijs, immunitatibus, prærogatiuis, vt nobilis ciuitatis gaudere valeat, sed cum in collegio meo ne dum requiritur nobilitas sanguinis, scientia,

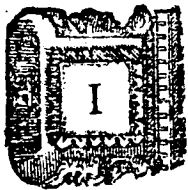
verum etiam probitas morum, & vita bona fama & omnis conditio honorabilis apta ad capefcendam dignitatem omnem, & cum in dicto collegio fiant duo experimenta, in primis repetūt vnā legem cum quinque conclusionibus contra communem postea assignatur lex pro pūsto, & in primo casu arguunt quinque Doctores, in secundo sex, & strictissime arguunt quod fortasse alibi non ita seruatur, si vnus autem ex illis arguentibus ad duceret tex. falsū † Et si lex nō debet esse causa mali Bal. in l. ij. C. de ind. vid. toll. † Eo maxime quia qui legē falsam allegat punitur Specul. de disp. & alleg. §. vi. vers. Item si aduocatus & cū homines omnes fiat diuersi, cum aliqui nimis audaces, aliqui nimis timidi, & quid si ille timidus esset, qui cupit matriculari & cum videret se conuictum tex. falso, adeo quod ex hac causa peruertetur totus sensus, licet postea arguens timens illico redargui dixerit quod capit errorem, & hoc fecerit dedita opera, vt sensus disputantis peruertatur hanc iniuriam detestatam non amabit, sed illum in inimicum habebit.

Pro hac remittēda vide in li. iij. præmium c. 1. 7. 9. 10. 11. 14.

S V M M A R I U M.

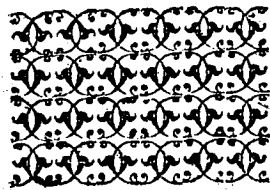
- 1 Violentia punitur si vi cogitur renuntiare.
- 2 Beneficium an dandum sit nobili ingnorati an ignobili docto.

*De Iniuria facta impetranti beneficium si
cogitur renuntiare. Caput. 52.*

1 **I**NIVRIA committitur etiam aduersus eū, qui impetrauerit beneficium, & postea vi coactus fuerit illud renuntiare, quia non potest, nec audet in eo habitare, nec valet resistere, auctoritati eorum, qui eum cogunt ad renuntiationem, & cum minis, † Licet violentia puniatur l. j. ff. quod met. caus. Ideo talem iniuriam recipiens cum graui damno, si vindicta non erit licita, tamen ex quadam naturali institutione, vt inimicum proprii honoris, & vtilitatis odio eum habebit, & multo fortius calor animi auge-

2 tur in odio, quia renuntiatio fuit facta ignoranti, † Vnde hic cadit questio si in habendo beneficium cōcurreret nobilis ignarus, & ignobilis doctus, cui sit concedendum per Episcopū, & diceretur, quod magis debeat concedi ignobili literato, quia Ecclesia potius indiget scientiatis viris, quam ignorantibus nobilibus Arno. in soliloquio iij.

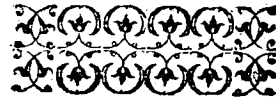
LIBER TERTIVS

IN VERBO BENEFACITE

HIS ET C.

IN QVO MLES SACER

ostendit inimicos posse diligi cum modo pacis, & cum detestatione duelli, & loci inculti.

SUMMARIUM IN PROEMIO.

- 1 Adam formatus de limo terre.
- 2 Homo nutritur in ventre matris sanguine menstruo.
- 3 Providentia est sola Dei.
- 4 Infantis nulla cogitatio nisi in fletu.
- 5 Infantis primus motus est fletus.
- 6 Ambitiosus promotus ad honorem in superbiam extollitur.
- 7 Tempus est mora rerum mutabilium.
- 8 Iuuenis efficitur audax intelligens.
- 9 Homo natus ad penam.
- 10 Hominis vita breuis.
- 11 Homo incidit in peruersas cogitationes.
- 12 Vita non desideranda cum vitijs & erroribus plena sit.

Liber Tertius.
De Miseria hominis
Proœmium.

PRO reprimenda opinione Milit. sæcul. & præcepto diuino deffendendo pro omnium etiam salute hanc maximam prouinciam nunc a me susceptam, fortasse nemo erit, quin admiretur, cum nihil maius ab homine animaduertendū censeatur, quam præterita rimari, futura quæ prospicere, in hac enim opinione nascor dum mergor, tamen si pro opibus publicis, ac Imperij dignitate multi ciues forti, & magno animo inuenirentur, qui auderent se & salutem suam in discrimine offerre pro statu ciuitatis, & pro communi libertate. Ideo in hoc tempore non miretur, si me aut fortem aut timidum videbit in re tam ardua, & horribili verba facturum, mihi vero consilium propono, vt etiam alij animaduertendo indemnitati suæ consulant, & quod magis incumbit accipiant, quam obrem me orantem audire oro atque obsecro, remque proponendam intueri non dedignemini quod si vt spero ex benignitate vestra estis facturi vos met ipsi cogitabitis, & videbitis quid fuimus, quid sumus, & quid erimus, quomodo à me sunt hæc explicanda, licet de hac futura materia argui nõ valeã, quasi q̄ omnib⁹ note scit, tñ. disposita ad sensũ & ordinẽ repræhédédi, quandoq; vereor, diserta igit̄ eloquẽtia mea nõ iudicetur; nec aspernet, sed vehementer animaduertite, quæ in præfenti proposita oratione sunt, heu? de miseria hominis & infelici. vita nostra, me dicturum pectus aperio. Ideo ò Domine, non. à me, sed a te vt viuo fonte initium cupio, à quo scaturiunt aquæ lapidæ ac dulcissimæ a te cui aperta sunt omnia, a te qui cuncta dirigis, non vt laudem quæram, sed vt os meũ veritatẽ enarret, quid igitur sit homo, inquit Mercurius trimegistus magnum miraculum, cū ex nihilo procreatus, in nihilum reuertatur, nã q̄ venti spargūt cõglobare Deo libuit, cinis est homo cõglobata omnibus elementis vilior, quæ res tam detestanda est in hoc sæculo, quæ homini

compa-

cõpatanda sit, nihil inferius homine, qui cunctis rebus indiget, nec res omnes nec quidem minima indigent homine, licet omnia pro ipso genita sint, planetas & stellas ex igne, pisces & volucres ex aqua, flatus & vêtos ex aere homines & iumeta de terra fecit Deus, si animũ his adhærebit, aqua, aere, igne, terra, ignõ bilem se existimabit, quia parem se iumentis inueniet, & illis similem esse recognoscet, nec se præferre terrenis audebit; vnus est iumentorum & hominũ interritus, & ea vtriusq; conditio, nihil amplius põt hõ iumento, de terra orta sunt, & in terram pariter reuertuntur nec tueri põt, † q̄ Adã fuerit de limo terræ formatus Bar. in l. iuris. §. i. ff. de pactis alij vero ex humano semine procreati in sublimiori statu vertitur, qui de luto profectus, cū de terra virgine & immediate a Deo procreatus quã qui ex femine immundo geniti sunt, in iniquitatibus ac peccatis concepti, sed quid magis mortuũ cõcepti, nã in eum anima non ingreditur, nisi post quadraginta dies Adã a manu diuina initium habuit, alij a mortalibus ortum traxerunt ille omniũ scientiarũ

1 Dñs, alij ignauia præditi sunt, nati de ventre fetido † in quo sanguine mēstruo nutriuntur, qui cessat ex femina prægnate; vt ex eo concepti nutriant, vbi videri excogitariq; possit cibus tã immundus, ex potu & cibo dulcissimo, ac delicioso nascatur res ita fetida omni putredine superior, licet hõ eo in uentpe nutriat, si postquam puenerit in lucẽ illud gustaret, nausea & vomitu infestaretur, insanusq; efficeretur, si canes comederet in rabie effarentur, ad eius tactũ fruges, nõ germinant, arbuſta, arescunt herbe moriuntur, ex vitio illius seminis cõcepti leprosi efficiuntur: vnde in pænã incidit, qui menstruatã cõprimit, antiqua legẽ de testatur ob menstruorum immunditiã mulierũ templa ingredi non posse spacio quadraginta dierũ suscepto masculo; suscepta vero femina spacio octuaginta ex immũdo mūdus nõ egredit, ò miserabilis cõditionis humanæ ingressus, ò culpabilis humanæ cõuersationis egressus, nulla profundi ingenij vis, nulla linguæ aut copiosi ardentisq; calami inueniretur quæ huiuscemodi calamitates, imperfectissimosq; motus hominũ vitæ docere

3 valeat non scientia, sed patientia est opus nõ prouidẽtia † Quæ sola Dei est, sed prudentia quis vtatur, & fortasse neutrum exerceri nequit hec. n. excogitãdo duntaxat suspiria, lachrymarum sola effusio locũ obtinebunt Floria. in l. si in famis. ff. de usufruc.

4. ¶ Nā nulla cogitatio nullū vel cōsiliū haberi, nisi in fletu & gemitu vitam ducere, quisq; in his se perdit & quo tēdat ignoratur vires amittit balb^o efficitur infania capis, ut qui in delitijs viuere cupit, in fētidis intestinis cohabitēt, concept^o in inmunditia, putredog; morbosa fit sibi cibus, deinde cedit dies part^o, in quo vehemēti dolore nascit, statim nat^o apit oculos, & uisa hui^o hemispherij luce euolat, quasi q; primo parēre doleat ¶ prim^o motus est fletus, qui nihil aliud significare velit, nisi q; parata sunt dāna, parati sūt dolores, in quibus quotidianis tēporibus in Mari tā procelloso versat vnū hic colligēdū arbitrior, q; cetera animalia aliquid nō ignorāt, cibū quærunt, & inueniunt, solus infans infelicissimus rerū ignarus, nec q̄rere nec inuenire nequit, fletus pro obsequio & necessitate seruit, animalia se lingua lambūt, & mundant infans vero in corporū superfuitatibus velutius volutatur & in illis nisi p̄ua cura materna obrueret anima lia ex uoce, & nutu auditu, & visu cognoscunt, eorūq; victui ac necessitati à parentibus succurrit ille nutu eloquutione; caret, solo fletu abundat, & quo indiget, id diuinitate præstat, anima lia ex natura sibi cōtraria fugiūt, & quid expedit capiūt, infans aut solutis manib^o aurū spernit, gēmas projicit, omnia dissipat, cōsumit, prosternit & frāgit, manūs in ignē iniicit, omni deniq; periculo se totū tradit, herbæ, & arbores de se producant flores, frōdes ac fructus infans tendes, pediculos, & lubricos, illæ de se fundunt oleū, vinū, & balsamū, infans vomitū, vrinā, & sterco illæ de se spirāt suauitatē odoris, infans reddit abominationē fētoris qualis est arbor, talis est fructus, non .n. pōt arbor mala bonos fructus facere, quid .n. est considerata hominis forma, nisi arbor inuersa, cuius radices sunt crines, truncus est caput, cū collo cuius stipes est pectus cum aluo rami sunt vlnæ cū tibiis, frōdes sunt digiti cū articulis, hoc est foliū, quod a uēto rapitur, & stipula quæ a sole siccatur, inter cōmoda & pericula nulla apud eum extat differentia, nam sine ratione est, accedit eius inſelici conditioni, quod nudus egreditur, & nudus regreditur absque fortunæ bonis accedit, pariterque recedit, adeo quod infāntia nihil boni inuenitur ex ea ad pueritiam est transitus quæ associata a bono vel malo, modo bonum, modo prauum parit, incipit detegere ingenij vires, eius propositiones leues infirmas, sanasque sepius nutrit, nam modo armis, modo

studijs

studijs operam præstat, modo equis, modo venatui, modo musica delectatur crebro his omissis Baccho, & Veneri se præbet hoſitem, in quacunque arte docilis, sed ita facilis ad auertendam opinionem, vt arborum folia à ventis agitata peruolant, quid enim in vna quaque istarum scientiarum lucratur, nihil boni apud eum remanet, profiteri huiuscemodi artes nihil aliud est, quam profiteri ambitionē, auaritiā, & delicias, ex quibus proficiscuntur praua, turpia, vana, quæ omnia tendunt ad detrimentum animæ, cum inueniri haberique non possit sine labore, & sudore, sine amore, & dolore, sine vigilijs inquam maximis, ac pudore, sine iuramento, & periurio ¶ Statim autem quod ambiciosus est promotus ad honorem in superbiam extollitur, & in iactantiam effrenatur nec curat prodessē, sed gloriatur præesse, præsumit se meliorem, quia creuit in superiorem, at gradus bonum non facit, sed virtus, non dignitas, sed honestas, O superbia odiosa, & inter omnia vitia maxime detestanda tu semper prima, tu semper vltima, nam omne peccatum te accedente, committitur, & te recedēte dimittitur scriptum est incium omnium peccati superbiam fore, hæc enim inter rerum primordia, creaturam contra creatorem erexit, Angelum contra Deum, quem absque mora de cælo deiiecit, finis principio conformis, qui gratiam prius obtinuit, odium meruit, monitrum tale peperisti superbia, quæ non tam Angelos Deo adquare voluisti, uerum homines deificare præsumpsisti, porro quos erexit, depressit & quos exaltat humiliavit, memento igitur quod homo cum in honore esset Psal. 48. non intellexit. comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis, superbia turrim euertit, linguam confudit prostrauit Goliath, suspendit Aman, interfecit Nicanorem, peremit Antiochum, Pharaonem summersit, Senacherib interemit, Holoferni caput amputauit, regentiū sedes destruxit Deus etiam radices gentium superbarum arefecit, si superbia inducit malos mores, auaritia autem omnium maiorum est radix, nam auaritia est seruitus idolorum, sicut enim idololatra seruit simulacro, ita auarus thesauro, nam ille cultum idololatriæ diligenter amplificat. iste cumulum pecuniæ nanxie adauget. libenter ille omni diligentia colit simulacrum, iste omni cura thesaurum custodit, ille spem in Idolo ponit, iste totam spem constituit in pecunia, ille timet mutilare simulacrum

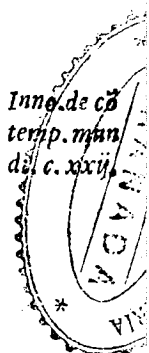
R 3 iste

iste timet thesaurum minuere, auaritia ad petendum diligens, & prompta, ad obsequia tarda, ò auaritia tu datum magnificas, dandum contemnis, in alieno liberalis, in proprio tenax parca, ventrem vacuum tenes, vt arcam impleas. te ignaram ostendis iniusta bona sicut fluius sicari, nam qui male congregat, cito dispergit: iustum iudicium, ut quæ de malo proueniunt, ad malum perueniunt, nec accedit ad bonum, quod non procedit ex bono, auarus ergo vita presenti & futura damnatur, sicut Tãta lus sitit in vñdis, ita auarus, eget in opibus, cui tantum est habere quantum non habere, quia nũquã acquisitis vtitur sed semper studet acquirere, sed ad quid cum acquisitio non proficit sed continue tam in uita quam in morte nocet, res equidem valde amara, sed quid vitra non ne delitiã vanitatem pariunt, vanitas vanitatum & omnia vanitas † Tempus est mora rerum mutabilium, varia sunt hominũ studia diuersa sunt exercitia, vnus est tamen omnium finis, & idem effectus, corporis labor, spiritus afflictio, cuncti dies hominum s̄ laboribus & ærumnis pleni sunt, nec per noctem requiescunt, nec eorum mens, quid hoc est, nisi vanitas. delitiã igitur vanitatem pariunt, vanitas labores, afflictiones, dolores corporis, & animã gignit, qui in delitijs nutritur in amaritudine viuit, hilare habet principium tristem finem vero iniquum, & molestũ, fructus ab arbore diuersus, nam pulchra est arbor fructus deformis, illa oculis iucunda & amica, ille animã molestus, & inimicus, licet ego sim mundus de in mundo, mea tamen est lux, meã sunt tenebræ terram colo, fructus do, montes pario, à quibus aque scaturiunt e uasis suis Mare non discedit, ciuitates ædifico, homines pario, illis leges prebeo omnia ad victum necessaria presto, iumẽta animãtiaq; cætera ad vsum destinata produco, omne quod est pro conatu meo est, & reperitur, & nihil extra me, propterea me odio quisquam habere non debet, in his enim blandimẽtis homo peruertitur, & confunditur, nam hæc omnia in lutum & fœrum conuertuntur, omnia tempore corruunt, & demoliuntur, sola enim anima ex Deo ad eum reuerfa, in statu firmo intacta remanet, hinc percipe ò homo si tibi cura seculi, an Dei futura, sit, qui ex Deo est, libenter verba Dei audit, qui autem mundo seruit, inanis erit seruitus, & sine præmio, hanc igitur uitam in fœlicem cogita, mundus ex se nihil est, Deus est Dominus tuus,

fortis

fortis, & potens, eius est anima, à qua regitur corpus, quod sine ea est terra conglobata, deinde effectus adolescens, cantus, ludos, tripudia, conuiuia cupit, Venerem amat, quæ omnem ætatem corrumpit, omnem sexum confundit, omnem ordinem soluit, omnem gradum peruertit, inuadit iuuenes, & senes, marces & feminas prudentes, & simplices, superiores, & inferiores, ad extremam generationem, etiã sacerdotes qui nocte Venerem amplexantur, mane vero Virginem venerantur, turpe dictu, sed turpissimum actu, dici liceat, quod agi non libeat, nocte filium Veneris agitant in cubilibus, mane vero filium virginis offerunt in altari, hæc enim parum valent, cum in suo robore non permanent, sed conuertuntur cantus in fletum, ludus in pauperiem, tripudia in rixas, conuiuia in infirmitatem continue hæc fiunt, cum timore, & tremore, cum passione, & dolore, cum afflictione & morte, delectatio dici non potest, à qua certa percipitur molestia, heu? misera hominis vita iudicanda melius esset eum natum non fuisse, quam Deum, se ipsũmque

offendere, & male mori † Postea iuuentute ductus efficitur fortis audax intelligens, cognoscit cupit, & eligit, sapientum studium vt perscrutentur inuestigetur alta cæli, lata terræ profunda maris, vt de singulis disputet, de cunctis pertractet, vt semper discat, aut doceat, qui legibus aut medicinæ operam præstat, vnus plures occidit vt experiatur alter uero iustitiam tantum differt, quod litigantibus plusquam totum aufertur & ita maior est expensarum sumptus, quam fructus sententiæ, nec pudet possidere lucrum in arca, & damnum in conscientia, cæteræ artes cunctaque exercitia à bono honesto iustoque abesse videntur, ex his occupationibus nisi laborem & afflictionẽ spiritus inueniet, quid tibi homo præstat virilis ætas, nisi auaritiã iram, infirmitates & in factis pertinaciam ab auaritia iniquitas ab ira offensionis cupiditas, ab infirmitatibus corporis debilitas, & impatientia, à pertinacia infernorum perpetua Carcer descendit, ò ætas non desiderabilis, sed detestabilis, non vita, sed mors obscura, ò admodum hominis consideranda miseria, & tanto magis cum ad senectutem peruenerit, statim cor eius affligitur caput concutitur languet spiritus, fætet anhelitus, facies rugatur, statua curuatur caligant. oculi, vacillant articuli, nates affluunt, crines defluunt, tremit tactus, deprimat actus, de

res putrescunt, aures surdescunt, præterita laudat, præsentia reprobant, facile prouocatur difficile reuocatur tenax, cupidus, tristis, querulus, velox ad loquendū, tardus ad audiendum, semper suspirat, anxiat, & infirmatur, multa vel infinita senem circūueniunt incommoda bis puer fit senex, nihilominus omnes desiderant ætatem decrepitam, & ultra videre vellent annos primi patris, aut enoch paucis enim datum est ætatem illam tangere, ad quam si alicui fortasse datum erit, cum sibi ipsi bonus non sit, minus alijs pdesse poterit, nam in eo desunt vires, & crescit ira, in eo p̄funde cogitationes superueniunt, vt omnibus præesse valeret, sed ita caret memoria, q̄ vadunt & redeunt, vt vnde Maris ad littora, in his anxietatibus & voluptatibus vitam ducit, hoc non est viuere, sed mortē, quærere, & non inuenire, & in desolationibus ac misera tēpora conterere † Hinc igitur precipitur hominibus natū fuisse de terra, in culpa cōceptū, & ad penā natū tamē agit praua, quæ non licet, turpia quæ non decet, vana quæ non expediunt, radē fiet cibus, ignis, esca, vermis, massa putredinis, ex victu tam iniquo offēdit Deum, proximū & se ipsum ad quid vitam tam miserā desiderat, quid est hominis cōceptio, nisi semē putridum, q̄ in massā carnis cōficiet in ea postea infusa anima ex gratia Dei, & dū partus maturus efficit, in fetido vētre commoratur anima igitur tam nobilis, & diuina, ignobile vile domū habitat sed quod magis cūcta animantia p̄gnātia non permittūt se carnaliter cognosci, o humanū genus iniquū, nā femina est deterioris conditionis quia omni tēpore Veneri cōsēt, nec vnquā dissensit, nulla præuia consideratione q̄ animā intactam iussu diuino tenet, quæ tamē vt diuina gratia veneranda, non autem deturpanda venit, post partū quid ab infantia habet homo, quid ab adolescentia possidet, quid à iuuentute lucratur, quid a virili ætate, quid à senectute, quid à decrepita ætate tenet, si parendo Ecclesiæ se in matrimonium collocet, mulierem ornamentis studentem fūco operam dantem, vitam quandoque inhonestam eligentem suscipiet, quæ sola vult diligi, & laudari, vincere vult sed vinci non valet, famulari non patitur sed dominari molitur cuncta vult posse, nulla non nosse, si pulchra fuerit facile adamatur si deformis non facile concupiscit difficile est custodire, quæ ab omnibus amatur maxima quidē miseria hæc est equus Asinus vestis & similia prius probatur postea cōparatur. sponsa vero vix ostēditur

ditur ne prius dispiciat quā ducatur qualicumque casu obuenit, semper est habenda, si fæda si fetida si egra si fatua, si superba, si iracunda, si quolibet modo vitiosa nisi propter solam fornicationem non potest Vxor à Viro dimitti, licet tria sint, quæ non permittunt hominem in domo permanere, fumus, stitilicidium, & mala vxor, qui in tali carcere se ligatum videt, dignus est miseratione, quid si plures filios, filiasque suscipiet, alimēta quandoque ex alieno coitu alicui eorum præstat, ob nimiam pauperiem filias nuptui tradere nequit, monasterium monialium ingredi recusant, quis dolor huic dolori comparandus, honor stimulat, onus paupertatis deprimat, quid in hoc casu sibi faciendum ignorat, continue viuit in zelotypia ne meretricentur, Marites rixant, & rixantur modo carcerati, modo exules, reperiuntur, modo occidunt, modo occiduntur, si spem aliquam boni euentus alicuius eorum habet, vigilat, custodit vt cōseruetur sed cū in rebus humanis non sit adhibendus amor, ecce quod ab aliqua morbosa ægritudine, quæ post multos, languores, & angustias morti tradidit, vel ab aliquo inopinato euentu rapitur, quid igitur sperandum, cum & filij sepe patris inimici efficiuntur, hoc est mirabile dictu, & horrendu visu, eum a quo ortum habuit, odio haberi, sed pergo, & re ostendo † Hominis vitam breuem esse, pro tot studiis capellendis, o natura nouerca, quæ ceruis, & cornicibus tam longam præstitisti, causas quærere, nec non ignorare mihi non licet. dimidiam partem temporis dormit homo, & dū vigilat, anxiat, excruciat, nec in firmo statu permanet modo ridet, sed risus pectus non ingreditur, modo suspiria, modo gemitus, modo lachrymarum copiam effundit, nulla res magis breuis reperitur in homine, dum viuit, quam lætitia, quis vnquam diem totum ducit in tua delectatione iucundum, quæ in aliqua parte diei reatus conscientie, vel impetus iræ, vel motus concupiscentie, non turbauerit, quem liuor inuidie, uel ardor auaritie, uel tumor superbie, non vexauerit? quem aliqua iactura, vel offensa vel passio non commouerit? quem denique visus, vel auditus, vel actus aliquis non offenderit? a mane vsq; ad vesperam immutabitur tēpus, cogitationes vanæ succedunt, & mens rapitur in diuersa hinc currit, & discurret, ascendit, & transcendit, transuolat, peruolat ingreditur, transgreditur per sepes, & semitas, mōtes & colles, upes & alpes, foueas, cauernas
rimatur

rimatur vi scera, terra, profunda Maris, vt opes congerat, vt quæstus multiplicet nec memoria tenet, quod opes regnum Dei, impediunt nam sicut Camelus non potest introire per foramen acus ita difficile est diuitem intrare in regnum cælorum, ardua enim est via, & angusta porta, quæ ducit ad vitam. tamē cōtinuo studet domum ad domum coniungere, & agrum agro copulare, & non est finis Thesaurorum eius, oblitus est quod ait propheta Diuitiæ si affluent, nolite cor apponere, quia si anima repetetur a te, quæ parasti cuius erunt? si Thesaurizasti? ignoras, cui congregasti, & sapius inimici efficiuntur hæredes, qui maledicunt, & Improbant diuitiarum inuentorem, nec recordantur incommoda, & pericula, quæ subiuit, & ne viderentur ingrati tudinis signo argui non posse, dum pro anima benefactoris egenis erogare tenerentur, violant eorum sepulchra, deturpant, & super eis mingunt, cunctis hominum generibus sors pessima vi tæ, homo totus arbitrij fortunæ factus est, semper penuria frigore, calore, vrgetur, tot calamitatibus vexatur quod esset arenam Maris Cæli, Stellas in nuthrum colligere, alias insanus, aut prodigus, alias timorofus, & audax efficitur, ex quibus nascitur amissio bonorum, quæ tristem hominem reddit, nulla res nullus æctus exerceri potest, nisi cū discrimine animæ, nisi cum violentia corporis, nisi cum molestia animæ, nam eundo in Latronum cursum incidere potest, quorum opera pecunia vestibis armis equis exuitur, & sapius exanimatur, sedendo otiosus efficitur, quid enim præstat otium, nisi malos mores? vitam incontinentē ac intemperatam parit, nihil perniciosius inertia, reprobi sunt otiosi, qui autē se exercēt, sunt amici Deo, qui ait, venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos, dum dormit, non ne censetur mortuus? nam somnus morti æquiparatur, accedit etiam quod tempus quieti concessum, non conceditur esse quietum, nam terrent somnia, visiones turbant, & licet non sint in veritate tristitia, vel terribilia, seu laboriosa que somniant, somniantes tamen in veritate tristantur terrentur, & fatigantur, & in tantum vt aliquando dormientes lachrymentur, & euigilantes conturbentur. apparēt. n. frequenter turpes in somnis imagines, ex quibus per Illusiones nocturnas, non solum caro polluitur sed anima quoque maculatur si quiescēdo animus sit imprudens, & opus diuinū macula

tur, miseræ humanæ non egimus testibus, comedendo etiā, se ipsum iugulationis periculo submittit, pro ut testantur Historici, quēdam se pilo iugulasse, pluries corpus Ecclesiam animamque suam offendit, cum gulæ non sufficiant arborum fructus, leguminum genera, radices herbarum, non pisces fluminū, lacus, & Maris nō terrestria animalia, non aues, sed quæruntur pigmentis, cōparantur aromata, & multa alia comestibilia, quæ coquorum arte cōponuntur, vt gustum accendant ob saporum diuersitatem, auuiditas nescit modum, uarietas excedit mensuram, sed & mens grauat stomachum turbatur sensus opprimitur, inde non salus, & Sanitas, sed morbus & mors, propter crapulam vini multi perierunt, esca ventri, & venter escis. Deus hūc, & hāc destruet, animaduerte igitur quid eundo, sedendo, dormiendo vel comedendo accidat casu sinistra dolet, alterius bonum iniuret quasi quod intelligat apud Deum acceptationem personarum existeret, hæc causa est tam efficax ad motum cordis, & laboriorum, quod difficile euitari potest, quin † Homo in peruersas cogitationes incidat, hinc detegitur eius miseria hoc enim permittit Deus, vt videatur si in eo magis locum habeat patientia, quam impatientia, ex natura non ratione, sed uoluptate nō solum fortunæ bonis, verumque rebus in malo euentu consistētibus utitur. si priuatus uel quis paræ militiæ ita se habet, non ab re longe est, Reges quorum corda in manu Dei sunt, æque agere ob iniurias diuinas vindicandas, Ideo quotidie infestant molestant modo res, modo personas, nam populus est ita ingratus, crudelis, inuidus, immodestus, quod sunt coacti Tyrannicā vitam exercere quæ sibi ipsis damnabilis est, & populo molesta, vita tyranni tenui filo appensa caducitatem minatur, eorum igitur infelicissimus est exitus, dum viuunt, quid prodest, laute viuere, & in delitijs vitam ducere, si continuo timēt regna terrestria perdere, & vnico contextu illa, & caelestia Regna perdunt, quamobrem vehementer excogitandum censeo, si fuimus massa putredinis, si sumus ridiculum fortunæ, si erimus vermis esca si in tot angustijs vita hæc miseranda versatur sine illis impossibile est viuere, † Vita non est desideranda, cum sit erroribus, & offensionibus, ac enormissimis vitijs plena, digna æquidem miseratione, quid igitur faciendum cogita vitam itaque contemne, cum sis in melius domicilium transiturus, non erit hoc arduum,

arduū, si probè pieque viues, & vt via sit tibi magis aperta, Deum ama, & eius mandata serua, hoc est enim omnis homo qui odientibus benefaciendo Christum suum imitabitur.

S Y M M A R I U M.

- 1 Homini incumbit videre, quæ sunt bona, quæ sunt mala.
- 2 Dei beneficiorum memorem esse oportet.
- 3 Eques si caret scientia, non debet carere experientia.
- 4 Turpia non hospitantur cum nobilitate, & dignitate.
- 5 Officium equestre est verbis nec factis alicui iniuriam facere.
- 6 Auaritia producit opera infructuosa.

De Moribus Nobilibus Incumbentibus Equiti.

Caput. I.

- Q**UIDEM proposita in præcedenti præmio ita mihi Militi Sacro animaduertere contingit pro ut quemque alium militem decet oēs homines sumus, † Et vnicuiq; nostrū incumbit videre, cogitare, & perscrutari, quæ sūt bona, & quæ sunt mala, & si miseræ, & infæliciti adductis in superiori pagina animus adhibetur, iniuriis omnibus in secundo libro narratis, in uerbis in re, in literis existētibus, placidus sēsus, & humilis præstabitur, † Nā qui ut eques proficitur arma eū ante omnia mercedis receptæ ob beneficiorum culmen Dei memorem esse oportet alias in cōspectu eius nullū maius peccatum præter ingratitude inest si enim ipse Deus Equitem a labore ad quietem, ab indigentia ad diuitias, à petitione ad donationem, à seruitute ad libertatem ad iubēdū; ab egestate ad opulētiā extraxit, & duxit ne ingratus pereat, ad gratias, quam possibile sit tenetur pro ut etiam tenetur regere domum, bonaq; sua metiri, † Et si carer scientia, minus experientia carere debet humilitate; & moribus abundare debet, idēo in elocutione moderatus, in donatione liberalis, in conuiuio sobrius, in uictu honestus, in parendo facilis in pugna virilis esse debet. † Nam pigritia, miseria, auaritia, malitia, mendacium, & pusillanimitas cum nobilitate, & equestri dignitate

non

- 5 non hospitantur. Quia equestre officium est, verbis nec factis alicui iniuriam inferē, hoc incumbit in triremibus educatis, caueatque eques ne ducatur à Duce superbo, à naua temerario, à sapiente sine conscientia, à Iudice sine experientia, à medico ignaro, à primo tempus non consideratur, à secundo nauis mergitur, à tertio quæstio ammittitur, à quarto bona furātur, à quinto vita perimitur, in huius sæculi anfractu hæc omnia veniunt consideranda ab eo, qui Dei est, & qui cum eo esse cupit, quod qui nō fecerit, de peccato in peccatum irruet, nam ex superbia dolet omnes non posse excellere, sed si aliquis ei æquetur, pari modo tritatur hinc illico nascitur inuidia, quæ de facili irascit ei; cui inuidet, Ideo ex ea nascitur ira, sed ira vindicare nō posse se rodit, Ideo ex ea nascitur accidia quæ quærēs consolationē in exterioribus, facit auarum, † Auaritia quia in temporalibus abundat, multas radices infectas producit, operaque infructuosa facit, hæc enim sunt quæ si recte inspiciantur, veniunt fugienda, & partes equestres sunt amplectendæ nam alias videretur se cruce lignari, & demonem in se met ipso includere, si talē se gerit, qualem proficitur non ita de facili veniet ad arma, cum illis non vltimo delitioso, sed necessitate coacti quis probus, & sciēs vti debeat, quadere respectu iniuriarum de quibus in secundo libro tractatur ad duellum tam detestandum, recurrentium non est.

S Y M M A R I U M.

- 1 Duellum vnde dicatur. Et quare ita appellatur.
- 2 Duellum fuit inuentum arte Diabolica.
- 3 Error conscientie octo modis causatur ignorantia negligentia, &c.
- 4 Anima habet diuersas potentias.
- 5 Anima habet actus pertinentes ad corpus.
- 6 Anima iustorum in manu Dei sunt.

De Duelli diffinitione.

De Errore conscientia.

De Diversis potentijs animæ.

(Capit. 2.

X præhabita iniuria, † Ad Duellum prouocare, quod græci monomachiam dixerunt, nostrates Iuriconsulti duellum ita dictum existimantes, quasi duorum bellum sit, cuius usus à Mantineis in græcia repertum eruditorum quorundam consensus fere receptum est, sed Pontificum Romanorum legibus monomachiam omnem prohiberi constat, cap. monomachiam ij. q. iij. videtur enim iudicium diuinum tentari, quamobrem & iure civili huiusmodi certamina prohibita sunt gl. in l. i. C. de gladiat. lib. xi. gl. in cap. i. de purg. vulg. dicitur ibi. † Quod duellum fuit inuentum arte diabolica, plura de materia duelli ponit Ias. in le. ex hoc iure col. iij. in fi. cū seq. ff. de iust. & iur. ex prouocatione videtur agere contra omnia iura mundi, & nihilominus leges non sunt contemnende, sed illis parere quisque debet, & tenetur, igitur prouocatio agit Contra conscientiam, quæ est habitus agendum, & non agendorum, † Error conscientia octo modis causatur primo ex ignorantia, quando scilicet nescit quis quid eligendum sit, vel declinandum, de hoc habetur in paralipo. cap. 20. secundo ex negligentia, vt cum quis negligit conscientiam discutere, tertio ex superbia, vt quando quis non humiliat intellectum suum, vt melioribus, & sapientioribus se velit credere, contra quos Apostolus ad Corin. cap. x. ibi captiuantes omnem intellectum vestrum in obsequium Christi hoc est dicere, quod quilibet in credendis plus debet fidei consentire, quam sibi, & in agendis plus debet alijs credere, quam sibi, quarto ex singularitate, qua homo sequens sensum proprium non conformat se alijs, nec sequitur vias bonorum communes. Numer. i. 5. extrema castrorum consumpsit ignis, quinto ex affectu inordinato, qui sepe inclinat conscientiam ad id, quod tunc homo appetit,

& sic

& sic facit eam a sua rectitudine deuiare, Seneca perit omne iudicium cum res transit in affectum, sexto ex pusillanimitate, qua quis timet non timenda secundum rectum iudicium ratio nis, Isa. cap. 65. dicite pusillanimes confortamini nolite timere, septimo ex perplexitate, qua homo se credit esse positum inter duo peccata, quorum alterum sit impossibile declinare, sed sciedum, quod perplexitas nihil est, simpliciter potest tamen quis esse perplexus, secundum quid id est secundum erroneam conscientiam, qua deposita erit liberatus, octauo ex humilitate, et cordis puritate Græci bonarum mentium est ibi culpas agnoscere, vbi culpa non est, error primis septem modis acceptus, reprehensibilis est, octauo modo laudabilis est, immo nec error dici debet, sed humilis suorum defectuum recognitio hæc sunt cogitanda, pro vt etiam quemque Decet affigere omnes suas cogitationes in anima, † Quæ habet diuersas potentias, & multas diuersas operationes, ipsa cognoscit verum, per intellectum Speculatiuum affectat bonum, per intellectum practicum descendit conferendo inter bonum, & malum, verum & falsum per rationem discernit simul, & eligit per liberum arbitrium, consentit per voluntatem, inuenit medium per ingenium stimulat ad bonum per Synderesim, anima in actibus suis ordinem habet, nam quod sensus percipit imaginato representat, cognitio format, ingenium inuestigat, ratio iudicat, memoria seruat, intelligentia apprehendit, & ad contemplationem adducit, anima cognoscit res presentes per sensum, abentes per imaginationem, res autem immortales per præsentiam sui in se met ipsa, ac se ipsam per reflexionem sui supra se, † Anima habet actus pertinentes ad corpus, sicut est vegetare per virtutem naturalem sentire per virtutem animalem, & viuificare per virtutem vitalem, anima est immortalis, Ideo in lib. † Sapientie iustorum animæ in manu Dei sunt, Io. in capit. vi. qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, qui igitur deuiat à consideratione conscientia, à cognitione anime, ab obseruatione legis, in gehennam incidit, hic insunt duo assensus ad cælum, & desensus in Infernum.

S V M M A R I U M.

1 Duelli fraudes sunt considerande.

2 Pugnans in duello non debet vti veneno vel alio maleficio.

De Dolo, & fraude in duello commissis.

Caput. 3.

CONSIDERANDA sunt multa, quæ occurrunt in duello, † Et in specie fraudes sunt aduertende, quibus vtuntur prouocati qui armorum electionem habent, siue pedester siue equester fiat pugna, semper fraudibus incumbunt, vnde temporibus nostris infinita infunt exempla, duo super equis pugnabant, cum Clypeo lucidissimo ad instar Speculi, cum habenis, in manu sinistra, & in manu dextera tenebant enses, vnde prouocatus nesciebat retinere Clypeum & habenas, cum digito annullari, & auriculari tenebat habenas, cum pollice indice, & medio, & sic cum tribus digitis tenebat Clypeum, adeo quod in neutro aderat vis, prouocans igitur qui hoc perperam fecit, tenebat illas habenas breues ad cubitum intus, & ita reuoluebat equum secundum indigentiam, & cum tota manu tenebat Clypeum cum magna vi, aderat & alia fra^o, nã Clypeu splēdebat vt Speculū, & eius equus illud nō timebat, ex splendore timor inferebatur equo prouocati, ei non sollicito resistere, vnde per stadium cōtinuo currebat, terga vertendo, adeo quod equus ille remansit victus, pariter euenit, quod cum duo pugnatōres in stadium descendissent, prouocans misit enses breues cum elcis angustis, & vnã hastam longã per brachia duo, cum ferro apposito lato cum puncta, vnde prouocatus anxius fuit, quo genere armorū vti deberet, & dum tuba pulsaretur prouocans affixit ferrum hastatum in elcis ensis, & cum strosiolo longo simul arma ligauit, adeo quod eius arma fuerunt longa, & prouocati breuia qui passus vulneris penetrans dorsum, vulneratē pariter vulnerauit adeo ambo periere, qui dã corpus cuius vsus est dardos rectissime eijcere, cum misisset tres dardos ad prouocantē, eius Patrinus ei dixit, quod huiusmodi

modi arma cum nō sint in vsu apud milites, q̄ legitime possunt respui, prouocatus qui multum virilis erat, dixit q̄ nolebat tot equites qui accesserant vt viderent illud singulare certamē eorum accessum in vanum fuisse, vnde ad pugnam conuersi, Corlus affixit primum dardum in pede prouocantis, ita in terra penetrantem, q̄ inde auelli non potuit, alios duos dardos eijcit in pectus, & ita ne dum victus, sed mortuus extitit, contingit etiã casus q̄ duo se ad duellum diffidauerunt cum equalibus ensibus, vnde cum vnus in stadium ingressus fuisset, seminavit certam quantitatem tripedum, vel vasapedum, ipso autem habebat subtus pedes sotulares ferreos & cum pugnare cepissent, aduersarius pedes ambos in tripedibus imposuit, propter quod nō potuit ulterius se mouere, nec se defendere, nec pugnare, adeo q̄ debellatus captus & superatus, & dubitatum fuit, an iuste captus, & dicitur q̄ sic exemplo Tiberij Grachi qui in hispania certior factus, hostem in opem commertio laborantē instructissima castra omnibus esculentis deseruit, qui adeptum hostē & reptis intemperanter repletum grauemq; reducto exercitu, in bito oppressit, Idem de Hanibale apud cannas cum comperisset vulturnum amnem ingentes auras mane perflare, qui arenã & pulueris verticem ageret, sic direxit aciem, vt tota vis à tergo suis Romanis vero in ora & oculos incideret, quibus insidijs mire hostibus aduersantibus victoriam est adeptus, Marius aduersus cimbro pugnaturus milites cibauit & acies suas ordinauit, vt aduerso sole v̄to puluere barbarorū occuparet exercitum, in quo armigeri dicerent quod si isti pugnabant ad omnem offensam, q̄ ille sit captiuus, quia dolus vel virtus quis hęc in hoste requirat, tamen contrarium est verum † Primo qui pugnaturus est iurare debet, q̄ non austo animo pugnabit, & q̄ nō habeat herbam, venenum, vel aliud maleficium, gl. in ti. de pac. iuram. firm. circa prin. que allegat lōbar. q̄ sequitur ibi Andre. in ti. de pac. ten. nam homicidium potest committi incantationibus diabolicis, inst. de pub. Iud. §. eadem l. & C. de malef. & mat. l. eorum quia Demones possunt morbos immittere, & aerem violando morbidum reddere, xxvi. q. iiii. cap. sciendū & ideo arma eliguntur in duellis, vt cum electis pugnetur & non cum alijs nō bellicis instrumentis vel cum arte magica arg. l. si quis aliquid. ff. de pæn. nam Dux belli dedit campū pugnatōrium

torium ipsis certantibus, tutum, securum, & ad pugnam mutuam paratum, & cum immiserit in campum vasapedes, violauit securitatem, ergo non meretur, premium, immo potius venit puniendus ex loci dignitate, Iachleras in prin. ff. de infam. turpis igitur victoria ex dolo & proditione quesita, acquiritur in duello, cum in eo semper est fraus, ex parte eligentis arma, pro ut fuit inter duos qui utebantur manu dextera validiori, tamen cui fuit data electio armorum, quia valide sciebat uti manu sinistra pugna fuit cum ensibus aptis ad manum sinistram, habentibus tirothecam ferream tenentem dexteram manum clausam, unde prouocans remansit victus, enarrare omnia quae accidere solent in duello maximum esset, quia in omni tempore fuerunt factae diuersae fraudes, admodum ingeniose, unde cogitandum est, quod victoria turpis, & dolosa apud homines bonae & religiosae vitae non est existimanda, ex ea nullum premium metetur nullus honor inferitur apud alios, si consideranda venit, de eis uti in capacibus non est curandum, sed premissa causa tanti momenti cum sit dolosa, & fraudulosa non ne pugnantem terere deberet, explicite non ignorare, quod contra omnia iura duellum detestantia agunt, quid enim est agere contra leges, nisi quae rere mortem, ne dum naturalem verum etiam aeternam, ac contra omnia commoda, si quae commoda in hac nostra fragili, & misera vita insunt, Ideo vnus quisque exuat se tali cupiditate, ne damna infernalium illos sequantur.

S V M M A R I U M.

- 1 Malitia quae in damnum prorumpit dolus dicitur
- 2 Deum hominem fecisse super terram se penituit quomodo intelligendum sit
- 3 Malitijs hominum non est indulgendum.
- 4 Duellum ad loca inculta quae vulgo appellat la macchia est detestabile.
- 5 Actus hominum existimantur & distinguntur propter fines intentos
- 6 Fornicatio cum muliere pro habenda pecunia, non est mechus sed auarus.

Detestabile minus est quod distat ab aequitate naturae.

Detestabilis quod in totum nocet.

Actus

- 9 Actus denominatur laudabilis & vituperabilis, ratione.
- 10 Duellum nocet quando fit solum per exterminationem.

De prouocatione ad loca inculta vulgo dicitur la macchia. Caput. 4.

- 1 Ingenij hominum subtilitate formatis legibus, ac decretis, illico adinuenta est cautela
- † Unde malitia quae in damnum prorumpit dolus dicitur Bal in l. quae fortuitis C. de pignor. act. † Hinc est quod in prophetia Noe habetur quod penituit se Deum fecisse hominem super terram propter malitiam & iniquitatem eius, & licet haec verba ad literam non sint ita intellegenda, quia videretur dicendum, quod Deus esset mutabilis, quod distat a veritate, nam Deus non est mutabilis, in illis igitur verbis, sensus est percipiendus, qui talis est, ut habetur in gl. in verb. pœna cap. penitentia de penitent. dist. iiii. idest pœna tenebit me pro peccatis hominum, tenebit inquam me, cum venero super
- 3 terram † Malitijs ergo hominum non est indulgendum, l. in fundo. ff. de re vend. Ideo inuentio eorum † Qui profitentur arma, & qui cum non valeant vires suas in duello experiri, existimauerunt sibi ipsis licere ad loca inculta aduersarios prouocare, quae vulgus appellat la macchia, unde de malo in peius incidunt, quia hoc est detestabile, quo ad omnia iura tam legis, quam honoris, & famae, ac salutis aeternae, quo ad legem quia materia duellaris est ordinata, partim legibus, partim consuetudine, sunt enim ordinate leges circa verba, si illa fuerint causa eorum disceptationis, quod sapientius euenire solet, propter aliquam mentitam, vel rixam, aut aliam iniuriam receptam, deuenitur ad duellum, quod licet sit inhibitum omni iure cap. monomachia. ij. q. 5. las. in conf. r 44. vol. ii. minus detestabile est, quando sensualis inclinatio proueniens a principijs naturalibus inducit ad experientiam virium temporalium solum consequendam, ergo inducit hoc genus duelli inde proueniens, cum producat causa producat effectum, nam primū genus duelli fit propter exterminationem finaliter occasione inimicitiae naturalis, hoc autem se

cundum quod est minus non fit necessario ad estinguendum, sed vincendum quod contingere potest sine extinctione, ergo hoc minus detestabile, † Tamē act^o hominū estimant, & distinguunt ppter fines intētos, l. verū. ff. de fur. & l. q. iniurie & l. qui ea mēte ca. aliquos xv. q. i. hinc est qd dicit Philosoph^o iij. Ethic. † Qui fornicatur cū muliere vt pecuniā inde trahat, nō mech^o, sed auarus vnde qui in stadiū aliquē prouocat, cū ualeat dūtaxat applicare animū victorie, minus ergo peccare vī, quā qui ad loca inculta, prouocat, si ad duellū cū firma & stabili intētionē victoriæ prouocat, quod nō p̄sumitur ad loca inculta, vnde maius peccatū cōmittit ad ea prouocans, quia ea mente ibi p̄sumit cōductus, vt vnus vel vtriusq; eorū sit finis, † illud certē est minus detestabile quod minus distat à naturali æquitate, sed hoc secundū genus duelli minus distat a naturali equitate, probatur maior nā detestatio, & approbatio actū, proueniunt à naturali æquitate, super qua fundantur inhibitiones, & permissiones iuris, vt l. ius ciuile. ff. de iust. & iur. c. ius naturale dist. i. probat minor, nā hoc duellū non distat ab equitate iuris naturalis, nisi quia ex illo sequi possēt hominis occisio, quia actus tendit in destructionē vniuersi, sup qua equitate fundatur inhibitiō leg. nouæ Ciuilis, vt l. vna C. de gladiā lib. xi. cum tamen l. veteri nō esset facta inhibitiō, quia sic se occidentibus remittebātur actiones, vt l. qua actiones §. si quis in colluctatione. ff. ad h. Aquil. sed primum genus distat a naturali equitate, primo quia tendit ad necessariam alterius vel vtriusque exterminationem vel extinctionem, distat etiā quia in fomite odij, quod naturaliter æquitas abhorret, in sine causā insurgit, ergo hoc detestabilius confirmatur, † Illud est detestabilius, quod in totum nocet, sed primum genus in totum nocet, & in nullo prodest, hoc autē secundum partim prodest, † Nam actus denominatur laudabilis, & vituperabilis ratione laudabilitatis, finis & vituperabilitatis, tamen finis in talibus ponderetur, ff. de rit. nup. l. si quis in senato rio l. non inteelligitur §. si quis palam. ff. de iur. fisc. l. cum furio sus. ff. de Iud. † Nā primum genus fit solum propter exterminationē mutuā, hoc nocet. secundū autē ob raportandā victoriā tot. ti. C. de spect. sen. & c. lib. xi. sed cū mors inde sequi potest, neutrum est bonum, sed detestabile immo detestabilius est prouocare ad loca inculta, vt in cap. sequenti ostendetur.

- 1 Duellum in locis incultis detestabilius omni genere duellari.
- 2 Prouocans habet electionem loci, reus autem armorum.
- 3 Prouocans ad loca inculta agit contra leges similiter repellitur qui Calumniose agit.
- 4 Mortuus in duello habet tumultum cum canibus.
- 5 Pacta priuatorum iuri publico non derogant.
- 6 Honor soli Deo debetur.
- 7 Honoris misterium consideratur ex tribus.
- 8 Bonum nullum habet qui non habet esse.
- 9 Pater qui in cælis est honorandus est propter charitatem.
- 10 Deus pater in signum dilectionis dat angelum in custodiam animæ.
- 11 Inobedientia percuitur flagellis.
- 12 Fama bona est thesaurus inestimabilis.
- 13 Malum est triplex culpæ pœne & damni.
Tria mala committit & tria bona omittit.
- 14 Deus solus gaudet superlatiuo.
- 15 Corpus sine anima nihil est.

De demonstratione detestabilitatis locorum incultorum. Cap. 5.

- 1 ostendendum † Quod duellum quod fit in locis incultis, sit detestabilius omni genere duellari, multis inquam modis probatur, nam & lex, & consuetudo quæ est altera lex. l. de quibus. ff. de leg. habent locum in duello, † Quia prouocans habet electionem campiorum, & loci l. qui prior. ff. de Iud. Reus autem armorum electionem habet Bald. in cap. i. de pace tenen. in vñ. feud. & tale duellum fit cum qualitatibus requisitis, de quibus habetur apud plures auctores, vltra ea quæ scripta sunt à nostratib^o Doctorib^o, terminos illos omittere expedit, & in presenti propositione insistere † Itaque qui ad loca inculta prouocat, agit contra legem, merito qui sine lege agit, repellitur a limine iudicij, gl. Bar. & Doc. in l. vbi pactū C. de transac. Soc. in conf. 255. vol. ij. & similiter repellitur qui calumniose agit, loc. in conf. 38. vol. i. Fely. in cap. ad aures de,

præscrip. in hoc genere pugnae nulla lex adest, neq; aliqua honorabilis conditio existit, immo ab omnibus Illustribus est reprobata, & si diceretur q̄ hoc aliquando fit, quando præstatur opportuna occasio inter milites multi valoris, sed parua fortunæ, & cum in duello ordinario & legitimo requirantur variae Expenſæ, vt euitetur, cum pecunijs careant, putat ex via magis facili, q̄ sibi expediat, ad loca inculta deuenire, misera cogitatio miserimus exitus, hic est, nam sicut facile est principium, ita facilimus est exitus, nam secundum intentionē prouocantis principium redditur facile, quia fit sine expensis, & sine eis talis est exitus, quia ecclesiastica sepultura caret † Communemq; canibus tumulum fortitur, cap. i. de torneam & si non annuente cōmuni Principe prælium indictum proponatur, publico iudicio homicidij reus erit † neq; enim pacta priuatorum iuri publico derogare possunt Bar. in l. si quis pro eo. ff. de fideiuss. & in l. iurisdictionum. §. si paciscar. ff. de pac. & ibi in l. ius publicū nā nullus est Dñs membrū suorū, & sicut sibiipsi mortē conficere saluis legibus nemo pōt. ita nec alteri id iuris concedere pōt l. i. C. de bon. eor. qui sib. mor. cons. igitur qui remāsit victor in tali pugna, suppositus est pænæ homicidij, quæ est pænā mortis vt in l. i. ff. ad l. Cornel. de sic. sed quem honorem fuerit adeptus victor in tali pugna, certe quod distinctio honoris nō est tractanda, an perfectus, an imperfectus honor sit † Vnicus est honor, qui Deo debetur, & de hoc curandum, nam & hic est ita humanæ naturæ coniunctus hominis, quod ei vtilissima est conditio cognitionis honoris, sed dum contraria legibus exercet, ab illo honore desistit, creator noster est Deus, eū ergo quē quē honorare decet, ego honorifico patrem meum, verba sunt redemptoris nostri, lo. cap. viij. & tamen filij Impij efficiuntur enutriuit & exaltauit nos, sed econtra ipse spernitur agēdo

7 contra præcepta sua, vnde hic considerandum venit † Primum mysteriū honoris propter dilectionē, ex creatione debet Deo honorari, diligi, ex corde amari propter tria, primo propter beneficiorum multipliciter propter charitatē, propter animalium irrationabilium exempla, & quo ad primū, quæ eloquentia diserta, quæ memoria profunda explicabit, quot beneficia ab eo nobis recepta sint, ab eo homo sumpsit esse, q̄ bonum tā maximum est, vt ipsum sit fundamentum cōmuniū aliorum bonorum.

8 norū, † Nā qui non habet esse, nullum aliud bonum habere potest, non diuitias, non gloriam, non famam, non scientiam, non virtutes, non gratiam, non vitam æternam, ipsum etiam esse bonum ab omnibus est desiderabile, vndē Arist. in secundo de anima inquit omnia appetunt esse, & illius causa agunt, quæcunq; agunt † Secundum naturam honorandus est ergo pater noster, qui in cælis est, quoniam per ipsum sumus, secundo debet honorari Deus propter charitatem, sed hominis charitas non est reciproca Dei charitati, nā maior & longe maior est charitas Dei in filios suos, quā filiorum erga Deum multiplici ratione, Arist. in cap. viij. Ethic. & prima est diuturnitas temporis, nam magis amor durat, tanto vehemētior perficitur amor autem patris ad

10 filios diuturnior est, quam filiorum ad patrem † Statim enim pater cum filij nascuntur in signum dilectionis. præbet Angelū in custodiam eorum animæ, alia ratio est certitudinis proliis; ipse non ignoratur nos esse eius filios qui eum patrem non cognoscunt alia ratio est vnionis, nam Deus nihil aliud cupit q̄ nos filios ad eum patrem vniri. tertio exemplo hoc agere debemus, videmus enim animalia Syluestria, serpentes feroces, volucresq; rapaces, in patres suos pietatem & amorem exhibere, nos vero ita ingrati sumus, quod nulla exhibitio amoris erga Deū inest; beneficiorum immemores, & loco gratiarum blasphemijs maledictionibus inimicitia proximorum offensionibus ac omnibus rebus turpibus operam damus, & tamen vt filij sumus subditi patri, non ne hoc est iustum non ne hoc est primum mandatum, & si redemptor noster est humilis magister, & nos eū imitari decet, ratione superioritatis, ad quam ordinata est obediētia ex causa corporali, cū omnia cōmoda quæ corpori incūbūt, & quibus indiget corpus, tradat, ex causa tēporali, quia vt Dñs mādare pōt in omni tēpore ea, quæ cōcernūt publicum & cōe bonum, cū ignoremus quid petimus, sapius, n. petimus q̄ nocet, Ideo ipse cōcedit q̄ nobis est proficuū, ex causa spiritali cū Ecclesiā elegerit in sponsā, & in ea ad finē spiritalē tēporalia ordinauerit, & in ea percepit ea quæ pertinet ad vtilitatē, & necessitatē. Ideo filij in his quæ cedūt in detrimētū proprie salutis, acquiescāt obediētie paternæ, alias aut patris dilectio offēderetur & ex inobediētia auferetur vobis Regnum Dei, & dabitur gēti faciēti fructus eius verba sūt saluatoris nostri Ma-

11 th. in cap. 20. † Nam cōtra inobedientes elatos in sup̄bia mit-
tit flagella, & cū absq; fructu penitētiæ & humilitatis & bonorū
operū inuenerit, merito suis beneficijs priuatos ī eternū suppli-
ciū cōdēnabit, q̄a regnū Dei auferret ab illis qui sup̄bissimi sunt
inflati vanæ gloriæ v̄co, ob q̄ sine fructu verę obedientiæ legis
Dei viuūt, qui igit̄ ad loca inculta puocat cōtra ne dū leges, ve-
rū cōtra Deū agit, in vanā gloriā, & sup̄biā incidit, tā ab eo de-
testata, q̄ sup̄ eū irā Dei prouocat, q̄d igit̄ tibi p̄dest victoriæ fa-
12 ma, si erga te irā Dei habes, incūbe habere bonā famā † Cū bo-
na fama sit thesaurus hominis inestimabilis, & iucūdus, & sicut
liliū dat suauitatē odoris, Bal. in l. i. C. de cōfess. in iij. col. nulla
bona fama ab aliquo oriri pōt, nullusq; magis suauis odor oriri
pōt in homine, q̄ obedire Patri cælesti, eiūsq; p̄cepta executio
ni tradere, sed quæ fama orta fuit, poti⁹ est infamia diuulgata cū
in loco alpestro vbi nō sūt humanæ p̄sonæ p̄sentes, vbi non sunt
testes digni fide, cū ibi cōfidētes veltri sint, aut cōsanguinei, aut
amici tā domestici, & tā cōfederati, q̄ ab eis veritas haberi non
possit, cū eorū intētio sit magis ad fauēdū apta amico, q̄ fideli-
ter ad demonstrādā veritatē petētibus, laudabit̄ ergo bellū in lo-
co inculto ò bellū iniquū, ò bellū detestabile, ò bellū pernicio-
sissimū, vbi fere sequissime vt vrsi, Apri, lupi venant, homines ve-
nātur, quasi q̄ homo animal rationale habeat cū brutis aliquid
cōmune, nō aut̄ maduertit, q̄ ad similitudinē suā De⁹ creauit eū
q̄ ei fuit cōcessa licētia ex gratia bene agere, q̄ regnū cęlorū ad
eius instātiā aperit q̄ ratio bene viuēdi ex p̄pria natura ei adi-
dicat, q̄ ei soli locutio p̄stita est, & nihilominus ad loca incul-
ta properat, animo ardentissimo & diabolico vt frater occidatur
& sæpe ambo occidūtur, videt penas infernales, & in illis se de-
dita opera deijcit, hæc est fera crudelis, in cor ingressa, hæc est
furia infernalis, quæ animū ardet ad cogitādū, & cōmittendum
omnem turpē iniquitatem, omne nefandū scelus, nulla callidi-
tas, nulla malitia, nulla perfidia; nulla denique mala perferuta-
tio, ab eo omittitur, vt se addūcant ad loca, in quibus valeant, vt
rabidi Canes moribus ita se se inuicem laniare, vt tāma peruo-
let, quod fuerunt in pugna admodum generosi, & viriles, fama
in infamiā conuertitur, malum in peius reflectitur, anima per-
ditur, quia Dei p̄ceptum spernitur, Ideo qui male agit lucem
13. odit † Et malū est. triplex, videlicet culpa p̄næ, dāni, quibus

contraria

contraria sunt tria bona, honestum, delectabile, & vtile, nam cul-
pæ opponitur honestum, p̄næ opponitur delectabile, damno op-
ponitur vtile, & ita tria cōmittendo mala, tria bona omittit, a-
maritudo conscientiæ cogit hominem à peccato recedere. Iere.
cap. ij. arguet te malitia tua, & auersio tua increpat te, hinc est,
quod malum, & amarum est delinquere dominū Deum tuum,
quem considerando homo videt, malum naturaliter proficit, nā
sicut homo naturaliter appetit habere bonum, ita naturaliter de-
beret abhorre malum, & ab eo aufugere, animaduertēdo quę
sibi in pugna euenire possunt, & quem principaliter offendit, e-
xuere fratrem aduersarium & se ipsum anima, eam vt creatoris
facturā contemnere, est inspectādum, cum diuinæ dignitatis ex-
cellentia non curetur, quæ tanta est, quod mens de Deo cogitās
deficit, cum sit incomprehensibilis sensus cum non percipit, cū
sit inuisibilis, lingua ipsum non explicat, cum sit ineffabilis, loc⁹
eum non capit, cum sit incircumscriptibilis, scriptura eum non
explicat, cum sit inestimabilis, tempus eum non mensurat, cum
sit immensurabilis, virtus eum non attingit, cum sit inaccessibleis,
desideria & vota transgreditur, cum sit insuperabilis, vel in-
comparabilis, verum creatura ad Deum comparata, defectū ha-
bet, quia finiti ad infinitum nulla est proportio, patet quia diui-
na excellentia nullius eget, quia sibi sufficit, quoniam optimus
est, non indiget corpore vt sit, nec loco vt alicui sit, nec tempo-
re vt aliquādo sit, nec causa vt aliunde sit. nec forma vt materia
sit, nec subiecto in quo subsistat, vel cui assistat, ad sunt & alia
quæ soli diuine maiestati conueniunt, & nulli alteri creaturę, in
quibus ezcellētia sue dignitatis apparet, sicut est esse omnipotē-
tem, omnibonum, omni scientem, quia cognoscit omnia, p̄sēntia,
futura, & p̄terita, & omnia singularia simul actus solus co-
gnoscit, ea quæ subsunt libero arbitrio, & cogitationes hominū
solus eognoscit, per se ipsum, Item ad ipsum solum pertinet, vbi
quæ p̄sēntem esse, de nihilo creare, in instanti operari, in ope-
ratione quietum esse, mirabilia facere ex auctoritate, de quali-
bet creatura facere, quod vult, voluntatem hominis cognoscere
in ictu oculi mortuos suscitare, esētīę hominis illi peccata di-
mittere, gratiam infundere in igne perpetuo corpus seruare, si
hæc omnia ab hominibus non considerantur, non est tamen ab
ipsis considerandum, quod non ipsi nos, sed nos Deus fecit, &
quod

quod potentia creaturæ ab eo habita sit maior in ipso Deo, & ita de omni quacunq[ue] scientia & virtute † Et quod Deus, solus gaudet superlatiuo hinc est, quod dicitur potentissimus, sapientissimus iustissimus, optimus, pulcherrimus, Aug. in lib. de trinit. Saltem aliqua cogitatio in Deum mouere debet, sed illi qui se ad loca inculta conferunt, non videntur Deum cognoscere, nihil habet homo, quod à Deo non perceperit, & tamen tanta ingratitude capitur, quid peius excogitari, potest, quam creaturam non cognoscere non honorare creatorem, & ei non reddere gratias, non parere mandatis suis, in quo dimittitur cognitio dignitatis corporis, quod est miro quidem ordine constructum, cum tot misterijs ministerijs, & subministrationibus, q[ue] vere opus Dei detegitur esse, in quo omittitur cognitio dignitatis animæ, quæ a Deo de cælo dimissa, & in corpus tuum infusa est, & tam ei grata, quod eam vt amasiam cupit, † Quid enim est corpus sine anima, certe nihil est, nam anima dat esse corpori, quia anima inclusa in isto carcere terreno corporis humani, habet vires mouendi corpus ipsum de loco ad locum ascenden- di descenden- di, & ad aliud quoque faciendi, quia homini data est libera voluntas, sed neutrum in loco illo inculto electo turpi consp[ir]atione curant homines, vnde anima propter hoc peccatum separatur à Deo, & in Infernum deicitur. infernalium efficitur esca ignominiosa, nullus enim gradus excusationis admittitur, non fama quia maior honorabilis, & utilis est fama, quam acquirit homo, in obseruatione diuinorum præceptorū, quam ea quæ ex turpi questu acquiritur, non excusatur intuitu honoris, quia maior honor, & solus honor Deo debetur, non excusatur quod agat ad repulsandam iniuriam, nam qui actor est, quasi quod non ignorat victoriam habere, quæ aliquando est dubia finita pugna, vel æqualis, non est victoria certa sub Iudice, de peccato in peccatum adducitur, nō excusatur quia verborum Dei est immemor, qui ait remitte mihi vindictā, quod Ego retribuam tibi, Deus non deficit, sed gratificat, Deus vt creator creaturam suam saluam fore cupit Ideo Deus odit peccata, & bona opera diligit.

- 1 Doctrina est vite anima.
- 2 Consilium præsumitur semper bonum.
- 3 Par in parem non habet imperium.
- 4 Remissio in delictis fieri potest.

De Incapacitate Militis Secularis.

Caput. 6.

MILITES Secularis, libenti animo audiuit, quæ à Milite Sacro edocta sunt, † Doctrina est utilis respectu corporis, & aliorum bonorum, est benefica quo ad animam, & deniq[ue] ex omni parte laudanda venit, Card. in Clem. i. §. porro de Summ. Tri. Nam doctrina est vite anima dist. xxxvi. p. totum c. quæ nobilior i. q. vij. non displicet, nec displicere potest, sed libet, & magis libere decet, & debet, cum ab ipso Deo summen- dum sit exemplum, qui offensus varijs inmunditijs, turpibusq[ue] iniquitatibus, facilius penitentibus parcat, & gratiam donat,

- † Consilium est honestum, & bonum, & capescendum quia semper tale præsumitur Bal. in l. i. C. de seru. fug. Sed difficultas stat in hoc, quod vnus quisque habilis est ad consulendum, sed ad exequendum consilium, hoc opus hic labor est, vitam quietam
- semper duxit, & nemini molestiam intulit, † Et nihilominus inuenit vnum in conditione parem, & par in parem non habet imperium l. ille a quo. §. tempestiuum. ff. ad trebell. qui non contentus verbis iniuriasse, percussit, domum violauit, ac multa: alias contumelias fecit, vnde ex hoc & ex istis omnibus iniurijs censetur, & reputatur ab omnibus infamis, vnde si cupit huiusmodi iniurias repulsare armis, rem iniustam ordine militari nō desiderat, cum ius militare admittatur a lege, ab vsu, & a consuetudine, & si non licet in duello armis exercere, cum sit omni iure prohibitum, & quatenus admitteretur requiruntur multæ expensæ, ad quas vires facultatis suæ non sufficiunt, cogitauit ex- pedire pro minori impensa, & pro faciliiori modo deuenire ad loca

loca inculta ne ab opinione vulgi damneretur, & in hoc etiam dā natur, quid agendum, debet ne cum tanta iectura honoris, & famæ sufferre tot iniurias, tot Contumelias, quasi quod efficiatur ridiculum plebis, qui sapiens, quis fortis, prudens resistere valebit, † Verū in delictis remissio fieri potest Guid. Pap. decif. 202. sed vt ibi, vndique ergo sunt angustia, de lapide ac ferro nō est constructus homo, sed ex congerie sanguinis ossis, & carnis, est fabricatus, † Multum iracundus pronus ex natura ad malum Specul. de pet. sent. Card. in proæ. clem. §. quoniam v. q. i. c. firmissima & si multa animalia sunt creata absque ira, quia sunt sine felle, fedes iræ est fel, homo ergo est creatus deterioris conditionis, cum sit cum felle, & bili qui vt humor melancholicus parit insaniam, qua de causa continue motus iræ, & animi excitatur ad vindictam, & si pugnare non licet, quiescere non potest, nutrit iram in malis cogitationibus, & vitam in malis operationibus ducit, considerando verba Dei quæ ad diligendum inimicos, & hoc non sufficit, verum etiam ad benefaciendum odientibus dictat, adeo quod cogitur diligere illum a quo susceperit iniuriam, & à quo non ignoratur odio prosequi, cum maximo Misterio: hæc verba fuerūt edocta sed mens humana est incapax nam si efficeretur capax, tanta admiratione tantoque dolore nō afficeretur, vnde in hoc anfractu tandem immerfus his cogitationibus, videndo eius vitam inter ignem & aquam, inter syllā & caribdim, eam quasi desperatus cum morte commutat.

Responsio
Mil. Sac.
lib. iij. cap.
vij.

S U M M A R I U M.

- 1 Odium est in voluntate ad vindictam humilitas ad remissionem.
- 2 Diuinitas non patitur nisi ex displicentia peccatorum.
- 3 Orationes dirigunt mentem & cor ad Deum.
- 4 Eleemosina prodest quia ex tinguat peccatum.
Et pro anima Defunctorum.
- 5 Eleemosina quomodo, & quibus facienda.
- 6 Seruus tenetur obedire Domino.
- 7 Humiles nos esse oportet.
- 8 Vindicta males fructus parit, humilitas bonos.

De

De modo diligendi inimicos.

Caput. 7.

AMODVM dolore affligitur Mil. secul. quia ignorat inuenire modū, vt eius animus acquiescat diuino pcepto proposito quia videtur valde amarum ei diligere inimicū, & odienti benefacere, hoc. n. facilius fieri pōt, difficile ei vī, quia facilitatem non curat, & tamē modus hoc faciēdi efficitur facilis, quia regula iuris est, nihil difficile volenti, & quod positū est in voluntate, regulatur secundum voluntatem † Odium est in voluntate ad vindictam, humilitas ad remissionem, potest vt eo quod sibi magis placet, ergo humilitas est magis amplectenda, quia in ea est virtus, & meritum, glo. in clem. j. de relig. dom. & si maior inest difficultas, ibi & maius premium conceditur, & ut melius agere possit. disponat animum ad considerandas contumelias, iniurias illatas Domino Iesu Christo redemptori nostro, quæ longe maiores sunt, q̄ passas per quemcunque alium, & si fortassē diceretur, q̄ erat hō, sed coniunctus cum diuinitate, veritas est † Tamen diuinitas non pōt pati, nisi ex displicentia peccatorum, passus fuit vt verus homo, & iniuria efficitur maior, & fortior in habente dignitatem, quā in nō habente, non ex hoc vt caro sanguis & ossa nō sint equalia in hominibus, sed illū pati videre, qui Dñs. est, qui alijs imperat, & Imperare potest, hoc est maximi exempli, eo enim cum dixerit, post communionē discipulorum suorum Cras videbitis me crucifixum inter duos latrones, & ita acerbissimam mortem passus pro humana redemptione, & si Christus fuit obediens, ad mortem, mortem autem crucis, si versaretur in istis cogitationib⁹ si exempla eius cōsiderarent, verba prolata vera vt sunt iudicaretur, & magis illis quā vulgi opinioni ad herere profiteretur nā qui est de gremio Ecclesie, incūbit, ad ea edocta seruare, vnde si fateret q̄ decet, & factis & verbis, recte & rite agere, p vt est ieiunare, cū p illud caro maceret † Orationes dicere q̄ dirrigūt mētē & cor ad Deū de pen. dist. i. c. scindi re cotda q̄ nihil aliud cupit, dū hoc exercet de verbo ocioso nō tenebitur

Cōtra arg.
Mil. sec. li.
i. cap. vi.

- 4 nebitur, nec in peruersa voluntate tempus cōtererur, † Eleemo-
synam facere, quæ indigenti, & esurienti prodest, & peccatum
estinguit, xij. q. ij. & pro anima defunctorum iuuat de pen. dif.
j. Bar. in l. i. C. de Sac. Sanc. Eccl. Card. in clem. j. §. ideo de reliq.
5 & vener. San. † Quæ tamen nõ debet fieri de bonis alienis cap.
extrãmissa de decim. Abb. in cap. olim de cens. Vbi dicit Eleemo-
synam fieri non posse de extortis iniuste, immo si facta ab ex-
istenti in peccato mortali, non prodest, ad salutem, 1. q. 1. cap.
non est sed ad mitigandum Deum, & ibi Archid. & fieri omni-
bus petentibus conuenit etiam excommunicato nisi iustitiam
negligat, & hoc si omnibus fieri potest, alias debet fieri potius
fidei, quam infidei, & potius captiuus, quam alijs, coniunctis
quam extraneis, senibus, quam iuuenibus, infirmis, quam sanis
nobili, quam ignobili, Itẽ de iuste quæsitis sine pōpa. Card. ple-
ne in cl. i. §. Ideoque de reliq. & vene. San. nec meritrici vt cō-
scientiat in coitu Card. ibi nec mendicãtibz validis pro vt est
etiam templum ædificare, vt ex inde artifices victum quarãt, hæc enim omnia sunt valde bona, sed præceptum illud dilige-
re, & odientibus bene facere, quid prodest dilectio inimico, cū
aliter esse non possit, quam simulata, & quod bonum dari po-
6 test odientibus, † Animaduerte quod si Dominus secularis eij
cit de domo seruum inobedientem, ita nos de regno Dei eiici-
mur, ex inobedientia, seruus tenetur obedire Domino, ipse di-
xit diligite, nostrum est diligere, dilectio nihil dar, nihil auf-
fert, eam danti, cum sit quoddam intrinsecum, benefacere
odientibus qui te odit, non tibi nocet, quod illi dabitur, aut in
verbis aut in re cōsistet si benefecerit in verbis, nihil minus da-
re poterit, quam verba si in re nõ eo quod indiget, sed id quod
superest, dabit, vnde præceptũ facilius est ad dicendum, & exe-
quendum, quod videri potest, quia Christus dilexit inimicos
quando dixit pater ignosce illis quia nesciunt quid faciunt, ex
hac obseruatione mādati maximos fructus percipiet, parebit vo-
luntati paterne, imitabitur exempla Dei, & se credentem fide-
7 lem, & humilem ostendet, † Nam humiliari nos oportet sub
potenti manu Dei, vt nos liberet in tempore tribulationis. cap.
nulli iij. q. j. Nã si quis diceret, consulo ut agat vindictam, Chri-
stus autem dicat dilige inimicos, cui magis est adhibenda fides,
si quis esset tantæ temeritatis, ut auderet dicere, quod iura secu-
li semper

li semper ita fuerunt, & quod quo ad animam sit Christo præ-
standa fides, sed quo ad seculum statur suadenti vindictam, &
ingorantia crassa, ò consilium cōsultori pessimum, adherre crea-
ture, & spernere creatorẽ, qui fecit seculum, qui fecit hominẽ,
qui fecit omnia ei subiecta, non ne fuit Deus, & si ipse regit, nõ
8 ne potest etiã omnia ad sui libitũ subuertere, † Sed cogita quos
fructus parere potest vindicta, odia tribulationes, angustias, ext-
liũ, exturfiones, & denique mortem, & in Inferno sedem per-
manentem in continuo excruciatu, ex humilitate cordis in præ-
cepto proposito dulcissimos, & suauissimos fructus percipiet,
pacem, vitam tranquillam, quod nihil carius nihil iucundius ef-
se potest, & denique regni Cælorum possessionem, videat quid
magis expediat, an exaltatio cælestis, an dãnatio infernalis, qui
hanc cuperet, nõ esset homo rationalis, sed sibi ipsi Fera Tigris
igitur aquiescat pro minori labore, & pro maiori beneficio de-
ductis, per incumbentem officium suadendi salutem æternam,
vt per fidelem damnatio euitetur.

S U M M A R I V M.

- 1 Deus si summeret vindictam de omnibus iniurijs receptis a nobis omnia elementa confunderentur.
- 2 Veritas est mater Iustitiæ ei omnia cedunt quia vincit omnia. Ideo colenda.
- 3 Veritatem negans subijcitur multis penis.

Iniuria quibus modis fieri potest,
Caput. 8.

I Fortasse animus Mil. secul. non efficeretur pra-
dens per allegata, quod tamen acquiescere de-
beret, ex omni honestate, æquitate, & iure pri-
illis ante omnia consideratis, & optime perpen-
sis, animaduertat ea, quæ inferius aperientur iu-
ribus, rationibus, exemplis, conquerebatur, &
persona honorabilis nõ potest pati iniuria fædari, Ideo iniurias
1 de quibus in secundo lib. vendicandas esse † Si Deus igitur de
omnibus

omnibus iniurijs a nobis receptis arguat cum uindicta capit. si quis presbyterorum de reb. Eccl. non alien. non est am bigendum, quod de nihilo confecti, in nihilum redditur lumus, & ita subuerteretur totus mundus confunderentur elementa omnia. & in chaos reflecterentur, omnes igitur iniuriæ tam adductæ, quam quæ adduci possent oriuntur altero de tribus modis, aut re, ut Verbis, aut literis, & de istis tractabitur modo sensibili, & perceptibili † Sed ad hoc ut veritati locus esse possit, quæ est mater iustitiæ, Bal. in l. libertini. ff. de sta. hom. & quia vincit omnia, dist. viij. cap. con fuetudo in gl. in ver. In iuriam in fi. & Host. in cap. in audien tia. de sent. excommu. & ei omnia cedunt, Fed. de Seni conf. 263. hinc est quod veritas est amanda, & colenda, Bal. in tract. schisma. i. col. l. cum ira. ff. de condit. & demost. quam qui nega uerit ei non prodest, sed nocet. † Cum negans panis multiplici bus subijciatur, Specul. de depof. §. ix. ver. Item not. el. i. qui igitur à veritate deuiare non vult, passionibus se exuat, nam tunc veritas habebit liberum ingressum, & firmissimum in corde Impressum.

S U M M A R I V M.

- 1 Pax est vinculum charitatis.
- 2 Pacis privilegia sunt centum & decem octo.
- 3 Blasphemans stâte statuto quod quis relaxetur propter pacem habi tam ab offenso si habet remissionem à præby. ero parochiali est rela xandus.
- 4 Confessionis ordo.
Et quare prius imponatur penitentia quam absolutio.
- 5 Iniuriosa verba & mentitam qui reuocat restituit honorem aduer sario.

De

- MNE S Iniuriæ si recte perpédatur, ad pacem, & ad cõcordiã reduci possunt, † Pax est vinculu charitatis, Fely. in ca. i. de treug. & pac. Ideo eupiendã, & amplectenda, nã Chrifto dixit populo bonũ ad nũtiãdo pax vobis, & cũ ascēderit in celũ dixit pacẽ meã do vobis, pacẽ meã relinquo vobis, pax igitur est donũ darũ desup, ergo nõ cõtēnẽdũ † Pax habet cētũ, & decẽ octo priui legia, vt habet in tract. priuilegiorũ pacis p D. Ant. Corfẽt. pax est veluti plectrũ bene cõcordatũ, q̄ suauissimã armoniã reddit, homo autẽ rixosus est, vt instrumentũ dissonãs, Ideo pace conse cta omnia ei organa cõcordatur, ad quã deuenire potest, quãdo iniuria fuerit cũ mētita, vel cũ verbis iniuriosis, & cũ mētita sit duplex aut specialis, aut generalis, ad quã nemo tenet, mētita specialis quæ est iniuriæ repulsa, ad pacẽ reducit, quisquis dixe rit verba iniuriosa, aut mētitam dederit, quotiescũq; reuocabit verba illa, vel mētita, iniuriarº est restituitº in honore suo, quod assumi potest ex eplũ peccatores Blasphemãtes. Deũ offendunt, quia faciũt iniuriã ipsi Deo, nã secũdũ Ambros. est proprie Bla sphemia quãdo Deo attribuitur, q̄ nõ habet, vel quãdo aufert, quod habet, vel quando attribuitur creature, quod appropria tur Deo, & est peccatum mortale, quia repugnat charitati diuine, sed si staret statutum. de relaxandõ carcerato propter pacem habitam ab offenso, † An Blasphemans Deum propter pacem à præbitero Parochiali, habeat relaxationem, & dicẽdum q̄ sic Bar. in Cõf. minister fratrũ clxvij † Cõfessionis ordo est, vt prius cõfites dicat peccata, secũdo vt penitẽtia imponat, tertio vt fiat absolutio, alias nõ valet facta ordine puerfo, gl. in clẽ. dudũ. §. sta tuimº de sepul. vbi Card. ponit formã absolutionis & in fi. q. po nit quare priº imponat penitẽtia, q̄ absolutio, † Ita igitur secũdũ q̄ remittit peccata p penitẽtiã, simili mō reuocãdo verba iniu riosa, vel mentitã p hãc penitẽtiã absolutionẽ iniuriã recipit, & honor eius qui fuerat. offensus, remanet in integrum restitutus, quõ ad iniuriam factã literis, per carmen, per librum, vel quo quõ modo, per reuocationẽ cõsequitur remissionẽ, D. August.

cum cognouisset se in crimen hæresis incidisse, scripsit librum retractationum, propter quem recepit remissionem, & liberationem, pro vt vnusquisque hæreticus facit, qui reuocando opinionem verbalem, vel scriptam, iterum recipitur in gremiū Ecclesie, nec insistendum quod verba fuerunt iniuriosa, vel in contumeliam prolata, vel ex causa præstita, vel ex accidenti, vel calore iracundiæ, satis enim est quod per reuocationem quæ est penitentiæ excessus verborum, iniuriatus recipit restitutionem honoris, & tantæ uis est remissio accedente pacto reuocationis, quod non potest postea reuocari, l. sed si vnus. §. si. l. pactum. ff. de pac. vnde quæ dicta sunt in multiloquio iniuste, sub breui verborum compedio iuste clauduntur.

S V M M A R I U M.

- 1 Iniuria potest fieri in re altero de tribus modis in persona, in honore in rebus.
- 2 Iniuriandi causa quæ non sunt.
- 3 Animus distinguit maleficium.
- 4 Causa cessante cessat effectus.
- 5 Intellectus ad quod finaliter tendit illud dicitur finis.
- 6 Pactum contra qui agit civiliter agere tenetur.
- 7 Iniuria non debet assummi in actu qui non fit ad iniuriam.
- 8 Prudentiæ suæ quis inniti non debet.
- 9 Furari propter famem dicitur fur, unde necessitas in totum non excusat

De iniuria facta re. (caput. 10.)

- 1 **I**NIURIA quæ fit in re † Potest fieri altero de tribus modis, aut in persona, aut in honore, aut in rebus, sunt enim aliquæ res quæ non fiunt per iniuriam † Nec animo iniuriandi, sed lucri causa, vt est in usufructuario incidente nemus, vel in vastatore vinearum, vel in conductore possessionis, vel similibus, vnde in istis casibus non est recurrendum ad arma, quia licet damnum receperit, civiliter tenetur agere, nam animus damnum recipientis non consideratur, quia satis est quod illud refarciatur sed consideratur animus damnum

- damnum dantis, qui fuit non vt Domino inferatur iniuria, sed vt ipse lucrum consequatur † Animus distinguit maleficium l. verum ff. de furt. vnde si madauerit animalia ad pascendum, hoc non committit, vt animalia alentur, hæc est causa finalis, dicitur autem causa finalis, illa ad cuius finem aliquis actus fit † Qua cessante, cessat effectus illius actus, l. adigere. §. quauis. ff. de iur. patr. l. cum te C. de pac. inter. temp. & vend. † Illud dicitur esse finis ad quod intellectus finaliter tendit, Bar. in leg. ambitiosa. ff. de decr. ab ord. faciend. datum igitur damnum per animalia non fit ad iniuriam, sed committitur vt animalia alimentum recipiant, & ita pari modo † Qui præter naturam pacti agit, nam tunc contra illum civiliter agere tenetur, quia alias sibi ipsi ius dicere, & facere videretur, quod non licet. l. i. & ibi Bal. & Saly. C. ne quis in su. ca. Iud.
- 7 † Non debet quis, assumere iniuriam in actu, qui non fit ad iniuriam, sed duntaxat ad lucrum, & ad commodum, vnde si quis alias vellet vires suas exercere ultra terminum iuris, esset exponere se & sua in discrimine † quod nemo prudens faceret, nam quis inniti prudentie suæ non debet, Spec. de deleg. §. excipi potest vers. ite quod nimis, cum criminis proditor nemo esse debeat, Spec. de denunt. §. ij. hoc non approbari potest, quando questio est de danno dato, sed quid in furto cum statuta disponetia in vno, non procedat in alio, quia in danno datur iuramentum, in rebus ammonitione ex quo est furtum, poterit iurari de iure communi, Ias. in l. si quando C. vnd. vi. furem odio prosequi respectu peccati decet, sed indecens est appellare eum inimicum ob iniuriam, quæ talis esse non potest † Nam qui propter necessitatem famis, aut nuditatis auulsi statuam a monumento, vel aliquid furatus fuerit, cap. si quis de furt. negari non potest quod non sit fur verum necessitas vt dicit ibi gl. non in toto excusat a furto, nisi de modico, secus de magno & licet fur nocturnus possit impune occidi l. fur. ff. ad l. Cornel. de sic. intelligitur ibi quando alias fieri non potest, vel si se telo defendat, tamen si quis intendit habere rixam cum fure fatuus existimaretur, quia cum fur sit infamis, turpe esset dicere, quod ob iniuriam ab eo receptus effectus sit inimicus, nisi vt supra respectu peccati, & tanto magis quia nec damnum, nec furtum, nec ammonitio termini, nec euulsio statuæ a monumento non fuit, neque alia fuerunt quæ versantur in rebus facta ob inferendam iniuriam, sed solum ad necessitatem vel lucrum, vel commodum vel auaritiã. Ideo cui incumbit agat ad interesse

cipiliter absq; inimicitia postquam esset pudor non minus eos habere vt inimicos quam vt amicos. igitur quisq; animaduertat ne calor animi acceleret ad suscipiendum id cuius eum penitebit ne dum curat honorem, in infamiam incidat.

S U M M A R I U M.

- 1 Iniuriam recipiens ob alapam an illa remitti potest.
- 2 Iustitia commutatiua vel distributiua quomodo dicatur.
- 3 Iniuria quomodo adaptari possit ad pacem.

De iniuria facta in personam. Caput. 11.

- P**OSTQVAM dictum fuit de rebus in presenti capitulo videndum est de personis, & cum iniuria committi possit in persona multis modis, dicitur q; hisdem modis ad pacem reducitur † Et si quis receperit alapam, q; talis iniuria non possit dui, nec purgari nisi armis, per l. Item apud labeonem. §. vt prætor. ff. de iniur. sicque vulgares aliqui existimant, quæ ratio proculdubio vera non est, falsum enim est, adeo atrocem esse talē iniuriam, vt nullis contrarijs verbis retundi possit; ante omnia iniuriatus animaduertat, q; remittendo iniuriam lucratur honorem, cum remissio sit opera virtutis, & mansuetudinis, nam vindicta non cupitur ob offensam receptam, sed duntaxat quia fuit despectus, verba possunt esse satisfactoria facti, quia illa post factum probari † Et quamuis iustitia commutatiua requiratur, vt paritas adsit, quæ hic secundum opinionem vulgarem esse non pot, in hoc casu vt partes reducantur ad pacē, iustitia commutatiua nō est consideranda, sed asperneda, & amplectēda est iustitia distributiua, Arist. in v. Ethic. & dicit distributiua, quia distribuit secundū conditionē personarū, ita q; iniuriatus deperditū honorē acquirat & iniuriator suū nō amittat, in commutatiua equalitas seruabit, q; agit de dāda pēna, in distributiua de aufferēda ea, sed quæ verba possūt esse apta, cū ex facto ius oriat, l. si ex plagijs. §. in cliuo. ff. ad l. Aq. vidēdū est, an iniuria sit p ignoratiā, aut p Imprudētiā, aut p irā, aut p volūtatē, aut inter pares, aut inter dispares, aut in equalitate, aut in equalitate † verba igit q; possūt adaptari ad pacē, quoquo mō nescat iniuria sūt, q; iniuriator fateat iniustitiā facti, laudādo, & approbādo aduersariū, & scdm facti cōtingētiā, alter dat mod⁹ ad pacē, q; differētia ali-

cui

cui Duci in armis experto remittatur, cui tāquā perito statur l. semel C. de reb. mil. lib. xij. cap. significauit iij. de homicid. & hoc quotidie praticatur, & ad hoc vt animus iniuriati mittitur, cum iam excitetur ad vindictam, ostendere ei maximam pænitentiam, & displicentiam iniuriatoris, & quod cupit gratiam iniuriati, & quod eum obseruat, & cum exempla faciant rem manifestam, l. prætor §. Julianus. ff. de coll. bonorum Christum percussum inspiciat, a quo percipiet verba veritatis, & sensum humanæ perfectionis rectum.

S U M M A R I U M.

- 1 Rixa inter duos equis vel armis facta aptari potest.
- 2 Pax vti vtilis & honesta ab omnibus est cupienda.
- 3 Tempori occurrere melius est quam post causam remedium querere.
- 4 Dolor nullus est quin longinquitas temporis minuat, atque molliat.

De Iniuria pro vulneribus, vel homicidio.

Caput. 12.

MATERIAM propositam continuando si vnus alium vulnerauerit, † Dum in rixa pares fuissent, cum vulneratus non defuerit indemnitati suæ, & cum aduersario non doleat, hoc est attribuendum culpæ aduersæ fortunæ, cui cum non fuerit prestita causa, dum ipse magnam virtutem in pugna demonstrauerit, laude dignus erit, non tam ex ista causa, verum etiam ex homicidio secuto, sub hac forma honorifice pax sequi debet, & si alias homicidium secutum fuisset, vt puta ex proposito, ex insidijs, per assassinium, vel proditorie, tunc deliquens cōfiteendo iniustitiam suam videtur reprobare gestum à se, veluti actum nefandum, vnde melius est vitam cum morte commutauisse cū honore, quam in pudore viuere, & gloriari, hominem inimicū occidisse, si autem homicidium oriretur ex dolo, pariter illud confiteendo fateretur turpitudinem suam, adeo q; ex parte offensorū pax cōfici potest, sed si homicidiū oriret necessitate, casu, vel culpa, q; alias ex alia causa homicidia oriri nō possūt, præter

T 3 allega-

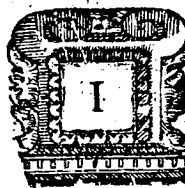
allegatas, multo fortius pax sequi debet, nam si fuit homicidium pro necessitate, naturalis ratio permittit contra periculum se defendere, nec offensores egre ferre debent, cum passus homicidium ira sustinuerit, idem si casu, quia homicidium fuit praeter opinionem, si autem commissum fuerit culpa, ex quo non habebat animu occidendi, sed inadvertenter interfecit † Unde in istis etiam casibus pax honorifice confici potest, quae utilis, honesta, & sancta, & religiosa ab omnibus sub hac dictione Reipub. Christianae est cupienda, & eligenda, uti omnium virtutum perfectissimum vas, a qua nascuntur boni mores, laudes, honores, & gloria, & cum inquit Cicero, exempla magis moueat quam verba, summi ea possunt quae Reges, & Imperatores post multas occisiones, & strages, quae bello accidunt, & quae aliquando tangunt proprios filios & affines & nihilominus inter eos conficitur pax, sed valde hoc cogitandum arbitror, quod nulla inimicitia quantuncumque saeuissima extitit, quod inter rixantes non peperit pacem, aut quod una pars & saepe ambe partes destruuntur, & in nihilum rediguntur † Melius est ergo tempori occurrere, quam post causam vulnerata remedium quare. Specul. de act. in col. iij. in fi. vers. quid si minor tex. in l. fi. & ibi Bal. in iij. not. C. in quibus caus. in integr. rest. non est necess. nam omnia tempus habet, † Nullus dolor est, quin loquitas temporis minuat, atque molliat, ad id igitur agendum quod pro tempore necessitas verget, propria virtute accedere ratio suadere deberet quia imitabitur Magnos Reges, & Imperatores, quorum natura magis prona fuit parcere, quam vindicare, qui parcat veram animi nobilitatem ostendit, cui tantum confert pax, quantum in omnibus vindicta nocet.

S U M M A R I V M.

- 1 Ratio est attributa homini.
- 2 Matrimonium est, causa paena euitanda in rapta.
- 3 Maritus potest expellere uxorem propter adulterium absque declaratione & sententia potest etiam petere separationem Tori.
- 4 Actus non debet operari ultra opinionem agentium.
- 5 Experientia docet.
- 6 Gaudia extrema, Luctus occupat.
- 7 Virgo si rapta, & dotata est restituta ad honorem.

De

De iniuria facta in honore. Cap. 13.

- I**NIURIA raptus, stupri adulterij, ac vnus cuiusque damnati coiti, remitti potest, & licet primo aspectu sint haec horribilia, & monstruosa † Tamen ratio quae a Deo attributa est homini, tantae vis est, quod arduos animos estinquit, omitto quod grauissima poena pro huiusmodi delictis imponatur † Si virgo fuerit rapta per matrimonium, quod inde sequi potest de iure canonico, per tex. in cap. fi. de raptor, secus de iure ciuili in l. i. C. de rap. virg. & si propter hoc euitat poenas a lege impositas, matrimonio secuto restituta est in honore, & ita si fuerit stuprata absque dubio: ex recepto honore potest absque aliqua detractioe famae deueniri ad pacem, sed quid in adulterio fortasse dicetur, quod si se ad pacem adduceretur videre approbare cornua, hoc. n. esset fatuū dicere, quia imprimis intentio Adulteri. non fuit causa iniuriæ di, sed libidinis † Maritus qui absque sententia aut declaratione, potest propria auctoritate uxorem expellere, quae est communis opinio ut dicit Barbatia in Apostil. ad Abb. in cap. fi. nu. 6. de adult. agi potest ad separationem thori, nec non ad dotis & donationis propter nuptias priuationem, ut attestatur de comuni Bermond. de concub. fol. 35. post nu. 32. & licet de iure tantum sit, quos Deus coniunxit, homo non separet, nihilominus ex causa adulterij conceditur ipsius matrimonij separatio, tex. in cap. ex literis de diuort. prima igitur causa iniuriæ fuit mulier, & cum iam de ea sumpsit vindictam cum pudore, eam expellendo, & grauando in ammissione dotis † Si ad actum pacis peruenire noluerit, saltem cotide poterit, cum iniuria non sit proprie iniuria, quando ad iniuriam actus non sit, nam actus non operatur, ultra intentionem agentis, l. non omnis. ff. si cert. pet. & diceretur quod hoc procedit ex parte iniuriæ inferentis, secus recipientis, responderetur quod iura diuina & pontificia imponunt & iniungunt iniuriatis, ut remittant ac reponant rancorem, & ultionem priuatam nam ut ipse Deus Leuit. xix. ait non quaeras ultionem nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum, Ecclesiasticus iij. Clamat omnis iniuria

T 4 proximi

proximi ne memineris, & hoc idem in cap. si quis contristatus & in cap. placuit xc. dist. q. táto magis ratio ad concordiam cor suum adducere potest † Cum experientia doceat q̄ adultere in longa egritudine vel necessitate moriuntur, quia peccatum vetus p̄nitentia noua Paris de Puteo de re. milit. fol. 4. col. ij. Hostien. in summa de offic. archiep. §. que pertinent col. ij. † Et ita extrema gaudia luctus occupat. Paul. de Cast. in rub. ff. de aleæ lud. & aleat. non ignoratur quod iniuriam passus, cum ad eã de quibus supra peruenerit, eius animus in aliqua parte remanebit contentus, sed tota difficultas stat in hoc, quod ab eo adulter pacem non obtinebit, quam tamen obtinere deberet, cum fortasse ex negligentia, & parua cura, & ob malum regimen quo in vxorem maritus fuerit vsus, qui huiusmodi qualitates considerando, debet saltem rancorem dimittere, quem habet erga adulterum captum non animo iniuriandi, sed carnis concupiscentiã, ita fragilis ad peccandum, quod aliqua indulgentia digna efficitur † Si autem stuprata esset inequalis conditionis, & quod non valeret ducere in vxorem aliquo casu, eam nubendo cum dote condecienti censetur in integrum restituta, adeo q̄ quemadmodum inimicitia fuerat propter deperditum honorem, ita ob eam restitutum, pax est habenda.

S V M M A R I V M.

- 1 *Iniurias qui non remittit nec remittetur ei*
- 2 *Iniuriam prosequi quando licet.*
- 3 *A pace recedere non licet.*
- 4 *Homo qui non habet charitatem nihil habet.*

De doctrina pacis amplectenda. Caput. 14.

- 1 VI † Iniurias non remittit, nec ei remittetur, inquit Matth. in cap. vi. si autem non dimiseritis hominibus, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra.
- 2 † Et licet non teneantur homines remittere satisfactionem, aut in iudicio prosecutionem iniuriarum, cap. si quis contristatus & cap. placuit xc. dist. verum licet persequi inimicos, & punire iniquos, peruersosq; Dei, ac eius cultus aduersarios, cap. si illic. xxij. q. iij. sed his nõ obstantibus † Non conceditur

conceditur alicui vt recedat à pace, nam vt B. Aug. ad Bonifaciũ pro vt habetur in cap. noli. §. non. n. xxxij. q. i. ait. nõ. n. pax queritur vt bellum exercentur, sed bellum geritur vt pax acquiratur, nõ vindicta priuata ex omni iure damnatur Ideo miles inobediens potestati, sub qua legitime cõstitutus reus est penarũ, si Deus iussit remittere vindictã, & obtulit eã remittenti retribuere, cur verbis Domini peruersũ hominũ genus nõ acquieuit? vulgari opinioni credit, & uolũtati Dei resistit, si inimicus accedat ad inimicum, diceretq; oro, rogo, supplico vt mihi parcas, quia me penitet tibi iniuriã fecisse, & indignum penitentię me subijcio voluntati tuę liberae, ut de me agas, iuxta libitum tuum, motus verbis, & summissione illi proculdubio parceres atq; ita verba & præcepta Dei tui, qui tibi dona infinita continue præbet, & qui imperat diligere inimicos, & odientibus benefacere. Ideo præuia consumili summissione in dubium refricandũ non erit an ei qui post peractam pacem offenderit sit facienda remissio, quia omnino ad eam conficiendam tenetur nõ summissio exonerat animi irã, disponit ad diluendã iniuriã, qui tam nefandũ scelus commiserit in infamiam incidit, eo maxime q̄ nihil turpius, nihil scelestius est, quã à fide deuiare: quã est iustitię fundamentũ, q̄ si fatebitur, turpitudinem suam manifestabit, contra eũ inobseruantẽ omnia iura sequissime clamant, honore exoneratus, & dedecore oneratus remanebit, hæc. n. mouet animũ secularẽ, spiritũ aut ad amplectendã pacẽ plura possunt, & præsertim verba Domini q̄ quotiescunq; peccator ingemuerit, peccata sua, ei remittentur, ea pari modo remittenti se iniuriari miserationi misereri laudat, & si aliã foueret causã dãnaret ab omnibus, veluti iniusta & iniqua, cũ scriptũ sit diuertere à malo, & fac bonũ, inquire pacẽ & persequere eã, nõ qui nõ facit pximo suo malũ, & opprobriũ nõ accipit aduersus proximos suos, hic habitabit in tabernaculo Domini, & cũ pax multa sit diligentibus legẽ Domini, igitur Vnusquisq; curare debet pacẽ, quã multa bona inducit, discordias. n. remouet, & tranquillã quietẽ inducit, statũ personarũ ac ciuitatũ augmentat, honestatẽ affert, diuitias præparat, Dei ac Regũ gratiã tribuit, superbiam vnus cuiusq; excludit, auaritiã cuiusq; repellit honorẽ honoratis adiungit, nõ dũ honoratis præparat Deo seruiendum animum cuiusque incitat,

citat, fructū affectat, ex postulatū vel affectatū facit acquirere seu nancisci, c. i. ext. de treug. & pac. l. ij. §. quātuncunq; & §. omnia igitur. C. de vet. iur. enucl. inst. de excus. tut. §. inimicitias si pax est vox Domini, si pax fit in virtute Dñi, si pax & iustitia oscula tæ sunt, vnā faciendo ambas acquirit, vnū agere & duo lucrari maximū est vestigal. qui hanc non desiderat, sibi ipsi non est beneficus, sed cōtra propria cōmoda agit, in rixa vitā degētes semper cogitant, semper dubitant, semper timent, census ante annum consumitur, & dum casus se offert pugnandi, serui cōsumptores in quibus spes eorum inest, terga vertunt, si Domini rixantes clamant, quo tenditis, respondēt, q̄ procedunt ad capefcenda arma hastata, & ita bona contumuntur vna cum vita, vn de non sunt auxiliares, sed destructores, nam eorū oculi sunt affixi mulieribus domus, si tibi sit honesta coniunx, procurant omni via indirecta vt meretricetur, si sibi aliqua nubilis, sit filia, curant omni studio eam abducere, ad capiendum curuatas manus tenent die nocteq; student, vnde si pugna est de honore perdunt honorem, si de bonis bona cōsumunt, si ex iniuria personæ vitam amittunt, malum principium, perfidus finis, sed quid horribilius est, anima in profundum abyssi deijcitur in fletu & stridore sine spe ueniæ heu: miseri mortales animaduerti te, quo tendit iniquitas, malitia, vana superbia vestra, nolite inebriari ira & furore à quibus fructus accerbi, ita nascūt̄r queis filiorū vestrorū dētes perpetuo obstupescāt, sed quid molestius vobis esse pōt proprijs oculis videre deteriorationes, & strages earum rerū omnium, quæ sub domino vestro florebant in gratiam Dei, & hominum, hæc est ignorantia crassa, vera superbiæ filia, honeste vitare posse, & felicitatem in miserā mutare hoc est insanæ mentis, hæc est tenebrosissima cæcitas, Deus creauit homines inermes, sed sensibus & intellectu, armatos, Dēmon eos onerat armis, & iniquitatibus, & magis ei quam Deo adhibent fidem, ò quam commiserāda est horum conditio, qui cōsumpta tota substantia, apud Principes victum quarunt, & crebro inueniunt, se proprio bono exuunt, vt alienum futurum lucrentur, efficiuntur immemores diuinæ vocis docentis, & suæ sanctissimæ Ecclesiæ exclamantis pacem, dilectionem, vt attestatur scribentes, non est Deus deffensionis, sed pacis in quacunq; domum intraueritis primum dicite pax huic domui, Redimite

in

in pace animam meam, in terra pax hominibus, &c. hæc aiunt circa dilectionem qui diligit proximum legem impleuit, nemi ni quidquam debeatis, nisi vt inuicem diligatis, si exurierit inimicus tuus, ciba illum dilectio sine simulatione & fraternitatis charitatem inuicem diligentes, ex his enim proueniūt iusta & valde honesta nam ex concordia nascuntur bona, ex pace meliora, ex dilectione optima, in contrarium vero ex inimicitia mala, ex iniuria peiora, ex vindicta pessima, & tamen vidēt proficua, & in omni genere nociua sequuntur ò voluntas sine lege ò opinio sine ratione, ò cor inhumanum Immersum in iniquitatibus, & turpitudinibus inuolutum, in rabie, & veneno nutritum, postquā ira immemores Dei vestri benefactoris estis, qui poterat vindictam summere contra flagellantes contra spuētes in eius faciem contra percutientes, contra flagellantes preciosissimum corpus suum, contra coronantem eum spinis, contra affigentes eum clavis in cruce, contra vulneratorem aperientem lancea pectus, vt viderent homines immensum amorem eius, vt ipsi quoque saltem amorem erga proximum imitarentur & nihilominus continue student se se ferro igne veneno, quo quo modo inuicem offendere ac quotidie audent verbo non corde dicere orationem dominicalem, in qua rogant Deum dimittere illis debita sua, sicut & ipsi dimittunt debitoribus suis oratio est conformis cordi, nam si non amant inimicos parere non videntur, & si eis non dimittitur, eorum oratio efficitur vana cum & ipsis non dimittetur petitio est recte, & iusta, scilicet iusta, & ordinata, gl. in l. ij. ff. de inoffi. testam. quia in vera iustitia & æquitate consistit, dicendo Domine dimitte nobis debita nostra sicut et nos dimittimus debitoribus nostris, quasi aquiescāt quod nō dimittēdo, ipsis non dimittatur, illa enim dictio sicut, denotat precitam naturam, cap. qualiter de Iud. & recipit congruam determinationem, vt dicit Bal. in l. si. col. fi. Cod. de cont. emp. quæ talis est. vt si non dimittant, non dimittatur ergo non dimittendo, oratione ne dū imperfecta, sed vana redditur, cum sit sola vocalis, non autem cordialis, vnde in sacra scriptura legitur si cor non orat, in vanum lingua laborat oratio est potius ex consuetudine, quam ex deuotione, & ita. Deum non curant, leges contemnunt, animam negligunt, corpus vt facturam Dei despiciunt cum sæpe hanc vitam degen-

tes Ec-

Apost. ad
cor. cap.

10. 14.

Luc. 6. 10

Psal. 54.

Luc. 2.

Apost. ad

Ro. 13. 12

10.

tes Ecclesiastica sepultura careant, cum magno dedecore, & infamia prolis, igitur, ò homo te ipsum cognosce, mandata creatoris serua, & noli esse ingiatus, sed fidelis, ideo caue vindictam, cogita te moriturum, quod sine omni gratia Dei eris, ex aduerso cogita, quod ex ore patris tui, beati sunt pacifici, quoniam ipsum forum est regnum celorum, ò infelix ò miser homo, memor esto, quod qui non remittit iniuriam & non omittit vindictam, & pacem non amat, non habet, charitatem, qua si caret, nihil habet, & si nihil habet, caret etiam honore.

Cap. 15.

*Dulcissime Domine Iesu Christe ad gloriam,
& honorem tuum ac Beatissima Matris tuæ
Mariæ semper Virginis has meas lucubratio-
nes ad te accedere cupio, qui potes eas alijs in-
fundere, quia omnino me tibi in illis omnibus
ac Sanctæ Romanæ Ecclesiæ subijcio, et me
humilime comendo.*

F I N I S.

Verona Apud Sebastianum à Donnis.

M. D. LXXXV III.

